

MARINA FIORATO

**DUVAČ STAKLA
IZ MURANA**

MARINA FIORATO

Duvač stakla iz Murana

Prevela: Ivana Aćimović

IPS

Naslov originala: The Glassblower of Murano / Marina Fiorato

Copyright: © Marina Fiorato 2007.

Photo credits: © Allan Jenkins / Trevillion Images

KNJIGA

Dok je Koradino Manin gledao svetla San Marka po poslednji put, Venecija mu je iz pravca lagune izgledala poput zlatnog sazvežđa u tamnoplavom baršunastom sumraku. Koliko je od ovih prozorskih okana, koja ukrašavaju njegov grad poput skupocenih ukrasa, izradio sopstvenim rukama? Sada su bila zvezde koje ga svojom svetlošću vode prema kraju životnog puta. Konačno ga vode kući.

Kada je brod doplovio do manastira San Zakaria, on nije razmišljao o tome – barem jednom – kako bi opisao pogled kroz *pulegoso* staklo sa listićima zlata i jarkim azuritom¹, već o tome kako više nikada neće videti taj dragi prizor. Stajao je na pramcu broda, morskom vodom isprskana brodska figura, i gledao levo prema Santa Maria dela Salute, naprežući se da vidi veći deo bele kupole koja se nazirala u svojoj svežini u mraku. Temelji ove velike crkve postavljeni su 1631, godine Koradinovog rođenja, u zahvalnost Devici što je oslobodila grad od kuge. Njegovo detinjstvo i mladost išli su u korak sa izgradnjom zgrade. Sada je dovršena, 1681. godine, godine njegove smrti. Nikada je nije video u punom sjaju na dnevnoj svetlosti, niti će više ikada. Čuo je vozača trageto čamca, koji žalosno doziva putnike dok prelazi kanal Grande. Crni čamac podsećao je na pogrebnu gondolu. Koradino je zadrhtao.

Razmišljao je da li da skine svoju belu bauta masku čim kroči na obalu; poetski trenutak – veliki gest na njegovom povratku u Serenisimu.

Ne, postoji još nešto što moram da uradim pre nego što me pronađu.

Zagrnuo je svoj crni ogrtač preko ramena u tamnoj izmaglici i krenuo preko Pjacete pod zaklonom troroge kape i bauta maske. Tradicionalni tabro kostim, potpuno crn osim bele maske, treba da ga

1) Lapis lazuli ili azurni kamen poludragi je kamen azurno plave boje i staklastog sjaja – prim. prev.

prikrije toliko da dobije na vremenu. Sama bauta, sablasna pljosnata maska oblikovana poput grobarske lopate, imala je kratak nos i dugu bradu koja je jezivo menjala njegov glas kada bi govorio. Nije čudo, pomislio je, što je maska dobila ime po „babarogi“, „zlom stvorenju“, koje roditelji prizivaju da plaši njihovu nemirnu decu.

Po navici rođenoj iz sujeverja, Koradino je brzo prošao između dva stuba San Marko i San Teodoro, koji su se dizali beli i simetrični u mraku. Svetac i himera, koji su premašivali svoje zabate, gubili su se u tami. Značilo je nesreću zadržavati se na tom mestu, pošto su između stubova izvršavane smrtne kazne nad zločincima – bili su ili vešani ili živi pokopavani. Koradino se prekrstio, uhvatio sebe u tome i nasmejavao se. Kakva je još nesreća mogla da ga zadesi? A ipak, ubrzao je korak.

Postoji jedna nevolja koja bi mogla da mi naudi: da budem sprečen u ostvarenju svog poslednjeg zadatka.

Čim je stupio na Pjaca San Marko primetio je da je sve što je bilo poznato i drago poprimilo zlo, zastrašujuće obličje. Na blistavoj mesečini, senka zvonika Kampanile izgledala je poput tamnog noža koji reže preko trga. Slećući na trg, golubovi su mu leteli u lice poput zlih fantoma. Bataljoni tamnih lukova opkolili su trg – ko se krije u njihovoj senci? Velika vrata bazilike bila su otvorena i Koradino je ugledao sjaj sveća iz zlatne unutrašnjosti crkve. Na kratko se razveselio – tračak svetlosti u ovom zastrašujućem pejzažu.

Možda nije prekasno da uđem u ovu Božju kuću, predam se na milost sveštenicima i potražim utočište.

Ali oni koji su ga tražili takođe su platili za ovaj ukrašen hram koji je primio kosti ostarelog sveca Venecije i obložili zidove neprocenjivim blistavim mozaicima koji sada prelamaju svetlost sveća izvan crkve u noć. Ne postoji utočište za Koradina. Bez milosti.

Pored bazilike i ispod luka Tore del Oroljo prošao je žurno, dopuštajući sebi još jedan pogled na ogroman brojčanik, na kome su se večeras, činilo se, fantastična bića Zodijaka mnogo dostojanstvenije okretala. Igra smrti. Posle toga Koradino sebe više nije mučio završnim razgledanjem, nego je fiksirao pogled na uličnu kaldrmu. Čak mu ni to nije obezbedilo predah, jer jedino na šta je mogao da misli bilo je divno tesere staklo koje je pravio mešanjem vrućeg nejednakog

grumenja stakla, svih oblika i nijansi, pre nego što duvanjem načini otvor u čudesnom sudu, nežnom i šarenom poput leptirovog krila.

Znam da nikada više neću dotaći staklo.

Kada je došao do Merčeria del Oroljo, prodavci su pakovali robu. Koradino je prošao pored prodavca stakla, čija je roba poput nakita bila poredana na štandu. U njegovom umu pehari i drangulije zasijali su ružičastim sjajem i njihov oblik je počeo da se menja – skoro da je ponovo mogao da oseti toplotu peći i miris sumpora i silike². Još od detinjstva takvi prizori i mirisi uvek su ga smirivali. Sada se sećanje činilo kao predznak paklenog ognja. Zar izdajnicima mesto nije u paklu? Firentinac Dante sasvim je jasan po tom pitanju. Hoće li Koradina – poput Bruta, Kasija i Jude – da proždere Lucifer, mešajući đavolje suze sa njegovom krvlju kad ga rastrgne na komade? Ili će možda, poput izdajnika koji su izdali svoje porodice, biti zatočen čitavu večnost u „*un lago che per gelo avea di vetro e non d'acqua sembante...*“

... jezeru koje je, ledeći se brzo, izgubilo izgled vode i ličilo na staklo.“ Koradino se setio reči pesnika i gotovo se nasmejao. Da, odgovarajuća kazna – staklo je predstavljalo njegov život, zašto ne i njegovu smrt?

Ne ako učinim ovu poslednju stvar. Ne ako dobijem oprost grehova.

Sa dodatnom žurbom pogrbio se kao što je isplanirao i krenuo uzanim mostovima i vetrovitim prolazima ili *kalesima* koji vode nazad do Rive delji Skjavoni. Tu i tamo oltari su postavljeni u uglovima kuća – dobro čuvana vatra gorela je i osvetljavala lice Device.

Ne usudujem se da je pogledam u oči, ne još.

Napokon su svetla sirotišta u „Ospedale dela Pijeta“ bila blizu i kako je video treperenje sveća tako je takođe čuo muziku viola.

Možda to ona svira – želeo bih da je tako – ali nikada neću saznati.

Prošao je pored rešetke na vratima ne pogledavši unutra i zakucuo na vrata. Dok se služavka približavala sa svećom u ruci, nije sačekao njeno ispitivanje nego je prošištao: „Otac Tomazo – brzo!“ Poznao je služavku – mrzovoljnu, uzdržanu seosku devojkicu, koja je uživala u tome da bude na smetnji, ali večeras je njegov glas pokazivao takvu žurbu da se čak i ona odmah okrenula da pozove sveštenika i sveštenik je brzo došao.

2) Silicijum dioksid (SiO₂), čini 59% Zemljine kore. Pojavljuje se u kristalnom, amorfnom i nečistom obliku kao kvarc, opal i pesak – prim. prev.

„Gospodine?“

Koradino je rastvorio svoj ogrtač i izvadio kožnu kesu sa francuskim zlatnicima. U kesu je ugurao beležnicu od najfinijeg pergamenta, da bi ona saznala kako se sve odigralo i jednog dana mu, možda, oprostila. Brzo je pogledao mračan prolaz – ne, niko nije mogao da mu se približi dovoljno da bi mogao da ga prepozna.

Oni ne smeju da znaju da je knjiga kod nje.

Glasom toliko tihim da samo sveštenik može da ga čuje rekao je:

„Oče, predajem vam ovaj novac za brigu o siročićima 'Pijete'.“

Maska je promenila Koradinov glas, kao što mu je i bila namera. Sveštenik je posegnuo za kesom sa uobičajenim rečima zahvalnosti, ali Koradino ju je držao dok sveštenika nije primorao da mu se približi. Jedino otac Tomazo mora da zna da je to on. „Za siročad“, naglasio je Koradino.

Otac ga je konačno prepoznao. Okrenuo je ruku koja je držala kesu sa novcem i zagledao se u prste – bili su glatki, bez otisaka. Počeo je da govori, ali oči iza maske su upozoravale. Predomislivši se, otac je rekao: „Postaraću se da ga dobiju“, a zatim, kao da je znao, „Neka vas Bog čuva.“ Topla i hladna ruka su se na trenutak spojile i vrata su se zatvorila.

Koradino je nastavio dalje, nije znao kuda, dok nije odmakao daleko od Sirotišta. Zatim je konačno skinuo masku.

Treba li da nastavim da hodam dok me ne nađu? Kako će se to dogoditi?

Odjednom, shvatio je kuda treba da ide. Noć je postajala tamnija dok je prolazio ulicama, kanalima koji su šaputali zbogom dok su zapljuskivali prolaz, i sada je Koradino napokon mogao da iza sebe čuje korake koji održavaju razdaljinu. Konačno je došao do Kale dela Morta – ulice smrti – i stao. Koraci su se takođe zaustavili. Koradino se okrenuo ka vodi i ne osvrćući se upitao: „Da li će Leonora biti bezbedna?“

Pauza je izgledala beskonačna – pljus, pljus – zatim je glas, suv kao prašina, odgovorio.

„Da. Imaš reč Desetorice.“

Koradino je odahnuo i čekao poslednji čin. Kada mu se nož zario u leđa, osetio je bol samo trenutak nakon što ga je obećanje navelo da

se nasmeje. Finoća, jasnoća sa kojom se oštrica uvukla između rebara mogla je da znači samo jedno. Počeo je da se smeje. Ovde je ležala poezija, ironija koju je tražio na doku. Kakav idiot, čini svoj život romantičnim, verujući da je junak u drami i zanosu svoje poslednje žrtve. Sve vreme su *oni* planirali završni čin sa izuzetnim osećajem za teatar, za ono što je primereno – zabavan kraj karnevala. Venecijanski kraj. Upotrebili su bodež od stakla – murano stakla.

Najverovatnije jedan od onih koje sam ja napravio.

Nasmejao se snažnije poslednjim dahom. Osetio je završni okret oštrice koji je ubica načinio da slomi dršku bodeža, osetio je da mu se koža zatvara iza oštrice ne ostavljajući ništa više od bezazlene ogrebotine na mestu ulaska. Koradino je pao napred u vodu i trenutak pre nego što je razbio površinu video je odraz svojih očiju po prvi i poslednji put u svom životu. Video je budalu koja se smeje sopstvenoj smrti. Dok je tonuo u ledenu dubinu, voda se zatvorila za njegovim telom ostavljajući ne više od neznatne pukotine na mestu ulaska.

„BELMONT“

Nora Manin probudila se tačno u četiri sata ujutru. Nije se iznenadila, ali je treptala pospano dok su brojevi na digitalnom časovniku pored njenog uzglavlja treptali njoj u odgovor. Svake noći se budila u ovo vreme od kada je Stiven otišao.

Nekada je čitala, nekada je uz piće gledala televiziju, zatupljujući se ispraznim programom za osobe koje pate od nesanice. Ali večeras je bilo drugačije – večeras je znala da nema svrhe ni da pokušava da ponovo zaspi. Zato što sutra – danas – odlazi u Veneciju i u novi život, dok je sa starim gotovo.

Digitalni časovnik i krevet jedine su dve stvari u sobi koje su ostale nezapakovane u kutije ili torbe. Norin život uredno je spakovan i osuđen na čuvanje ili... ili šta?

Ustala je stenjući i pošla ka kupatilu. Upalila je šipku fluorescentnog svetla koja se žmirkajući upalila iznad ogledala. Umila se i počela da proučava svoje lice u ogledalu, tražeći odgovor u svom odrazu, a pronalazeći samo strah. Nora je obema šakama pritisla mesto između rebara i stomaka gde se činilo da je smeštena njena tuga. Stiven bi bez sumnje imao neki medicinski termin za to – nešto dugačko i na latinskom. „To me zamara“, rekla je naglas svom odrazu u ogledalu.

Zaista ju je zamaralo. Bila je umorna od toga što je tužna. Umorna od toga što je živahna i vesela za one prijatelje koji su znali da ju je Stivenov odlazak slomio. Umorna od svakodnevnih obaveza razdvajanja onoga što su zajedno kupili. Setila se uzbuđenja kada su pronašli i kupili ovu kuću, u prvim danima braka, kada je Stiven dobio posao u bolnici „Rojal Fri“. Pomislila je kako Hamsted izgleda neverovatno veliko za nekog ko izučava staklo i keramiku. „Ne kada se udaju za hirurga“, njena majka je rekla suvo. Kuća je čak imala i ime: „Belmont“. Nora nije navikla na kuće toliko velike da zaslužuju svoje ime. Ona se nalazila, zgodno, na predivnom brežuljku kojim se spušta

do Hamsteda. Primer prijatne džordžijanske arhitekture, kvadratna, bela i simetrična. Odmah su je zavoleli, kupili je i, neko vreme, bili srećni. Nora je pretpostavljala da treba da bude srećna. U najmanju ruku, novac od „Belmonta“ joj je obezbedio sigurnost. Sigurnost – kiselo se nasmejala.

Nikada se nisam osećala manje sigurno. Sada sam ranjiva. Hladno je van braka.

Po hiljaditi put počela je da pravi inventar svog odraza u ogledalu, tražeći razlog zašto je Stiven otišao. „Prva stavka – dva oka, krupna i svetlo zelena. Druga stavka – kosa, plava, dugačka, boje slame. Treća stavka – koža, maslinasta. Četvrta stavka – dve usne, ispucale od većitog grickanja u nedostatku samopouzdanja.“ Prestala je. Kao prvo, nije bila udovica iz Šekspirovih tragedija uprkos činjenici što se osećala kao da je u žalosti. Kao drugo, nije je tešilo što zna da je mlađa, plavlja i, da, lepša od Stivenove ljubavnice. Zaljubio se u četrdesetogodišnju, smeđokosu upravnicu bolnice koja nosi odela jednostavnog kroja. Kerol. Njena suprotnost. Znala je da Kerol ne bi spavala u prastaraj majici „Bruklin Dodžersa“ i na otrcanoj posteljini.

„Nekada me je zvao 'moja *Primavera*'“, Nora je rekla svom odrazu. Setila se kada su ona i Stiven videli Botičelijevu sliku na medenom mesecu u Firenci. Oboje su bili očarani slikom Proleća kao devojke u lepršavoj beloj haljini ukrašenoj cvećem, kako se smeši blagim, magičnim osmehom, lepa i puna obećanja. Sa svojim pramenovima plave ravne kose i pepeljasto zelenim očima, zapanjujuće je podsećala na Noru. Stiven ju je postavio pored slike i raspleo njenu kosu dok je ona crvenela i izmicala se. Zapamtila je da su joj Italijani dobacivali „belisima“, dok su je Japanci fotografisali. Stiven ju je poljubio i stavio svoju ruku na njen stomak. „Još više ćeš ličiti na nju kada...“

Bila je to prva godina kako su pokušavali da dobiju bebu. Bili su puni optimizma. Oboje su bili u ranim tridesetim, oboje zdravi – ona je trčala, a Stiven je bio zaludenik za teretanu – jedini porok bila im je količina popijenog crnog vina koju su uspešno smanjili. Ali godine su prolazile i oni su konačno posetili Stivenovog kolegu u bolnici „Rojal Fri“, punačkog, veselog aristokratu sa leptir mašnom. Nakon beskrajnih testova, ništa nisu pronašli. *Nespecifična neplodnost.*

„Isto tako možete da probate plave „Smarti“ bombone, pomoći će kao i bilo šta drugo“, rekao je kolega nepromišljeno. Nora se rasplakala. Nije održala obećanje plodnosti *Primavere*.

Zelega sam da pronađu nešto – nešto što može da se izleći.

Podvrgli su se mnogobrojnim agresivnim, dosadnim i bezuspešnim procedurama. Procedurama označenim akronimima koji nemaju ničeg zajedničkog sa ljubavlju, prirodom niti čudom koje je Nora povezivala sa začecem: HSG, FSH, IVF³. Postali su opsednuti. Zanimarili su svoj brak, a kada su se osvrnuli, više ga nije bilo. Kada je Nora po treći put probala IVF, oboje su znali ali nisu hteli da priznaju da između njih nije postojalo dovoljno ljubavi da bi je izdvojili za treću osobu.

U to vreme dobronamerna prijateljica počela je da joj na indirektan način govori kako je videla Stivena u Hempsted baru sa nekom ženom. Džejn je bila veoma nonšalantna u vezi sa ovom informacijom – nije osuđivala, već kao da je govorila: „Ovo ti pričam samo u slučaju da ne znaš. Možda je sasvim nevino. Neću reći ništa što ne bi mogla nekažnjeno da ignorišeš ako tako izabereš. -Ništa od čega ne možeš da se distanciraš. Ništa nije zauvek izgubljeno. Samo treba da znaš.“

Ali Nora je bila obuzeta nesigurnošću svoje neplodnosti i izazvala je Stivena. Očekivala je poricanje ili priznanje krivice i molbu za oprostaj. Ništa od toga nije dobila. Situacija joj se obila o glavu. Stiven je priznao krivicu i u njegovoj potpuno pogrešnoj zamisli časnog ponašanja ponudio da se iseli i to i učinio. Šest meseci kasnije od njega je saznala da je Karol trudna. Tada je Nora odlučila da se preseli u Veneciju.

Moj život je ipak kliše. Stivenov nije. Napustio je mladu plavušu zbog stare brinete. Umetnicu u džinsu zamenio je blagajnicom u odelu. Ja sam, s druge strane, odmah ušla u krizu srednjih godina i u hiru odlučila da otputujem u grad svojih predaka i počnem iz početka, kao u nekom lošem dokumentarnom filmu na televiziji.

Skrenula je pogled sa ogledala na svoj prtljag, pitajući se milioniti put da li čini pravu stvar.

Ali ne mogu da ostanem ovde. Ne mogu stalno da srećem Stivena, nju ili decu.

To se događalo, zapanjujuće malerozno, prilično redovno, uprkos Norinim pokušajima da veoma obzirno izbegava okolinu bolnice. Jedanput ih je srela, od svih mesta, na Hitu – pored velike udaljenosti,

3) Radiološki pregled materice, hormonska stimulacija folikula, vantelesna oplodnja – prim. prev.

ipak ih je sreća dok je trčala. Sinulo joj je da produži bez zaustavljanja i da nije pokušavala da se civilizovano ponaša prema Stivenu u vezi sa podelom „Belmonta“, to bi i učinila. Stiven i Kerol držali su se za ruke, slično ležerno obučeni i izgledali su srećno i odmorno. Jasno se videlo da je Kerol trudna. Nora se kupala u znoju i zbunjenosti. Posle bombastičnog razgovora o vremenu i ugovorima za kuću, Nora je nastavila da trči i plače sve do kuće, a suze su joj same tekle. Ipak Stiven je bio više nego velikodušan – uzeo je sve, ali je njoj dao kuću. Ponašao se fer do kraja, pomislila je Nora.

On se ne ponaša kao nitkov. Ne mogu da ga ocrnim, ne mogu da ga mrzim. Proklet bio.

Prodaja kuće dala joj je slobodu. Sada je mogla da započne svoju avanturu ili svoju grešku. Nikome nije rekla šta je isplanirala, čak ni majci Elinor. Naročito ne majci. Njena majka nije volela Veneciju.

Elinor Manin bila je profesorka čija je specijalnost renesansna umetnost. Sedamdesetih godina sa „Londonskog kraljevskog univerziteta“ otišla je sa profesorskom razmenom na Univerzitet „Caza Foscari“ u Veneciji. Dok je tamo boravila odbijala je udvaranja ozbiljnih mladih profesora sa Oksforda i Kembridža, a zaljubila se u Bruno Manina, jer je izgledao kao da je tek sišao sa slike.

Viđala ga je svakog dana na vaporeto⁴ liniji pedeset dva, kojom se vozila od Lida, gde je stanovala, do fakulteta. On je radio na čamcu – otvarao je i zatvarao kapiju, vezivao i odvezivao čamac na svakoj fermata stanici. Bruno je savijao teške konopce među dugačkim prstima i skakao sa čamca na obalu i nazad sa retkom mačjom gracioznošću i veštinom. Proučavala je njegovo lice, njegov orlovski nos, njegovu podšišanu bradu, kovrdžavu crnu kosu i pokušavala da identifikuje sliku sa koje je sišao. Da li je u pitanju Ticijan ili Tiepolo? Možda Belini? Ali koji Belini? Dok je iza njega gledala neverovatno lepu palatu na Grand kanalu, iznenada ju je obuzelo oduševljenje ovom kulturom u kojoj su zgrade i ljudi zadržali toliko čisto genetsko jezgro da milenijumima izgledaju isto, sada kao i u vreme renesanse. Ovaj plamen koji je osetila, ovaj kontinuitet i pravičnost, nije je napustio ni kada je Bruno primetio njene poglede i pozvao je na piće.

4) Linija vodenog autobusa, javni prevoz u Veneciji – prim. prev.

Nije je napustio ni kada ju je odveo u svoju kuću u kvartu Dorsoduro i spavao sa njom. Nije je napustio ni kada je saznala da je trudna.

Ubrzo su se venčali i odlučili da bebu nazovu Korado, ako bude dečak, i Leonora, ako bude devojčica, po Brunovim roditeljima. Dok su ležali u krevetu i gledali kako voda kanala baca lelujavu kristalnu mrežu po tavanici, Bruno joj je pričao o svom pretku, o čuvenom maestru duvanja stakla, Korado Maninu, poznatom kao Koradino. Bruno je pričao Elinor kako je Koradino bio najbolji staklar na svetu i dao joj srce od stakla koje je izradio maestro svojom rukom. Sve je to bilo neverovatno romantično. Bili su srećni. Elinor je sa srcem reflektovala svetlo po tavanici, dok je Bruno ležao sa položenim rukama na njenom stomaku. *Ovde u meni*, mislila je Elinor, *gori taj plamen, taj kontinuitet, taj večni plamen Venecijanskog genoma*. Ali taj osećaj je nestao kada se moderan svet umešao u njihov. Elinorini roditelji, nimalo iznenađujuće, nisu imali poštovanja prema Brunovoj profesiji, koje Venecijanci ukazuju svojim čamdžijama. Nisu bili impresionirani ni njegovim odbijanjem da napusti Veneciju i preseli se u London.

I za Elinor je ovo bio šok. Njeno sanjarenje se iznenada završilo, vratila se sedamdesetih u London sa malom ćerkom i Brunovim obećanjem da će pisati i posećivati ih. Mala Leonora provodila je svoje prve mesece sa babom i dedom ili u univerzitetskim jaslicama. Kada Bruno nije pisao, Elinor je bila povređena ali ne i iznenađena. Ponos ju je sprečavao da stupi u vezu sa njim. U činu odmazde promenila je ime svoje ćerke u Nora, dajući mu englesko obeležje. Počela je da ceni feminističke ideje i provodila je mnogo vremena u grupama samohranih majki potcenjujući Bruna i muškarce uopšte. Na Božić Norine prve godine života, Elinor je dobila čestitku od svog italijanskog prijatelja iz Kale dela Foskari. *Dottore* Padovani bio je kolega sa njenog odseka, pametan čovek srednjih godina, zajedljivog smisla za humor. Ali Elinor je osetila notu sažaljenja u njegovim božićnim pozdravima. Pozvala ga je čim se božićni raspust završio da ga pita zašto misli da žena, samo zato što je samohrana majka, zaslužuje da je sažaljevaju. Pažljivo joj je saopštio da je Bruno umro od srčanog udara ubrzo po njenom odlasku – mislio je da zna. Bruno je umro na poslu i Elinor ga je zamišljala onako kako ga je videla prvi put, ali sada kako se hvata

za grudi i pada u kanal. Grad je došao po svoje. Plamen se ugasio. Za Elinor je ljubav prema Veneciji nestala. Nastavila je da predaje, ali je sferu interesovanja premestila južnije, u Firencu, a Botičeli i Đoto postarali su se da više ne viđa Brunovo lice.

Nora je odrasla među ženama: majkom, babom, ženama iz Elinorine grupe. One su bile njena porodica. Vaspitavana je da misli svojom glavom i razvija svoju kreativnost. Većito je upozoravana na postupke muškaraca. Poslali su je u žensku školu u Islington i otkrili joj talenat za umetnost. Elinor ju je podržavala u vajarstvu, sanjajući kako njena ćerka sledi primer Mikelandela. Ali Elinor nije računala sa sudbinom i Norinim precima.

Dok je studirala vajarstvo i grnčarstvo na Vimblon umetničkoj školi, Nora je upoznala profesorku koja je tu bila u gostima, a koja je imala svoju livnicu stakla u Snovdoniji⁵. Gejnor Dejvis imala je oko šezdeset godina, pravila je predmete od stakla za prodaju u Londonu i podstakla je Noru da se zainteresuje za staklo i umetnost njegovog duvanja. Norina fascinacija ovim materijalom razvila se sa ćilibarsko-ružičastim staklom sa mehurićima koje je izlila, a njena veština razvila se za mesec dana tokom leta koje je provela u Gejnorinoj livnici. Umišljenom, pretencioznom prirodom naivne studentkinje videla je sebe u staklu. Ovaj čudan materijal je u trenu postajao tečan i čvrst i imao je ćudi i ograničene mogućnosti, uzan prozor u kome je moglo sebi da dopusti da bude rastegljivo pre nego što se ohladi i njegove mogućnosti budu realizovane dok ga toplota ponovo ne oslobodi. Elinor je, gledajući kako specijalnost njene ćerke postaje očigledna, počela da oseća nelagodnost da onaj kontinuitet, onaj trajan genom koji je identifikovala u Veneciji neće biti lako odbaciti i da izbija na videlo u njenoj ćerci.

Ali Nora je imala smetnje. Otkrila je muškarce. Budući da je bila veoma neupućena što se tiče muškaraca tokom čitavog detinjstva i adolescencije, otkrila je da ih obožava. Ništa nije primila od majčine ogorčenosti – okružila se muškim prijateljima i veselo spavala sa većinom od njih. Posle tri godine seksa i vajarstva, Nora je upisala magistarske studije grnčarstva i stakla na Univerzitetu „Central Sent

5) Deo severnog Velsa, nacionalni park – prim. prev.

Martins“ i tu su umetnici počeli da joj bivaju dosadni. Izgledali su joj kao ljudi bez usmerenja, bez ubeđenja i odgovornosti. Bila je zrela za čoveka kao što je Stiven Keri i kada su se sreli u baru „Čering Kros“, odmah ju je privukao.

Došao je ne zbog umetnosti već nauke – bio je doktor. Nosio je odelo. Imao je ugledan, dobro plaćen posao u bolnici „Čering Kros“. Bio je zgodan, ali na ugladen način – bez brade od dva dana, bez ironičnih majica iz sedamdesetih, bez sportske odeće. Njihovo upoznavanje bilo je ubrzano istim osećanjima sa Stivenove strane – tu je bila lepa, slobodoumna umetnica obučena u blagom „fanki“ stilu, šarmirajući ga svetom o kome nije ništa znao.

Kada je Nora dovela Stivena kući u Islington, Elinor je uzdahnula u sebi. Svideo joj se Stiven, sa starinskim manirima i obrazovanjem sa „Kembriđža“ – ali je mogla da vidi šta se događa. U njenoj grupi žene su se složile. Nora je tražila oca, ali šta je Elinor mogla da uradi?

Elinor je dala svojoj ćerci srce koje joj je dao Bruno. Ispričala je Nori ono što je znala o porodici njenog oca, o čuvenom Koradino Maninu, u pokušaju da ćerci da osećaj očinskog identiteta. Ali u to vreme Nora nije bila više nego trenutno zainteresovana – njeno srce bilo je ispunjeno Stivenom. Nora je magistrirala i ponuđeno joj je profesorsko mesto, a Stiven je dobio hiruršku specijalizaciju u bolnici „Rojal Fri“ i nije ostajalo ništa drugo nego da se venčaju. To su i uradili na konvencionalan način u Norfolku, sa Stivenovom bogatom porodicom koja je sve organizovala. Elinor je presedela čitavu ceremoniju u svom novom šesiru i ponovo uzdahnula.

Par je otputovao na medeni mesec u Firencu, na predlog Elinor. Nora je bila očarana Italijom, Stiven nešto manje.

Možda je trebalo da osetim da nešto nije u redu, čak i tada.

Sada se setila da Stiven nije podnosio saobraćaj i turizam u Firenci. Vređali su ga njeni razgovori sa lokalnim stanovništvom na njenom, s mukom naučenom, ali tečnom italijanskom jeziku. To je bilo kao da ga vređa njeno poreklo – osećao se ugroženo. U Ufici galeriji sâm joj je ponovo vezao kosu posle kratkog, nekarakteristično romantičnog trenutka ispred Botičelijeve slike. Rekao je da njena plava kosa previše privlači neželjene pažnje na ulici. Ipak, i sa vezanom kosom privlačila

je poglede divljenja savršeno obučениh mladih ljudi koji su lovili u grupama od pet do deset, podižući sunčane naočare i zviždućuci.

Stiven se, takođe, protivio njenom predlogu da se ponovo nazove Leonora – to je suviše otmeno, rekao je, suviše „Mils i Bun“. Zadržala je prezime Manin zbog posla, dok je izlagala predmete od stakla u nekoj londonskoj galeriji. Na njenoj čekovnoj knjižici i kartici pisalo je ipak Keri.

Nora se pitala da li je Stiven prihvatio njeno ime Nora Manin jedino zato što zvuči kao da bi moglo da bude Englesko. Malo ljudi prepoznaje prezime Manin kao italijansko, bez vokala koji odaje na kraju.

Možda sam, zato što je Stivena vredala moja „italijanština“, tako čitavim srcem željna da je prigrlim, sada kada je otišao?

Okrenula se i počela da traži po neseseru svoj talisman. Među maskarama i senkama svetlih boja pronašla je ono što je tražila. Osetila je stakleno srce u svojoj ruci, čudeći se njegovom prelivanju u svim duginim bojama. Činilo se da prihvata svetlo fluorescentne šipke i zadržava ga u sebi. Provukla je plavu traku za kosu kroz otvor na njegovom pregibu i stavila ga oko vrata. Tokom poslednjih strašnih meseci postao je njena brojanica i njen probni kamen za sve nade u budućnosti. Držala bi ga čvrsto dok je plakala kada se budila u četiri sata ujutru i govorila sebi da će sve biti dobro, samo da dođe do Venecije. O drugom delu svog plana još nije želela da misli – nikome nije rekla, čak i sebi jedva da je mogla da kaže jer je zvučao tako smešno i nestvarno. „Idem u Veneciju da radim kao duvač stakla. To je moje pravo po rođenju“, rekla je svom odrazu glasno, jasno i prkosno. Čula je reči neprirodno glasne u tišini sitnih sati i zgrčila se. Ali u rešenosti stegla je čvršće stakleno srce i ponovo odlučno pogledala svoj odraz u ogledalu. Pomislila je kako izgleda malo odvažnije i obradovala se.

KORADINOVO SRCE

Slova su bila uklesana u kamenu.

Reči na kamenoj ploči koja ukrašava sirotište „Pijeta“ obasjavala je jaka svetlost podnevnog sunca. Koradino je prstima prešao preko urezanog natpisa. Dobro je znao šta piše.

„*Fulmine il Signor Iddio maledetione e scomuniche...* Neka Gospod Bog kazni prokletstvom i ekskomunikacijom sve one koji šalju ili dozvoljavaju svojim sinovima i ćerkama – bilo zakonskim ili vanbračnim – da budu poslani u ovu bolnicu, a koji imaju sredstva i mogućnosti da ih gaje.“

Da li si pročitao ove reči Nuncio dei Veskovi, ti staro kopile? Pre sedam godina, na ovaj dan, ostavio si svoju jedinu unuku ovde. Da li si osetio kako ti krivica pritiska srce? Da li si se osvrtao u strahu od Gospoda Boga i pape dok si se šunjajući vraćao kući, svojoj palaco i kovčezima punim zlata?

Koradino je gledao dole u istrošen stepenik i zamišljao tek rođenu devojčicu ostavljenu ovde, još umrljanu od krvi rođenja. To je u isto vreme bila krv rođenja i krv smrti, jer je njena majka umrla na porođaju. Koradino je stezao pesnice sve dok mu se nokti nisu zarili u dlanove.

Ne želim da mislim na Anđelinu.

Umesto toga okrenuo se da pronade mesto sa pogledom na lagunu. Voleo je da posmatra vodu i ispituje njenu ćud – danas na suncu talasi liče na njegov giačo rad – duvano plavo staklo, nekoliko različitih nijansi zajedno topljenih i zagnjurenih u led da dobiju konačnu ispucalu površinu. Koradino je usavršio umetnost giača sa sulfatom srebra koji pluta po površini vode. Na ovaj način vruće staklo prihvata metal dok se lomi i zatvara ga kada se ohladi, odajući utisak vode obasjane suncem. Pogled na kanal koji izgleda baš tako ulivao mu je pouzdanje.

Ja sam majstor. Niko ne može da učini da staklo peva kao ja. Ja sam najbolji vetraio na svetu. Čujem kako voda odgovara: Da, ali zato te žele Francuzi i niko više.

Gledao je preko lagune u San Đorđo Mađore i brodiće sa začinima kako plove pored nedovršene crkve Santa Marija dela Salute. Jarke

crvene i žute boje začina i tamna nijansa kože trgovca uokvireni su čisto belim stubovima ogromne konstrukcije. To su sve bili prizori u kojima je uživao. Gondole seku vodu i voze raskalašne kurtizane obnaženih grudi u njihovim karnevalskim ukrasima. Koradino se divio ne njihovom telu, nego svili njihovih haljina. Bojom i formom materijala koji pada dok ga obasjava sunce. Duga nijansi kao u unutrašnjosti ostrige. Gledao je neko vreme uživajući u retkim trenucima slobode izvan livnice, izvan fondarije, izvan Murana. Divio se gondolinom pramcu u obliku sekire sa šest ogranaka, koji simbolizuju šest sestiera ili kvartova grada. Grada koji je voleo. Grada koji će napustiti sutra. Ponavljao je imena samom sebi, izgovarajući ih kao pesmu ili molitvu.

Kanaredo, Dorsoduro, Kastelo, Santa Kroče, San Paolo i San Marko.

Na vreme su ga talasi gondole pljusnuli, udarajući blago uz mermerni dok obrastao mahovinom, i povratili ga. Ne sme da se previše dugo da se zadržava.

Imam poklon za nju.

Koradino se sklonio u prolaz pored crkve Santa Marija dela Pijeta koja se graniči sa sirotištem. Provirio je kroz ukrasnu rešetku koja je prolaznicima omogućavala da zavire u hladnu tamu unutrašnjosti. Mogao je da vidi grupu siročadi, devojčica sa violama i violončelima i notnim sveskama. Budući da je sedela na kraju, mogao je da vidi njenu plavu glavicu kako izviruje dok razgovara sa prijateljicama. Video je takođe glavu oca Tomaza, sa prirodnom tonzurom, kako daje instrukcije grupi koja se sprema da svira. Sada je došlo njegovih pet minuta.

Sa svojim prilično ružnim glasom koji je odzvanjao u prolazu, Koradino je počeo da peva dobro poznatu melodiju koju koriste mesari ili poslastičari da privuku kupce za svoju robu. Reči je, ipak, promenio kako bi samo jedna osoba znala ko je i kako bi mu ona, jedina, prišla.

„Leonora mia bo, bo, bo
Leonora mia bo, bo, bo“

Uskoro je bila tu. Njeni prstići izvijali su se kroz ukrasnu rešetku da bi dotakli njegove. „Bondorno, Leonora.“

„Bondorno, sinjor.“

„Leonora, rekao sam ti da možeš da me zoveš tata.“

„Da, sinjor.“

Ali se nasmejala. Voleo je njen smisao za humor i način na koji se dovoljno zbližila sa njim da sebi dopusti svašta. Pretpostavljao je da raste – uskoro će biti uvežbana koketa spremna za udaju.

„Da li si mi doneo poklon?“

„Pa, sada, da razmislim. Možda možeš da mi kažeš koliko godina puniš danas.“

Još više prstića ispružila je kroz rešetku. Pet, šest, sedam.

„Sedam.“

„Tačno. Zar ti ne dajem uvek poklone na tvoj imendan?“

„Uvek.“

„Pa, nadajmo se da nisam zaboravio.“ Pretvarao se da traži poklon po radničkoj bluzi i svim iscepanim džepovima. Konačno je posegao iza uha i izvadio stakleno srce. Sa olakšanjem je video da su njegove mere bile tačne kad je lako provukao kamen kroz rešetku i čuo Leonorin uzdah kada joj je palo u ruku. Okrenula ga je na svom malom dlanu da se divi uhvaćenju svetlosti. „Da li je čarobno?“, pitala je.

„Da. Poseban je. Priđi bliže i objasniću ti.“

Leonora je priljubila lice uz rešetku. Sunce je hvatalo zlatne odsjaje u njenim zelenim očima i Koradinovo srce je zatajilo.

Postoji neka lepota na ovom svetu koju nikada ne bih mogao ponovo da stvorim.

„Askolta, Leonora. Moram da odem na neko vreme. Ali srce će ti reći da ću uvek biti uz tebe. Kada gledaš u to srce i držiš ga čvrsto u ruci znaćeš koliko te volim. Isprobaj sada.“

Njeni prsti su se zatvorili oko srca, sprečavajući ulazak svetlosti. Zatvorila je oči. „Možeš li da osetiš?“, pitao je Koradino.

Leonora je ponovo otvorila oči i nasmejala se. „Da“, rekla je.

„Vidiš, rekao sam ti da je čarobno. Da li imaš onu traku koju sam ti poklonio za prošli imendan?“

Klimnula je glavom.

„Proturi je kroz poseban otvor koji sam napravio i okači srce oko vrata. Ne daj da ga vidi igumanija ili otac Tomazo, niti ga pozajmljui drugim devojkicama.“ Ponovo je stegla srce i klimnula glavom.

„Hoćeš li se vratiti?“

Znao je da ne može da se vrati. „Jednog dana.“

Razmislila je na trenutak. „Nedostajaćeš mi.“

Odjednom se osetio kao da mu je izvađena utroba, kao ribi na Pešeria pijaci. Poželeo je da može da joj kaže šta je planirao – da će poslati po nju čim bude sigurno. Ali ne usuđuje se da veruje sebi. Što manje zna to bolje.

Ono što ne zna ne može da kaže; ono što ne može da kaže ne može da joj naškodi. Ja znam isuviše dobro kakav otrov su nada, čekanje i čežnja. Šta ako nikada ne pošaljem po nju?

Zato je samo rekao: „I ti ćeš meni nedostajati, Leonora mia.“

Ponovo je proturila prste kroz rešetku u znak potvrde. Primio je poruku i prislonio svaki od svojih prstiju bez otisaka na vrhove njenih prstiju, mali prst uz mali prst, palac uz palac.

Iznenada vrata prolaza su se otvorila i provirila je glava sa tonzurom. „Koradino, koliko puta treba da ti kažem da se ne motaš oko mojih devojčica? Nije li na taj način ova žalosna zbrka nastala na prvom mestu. Leonora, vrati se orkestru, možemo da počnemo.“

Sa poslednjim pogledom Leonora je nestala, a Koradino je promrmljao izvinjenje i krenuo. Ali kada je sveštenik ušao u crkvu prišunjavao se nazad kroz prolaz i slušao dok je muzika počinjala. Slatkoća harmonije i visoki kontrapunkt bili su kao oštrica u njegovom srcu.

Koradino je znao šta će se dogoditi, ali se predao tome.

Jer kada drži stakleno srce u svojoj ruci drži i moje srce.

Znao je da možda nikada više neće videti Leonoru, pa se ovoga puta naslonio na zid crkve i dopustio suzama da teku kao da nikada neće stati.

KROZ OGLEDALO

Još uvek se čula muzika.

Nora je sedela u crkvi Santa Maria dela Pijeta i pokušavala da pronađe odgovarajuću reč za ono što je osećala. Da li je očarana? Ta reč isuviše podseća na stari izraz učtivosti. Da li je začarana? Ne, ova reč kao da nagoveštava da joj je neka zla sila postavila zamku.

Ali niko mi to nije učinio. Došla sam ovde svojom voljom.

Osvrnula se levo-desno na nepoznate ljude koji su sedeli zajedno sa njom u crkvi. Crkva je bila puna – žena do nje, elegantna italijanska gospođa, sedela je toliko blizu da je njen crveni rukav prelazio preko Norine podlaktice. Ali Nori to nije smetalo. Svi su ovde bili iz istog razloga, povezani, svi – to je bilo to; ushićeni muzikom.

Antonio Vivaldi. Nora je znala njegovu biografiju u kratkim crtama – crvenokosi sveštenik, imao je astmu, podučavao je siročad i napisao „Četiri godišnja doba“. Ali nikada nije zaista uzbudio njen muzički radar sve do sada. Smatrala ga je suviše velikim klišeom za svoj ukus studenta umetnosti – muzika za supermarkete i liftove, na smrt dosadna. Ali ovde, na toploti sveća, slušala je uživo izvođenje Vivaldija, u crkvi u kojoj je i napisao ovo delo, probajući ga prvo sa devojčicama iz sirotišta. Muzičari su svi bili mladi Italijani ozbiljne pojave, izuzetno uvežbani, a svirali su sa strasno, kao i tehnički savršeno. Nisu činili ustupak osećajnosti turista oblačeći odeću iz tog perioda – pustili su da muzika govori. I ovde je Nora slušala „Četiri godišnja doba“ kao po prvi put.

O, znala je da se sama crkva promenila – saznala je iz turističkog vodiča da je paladinska⁶ fasada iz kasnog osamnaestog veka dodata posle maestrove smrti, ali osećala se kao da je sveštenik još uvek živ. Zavirivala je iza stubova u senke koje su pravile sveće, gde su željni građani stajali da slušaju muziku, i zamišljeno tražila njegovu riđu glavu među njima.

6) Stil nazvan po italijanskom arhitekti Andrei Paladinu (1508-1580), koji je konstruisao mnoge crkve i palate u Veneciji – prim. prev.

Kada je Nora stigla u Veneciju osetila se kao brod koji je digao sidro – kao da luta daleko od luke, ploveći tamo-amo po neumoljivim arterijama turizma. Nošena gomilom sveta, izgubljena u vrevi stranih jezika, bila je uhvaćena u izobilje nemačkih guturala ili u dečiju ekskurziju fluorescentnog francuskog jezika. Lutajući kroz San Marko, opčinjena, stigla je u *brojlo* (u žurbi) do čuvenog pročelja *Libreria Sansoviniana*. Nora je otvorila njena vrata kao neko ko nailazi na ranjenike u potrazi za preko potrebnom medicinskom pomoći. Nije želela da se ponaša kao turista i osećala je veliku odbojnost prema njihovom broju. Lepota koju je videla svuda oko sebe gotovo da ju je navela da poveruje u Boga; sigurno ju je navela da veruje u Veneciju. Ali grad ju je do te mere fizički šokirao da je počela da ga se plaši. Morala je da se usidri, da oseti da može da mu pripada kao neko ko je rođen u njemu. Ovde, u biblioteci, potražiće Koradina. Ljubazne, opipljive reči, prozni redovi činjenica razbijeni datumima biće geografske dužine i koordinate koje će je dovesti do sigurne luke. Ovde će je dočekati kao rođak na aerodromu. Hajde da ti pokažem grad, reći će. Ti pripadaš ovde. Ti si član porodice.

Vratar u njenom hotelu, ljubazan, tolerantan čovek, prepoznao je njeno mentalno stanje na način čoveka koji je navikao na uticaj ovog grada. On je predložio biblioteku kao dobro mesto da upozna svoje pretke i mesto gde je mogla da vidi Koradinova dela koja se nalaze po celom gradu. Kratko je odgovorio: „Nalaze se gotovo svuda.“ Nora je bila obodrena time što je on čuo za ime Koradino Manin; pričao je o njemu kao o bliskom poznaniku sa kojim izlazi na piće. Ali u vezi s onim šta treba videti u gradu njegov odgovor je bio jednostavan. Široko je mahao rukom. „*Soltanto fare una passigiata, signorina. Soltanto passigiata.*“ – „Samo šetajte, jedino šetajte.“

Naravno, bio je u pravu. Pošto je izašla iz svog prijatnog hotela u kvartu Kastelo, lutala je duž prolaza, gubeći osećaj za vreme i mesto, i uopšte se ne brinući zbog toga. Sve je ovde bilo lepo, čak i trulež. Kuće na stubovima nalazile su se tik pored slavni palata, stešnjene sa obe strane veličanstvenošću, a njihovi niži spratovi pokazivali su tragove erozije od plime na onim mestima gde ih je laguna jela žive. Obojene fasade zidanih kuća mrvile su se u kanal kao *biskoti* umočeni u vino iz

Marsale, ali to je samo doprinosilo njihovom šarmu. Kao da su se sa zadovoljstvom predavale plimi – kraj, koji bi svako od srca poželeo. Nora se čudila mostovima, očarana konopcima sa vešom koji su visili od prozora do prozora preko uzanog kanala ili grupom odrpanih dečaka koji igraju fudbal na napuštenom trgu, kao što je bila očarana nežnim ornamentima ukrasa oko vrata i prozora.

Nora se odupirala nameri da planira svoje kretanje. U Londonu joj je život bio obeležen i isplaniran putokazima. Čitav niz godina nije se izgubila, *izgubila* u pravom smislu. Znala je kako da krstari svojim glavnim gradom, potpomognuta po potrebi uređenom mapom metroa, obeleženom bojom ili slovima od A do Š. Stiven, večiti izvor informacija, rekao joj je da je, kada je mapa metroa bila crtana, njen tvorac namerno održavao jednakim razdaljine između stanica, iako su bile veoma različite. To je bio pokušaj da se građani metropole osete sigurni, da prihvate ovaj neobičan, podzemni način prevoza; da osete kako mogu da se lako i sigurno kreću kroz izvanredno dobro označene kvadrante grada.

Ali ovde u Veneciji Norinu želju za spontanošću podržavao je sam grad. Imala je mapu na poledini hotelskog vodiča – bila je beskorisna. Samo dva pravca su bila istaknuta na zidovima prolaza u staroj žutoj signalizaciji – San Marko i Rialto. Ali, kao što je veliki kanal u obliku slova S diktirao, često su bili u istom smeru. Stvarno je došla na pjacu, gde su na zid bila okačena dva žuta putokaza za San Marko i Rialto, svaki sa strelicom, a svaki je pokazivao suprotan smer.

Ja sam Alisa, a putokaze je postavio Češirski Mačak.

Njena slika života kroz ogledalo postala je još jasnija kada je, dok je sunce počelo da zalazi, odlučila da zaista ozbiljnije pokuša da nađe San Marko. Ali dok je pokušavala da prati znake, oni su je mamili sve dalje i dalje, ostavljajući je na kraju ispred belog luka mosta Rialto.

Nora se zaustavila na kafi okrepljenja ispod mosta. Gledala je turiste kako grabe preko mosta željni novosti, kao što trgovci grabe stare vodiče i kopije Šekspira. Duhom se udaljila od te gomile.

Ja nisam turista. Došla sam da ostanem, da živim ovde.

Njen život je ležao spakovan u sanducima na ružnom brodogradilištu blizu Mestre čekajući na istovar. Ležarinu je platila za mesec dana – vreme koje je dala sebi da pronađe stan i radnu dozvolu.

Gledala je kako vaporeti brekćući prolaze i pomislila na svog oca. Kada se krcat brod zaustavio na Rialto stanici, videla je mladog čoveka u uobičajenom plavom ogrtaču kako skače na dok, namotava užu za vuču i sa lakoćom iskustva povlači brod u njegovo sidrište.

Kao moj otac, pomislila je. Ta pomisao joj je bila strana. Pomisao da njena majka uradi bilo šta tako slobodno kao što je bio dolazak ovde. Zaljubljanje i trudnoća takođe su joj bili strani. Nije više mislila na majku. Nije želela da prizna da je ona ovde došla prva. Želela je da ovo bude *njena* odiseja. „Ja nisam kao moja majka“, rekla je naglas. U trenu, kelner je bio pored nje, prijateljski pitajući da li joj nešto treba. Odmahnula je glavom smešeći se, platila, ostavila napojnicu i otišla.

Ovog puta pozajmila je taktiku Crvene kraljice iz ogledala. Krenula je u suprotnom smeru od onog koji je pokazivao znak za San Marko i uskoro, dovoljno brzo, ušla je u ono što je Napoleon neadekvatno nazvao „najlepša soba za prijeme u Evropi“.

Sunce je zalazilo, a senke su bile ogromne. Zvonik Kampanile uzdizao se nad trgom kao ogromna kazaljka sunčanog časovnika; lođe kuća produžavale su lukove svetla. Nora je zurila zaprepašćeno u bogate bronzane kupole bazilike – takva dekoracija, takva veličina, sve ono što je nađeno među blagom zaplenjenim sa Istoka. Ovde su se Rim i Konstantinopolj udružili da stvore ovu neobičnu i čudesnu grbavu zver, potpuno novo biće, zmaja spirala i podupirača da čuva njen grad. I kao kontrast, izvrsna svadbena torta Duždove palate, dostojanstvena i homogena, premazana filigranom u belom kamenu. Jedino ovde bi Oroljo, sat napravljen za divove, gde zlatne zveri Zodijaka tumaraju preko brojčanika umesto brojeva, izgledao primeren i na sigurnom. Nora je osetila da mora da sedne. Vrtelo joj se u glavi. Otvorila je svoj vodič, ali reči nisu imale smisla – mešale su joj se pred očima, crno-bele irelevantne činjenice kada se uporede sa ovim blještavilom boja. Pored toga, oslobodila se turista kod mosta Rialto i nije imala želju da im se pridruži dok je trepćući skretala pogled sa stranice vodiča prema spomeniku kao nevešt spiker koji se bori sa tekstom i kamerom.

Zašto me niko nije upozorio na ovo?

Prijatelji, profesori, pa čak i njena majka godinama su joj govorili da dođe ovamo. Niko od njih nije mogao da veruje da nikada ranije

nije bila ovde, kao umetnik, kao polu Venecijanka. Ali kafa pored Rialto mosta dala joj je trenutak prosvetljenja. Znala je da nije bila ovde ranije zbog svoje majke. Elinor je imala venecijansku avanturu i bila je okrutno povređena. Serenisima ju je odbacila, nalazeći da je nedostojna. Nora nije želela da dođe ovde i upoređuje, da pronade odjeke te priče, bude na majčinom mestu. Želela je da samostalno otkriva Italiju – Firenca, Ravena, Urbino. Svi ti pobornici Venecije među njenim prijateljima govorili su joj da je to jedino mesto na svetu koje zaslužuje buku koja se oko njega diže. *Svi* su joj to rekli.

Ali oni koje je optuživala zbog svoje loše pripremljenosti bili su umetnici, pisci.

Kanaletto, zašto nisi adekvatno opisao ovo mesto? Zašto nisi mogao, u svojoj majstoriji, da mi ga opišeš? Zašto si samo skicirao, a nisi opisao detaljno ovu lepotu? Tarnere, zašto nisi opisao kako sunce krvari u laguni kako ga ja sada vidim? Henri Džejmse, zašto me nisi pripremio za ovo? Evelin Vog, vaši pasusi pobvala su blede uvrede u poređenju sa stvarnošću. Tomase Mane, zašto si toliko toga izostavio. Nikolase Rog, sa svojom kamerom i celuloidnom trakom, zašto ni ti nisi mogao da mi pokažeš?

Mlada žena u velikoj prijemnoj prostoriji biblioteke objasnila joj je na svom preciznom i savršenom engleskom jeziku da, na žalost, ne može da uđe u čitaonicu biblioteke. Nora je pokazala svoj pasoš i gledala kako devojkica ispisuje dnevnu propusnicu svojom urednom, oblom šakom i pratila je, drhteći, kroz dvostruka vrata levo od glavnih, koja su prošaputala dobrodošlicu dok su se zatvarala za njom. Knjige su čekale u ustajalom, zagušljivom vazduhu. Prašnjava i topla koža pozdravljala je Noru sa intimnošću studentskih dana. Jedan stariji čovek bio je njeno jedino društvo. Podigao je pogled, klimnuo glavom i spustio pametne oči na svoj tekst. Devojkica je ponudila kratko objašnjenje kataloga i nestala. Nora je počela svoje istraživanje među žutim karticama kataloga. Prezime Manin otkrivalo je zbunjujući broj odrednica, ali je brzo shvatila da se većina njih odnosila na dužda Lodovika. Sunce se pomerilo preko velikih prozora pre nego što je našla jednu odrednicu za Korado Manina i sa udaljene police spustila ogromnu knjigu one vrste koja ukrašava stočiće širom sveta. Njene fotografije su nevoljene i nerazgledane iz godine u godinu. Pošto ju je

stavila na kožom pokriven sto, počela je da je prelistava i bila zasenjena – čak i izbledele fotografije iz šezdesetih godina nisu mogle mnogo da umanje ono što je videla na njima. Stranica za stranicom lepote, zamršenosti i čiste veličanstvenosti dela nagnale su je da spusti glavu na ruke i izazvale starca da je zabrinuto pogleda.

Tražila sam rođaka iz ovog grada koji će me upoznati sa Venecijom, a umesto toga sam našla majstora – Leonarda, Mikelandela.

Nora je osetila poniznost, neprimerenost i ponos u podjednako meri. Pogled joj se zaustavio na poslednjoj fotografiji lustera iznenađujuće lepote. Pročitala je legendu ispod nje: *Candleabra – La chiesa di Santa Marija della Pieta, Venezia*. Setila se – videla je, zalepljene po toplim gradskim zidovima, plakate koji su oglašavali da večeras počinje serija koncerata venecijanske muzike na mestima originalnog izvođenja. Crkva Pijeta bila je na spisku. Nora je brzo vratila knjigu na mesto i izašla na svetlo, skrećući desno prema birou za turističke informacije u *Kasino da kafē*. Kupila je kartu za koncert i uputila se ka dokovima Zattere, zaustavljajući se na tanjir paste, koju je jela gledajući kako sunce zalazi nad lagunom.

Sada u crkvi Pijete, znala je da je napravila dobar izbor za svoje prvo veče u Veneciji. Dan je bio takvo otkrovenje, takav napad na njena čula da joj je bilo potrebno da samo sedi, da bude primorana da miruje par časova. Sedela je, slušajući muziku i pokušavajući da se pribere.

U trenutka kada je sletela na aerodrom Marko Polo, osetila je da gubi kontrolu. Dok je motorni čamac prevezio nju i njen prtljag preko lagune ka Veneciji, osetila je kao da je fizički šamara vetar, a mentalno njen doživljaj.

Od kada se probudila u sitnim jutarnjim satima, bila je u nekoj vrsti transa, automatski prolazeći kroz dobro uvežban raspored pri odlasku u inostranstvo – taksi do aerodroma, predaja prtljaga. Sa osećanjem olakšanja i toga da se ne vraća, neopterećena torbama, lutala je po radnjama na aerodromu, koje su sve bile pune onoga što joj nije bilo potrebno. U knjižari je pronašla roman sa Kanaletovom reprodukcijom na omotu i pomislila kako je čudno da će se do podneva šetati na tom istom mestu koje je naslikao. Spustila je knjigu – mašta joj nije bila potrebna. Ulazila je u vlastitu realnost Venecije.

Za vreme leta, još uvek je osećala da ima kontrolu. Sa zahvalnošću je prihvatila hranu i piće koje služe u avionu, i pažljivo slušala bezbednosna uputstva. Ali čim je sletela Nora je počela da oseća ovu novu, ali ne neprijatnu bespomoćnost. Shvatila je da je u svojim uzaludnim, smešnim sanjarenjima zamišljala da avion sleće na trg San Marko, na neku futurističku pistu. Ali realnost je bila gotovo isto toliko čudna – izgledalo je da se aerodrom Marko Polo nalazi *na vodi*; ostrvski aerodrom, opkoljen vodom. Nije ni razmislila o sledećoj fazi puta, ali sada je shvatila da će uzeti čamac do Venecije. Naravno. Dok joj je čamdžija pružao ruku da se ukrca na vodeni taksi koji se talasao, upoređivala je ovo iskustvo sa crnim taksijem i veselim kokni vozačem koji ju je odvezao na Hitrou u šest sati ujutru.

Nešto drugo nije shvatala. Čamac je uskoro došao do bove i počeo da brekće duž uzanog kanala. Nora je odmah shvatila da ovo nije sama Venecija, ali je čula čudnu zvonjavu u daljini, kao opadajuću rezonancu zvona, kako je doziva. Kao da joj čita misli, čamdžija je pokazao palcem na stare zgrade i uzviknuo da nadjača vetar: „Murano!“

Murano. Dom stakla. Radno mesto njenih predaka. Osetila je ushićenje dok je prolazila pored fondamente (glavne ulice) prepune mnogobrojnih fabrika stakla. Iste zgrade, na istom mestu, dom su iste veštine koju neguju vekovima. Znala je da će se sutradan vratiti da se raspita za posao. Umesto da se uplaši svog ludog plana, iznenada se osetila sigurno. Ovo je bilo stvarno i potrudiće se da uspe. Reč sudbina pala joj je na pamet. Smešna, romantična reč, ali jednom kada se pojavila nije htela da nestane. Obuhvatila je stakleno srce oko svog vrata i osetila se iznenada teatralno. Želela je da načini neki gest. Počela je da raspliće kosu i pustila je da leprša na vetru. Mislila je da pozdravi Murano, ali je znala, uistinu, da je ovaj gest bio namenjen Stivenu.

Zažalila je zbog ove svoje želje kada se prijavila u hotel i pokušala da raščeslja zamršenu kosu na kopiji rokoko ogledala u kupatilu. Izgledala je mnogo drugačije nego u svom ogledalu u četiri ujutru. Gledala je sebe Venecijanku u venecijanskom staklu. Kosa joj je bila raščupana, obrazi rumeni od morskog povetarca, oči su joj sijale fanatičnim sjajem. Jedino se nije promenilo stakleno srce, koje joj je visilo oko vrata. Pomislila je da izgleda kao čudo – čak i malo ćaknuto, ali u isto vreme prilično lepo.

Neko drugi je takođe tako mislio.

Sedeo je preko puta nje, na drugoj strani prolaza u crkvi. Imao je oko trideset godina, bio je veoma doteran, kao većina Italijana, i visok, jer su mu noge bile neudobno savijene iza crkvene klupe. I njegovo lice – pre nego što je shvatila, misao se formirala u njenoj glavi.

Izgleda kao da je sišao sa slike.

U trenu se setila majčine priče, bila je užasnuta što su mislile isto posle trideset godina. Okrenula se. Ali kada je jednom pomislila na to, nije mogla da zaboravi. Pogledala ga je ponovo, a on je i dalje gledao u nju. Obrazi su joj goreli i odlučno se ponovo okrenula.

Muzika joj je zaslđivala misli i Nora se fokusirala na ono što je došla da vidi; veliki dekorativni luster od stakla koji je bio obešen visoko iznad njene glave pomaljao se iz mraka tavanice kao preokrenuta kristalna jelka. Bezbrojne kapljice visile su sa ukrasnih grana koje su izgledale tako nemoguće nežno da su jedva mogle da drže svoje dijamantsko voće. Nora je pokušavala da prati svaku staklenu ruku pogledom, da vidi kako se krive i okreću, ali svaki put ne bi znala gde je stala, jer ju je dizajn nadmašivao. Svaka kristalna kap kao da je hvatala sjaj sveća i zadržavala ga u savršenstvu prizme. Mogla je da čuje, dok joj je odzvanjao u glavi, rezonantni ton koji je čula ranije dok je prolazila pored Murana, ali je u sledećem trenutku shvatila da je ovaj ton stvaran, opipljiv. Samo staklo je slatko pevalo. Zvuk žica i njihove vibracije izazivale su svaku granu i visuljak od kristala da svira svoj sopstveni, gotovo neosetan kontrapunkt. Nora je pogledala u svoj informator o ovom čudu koje je izradio njen predak. Nije bilo ničega, ali Nora se smejala u sebi zbog onoga što je znala.

Bio je ovde još za vreme tvog života, Antonio Vivaldi. Onda, kao i sada, slušao si svoje kompozicije kako ti se vraćaju kao eho u ovoj kristalnoj harmoniji. Zapravo bio je ovde pre nego što si se rodio. I izradio ga je Koradino Manin.

KAMELOPARD

Veliki luster prelazi lagunu smešten u tamno bure. Potopljen u vodu, ljuljajući se u ritmu talasa, zaštićen od svakog zvuka i dodira. Voda koja ga je okruživala bila je tamna poput mastila, ali sićušne čestice mesečine pogađale su prizme tu i tamo, kao pojedinačni dijamanti u smoli. Tečnost je bila umirujuća, sigurna, amniotička. Sutra će luster ispuniti svoju svrhu. Sinoć je završen. Čekao je ovo večer. Bure je uspravno vezano u čamcu sa toliko užadi da je velika tamna masa izgledala kao da je uhvaćena u ribarsku mrežu. Čamdžija je veslao, pevajući staru pesmu na piemontskom dijalektu. U unutrašnjosti bureta, luster je takođe počeo da peva.

Koradina je sve bolelo, ali nije hteo da stane. Luster je visio ispred njega na gvozdenom lancu u završnoj fazi, sijajući zlatno na svetlosti plamena peći. Njegove kristalne ruke pružale su se ka Koradinu molećivo, kao da moli da ga dovrši. Jedna od njegovih pet nežnih grana je nedostajala, pa je Koradino po poslednji put posegao u vatru. Gurajući svoj štap u središte rastopljenog metala, vešto ga je okretao izvlačeći liveno staklo koje se držalo na kraju njegove lule za duvanje. Počeo je da okreće staklo o lopaticu od tvrdog drveta, postizući pravilan oblik da bi započeo njegovo oblikovanje. Koradino je uvek smatrao staklo živim, uvek živim. Načinio je čauru iz koje je sada nešto lepo moglo da izraste.

Udahnuo je i dunuo. Staklo se od njegovih usana čudesno ispupčilo u dugačak, nežan balon. Koradino je uvek izduvavao vazduh iz pluća dok se ne uveri da je mehur, ili parison, koji je stvorio savršen u svim dimenzijama. Njegove kolege su ga začikavale da je toliki perfekcionista da, ako parison nije savršen, Koradino ne bi više udahnuo i ostao bi na mestu mrtav. Uistinu, Koradino je znao da njegov najmanji dah na kritičnoj toploti predstavlja razliku između savršenstva i nesavršenstva, između božanstvenog i samo lepog.

Gledao je kako se staklo menja, poput kameleona kroz sve nijanse crvene, ružičaste, narandžaste, boje ćilibara, žute i konačno bele kada je počinjalo da se hladi. Koradino je znao da mora brzo da radi. Gurnuo je parison u vatru da ga nakratko ponovo zagreje, a onda je počeo da ga oblikuje rukama.

Nije za njega bila zaštita od pamuka ili papira koju su drugi koristili da zaštite svoju kožu od smežuravanja i gorenja na vrelini. Odavno je žrtvovao vrhove svojih prstiju svojoj umetnosti. Oni su izgoreli, bili prepuni rana i konačno su zarasli glatko, bez otisaka. Koradino se setio da je Marko Polo pričao da je drevna kineska dinastija T'ang koristila otiske prstiju kao sredstvo identifikacije, i ova praksa se zadržala na Orijentu od tada.

Ja sam postao jedno sa staklom. Negde u Veneciji ili daleko preko mora, moja koža leži ugrađena u tvrdi siliku pehara ili svećnjaka.

Koradino je znao da je njegovo staklo najbolje zato što ga je držao u rukama, dodirujući njegovu kožu svojom, osećajući njegov dah. Podigao je svoje makaze i počeo da izvlači nežan filigran uvojaka iz glavnog cilindra, dok šuma kristalnih grana nije iznikla iz cevi. Koradino je vešto oslobodio lulu za duvanje i prenoseći komad na čvrst gvozdeni štap, pontil, počeo da radi na slobodnom kraju. Konačno, pošto mu je isteklo vreme jer se staklo nepomirljivo stvrdnjavalo, odneo ga je do glavne konstrukcije i obavio novu ruku oko glavnog stabla u ukrasnoj spirali. Nije bilo grubog mesta – bez traga pontila – koje bi ostalo, poput udubljenja, i odalo poreklo grane.

Stajao je držeći granu dok se vršilo završno stvrdnjavanje, diveći se svom delu. Zatim se konačno odmakao i obrisao obrvu. Iako bez košulje, kako su *vetrai* uvek radili, još uvek je na svojoj koži od svitanja do sumraka osećao toplotu vatre peći. Pitao se, gledajući marljive radnike oko sebe, da li je ovaj posao dobra priprema za pakleni oganj. Šta je ono Dante napisao?

„...visoki plamenovi surovo gore,
raspaljujući ih toliko žestoko koliko je ikad gorelo
gvožđe u kovačnici bilo kog zanatlije.“

Koradino je bio dobro upoznat sa radom Firentinca. Njegov otac je dopustio svakom članu porodice da sa sobom ponese nešto što

je njegovo – nešto najdragocenije – iz palaco Manin u noći kada su pobjegli. Njegov otac je poneo iz svoje biblioteke dragocenu kopiju Danteove „Božanstvene komedije“ na pergamentu.

To je bio izbor mog oca. To je jedina knjiga koju posedujem. To je jedino što je ostalo od mog oca.

Koradino je prestao da misli na njega i vratio se zamornoj vatri. Nije čudo što je 1291. godine Veliki savet Venecije doneo dekret da se sva proizvodnja stakla vrši na ostrvu Murano, zbog stalne opasnosti od požara. Požar je izbio u blizini peći koje su više puta pretile da progutaju Veneciju. Bila je mudra odluka da se premesti centar proizvodnje, jer je samo nekoliko godina ranije ceo engleski grad London bio uništen u požaru. Požar nije, naglašavam, buknuo ni zbog čega tako umetnički vrednog kao što je livnica stakla. Najnovije glasine među trgovcima na Rialtu pominju da je požar buknuo u poslastičarnici. Koradino je šmrknuo.

To je engleska osobina – uvek misle na stomak.

Londonski požar značio je dobar posao ovde na Muranu. Engleski kralj Čarls izgleda da je bio rešen da ponovo izgradi London i ukrasi njegove velike moderne zgrade ogledalima i staklarskim ukrasima. Bilo je, stoga, mnogo narudžbina iz te hladne prestonice za Koradina i njegove drugove.

Iako je Koradino završio glavni okvir lusteru, ostalo je još mnogo toga da se uradi. Padao je mrak i jedna po jedna usta peći koja bljuju vatru gasila su se, vrata zatvarala, a njegove kolege odlazile. Pozvao je jednog šegrta na poslednji posao i dok je momak trčao po topionici, skačući preko gvozdениh cevi i izbegavajući kofe dok su ljudi radili, Koradino se nasmejao i pomislio da nadimak za šegrte *scimmia di vetria* – „staklarski majmuni“ – izgleda naročito pogodan.

Dečak se uskoro vratio sa kutijom: „Ekola, maestro.“

Koradino je otvorio dugačku kutiju od ružinog drveta. U njoj je bilo stotinu četvrtastih pregrada, sve obeležene brojevima, sve zatvorene parčetom vune. Koradino se bacio na posao. Uzeo je mali pontil, mnogo manji od njegove pouzdane lule za duvanje, i gurnuo ga u staklo koje je ležalo, istopljeno i neformirano, čekajući na dnu njegove peći. Izvukao je štap koji je sada ličio na upaljenu sveću. Sačekao je jedan trenutak, zatim je otkinuo usijanu sferu sa štapa i počeo da okreće

staklo svojim dlanovima a onda mnogo nežnije svojim prstima. Kada je bio zadovoljan, izvukao je stakleni niz da formira suze i oblikovao nežnu kuku na njegovom kraju. Ispustio je nakit koji je izradio u kofu sa vodom među njegovim kolenima. Posle dužeg vremena, gurnuo je ruku u kofu i spasao dragulj.

Ovaj njegov postupak ga je podsetio na priče o lovcima na bisere sa Istoka, priče koje su stigle u doba prevlasti Venecije nad Konstantinopoljem, u trinaestom veku.

Da li ovi dečaci koji rone za bisere, tražeći ostrige dok im pluća ne puknu, osećaju isto zadovoljstvo kao i ja? Sigurno ne: kada oni pronađu biser to je samo sreća – milosrđe prirode. Kada njihova braća u Harc planinama u Nemačkoj kopaju u potrazi za srebrom u toploti i tami brda i nadu čistu žilu srebra, da li se osećaju kao da su stvorili ovo blago? I vi koji iskopavate dijamante u Africi, kada iznudite savršen dijamant iz stena, možete li da osetite ponos kao ja? Ne, jer sam ja izradio ove lepe stvari. Bog je stvorio one druge. I sada, u ovom svetu muškaraca, u našem sedamnaestom veku, staklo je dragocenije od bilo kojeg vašeg blaga; dragocenije od zlata, dragocenije od šafrana.

Kap koju je napravio, u trenu osušenu na toploti plamena, Koradino je nežno položio u odeljak kutije od ružinog drveta označen brojem jedan, uno. Iako šćućurena na komadu vune, njena čistoća poput dijamanta nije bila umanjena. Koradino se u sebi pomolio kao zahvalnost Anđelu Beravi, majstoru koji je, pre dva veka, izumeo ovo kristalo staklo od tvrde silike sa kojom je sada Koradino radio. Pre toga je svako staklo bilo obojeno, čak je i belo staklo bilo nečisto i zamagljeno, imalo boju peska, mleka ili dima. *Kristalo* je značilo da se, po prvi put, mogu postići potpuna providnost i kristalna čistoća i Koradino je blagosiljao taj dan.

Koradino se vratio izradi kapi. Još uvek je morao da napravi devedeset devet pre nego što dopusti sebi da se vrati u svoj stan na vino i palentu za večeru. Nije mogao da poveri ovaj posao nijednom od šegrta, jer je svaka od sto kapi bila drugačija. Na način koji je zapanjio njegove kolege, Koradino je insistirao da svaka kap, zbog položaja na lusteru, svoje udaljenosti od svake sveće, mora da bude malo drugačijeg oblika da bi odavala podjednaku luminescenciju iz svakog ugla kada se luster okači na tavanicu crkve ili palate. Ostali staklari i

šegrti u fondariji satima su gledali sadržaj Koradinove kutije za kapi, odmahujući glavama. Svaka kap je izgledala isto. Koradino ih je video da gledaju i nasmejao se. Znao je da nema potrebe da sakriva svoj rad – mogu da gledaju ceo dan i opet ne bi znali kako je to postigao, iako nije zaista razumeo šta su njegovi prsti uradili dok je mislio na to gde će svaka pojedina kap da visi na gotovom lusteru.

Koradino je uvek išao da gleda mesto na kome će posetiti njegovi lusteri. Beskonačno je postavljao pitanja svojim mušterijama o tome kako će prostorija biti osvetljena, gledao je prozore i kapke, čak je uzimao u obzir i kretanje sunčeve svetlosti i uticaj odraza vode kanala. I svaki put je zapisivao svoje proračune u malu knjigu od najfinijeg pergamenta, beležeći sve. Ova dragocena knjiga je sada, u zenitu Koradinovog majstorstva, bila prepuna njegovog ružnog rukopisa i lepih crteža. Brojevi, formirajući komplikovane mere i jednačine, takođe su našli mesto na stranicama knjige, jer je Koradino verovao u moć drevne matematičke nauke. Prema tome, svaki predmet koji je napravio i svaki tehnički napredak bili su dokumentovani da bi mogao da razvija svoju umetnost koristeći se uputstvima prethodno izrađenih predmeta. Sada, pošto je završio poslednju jedinstvenu staklenu kap, izvadio je knjigu. Pronašao je proračune koje je načinio u crkvi Santa Marija dela Pijeta i brzo skicirao perom završen predmet. Čak i na papiru luster je izgledao kao da štrči u kristalnom reljefu.

Koradino je dobro čuvao knjigu, noseći je uvek uz sebe, ali je znao da čak i ako su njegove kolege mogle da je pročitaju, ne bi mogle da dešifruju njene tajne. Takođe je znao da mu se druge vetrije podsmevaju, pronoseći šalu da se Manin ne razdvaja od knjige čak i kada zadovoljava ženu. On je bio istinski neobičan čovek. Ali genije, o da, istinski genije.

Zaveštanje njegovog genija bilo je u svakoj palati u Veneciji, svakoj crkvi, svakom većem restoranu. Bilo je u svakom sjajnom peharu koji je napravio, svakom ogledalu glatkom kao laguna leti, čak i u svakom staklenom mehuru ili bomboni koje je napravio kao ukras za vreme Karnevala. Svi su imali isti sjaj skupocenog dragulja. I sada je znao da će njegov najnoviji rad obasjavati mračnu, zasvođenu tavanicu

crkve Santa Marija dela Pijeta kao nijedno svetlo koje je ikada viđeno. I pevaće, jer mnoga njegova dela pričaju ili pevaju. Pod lakim udarom nokta jedan od njegovih pehara odzvonice priču o zlatu koje je obojilo njegovu ivicu – o Samarkandu⁷, Bosforu i vrelim danima istočnog leta. Ovaj luster će odzvanjati muzikom koju su devojčice svirale u crkvi Pijeta. Devojčice koje su siročad i nisu imale koga da vole, niti je neko voleo njih, pa su ulile svoju ljubav u muziku. Njegovo staklo bi im otpozdravljalo sviranjem. Govorilo bi im da je bar jedna među njima bila voljena.

Pijeta. Koradino se nasmejao. Sutra će on lično da ode u crkvu Pijeta sa kapima za luster. Luster će da putuje ispred njega u specijalnom čamcu sa ravnim dnom. Koradino je sam osmislio sistem pakovanja za svoj dragoceni *kandelabri* – visio je sa poklopca ogromnog bureta napunjenog filtriranom vodom iz lagune. To je značilo da je lomljivo umetničko delo zaštićeno od svakog udara i moglo je da preživi sve osim prevrtanja. Zatim da stigne u Santa Marija dela Pijeta, da bude vitlom izvučen iz bureta, dok voda curi sa njega u božanstvenom svetlu sa prozora, kao dodatak izuzetnom staklarskom radu. Da ispuni svoju sudbinu, da osvetljava crkvu možda vekovima, da omogući devojčicama da vide tamne buvice muzičkih nota koje se trkaju na stranicama njihovih partitura, da omogući uzvišenu buku koju stvaraju u konačnu slavu Gospoda. I Koradino će završiti proces kada brižljivo bude okačio svaku pojedinu kap na njeno pravo mesto pre nego što završeno delo pomoću čekrka bude okačeno na tavanicu.

Ja ću ga sâm dovršiti, onako kako treba.

To je bilo drugo najveće zadovoljstvo njegovog života, a sutra će se pomešati sa prvim – da vidi Leonoru. Počeo je da pravi svoj poslednji stakleni dragulj, ne vodeći računa da su sve pregrade u njegovoj kutiji od ružinog drveta bile već popunjene. Ovo nije bila kap za luster – to je bio poklon za nju.

Koradino je znao da je, kada su staklari premešteni iz Venecije na Murano, u pitanju bio drugi razlog, a ne sigurnost grada. Venecijansko staklo je bilo najbolje na svetu i to od kada su istočne tehnike izrade

⁷ Marakand ili Samarkand, glavni grad Sogdijane, koja se prostirala na krajnjem severozapadu persijske države – prim. prev.

stakla donete po padu Konstantinopolja. Te metode su bile brušene i razvijane, tehnike su prenošene sa maestra na šegrta, a moćan monopol Republike se razvijao na osnovu tih tajni. Onih koje Veliki savet nije želeo da se odrekne. Gotovo preko noći, za stakloresce Murana, ostrvo je postalo ne samo mesto na kome rade i žive, već neka vrsta zatvora. *Konsiljo madore* dobro je shvatio izreku: onaj ko ima tajnu da čuva mora prvo da čuva tajnu. Izolacija je bila rešenje za čuvanje ovih tajni. Čak i danas, dozvola za odlazak na kopno se retko dobijala. I češće nego što nisu, vetrije su pratili agenti Saveta. Koradinu je, zbog njegovog talenta, prakse da brižljivo uzima mere i potrebe da sam daje završne poteze, dato više slobode nego većini. Ali je jednom zloupotrebio ovo poverenje. Na jednom takvom putu na kopno upoznao je Anđelinu.

Bila je lepa. Koradino nije živeo u celibatu, ali je navikao da lepotu vidi samo u predmetima koje je pravio. U njoj je video nešto božanstveno, nešto što nije mogao da napravi. Upoznao ju je u palati njenog oca na Grand kanalu. Prinčipe Nuncio dei Veskovi želeo je da razgovara o dve stotine pehara koji su bili potrebni za svadbu njegove ćerke. Trebalo je da se slažu sa njenom venčanicom i maskom. Koradino je doneo, kako mu je naređeno, ukrašenu kutiju punu pigmenata i dragulja koje je mogao da koristi da bi dobio određenu boju.

Sve velike kuće u Veneciji imale su dva ulaza, označavajući njihovu nepogrešivu klasnu podelu. Vodeni ulaz je uvek bio fantastično veliki, impozantan, ukrašen portal sa velikim duplim vratima i poluzagnjurenim stubovima obojenim u boje domaćinstva. Vodena vrata su se otvarala da prime uvažene goste u otvoren bazen mermernih zidova, sa dokom za iskrcavanje koji vodi do uzvišene sobe za prijeme u palati. Zanatska vrata, koja se otvaraju prema prolazu pored kuće, bila su skromnija, za trgovce, glasnike i slugе, izlazeći direktno na pločnik. Ova posebnost, ova razlika između vrata, otkriva mnogo o gradu – Venecija sve duguje vodi. Laguna je bila sve. Na vodi je, na tim promenljivim ali odanim plimama, Venecija izgradila svoju nadmoć i svoje carstvo – kako je prikladno, stoga, što je vodenim putevima dato prvenstvo na ovaj način. Koradinova gondola tog sudbonosnog dana ušla je, talasajući, kroz vodeni ulaz. Velika srebrna palata ga je primila, a glavne odaje pokazao mu je sluga u livreji, pun poštovanja. Kada je Koradino, u skromnoj

koži vetrija, ušao u lep salon koji gleda na vodu, shvatio je da je za njega sve urađeno iz poštovanja prema njegovom talentu. Princ, čovek visoke pojave i sede kose plemstva, primio ga je kao da mu je rođak. Koradinovo mesto u svetu činilo se osigurano. Poslao je slugu da dovede prinčipesu Anđelinu sa haljinom. Princ je razgovarao o pigmentima i njihovoj ceni sa Koradinom uz fino valpoličelo vino, a kada je starac podigao pogled i rekao: „Tu si, draga“, Koradino ništa više nije čuo.

Ona je bila otkrovenje.

Plava kosa kao zlatna vlakna. Zelene oči kao lišće na prolećnoj kiši. I držanje boginje. Bila je vizija u plavom – svila njene venčanice izgledala je kao da ima stotine nijansi na jutarnjem svetlu i šarenim odrazima kanala.

Što se tiče prinčipesa, znala je Koradina po reputaciji i čeznula da vidi umetnika o kome svi pričaju. Iznenadila se što je tako mlad – nije imao više od dvadeset godina, nagađala je. Svidelo joj se što je zgodan, iako uobičajeno, sa crnim očima i kovrdžama, što je karakteristično za ovu oblast. Njegovo lice – večito preplanulo od peći – podsećalo je na stroge, tamne, istočne ikone koje gledaju iz svojih ramova pokrivenih ukrasima u bazilici za vreme mise. Izgledao je sasvim obično. Ali nije bio. Bio je neprocenjiv, znala je, kao same one ikone i njihov nakit.

Anđelina se setila da je bila u društvu privilegovanih koji su godinu dana ranije išli da vide izlaganje legendarnog stvorenja u Duždovoj palati, Palazzo Dukale. Stvorenje su zvali „kamelopard“, legendarna *giraffa camelopardalis*, a pozajmio ju je kralj Afrike. Njegovo ime ništa nije značilo prinčipesi. Ali kada je videla životinju, osetila je gotovo divlje uzbuđenje dok ju je gledala iza maske. Izuzetno visoko, kockasto kao Harlekin i nemoguće dugačkog vrata, stvorenje je polako koračalo unaokolo krupnim koracima; njegov oblik je presecao snopove sunčeve svetlosti koja je ulazila kroz prozore palate. Odaja Velikog saveta, slična pećini, divno oslikana crvenim i zlatnim freskama i sa najvišom tavanicom u Veneciji, izgledala je kao jedina prostorija prikladna za prikazivanje ove fantastične zveri. Sa tavanice, sedamdeset šest prethodnih duždova Venecije, koje je naslikao veliki Veroneze, gledalo je nepomično odozgo ovaj prizor. Njihov živi naslednik gledao je u čudu sa svog prestola, krunisan svojom krunom, šapućući svojoj supruzi iza podignute šake. U

međuvremenu, strano nemo stvorenje stalo je da ispituje visoke skerletne draperije crnim jezikom nalik na zmijski, mameći ushićen šapat publike. Podiglo je rep i izbacilo urednu gomilu balege na neprocenjive podove, gazeći po sopstvenom izmetu. Dame su se kikotala i vrištale dok su se muškarci grohotom smejali, a Anđelina je pritisla buket cveća na nos. Ali uzbuđenje je nije napustilo. Osetila je da je u prisustvu nečeg istinski neobičnog, nečeg jedinstvenog. Nije se pitala da li je kamelopard lep ili ne. To nije bilo važno. Da je zver bila na prodaju, nagovorila bi oca da je kupi.

Sada je gledala u Koradina sa istim osećanjem. Nije bilo važno da li je bio mlad i zgodan, samo da je bio istinski neobičan, nešto jedinstveno. Osetila je potrebu da ga poseduje. Kada mu se Anđelina dei Veskovi nasmejala, sve misli o pigmentima nestale su iz Koradinove glave.

Premda ih se ubrzo prisetio, o da. U stvari, našao je za neophodno da mnogo puta dolazi u palatu Veskovi u mesecima pre svadbe i da razgovara o ovim važnim pigmentima. Nekada bi video princa kao i njegovu ćerku. Ali najčešće je viđao prinčipesu samu. Ovo su bile veoma važne stvari, razumete. Bilo je od presudnog značaja da takve stvari uradi apsolutno pravilno.

Nedelju dana pre svadbe saznalo se da je prinčipesa Anđelina dei Veskovi trudna. Prinčipesina dosadna sluškinja, oruđe i agent princa, posmatrala je čaršave svoje gospodarice, koji su ostali uštrkano beli za vreme njenog mesečnog ciklusa. Devojka je prijavila prinčipesinu trudnoću princu gotovo pre nego što je Anđelina sama saznala za nju. Veridba je raskinuta pod izgovorom lošeg zdravlja, a Anđelina je odvedena u najvećoj tajnosti na očevo imanje u Vićenci, u zatočeništvo. U pokušaju da spase ćerkin ugled, princ je zapretio smrću svojim slugama, ako se u Veneciji pročuje za Anđelininu sramotu. Koradina, u tajnoj poseti palati da vidi Anđelinu, presrela su dva gospodina i odvela ga na sprat u prinčev kabinet. Tamo je imao kratak i neprijatan razgovor sa Nunciom dei Veskovi, u kome mu je određenim rečima rečeno da će ga više od života koštati ako pokuša da ponovo stupa u kontakt sa Anđelinom ili da ostane u gradu. U godinama koje slede neće se sećati mnogih teških reči, ali jednu neće moći da zaboravi.

Pošto je Nuncio iskatio svoj bes, okrenuo je leđa Koradinu i pogledao lagunu. Tihim, poraznim glasom rekao je: „Ponekad, sinjor Manin, čak iako samo dodirnemo nešto lepo, mi ga uništimo zauvek. Da li ste znali da leptir, najčudesniji insekt, ne može nikada više da poleti kada ga je jednom prstima dotakao čovek? Prah sa njihovih krila spadne i ona su beskorisna. To ste vi učinili mojoj ćerci.“ Ovo osećanje i pomisao da je Koradino bio sposoban da uništi lepotu koju je uvek težio da stvori, uplašilo ga je više nego sve ostalo što je princ rekao. Po drugi put u svom životu, Koradino je pobjegao u istinskom strahu nazad na Murano.

Koradino je krivio *Libro d'oro*, „Zlatnu knjigu“. Kao priznanje veštini duvača stakla i njihovom značaju za Republiku, godine 1376. donet je dekret da ćerke duvača stakla mogu da se udaju za plemiće. Ali ćerkama plemića nije dozvoljeno da se udaju za skromne duvače stakla, čak ni za one koji imaju plemićko poreklo. Nije bilo budućnosti za Koradina i Anđelinu. Koradino se vratio na Murano pitajući se kako se saznalo za aferu, kao i za dete kome je on bio otac. Poverio se jedino najdražem prijatelju i mentoru, koji mu je savetovao da ostane na Muranu da princ ne bi ostvario svoju pretnju osvetom.

Dve godine Koradino nije ništa čuo o svojoj ljubavnici i radio je kao da mu je sâm đavo za petama. A onda je dobio dopuštenje da ode u Veneciju da napravi relikvijar za baziliku San Marko i smatrao je bezbednim da se ponovo vrati. Prvog dana u gradu posle dve godine vešto je izveo da vidi Nuncia dei Veskovi.

Njegov ulazak u Palazzo dei Veskovi ovog puta bio je sasvim drugačiji. Velika vodena vrata stajala su otvorena dok se Koradinova gondola približavala – jedna strana delimično skinuta sa šarki i isečena za potpalu. Veliki saloni bili su lišeni svog pređašnjeg bogatstva, bogate draperije su izgrizli pacovi ili su visile pocepane. Posluga nije ostala, i dok se Koradino peo trulim stepenicama počeo je da pogađa zašto.

Smrad bolesničke sobe naveo je da se Koradinu žuč podigne u grlo. Sklupčan na krevetu ležao je Nuncio dei Veskovi, uvijen u svoj odvratani pokrivač, a polovinu lica mu je pojela *male francese* – „francuska bolest“, sifilis. Čovek je umirao. Ali ta stvar na krevetu – nekada princ, počela je teško da govori nešto Koradinu i potrajalo je dok je Koradino shvatio.

Lice Nuncija bilo je iskrivljeno, bolest je pojela veliki deo njegovih usana i onemogućila sibilante i praskave suglasnike u govoru.

„...ino.“ Šaka nalik na kandžu ispružila se do stola pored kreveta. Na njemu je stajala flaša vina i pehar sa dodatkom sirupa starog leka koji se nataložio na dnu. Sam Bog zna koliko je vremena prošlo otkako je ovog čoveka posetila druga ljudska duša.

Koradino se prekrstio i sipao vino. Mrtva osa je upala u čašu, ali činilo se da ne smeta. Princ se oslonio na rame sa osetnom mukom i pio, a vino je kapalo poput krvi iz njegovih usta bez usana. Koradino je znao da mu nije preostalo mnogo – postavio je jedino pitanje koje ga je interesovalo: „Anđelina?“

„...tva.“

Koradino se okrenuo da ode. To je i očekivao. Poslaće sveštenika Nunciju, ali više ništa ne može da učini.

„Na ...orođaju.“

Grozan šapat zaustavio ga je.

„Postoji dete?“

„U ...ieta. ...el je-dinica... ast porodice. ...J-jedinica.“

Dobro. Mogao je da pretpostavi ovu poslednju rečenicu. Klimnuo je glavom u neizrečenom dogovoru da čuva tajnu.

„A njeno ime?“

„...eonora. ...anin.“

Vrhunska ironija.

Ona nosi moje prezime.

Koradino je gledao kako Nuncio umire, trenutak pošto je jadnik olakšao dušu. Nije žalio princa i nije bio više nego načas tužan zbog Anđeline – oplakao ju je za vreme protekle dve godine na Muranu. I nije je voleo. Koradino nikada nije bio zaljubljen. Ali je otišao da vidi dvogodišnju Leonoru Manin u crkvu Santa Maria dela Pijeta i zaljubio se po prvi put u životu.

Na dokovima Zatere, na ulazu na Trg svetog Marka, stoje dva visoka bela stuba. Oni uvis podižu statuu svetog Teodosija iz Konstantinopolja, a himeru krilatog lava grad je usvojio i prekrstio u lav svetog Marka. Lavlja šapa odmara na knjizi, na stranicama sa kojih se čita: *Pax Marce in Tibia* – „Neka je mir sa tobom Marko“ – legendarni pozdrav anđela

koji su uputili Marku, svecu Venecije. Tri stuba su bila doneta iz dalekog Tira⁸ da bi bila postavljena ovde, ali treći je upao u more dok su ga istovarivali i još leži na dnu lagune. U trenutku kada je Koradino video svoju ćerku, tada su kameloparda – mršavog i umornog od trogodišnjeg lutanja po velikim dvorovima Milana, Đenove i Torina – ukrcavali na brod za put kući. Mnoštvo užadi obavijalo je njegov vrat, bio je na dva mala koraka od broda koji će ga odvesti nazad afričkom vladaru koji ga je pozajmio severu. Ali daske koje su vodile do broda bile su klizave od kiše, stvorenje je nevoljno kretalo na teško more. Kao i stub vekovima pre, kamelopard je upao u lagunu dok su njegovi odgajivači prešli bez problema. Njegova ogromna visina omogućavala je da se plemenita glava vidi iznad vode kako koluta vlažnim braon očima, palacajući crnim jezikom, gutajući slanu vodu. Okupljena svetina povlačila je klizave konopce, ali nespretni udovi stvorenja bili su suviše nezgrapni za spas i, u roku od jednog sata, kamelopard je uginuo. Potonuo je na dno lagune. U tišini i poslednjim gestom milosti, dug vrat i teška glava potonuli su da se odmaraju pored izgubljenog stuba sa Tira.

8) Grad i luka u Fenikiji, koja je u starom veku predstavljala uski obalski pojas Sirije – prim. prev.

OGLEDALO

Nora je pogledala svoj odraz u ogledalu i znala da je načinila ogromnu grešku. Nije trebalo uopšte da dolazi ovamo. Nije bilo više ni traga odlučnosti u njenim očima kao ranije.

Vidim portret idiota koji trepće.

Bio je drugi dan njenog boravka u Veneciji i uputila se ka Muranu, u organizaciji njenog hotela. Hiljade turista svake godine prevozi se na Murano čamcima, sa kamerama u rukama. Dolaze tobože da razgledaju fabrike stakla i dive se veštini njegovog duvanja. U stvari, ti obilasci bili su samo malo više od šoping tura za bogate Amerikance i Japance. Najvažniji događaj Norinog putovanja odigrao se ranije – petominutni obilazak fabrike. Gledala je ljude kako rade, duvaju i oblikuju staklo, neki sa ozbiljnim namerama, neki sa teatralnošću udovoljavanja gomili. Gledala je zgradu i peći i shvatila da su se malo promenili za četrismo godina. Veoma je želela da bude deo toga, iako je znala da može da uradi malo toga što ovi ljudi rade. Stajala je, zanesena, a gomila nestrpljivih Nemaca ju je gurala, željna da dođe do mesta na kome se prodaju predmeti od stakla.

Tako da mogu da kupe delo o kome će razgovarati za trpezarijskim stolom u Hamburgu i da kažu Helmanu uz kafu: „Da, ovo smo kupili u Veneciji, pravo murano staklo, znaš.“

Ovo je bio *njihov* cilj – ovo veliko prodajno mesto, dobro osvetljeno, okrečeno i prepuno stakla svake vrste. Pehari su stajali u vojničkim nizovima na policama, njihovi uredni redovi varali su spektralno obojenim zavojnicama koje su se uvijale duž njihovih postolja. Lusteri i kandelabri zadivljujućih baroknih detalja visili su sa tavanice, preplićući se kao grane drveća u nekoj fantastičnoj šumi. Zveri i ptice izgledali su kao da su izrađeni od vulkanske lave, u svim nijansama narandžaste i crvene. Fini predmeti sa čistoćom i strukturom ispućalog

leda gurali su se sa izrazito ružnim delima devetnaestog veka; debele ptice u večnoj pesmi zatvorene u kavezima. A zidovi su bili prepuni ogledala, svih veličina, kao kolekcija portreta njihovih obožavalaca. *Ja ću uokviriti vaše lice*, bilo je njihovo nestalno obećanje. *Vi ste predmet moje pažnje. Učiniću vas lepim. Dok ne prođete pored mene i sledeće lice se ne zagleda u moje dubine. Onda će samo to lice biti moja briga.*

Nora se sada zagledala u jedno takvo ogledalo.

Nije čudo što je ogledalo poznato kao 'staklo sa odrazom'. Svi smo mi u potrazi za nečim kada gledamo u jedno takvo. Ali danas ne gledam sebe, već samo staklo. Staklo, staklo je važno.

To je mantra koja je značila da se ponovo ohrabrila. Pogledala je u ram ogledala da se ponovo uveri. Upleteno oko njega bilo je stakleno cveće takve finoće, takve boje da je osetila kao da može da ubere jedan i pomiriše ga. Takva veština ju je ubedila – ne da nastavi dalje, već da se vrati nazad.

Ja sam luda. Razgledaću još malo i vratiću se kući, u London. Mora da sam bila luda kada pomislim kako mogu da dođem ovdje i očekujem pristup jednoj od najstarijih i najveštijih profesija u Veneciji. Samo na osnovu mog imena i mog malog talenta.

Uzela je svoj crni A4 portfolio koji je ponela sa sobom. U njemu su se nalazile sjajne fotografije predmeta od stakla koje je izložila u Kork ulici. Bila je ponosna na svoju izložbu, dok nije videla ovu prostoriju.

Ja sam luda. Otići ću.

„E molto bello, questo vetrino. Vorrei guardare noi lista di prezzi?“⁹

Glas se približio njenom uhu, trgnuvši je iz sumornog sanjarenja. To je bio glas jednog uglađenog, doteranog gospodina koji je pomagao kupcima pri kupovini. Izgledao je postarije, gospodstveno, ljubazno. Mogao je da primeti da ju je iznenadio i izgledao je kao da mu je žao zbog toga.

„Mi scusi, signorina. Lei, e Italiana?“¹⁰

Nora se nasmejala u izvinjenje zbog svoje reakcije.

„Ne, nisam Italijanka.“ Sada nije bio trenutak da objašnjava svoje poreklo. „*Sono Inglese.*“ – „Engleskinja sam.“

9) „Veoma je lepo ovo staklo. Želite li da pogledate naš katalog?“ – prim. prev.

10) „Izvinite, gospodice. Vi ste Italijanka?“ – prim. prev.

„Izvinjavam se“, rekao je gospodin na savršenom engleskom jeziku. „Ali zaista ličite na Italijanku. Botičeli.“ Nasmejao se veoma šarmantno. „Želite li da vidite naš katalog ili cenovnik?“

Nora se ohrabrila. To što je pomislio da je Italijanka činilo se kao pozivnica za poslednju šansu. „U stvari, želela sam da se raspitam za posao.“

Odjednom se njegovo ponašanje promenilo. Nora je spala u njegovim očima od bogate mušterije do bezvrednog turista sa rancem. Svakoga dana su se raspitivali za posao. Zašto ne odu u Toskanu i beru grožđe? „Sinjorina, žao mi je ali mi ne primamo strance da rade u radnji?“

Okrenuo se da ode. Ona je rekla, u očajanju: „Ne mislim na posao u radnji. Želim da radim u fondariji. Kao vetrija.“

Čovek se podrugljivo nasmejao. „To o čemu govorite je nemoguće. Takav posao zahteva godine obuke. To je profesija koja zahteva veliku veštinu. Venecijanska profesija. I to je“, ovo je bilo na račun njenih plavih uvojaka, „muška profesija.“ Okrenuo se ka nemačkom paru koji se glasno raspravljao iznad jednog pehara.

„Čekajte“, Nora je rekla na italijanskom jeziku. Znala je da mora da ode, ali ne na ovaj način. Ne tako da ovaj čovek misli da je idiot, neprilika. Nije mogla da bude odbijena na ovakav način. „Želim da kupim ovo ogledalo.“ Želela je da ogledalo sa cvećem odnese nazad u London. Gledala je u njega dok je njen san umirao, a cveće bi služilo da je podseća kakav je to lep san nekada bio.

Bez greške, čovek je ponovo promenio svoje ponašanje. Sa ugladenim šarmom izdavao je naređenja oko pakovanja ogledala i odveo Noru dole do špedicije. Tražio je njenu adresu u Engleskoj i Nora je, po navici, dala majčinu. Ogledalo može da stoji kod Elinor dok se Nora ne sabere. Nora je utučeno napisala svoje podatke i potpisala je „Amerikan ekspres“ karticu, dok je čovek proveravao njen potpis brzim pogledom.

Silazila je niz stepenice kada ju je pozvao.

„Sinjora?“

Vratila se do kancelarije, već umorna od puta. Sve što je sada želela je da može da ode, da se vrati na čamac sa svim ostalim turistima, jer tu joj je sada bilo mesto.

„Postoji li neki problem?“, pitala je.

Čovek je gledao majčinu adresu i njen potpis na kartici „Amerikan ekspresa“.

„Manin?“, pitao je. „Vi se prezivate Manin?“

„Si.“

Skinuo je svoje naočare u obliku polumeseца kao da je ošamućen. Na italijanskom jeziku, jer više nije mogao da razmišlja na engleskom, rekao je: „Da li ste vi – da li znate... da li ste čuli za Korado Manina, poznatog kao Koradino?“

„Da, on je moj predak. On je razlog zbog koga sam htela da dođem ovde i učim o staklarstvu.“ Osetila je da joj suze naviru u oči. Bila je bedno razočaranje, nije uspela kao majka, kao žena, kao avanturista u budalastom poduhvatu. Želela je da ode pre nego što zaplače pred ovim čovekom. Ali, iznenađujuće, zaustavio ju je ispruživši ruku. „Ja sam Adelino dela Vinja. Pođite za mnom, voleo bih nešto da proverim.“

Nora je dopustila da je vodi držeći je za lakat, ne glavnim stepeništem, već kroz sporedna vrata sa pretećom oznakom *Privato*. Nemci su zainteresovano gledali, sigurni da je frojlajn uhvaćena u krađi.

Nora je pratila Adelina niz metalne stepenice, dok joj miris i toplota nisu pokazali da se približavaju fabrici. Proveo ju je kroz teška vrata, koja su se ugrijala od unutrašnje toplote. Osetila je fabriku u punom jeku po prvi put.

Kao petog novembra kada se spređa pržiš na logorskoj vatri, a leđa ti ostaju hladna.

Adelino ju je odveo do peći odgovarajući, na brzom italijanskom jeziku, na zvižduke i dobacivanja vetria koji su komentarisali to što stari Adelino ulazi sa mladom plavušom. Starac je skinuo sako i uzeo lulu za duvanje. Nora je počela da pokazuje portfolio, ali je Adelino odmahnuo. „Možeš slobodno to da baciš u vatru. Ovde počinjemo sa sasvim novim stvarima.“ Gurnuo je lulu za duvanje u vatru, džarajući ugalj dok se nije užario.

„Ja vodim ovaj posao. Sada se bavim samo prodajom i transportom, ali sam nekada obrađivao staklo, dok me pluća nisu izdala. Pokaži mi šta možeš da uradiš sa ovim.“

Nora je skinula mantil i bacila ga iza, na gomilu kofa. Pažljivo je uzela štap, znajući da ima samo jednu šansu.

Pomozi mi Koradino.

Nora je prikupila masu istopljenog stakla iz vatre i počela nežno da duva staklo. Okretala ga je, ponovo grejala, oblikovala i duvala, duvajući vazduh dok se parison nije oblikovao. Samo kada je bila zadovoljna ponovo je udahnula. Koradino ju je čuo. Bilo je savršeno.

Nora je pila loš, taman espresso koji joj je Adelino sipao dok je po svom neurednom stolu tražio olovku.

„Primiću vas kao šegrta, na mesec dana, probno. Plata je mala i samo ćete pomagati maestrima. Bez završnih radova. Razumete?“

Nora je klimnula glavom u neverici. Pružio joj je formular prekriven škrabotinama od mastila.

„Ondesi ovo u kvesturu – policijsku stanicu – u Kastelu. Nalazi se u Fondamenta San Lorenzo. Potrebna ti je boravišna i radna dozvola. Ovo će potrajati, ali će biti od pomoći što vam je otac odavde i što ste rođeni ovde.“ Jer sada je Nora ispričala svoju prošlost Adelinu. „U međuvremenu donesi ovaj overen formular i možeš da radiš ovde dok ti papiri ne budu gotovi.“ Izražajno je slegao ramenima. „Ovo je Venecija, a njoj se ne žuri previše.“

Nora je pažljivo spustila šolju na sto, plašeći se da bi svaki iznenadni pokret mogao da prekine čaroliju; da će se probuditi i naći ponovo ispred ogledala, gledajući svoj odraz u radnji. Adelino ju je pročitao.

„Shvati ovo. Imaš mali talenat za ovaj posao, koji može da postane veći. Ali sam te ja zaposlio jedino zbog tvog imena i mog poštovanja prema Koradinovoj umetnosti. Pokušaj da se ugledaš na njega.“ Ustao je dajući joj do znanja da je slobodna. „Budi ovde u ponedeljak tačno u šest ujutru. Nema kašnjenja ili ćeš biti otpuštena pre nego što budeš zaposlena.“ Dozvolio je sebi da se nasmeje na svoju malu duhovitost, što je ublažilo jetkost njegovog govora. „Sada moram da se vratim u radnju.“

Nora je spitičući se izašla na svetlost dana. Vrtelo joj se u glavi od neverice. Posmatrala je dugačku nisku crvenu zgradu koja je bila njeno novo radno mesto, male nizove crvenih kuća pored kanala i izbledeli natpis na zidu. Zurila je.

Fondamenta Manin – Ulica Manin. Glavna ulica na Muranu nazvana je po Koradinu. Po meni.

Kupole bazilike San Marko izdizale su se u daljini, tijara prodorne lepote krunisala je lagunu. Nora nikada nije videla Veneciju iz ovog ugla. Skakala je u vis najviše što je mogla, vrištala je od sreće i pridružila se zbunjenim Nemcima u čekanju čamca.

Sa prozora svoje kancelarije Adelino ju je posmatrao i odmah skupio oči u nedokučiv izraz koji bi njegova bivša žena prepoznala kao znak opasnosti. Njegov pogled se zadržao na istom natpisu koji je Nora upravo videla. Fondamenta Manin. Čitavo mesto je nazvano po njoj. Njena porodica *jeste* porodica duvača stakla, još od prastarih vremena. Imala je talenat – talenat koji će se brzo uvećati. Imala je velikog Koradina na svojoj strani. I sigurno je bila lepa.

Okrenuo je leđa prozoru i suočio se sa kancelarijom i realnošću. Ovo nije bio sedamnaesti vek. Ova fabrika, kao ni ovaj grad, više nije držala monopol nad izradom stakla. Murano i Trg San Marko bili su natršani fabrikama stakla i radnjama koje prodaju staklene džidžabidže i bombone, poslastice koje turisti nose kući. Surova je bila borba za patronat nad bogatijim turistima, onim Amerikancima i Japancima koji bi se istrošili na veće komade. Adelino je bio primoran da sklapa pogubne ugovore sa ekskluzivnijim hotelima da prave obilaske staklarije i češće bi u toku ovih razgledanja turisti fotografisali i vratili se u svoje čamce ne naručivši ništa iz njegove radnje.

Teško je seo za svoj sto. Njegov posao nije dobro išao, pa zašto je upravo zaposlio neiskusnu devojkicu, koju će morati da plaća. Zašto mu se znoje prsti? Zašto mu srce brže kuca? Adelino je počeo da drhti, kao da se stara trgovačka struja vrtoglavo okretala i uticala u njegove vene. Divna devojkica, njen predak slavni genije i njegova propala fabrika stakla. Sve se slivalo u jednu reč – prilika. Ta mu je bila jedna od omiljenih.

Četiri dana kasnije, Elinor Manin je dobila dobro zapakovan paket na adresu u Išlingtonu. To je bilo veoma lepo ogledalo od venecijanskog stakla, uokvireno staklenim cvećem toliko finim da je izgledalo kao pravo. Nije bilo poruke. Elinor je sela za kuhinjski sto gledajući u ogledalu, koje je ležalo na ostacima svog pakovanja, svoje šezdeset godina staro lice. Zaplakala je, a njene suze su prskale po hladnom staklu.

Osećala je kao da je nekako, iz groba, ogledalo poslao Bruno.

LAV I KNJIGA

Kvestura u kvartu Kastelo bila je atraktivna zgrada. Kao mnoge gradske kancelarije u Veneciji, policijska stanica je u prošlosti bila palaco, a njenu prošlost otkrivali su mavarski drveni stubovi posred prozora. Iako je tako, Nora bi bila srećna da je poseti samo jednom.

Ali to nije bilo moguće. Zbog sporog rada administracije u Veneciji ovo je bila njena šesta poseta u toku četiri nedelje. Popunjavala je obrazac za obrascem, svaki sa nerazumljivim brojkama ili imenima. Predala je svaku ispravu i sertifikat koji su dokumentovali njen život, od izvoda iz matične knjige rođenih do vozačke dozvole. I svaki put je imala posla sa drugim policajcem, pričajući svoju priču od početka, suočavajući se sa reakcijama koje su se protezale od iskrene neverice do otvorene ravnodušnosti. Ovoj engleskoj sinjori je nekako dozvoljeno da uči zanat sa vetrijama na Muranu, i sada joj je potrebna radna i boravišna dozvola. Svaki je službenik drugačije doživljavao njenu nepriliku. Sinjora mora da iznajmi stan u Veneciji i pošto na taj način dobije boravišnu dozvolu, ili *permesso di sođorno*, tek onda može da traži *permesso di lavoro*, ili radnu dozvolu. Ne, govorio je drugi, prvo mora da dobije *permesso di lavoro*, da je ratifikuje njen poslodavac, onda bi mogla da iznajmi stan u *sestiere* i tek onda bi mogla da se prijavi za *permesso di sođorno*.

Dode mi da vrištim.

Norino ponašanje se promenilo tokom ovih poseta od prijateljskog, blago neukog ponašanja plavuše koje je u toku čitavog njenog života dobro prolazilo kod činovnika, do napadnog, zahtevnog ponašanja svadljivice. Ali rešenje njene molbe je ipak ostalo na istom nivou, zadržavajući stanje potpune inertnosti.

Sanjam isti san, u kome plutam pod vodom lagune boreći se za vazdub, ali ne mogu da isplivam na površinu zato što sam vezana gomilama i gomilama crvene trake.

Danas, jesenjeg dana bez premca, ušla je u policijsku stanicu sa gvozdenom odlučnošću, njene crte lica lomile su se pod lažnim osmehom.

Ceo mesec sam u Veneciji. Moram ovo da sredim.

Mesec dana je prošlo u čudnom naelektrisanju koje karakteriše značajne periode života. S jedne strane, vreme je prošlo brzinom koja je iznenadila Noru. S druge strane, nije mogla da veruje da je samo pre četiri nedelje živela u „Belmontu“, usred ruševina svog propalog braka. Naporno je radila pored peći od tog prvog ponedeljka, kada je ušla u topionicu sa držanjem nekoga ko po prvi put ulazi u školu. Povezala je kosu maramom i obukla najstarije farmerke koje je imala u pokušaju da se što bolje uklopi. Nije joj pošlo za rukom. Vrućina je bila tolika da je u roku od pola sata skinula maramu i radila u farmerkama, bosa i u potkošulji, pored predvidljivih komentara kolega. Ali, sve u svemu, Norin prvi dan u topionici bio je naporan i stimulativan u isto vreme. Većina muškaraca se ponašala oprezno prijateljski, na način koji ju je naveo da sumnja kako su dobili instrukcije od Adelina. Dvojica mlađih duvača stakla, zgodan par koji je, činilo se, igrao dvostruku igru, bili su prijateljski nastrojani, spremni da pomognu i pratili kako napreduje tamnim, procenjujućim očima. Otišla je kada i ostali, čestitajući sebi što nije načinila značajne greške tog dana, i bila je zahvalna kada su je dvojica mlađih kolega pozvala da se pridruži ostalima na piću. Adelino nije bio sa njima, ali verujući da je sigurna među njima, Nora ih je zahvalno pratila duž Fundamenta Manin do toplo osvetljenog, prijatnog bara. Vetriji su ovde bili redovni gosti, kao i njihov „uobičajen“ niz od deset flaša „Peroni“ piva koje su čekale spremno kao flaše za sviranje. Nora se hrabro sručila na barsku stolicu koju joj je ponudio Roberto i okrećući glavu razmrdavala bolni vrat. Čula je da se jedan od okupljenih muškaraca šali na račun toga, predlažući da joj ponudi masažu, i nasmejala se.

Moram da se naviknem na šale iz baraka i svlačionica; ne smeju da me pogađaju. Ovo je svet muškaraca – uvek je bio – i moram da naučim da se uklopim. Nema ponašanja poput princeze.

Prislonila je hladnu flašu „peronija“ na čelo još toplo i preplanulo od poljupca peći i osetila dobrodošlu hladnoću kondenzovanih kapi

kako joj kaplju niz obraz. Ispila je veliki hladan gutljaj piva i, dok su joj usne dodirivale flašu, a zubi udarali o staklo, mislila je na kontinuitet staklarske umetnosti. U njenoj ruci je ekvivalent robe koju su stvarali Koradino i njegove kolege, ali koja se sada masovno proizvodi, reciklira, bezdušno i utilitaristički. Iznad bara treštao je MTV, ometajući je u razmišljanju, i Roberto ju je rukom pozvao za mali sto u uglu koji je Luka već obezbedio. Nora je sela, nasmejala se, i odgovarala na njihova pitanja o Londonu, fudbalskom klubu „Čelsi“ i Robiju Viliijamsu, tim redosledom. Za uzvrat, ona je saznala da su obojica sinovi duvača stakla.

„U stvari“, rekao je Luka, „Roberto ima najduži istorijat duvanja stakla od svih nas, iako je najmlađi.“

„Ali najtalentovaniji“, dobacio je Roberto, a njegov beli osmeh ublažio je hvalisanje.

„Stvarno, to je uznemiravajuće tačno“, uzvratio je Luka. „Stari Adelino ti je uvek laskao.“

„Hoće da kaže da sam nasledio porodični *dab*“, skromno je Roberto objasnio Nori.

„Da“, rekao je Luka držeći se za nos, „mislim da znam šta to znači. Ti zaudaraš.“

Roberto je čušnuo Luku i obojica su urlali od smeha. Nora se zavalila na svojoj stolici i iznenada se osetila veoma staro. Ovi dečaci su bili šarmantni, ali trunku... nezreli. Navela je razgovor na temu koja ju je interesovala i obratila se Robertu. „Tvoja porodica, da li se oduvek bavila ovim zanimanjem?“

„Oduvek. Unazad do sedamnaestog veka u stvari. Moj predak, Đakomo del Pjero, bio je tada poslovođa ove iste naše fondarije.“

Sedamnaesti vek! Koradino bi takođe bio ovde! Da li je moguće da su se ova dva čoveka poznavala?

„Pretpostavljam“, počela je Nora nonšalantno, potiskujući svoje uzbuđenja, „da je ovde bilo više različitih fondarija u to doba?“

„Ne“, rekao je Luka koji je izgledao malo obrazovaniji od kolege, „u to vreme postojala je samo jedna topionica na Muranu. Venecija je još bila republika, pa je bilo lakše kontrolisati monopol na taj način. Svi staklari u Veneciji su živeli i umirali ovde, kada je fabrika premeštena

1291. godine; u stvari, bilo im je zaprećeno smrću ako pokušaju da odu, a ako bi neko pobegao, njegova porodica bila je utamničena ili pobijena da begunca nateraju da se vrati.“ Luka je zastao da bi istakao ovu jezivu činjenicu i popio gutljaj piva. „Kada je grad-država pao, mnoge fabrike su iznikle ovde; bilo je tada oko trista fabrika u gradu. Ali jednom kada je monopol nad staklom bio izgubljen i drugi narodi naučili kako da izrađuju dobro staklo, Murano propao. Esnaf staklara ukinut je 1805. godine, fabrike zatvorene, a umetnici se razišli širom Evrope.“

„To je sasvim drugačiji zanat sada“, ubacio je Roberto. „U Đakomovo vreme, svakakve vrste stakla su izrađivane ovde, od najskromnije flaše“, zamahnuo je flašom svog piva u odgovor na Norine misli, „do najfinijih ogledala. Sada se staklarija za svakodnevnu upotrebu pravi u ogromnim postrojenjima za izradu boca u Nemačkoj, „Dulux“ u Francuskoj ili „Palax“ u Turskoj. Naš jedini zadatak je kvalitetno tržište – *umetnost*, ako ćemo precizno. Turisti su nam jedini kupci, a naša fabrika dobija samo mali deo tog tržišta. Konkurencija je sada žestoka. U stvari“, pogledao je značajno u Noru, „imali ste sreće što su vas primili.“

Nora je spustila pogled dok je Roberto ispijao svoje pivo. Osećala se neprijatno, gotovo prezreno, ali Roberto je nastavio.

„Moglo bi se reći da je Đakomo bio najbolji u ono vreme“, zaključio je, „jer je bio poslovođa jedine fabrike.“ Primitila je kako Roberto priča o davnoj prošlosti kao da je to bilo nedavno. „Govoriš o njemu kao da si ga poznavao“, rekla je prepoznajući nešto od svojih osećanja.

„Svi stanovnici Venecije to rade“, rekao je Roberto smešeći se. Ovde je prošlost svuda oko nas. To je bilo juče.“

Nora je prepoznala njegovu vezanost za pretke koju je ona osećala za Koradina, i tada je odlučila; ispričaće svoj istorijat. „Sve je ovo zaista čudno jer je *moj* predak takođe radio ovde, otprilike u isto vreme. Sigurno je poznavao Đakoma. On se zvao Korado Manin, poznat kao Koradino. Da li ste čuli za njega?“

Robertovo lice je odjednom postalo nepomično. Razmenio je poglede sa Lukom. „Ne“, rekao je naglo. „Izvini. Još jedno „Peroni“ pivo?“ Odmah je ustao i uputio se ka baru, ne sačekavši odgovor.

Nora je sedela ošamućena, lice ju je peklo kao od šamara. Šta je uznemirilo ovog mladića? Okrenula se ka Luki koji joj se šarmantno osmehivao. „Ne obraćaj pažnju na Roberta. Malo je čudan kad su u pitanju njegovi preci. Misli da poseduje fondariju. Stalno pokušava da nagovori Adelina da ga unapredi i prodaje staklo na ime del Pjero. Verovatno je pomislio da želite da se nametnete.

„Ali... nisam bila... nisam htela ...“

„Zaista, u redu je. Zaboravite. Evo ga dolazi.“

Kada se Roberto vratio sa još tri „peronija“, Nora se veoma potrudila da bude strpljivo šarmantna, laskajući mu sa pitanjima o duvanju stakla u naporu da se iskupi za svoj pogrešan korak, iako joj još uvek nije bilo sasvim jasno šta je loše učinila. Roberto je popustio i pokazao da se umirio, ali bilo je tu još nečega – kako je vreme prolazilo, mnogo se napio. Bilo je kasno i Nora je počela da se brine za svoj povratak brodom nazad do Venecije, kad joj je iznenada palo na pamet da je Luka otišao u toalet pre dvadeset minuta i još se nije vratio. Proverila je oko bara, ali nigde ga nije bilo i, povrh toga, sve druge vetrije su takođe otišle. Nije prepoznavala nikoga.

O, Bože.

Nora je naglo uzdahnula. Iznenada se vratila deset godina unazad na Sent Martins koledž gde je njena nesrećna dužnost bila da čuva osetljive prijatelje kada preteraju u piću. Sigurno to nije morala sada da radi, u tim godinama, za ove pijane dečake? Opsovala je tiho i uzela Robertovu ruku, pomažući mu da se istetura napolje. Blago se naginjao prema kanalu i pitala se da li će mu biti muka, ali se zatim nestalno nasmejao i bacio se na nju, grubo priljubivši svoje usne na njene.

Njena reakcija je bila toliko viktorijanska da ju je iznenadila. Grubo ga je odgurnula i opalila mu šamar, koji ga je zamalo bacio u kanal. To je otreznilo Roberta. Njegov dobar izgled je nestao kada su mu se lepa usta iskrivila u podrugljiv osmeh i Nora se iznenada uplašila. „Hajde“, rekao je približavajući joj se. „Duguješ mi nešto, ti droljo Manin.“

Nora se okrenula i počela da trči.

Nije se zaustavila dok nije stigla do vaporeto stanice, ali joj je sinulo da bi i Roberto takođe došao ovde, jer je ovo bila jedina stanica na ostrvu. Potresena i nervozna, svesna da samo ona čeka na

stanici, pozvala je vođeni taksi i potrošila isuviše novca vraćajući se nazad do hotela.

Sledećeg dana, i mnogih drugih, dobila je svoju nagradu. Roberto je obavio svoj posao – sada niko od muškaraca više nije razgovarao sa njom. Pitala se šta im je sve rekao o njoj što je bilo toliko loše da ju je čak i ljubazni Luka jedva primećivao. Roberto ju je ili ignorisao ili je pokušavao da joj oteža život malim izlivima mrzovolje i zlobe. Alat bi joj nestajao, njeni mali eksperimenti sa staklom bili bi razbijeni. Sa rastućom nevericom Nora je shvatila da je bila zlostavljana. Počela je da oseća isti strah kao u školi kada je naišla na grupu od šest devojčica sa previše ajlajnera koje su je zvale „hipi“ zbog njene duge kose. Nikada nije mogla ni da sanja da muškarac može da bude tako osvetoljubiv kao žena koja je odbijena – pretpostavila je da bi posle onog incidenta Roberto trebalo samo da izgubi interesovanje za nju. Nekada bi osetila hladnoću na vratu, okrenula se i zatekla njega kako blene u nju sa tako ledenom mržnjom da je bila sigurna da nešto nije u redu sa njim – nešto što ga je nagnalo da je mrzi nakon i povrh seksualnog odbijanja.

Ali šta bi to moglo da bude? Jedva ga poznajem. Da li je neuravnotežen?

Sada nije imala nikoga osim nežne duše po imenu Francisko, koji bi joj povremeno, bez osmeha, pokazivao pravilan način rada i odgovarao na njenu zahvalnost stidljivim klimanjem glavom. Znala je da svi čekaju da odustane i vrati se kući. Povremeno je viđala Adelina kada je silazio na fabrički sprat i primala njegovo prisustvo kao što bi primala pojavljivanje učiteljice za vreme onih dugih odmora u školi – znala je da će, u njenom prisustvu, zlostavljanje prestati. Znala je da proverava kako napreduje, ali do sada nije imao razloga da sa njom priča o tome.

Ali u njenom usamljenom mehuru, njenom hermetički zatvorenom sudu tišine, znala je da se njen rad popravija. U nedostatku društva i prijatelja staklo je postalo njen prijatelj. Počela je da shvata njegovu ćud na način na koji ne bi mogla da je bila ometana šalom i razgovorom. Njena dužnost u ovoj fazi nije bila više nego da topi staklo, da ga očisti od svake nečistoće i da ponekad izduva parison. Nije imala dužnosti oblikovanja i izrade iznad osnovnih, ali je radila nešto hlađenja i ponovnog zagrevanja. Ipak je počela da gleda na

ovaj spoj silike i peska kao na nešto živo i organsko. Shvatila je da on diše – udiše gladno kiseonik kao i svako drugo živo biće. Imao je svoja raspoloženja – od užareno crvenog, preko medno zlatnog, do kristalno belog. Imao je strukturu, nekada tečnu poput sirupa, nekad čvrstu poput kaljenog čelika. Verovala je da su u Koradinovo doba pravili noževe – smrtonosne, tihe, čiste.

Koradino. Često je mislila na njega. Osećala se kao da ih staklo povezuje. Da se razvlačilo između njih dok veza nije postala tako tanka i rastegnuta kao žica na violončelu, a ipak je odzvanjala niskom, dubokom notom kroz vekove.

On mi pravi društvo dok drugi razgovaraju oko mene. Razgovaram sa njim.

Osmozom je Norin italijanski jezik, već dobar, postao odličan. Kada se njen probni rad od mesec dana završio, otišla je kod Adelina, koji je pokazao zadovoljstvo njenim napretkom i njenom željom da ostane. Ali je bio zabrinut što još nije dobila radnu dozvolu i izgledao naročito uporan da je dobije, kao da je sam radio po nekom nedokučivom rasporedu.

I tako je Nora ponovo otišla u policijsku stanicu. Dok je ulazila u hol, odlučila je da ne odlazi bez dozvole. Strpljivo je čekala u delu određenom za to, čitajući beskrajne letke i postere o opasnostima droge, uputstvima za motorne čamce i uličnom zločinu. Kada je konačno ušla u kancelariju, Nora je uzdahnula jer je opazila da joj mlad, pametan policajac koji je prilazio da se postara za nju nije poznat i pripremila se da ponovi čitavu sagu još jednom.

Ovaj mlad čovek, ipak, uprkos svom osornom ponašanju, izgleda da je imao više uvida od svojih prethodnika. Izgledao je prilično dobro upoznat sa njenim slučajem. Bila je ovim toliko iznenađena da je prošlo čitavih pola sata dok nije postala svesna da ga je već videla.

Godinama kasnije mogla je da se tačno seti trenutka kada je to shvatila. Pregledao je njenu dokumentaciju i, činilo se, video neslaganje. Skrenuo je pogled sa njenog izvoda iz matične knjige rođenih na njenu molbu za radnu dozvolu i blago se namrštio.

„Sinjora“, ponovo je pomešao dokumenta, „na formularu se zovete Nora Manin“, malo se pomučio sa stranim imenom, „ali na izvodu iz knjige rođenih iz *'Civili riunti ospedale'* u Veneciji ime vam je Leonora Anđelina Manin. Možete li to da mi objasnite?“

„To je skraćena. Zato što sam odgajana u Engleskoj majka mi je nadenula englesku verziju italijanskog imena.“

Policajac je klimnuo glavom i pogledao formular. „Razumem, ali shvatite da je potrebno da ovaj formular ispunite ponovo sa imenom koje vam je dato.“ Ustao je i efikasno izvukao nov formular iz obližnjeg ormara za kartoteku.

Nora je pokušavala da svoj bes drži pod kontrolom. „Mogu li samo da ispravim *ovaj* formular?“

U odgovor, mlad policajac pronašao je svoju olovku, odvrnuo poklopac i nedvosmisleno je stavio ispred nje.

Nora je sedela dok je ipak ponovo ispunjavala formular, računajući da je ovo sigurno četvrti put kako to radi, svaki put zbog sitne greške kao što je ova. Još gore, ovaj formular je već potpisao Adelino, pa mora od njega da traži da to uradi ponovo, što znači još najmanje jedan povratak ovde. Nora je u sebi proklinjala ovaj formular, proklinjala ovaj grad, proklinjala policajca sa čistim noktima koji je bio tako predan poslu da ju je naterao da skače kroz ovaj obruč. Kada je konačno završila, gledala je kako ga precizno pregleda, mrzeći ga.

„Bene“, konačno je rekao. Pružio joj je formular. Pošto je to učinio, rekao je sa prvim znakom naklonosti, „Znate, ime Leonora je mnogo lepše od imena Nora. I to je pravo ime za Venecijanku. Vidite.“ Pokazao je na lava San Marka koji je ukrašavao zaglavljive Norinog formulara. „Lav. *Il leone*. Leonora.“ Pogledali su se u oči po prvi put i konačno se setila mesta gde ga je videla – on je bio čovek iz crkve Pijeta, onaj koji ju je gledao na Vivaldijevom koncertu.

Pitala se da li ju je i on prepoznao, pre nego što je registrovala ono što je rekao za njeno ime. Sinulo joj je da je to bilo potpuno suprotno od onoga što joj je Stiven rekao – da je ime Leonora pretenciozno i izveštačeno. Ovde nije bilo. Ovde je odgovaralo. Ovde je Nora bilo strano ime, englesko ime, povod za komentare. Postajala je Venecijanka. Pogledala je čoveka koji je prouzrokovao ovu pojavu i nasmejala se.

On joj je uzvratio osmehom, a onda se iznenada profesionalizam vratio. Ponovo je pogledao formular. „Još uvek ste u hotelu Santo Stefano?“

„Da.“

Policajac je oštro udahnuo praveći čudan zvuk, koji na svakom jeziku označava veliki trošak.

„Znam. Trenutno tražim stan.“ Nora je osećala hitnost više nego iko. Novac od prodaje „Belmonta“ brzo je nestajao, a mesec dana u hotelu nije pomoglo.

Policajac je delovao zamišljeno. „Poznajem nekoga ko vam može pomoći. Moja rođaka je agent prodaje više stanova u kvartu San Paolo. Ako želite, mogu da vam pokažem neke. Možda za vikend? Ja sam slobodan u subotu.“

Nora se osetila nesigurno, uspomene na večer sa Lukom i Robertom bile su još sveže. Ali ovaj čovek je bio državni službenik. A stan joj je bio potreban. Ipak, bila je odlučna da dalje sastanke planira u sigurnosti dana.

„Odgovara li vam tri sata popodne?“

Klimnuo je glavom.

„Gde?“ pitala je.

Ustao je da joj otvori vrata. „Može li u 'Kantina do Mori'? 'Dva Mavra'? U San Paolu?“

Gde drugde. Malo poznata, stara, postojana venecijanska kafana. Turisti bi predložio restoran *Florian*. Osetila se polaskanom. „Savršeno.“

Ispružio je ruku dok je odlazila i kada su se rukovali rekao je: „Ja sam policajac Alesandro Bardolini.“

Ponovo se nasmejala. „Kod kafea 'Do Mori' onda, policajče Bardolini.“

I Leonora Manin je izašla iz kvesture, još jednom bez *permesso di lavoro*.

LA BOCA DI LEONE

Prvi put kada je Koradino pobjegao na Murano spasavajući svoj život, to se odigralo ovako.

Porodica Manin bila je moćna i bogata. Nagomilali su značajno bogatstvo od udela u trgovini duž Crnog mora do Levanta i Konstantinopolja. Do sredine sedamnaestog veka dostigli su znatnu političku moć, koja im je pristajala.

Glava porodice, Korado Manin, živio je sa svojom braćom blizancima Acolom i Ugolinom, u velikoj kući na *Campo Manin*, trgu koji je tako nazvan u čast porodice. Korado se oženio Mariom Bovolo, ženom dobrog karaktera i još boljih veza. Imali su sina, koji se takođe zvao Korado, ali koji je bio poznat kao Koradino, deminutivni oblik koji ga je razlikovao od oca. Članovi porodice su se međusobno voleli i kuća je funkcionisala kao dobro opremljen trgovački brod koji je odredio sudbinu Manin porodice. Imali su mnogo posluge, francuskog privatnog učitelja za Koradina, a Manin muškarci su bili slobodni da traže svoje interese u sferi politike.

Jednog leta, kada je Koradino imao deset godina i postajao dobro obrazovan, inteligentan dečak, sudbina Manin porodice se promenila.

Korado je izabran u Savet desetorice, tesno povezanu huntu koja je upravljala Mletačkom republikom. Acolo je takođe izabran iste godine. Ugolino je isključen iz veća po starom ediktu koji je formulisao da više od dva člana ma koje porodice ne mogu da služe u isto vreme. Ovo ograničenje je osmišljeno da bi se izbegla porodična korupcija, ali ju je samo pothranjivalo. Ogorčen zbog isključenja, jer je Ugolino bio pola sata stariji od svog brata, nastavio je da pomaže svojoj braći u njihovom tajnom cilju – da potajno zadobiju ostale članove Desetorice sa ciljem da svrgnu dužda i da na njegovo mesto postave Korada. Korado i njegova braća voleli su svoju palaco, ali koliko je bolje

živeti u Duždovoj palati i štiti porodične interese sa venecijanskim vojvodstvom? U ovome je Korado nalazio svoju veliku ljubav prema porodici i njenom prirodnom produžetku. Želeo je sve za njih.

Ali Venecija je uvek bila leglo dvoličnosti. Kao i oni koji se zabavljaju u njoj, tako je i grad nosio masku. Ispod lepote i lukavosti njene spoljašnjosti tekle su dublje vode prevare i izdaje. Ova sveprisutna pretnja bila je oličena u *Boka di Leone* – Lavljim čeljustima.

U najdubljim delovima Duždeve palate, čekala je kamena lavlja glava uklesana u zid ostrim reljefom, dok je natpis ispod tamnog otvora pozivao one koji su imali informaciju o nekom građaninu Republike da zapišu svoje sumnje i ubace papir u lavlju čeljust: *denotie secreta contro chi occultera gratie et officii o colludera per nascon der la vera rendita d'essi*. Mađor konsiljo bi se pozabavio time brzo i temeljno. Mnogi takvi sandučići za pisma krasili su zidove grada, natpisi na njima specifikovali su tip prijave kojom su se bavili: utaja poreza, zelenaštvo, loša trgovačka praksa. Ali ovde, u Duždovoj palati, lav se bavio najvećim zločinom – političkom izdajom Republike. I na dan *La festa del Redentore*, u sred leta, kada su hladne odaje bile prazne i tihe, a svetina vikala i klicala daleko od njih, ruka je ubacila pismo kroz lavlju čeljust u beskrajnu tamu. Pismo je naslovljeno na ime Korado Manin. Lav ga je progutao. A ruka je pripadala Ugolino Maninu.

U trenutku kada je Ugolinova ruka ispustila pismo, on je hteo da ga uzme nazad. Čak je nameravao da posegne u mrak i pokuša da ga vrati, ali zlokobne kamene lavlje oči su ga upozoravale. Osetio je da bi mu ruku ugrizli nevidljivi zubi. Mogao je da traži da mu se pismo vrati, ali od koga? Prijave su bile tajne – nije znao ni gde prorez vodi, ni do koga. Ulazak u to unutrašnje sveto mesto mogao je da znači njegovu smrt. Znao je samo da je svako ime koje lav proguta ubrzo stizalo do ušiju Desetorice a, kao što je cela Evropa znala, dojava Desetorici značila je smrtnu kaznu. Ugolino je posrćući izašao iz palate, niz ogromno stepenište, ispunjen gađenjem. Mars i Neptun, veliki kameni stražari stepenica, osuđivali su ga svojim bezizražajnim belim očima. Dok mu je vid bio oslabljen dnevnim svetlošću, Ugolino je trčao, zaslepljen, preko Trga San Marko. Na ovaj dan veliki trg je bio prazan, kao što je znao da mora da bude. Izračunao je da bi ovo bio jedini dan kada bi

njegov zločin prošao neopaženo, jer su se svi građani Venecije okupili na obalama Đudeko kanala na drugom kraju grada. Znao je da će gomila da gleda spektakl pravljenja mosta od čamaca preko kanala do vrata crkve Redentore. Ugolito je zamišljao versku povorku kako ide do crkve preko vode kao što je uradio Naš Gospod, da se zahvale za spas od kuge. Spas. Bio mu je sada potreban. Osetio je da mu se kolena nehотиčno savijaju, padaju na tvrd kamen, i ostao je da kleči na trenutak. Ali nije mogao da se moli dok sve ne ispravi. Ustao je i počeo da trči preko trga obasjanog suncem, i čak ni u mračnim, uzanim prolazima još uvek nije mogao da vidi, ovoga puta jer su mu oči bile pune suza. Mislio je na svoju braću i sestru Mariju, a najviše na malog Koradina. Sada je naručio njihovu smrt. Osim ako... Znao je šta mora da učini.

Koradino je osetio hladne usne na svom toplom obrazu. Probudio se i video očevo lice, koje je osvetljavala jedna sveća. Sve ostalo bilo je mračno. Otac se smešio, ali je izgledao napeto. „Probudi se, Koradino mio. Idemo u avanturu.“

Koradino je protrljao oči. „Gde, oče?“ pitao je. Njegov desetogodišnji um obuzela je radoznalost.

„Do pešerije.“

Do riblje pijace? Koradino je ustao iz kreveta i počeo da se oblači. Bio je na ribljoj pijaci kod mosta Rialto i ranije, ali uvek sa Rafaelom, sluškinjom. Nikada sa svojim ocem.

Ali istina je da moraš da dođeš rano – ulov stiže u zoru.

„Brzo, moj majmunčiću. Presto, *piccola scimmia*.“

Dok su izlazili iz sobe Korado je rekao: „Čekaj, *scimmia*. Možeš da izabereš jedan predmet iz svoje sobe i da ga poneseš sa sobom. To treba da bude tvoj najomiljeniji predmet, Koradino.“

Koradino je bio zbunjen. „Zašto?“

„Zato što ćemo možda biti odsutni neko vreme. Pogledaj – ja sam izabrao.“ Korado je otvorio svoj kaput i Koradino je video senovit oblik knjige.

To mora da je ona knjiga koju je napisao Dante. Ona o komediji. Otac je voli. Možda ga zasmejava?

Koradino je počeo da traži po sobi pri prigušenom svetlu. Korado je stajao čekajući, ne želeći da uznemirava dečaka, ali svestan da moraju da požure. Ugolino je došao kod njega kada je sunce zalazilo

sa najgorim vestima – nadgledao je crkvu Redentore i načuo o zaveri da se Korado potkaže duždu. Njihov plan je otkriven i moraju odmah da beže.

„Našao sam!“ , Koradino je stegao u ruci svoj najdragoceniji posed. To je bio stakleni konj, nežna replika bronzanog konja sa bazilike svetog Marka.

Korado je klimnuo glavom i izveo svog sina brzo iz sobe, pa niz stepenice. Koradino je primetio jezive obrise sveća na zidovima – čudni tamni fantomi jurili su njega i njegovog oca. Portreti njegovih predaka, obično prijateljskog izgleda, sa svojim Koradino crtama, gledali su sada dole sa zlom zavišću što je duga smrt rezervisana za žive. Koradino je zadrhtao i fiksirao svoj pogled na novu sliku koja je visila na počasnom mestu u podnožju stepenica. To je bio porodični portret, naslikan na njegov deseti imendan, koji je prikazivao njega u sredini između njegovog oca i stričeva. Iza porodice nalazio se alegorijski prikaz mora, na kome bogato opremljena Manin flota izbegava olujne oblake i fantastičnu morsku zmiju, da bi bezbedno došla kući u luku. Sećao se da ga je kostim svrbeo, a okovratnik grebao njegovo uho – vrpeljio se i otac ga je prekorio. „Budi miran kao kip.“ Korado je rekao: „Poput bogova u dvorištu Duždove palate.“ Ali Koradino nije bio miran – u mašti se pretvorio u jednog od konja na vrhu bazilike. On, njegov otac i stričevi formirali su veliki bronžani kvartet u njegovoj glavi – plemenit, svevideći i kako-tako miran. Sada je ispod slike, kao da su iskoračili iz rama, video majku i stričeve kako čekaju u podnožju stepenica sa maskama, ogrtačima i čizmama – takođe spremne za put. Koradinov strah je rastao i bacio se majci u naručje, nešto za šta je uvek mislio da je isuviše star. Marija ga je čvrsto držala i poljubila ga u kosu.

Njene grudi su mirisale na vanilu, kao uvek. Trgovac začinima dolazio je jednom godišnje i prodavao joj mahune za miris koji je pravila. Izgledale su kao dugački crni osušeni puževi golaći sa semenkama unutra. Kako nešto tako ružno može tako lepo da miriše?

Sasvim drugačiji mirisi sačekali su ih u pešeriji. Koradino je osetio so u sivoj svetlosti zore dok su izlazili iz svoje pokrivena gondole kod Rialto mosta. Beli most se pomaljao iz jutarnje magle – avetinjski čuvar koji ih je pozvao da stanu i ne idu dalje.

Koradino ih je pratio držeći čvrsto majčinu ruku dok su se probijali kroz masu sluškinja i trgovaca do lukova pijace. Otac mu je iznenada nestao iza stuba i, izvirujući iza zgrade, Koradino je video da je razgovarao sa prilikom pod kapuljačom. Dok se prilika osvrkala kao da su je pratili, Koradino je mogao da vidi da je to mesje Loazje, njegov francuski učitelj.

Mesje Loazje? Šta on radi ovdje?

Razgovor je trajao neko vreme i Koradino je odvratio svoju pažnju gledajući masu riba poređanih na drvenoj tezgi ispred njega. Činilo se da ih ima bezbroj vrsta, glatkih srebrnih iz plićaka i šiljatih ljuskara, opasnog izgleda. Nekih sićušnih kao komadić stakla, nekih tako velikih i teških da izgleda čudno što uopšte mogu da plivaju u moru. Obično je Koradino voleo da gleda nepoznate ribe na ovim izletima, sakrivajući se ispod tezgi i gubeći se u izuzetnoj čudnovatosti pijace. Rafaela je uvek gubila strpljenje. Sluškinja je dopuštala sebi nekoliko reči koje su bile dobro poznate prodavcima ribe, ali sa kojima gazdarica nije želela da se Koradino upozna. Ipak su danas riblje oči izgledale preteće i Koradino je uzmakao da bude blizu majke. Znao je za venecijansku izreku „zdrav kao riba“, ali ove ribe nisu bile zdrave. Bile su mrtve.

Njegovom ocu i mesje Loazjeu pridružio se treći čovek. On nije nosio masku i ogrtač, a po njegovoj odeći i rukama punim krljušti Koradino je zaključio da je ribar. Njih trojica su počeli da klimaju glavama i kožna tašna promenila je ruke. Koradino je mahnuo rukom i odveo porodicu u mračni kutak pokrivenog dela pijace. Tu se nalazio veliki sanduk za ribu i, neverovatno, Koradino je gledao svoju majku kako leže na krvavu slamu.

„Hajde, Koradino“, požurivao ga je otac. „Rekao sam ti da idemo u avanturu.“

Koradino je legao majci u naručje i uskoro osetio težak pritisak strica i oca pored sebe. Mislio je na ribe koje je video upakovane u njihove kutije, a njihova srebrna tela su se praćakala.

I mi smo ribe.

Koradino je video lice svog učitelja kroz drvene daščice dok je stavljao poklopac: „*Au revoir, petit.*“

Koradino se obradovao oblikom reči. Voleo je svog učitelja i francuski mu je bio odličan za njegove godine. Da mesje Loazje misli

da ga više nikada neće videti, sigurno bi pre upotrebio konačno *adieu* – „zbogom“ nego „do viđenja“?

Koradino se ugnjezdio u majčinom naručju i ponovo osetio miris vanile. Osetio je podizanje i ljuljanje, kao da su na vodi. Onda je zaspao.

Probudio se sa oštrim bolom u boku i pomerio se sa nelagodnošću. Uskoro je težak udar posvedočio o njihovom iskrcavanju i poklopac sanduka se otvorio. Razbarušen i smrdljiv, Koradino je izašao trepćući na ranoj jutarnjoj svetlosti. Gledao je oko sebe niske redove crvenih kuća duž kanala, a iza sebe kupole San Marka od kojih su, činilo se, bili veoma udaljeni. Nikada nije video Veneciju sa ove strane ranije. Voda lagune bila je šareno srebrna kao riblja koža, čiji je miris ostao u njegovim nozdrvama. Gledao je kako njegovi stričevi Acolo i Ugolino plaćaju čamdžiji. Stric Ugolino je izgledao bolesno. Možda od smrada ribe, pomislio je Koradino. Ali sada se pojavio nov miris – oštar, koji guši, miris *paljevine*. „Gde smo?“, pitao je majku.

„Na Muranu“, odgovorila je. „Tamo gde prave staklo.“

Onda se prisetio. Koradino je posegao u svoj kaputić da pronade mesto gde je osetio bol. Izvukao je svog staklenog konja – bio je u komadima.

Muka mi je od ove kuće.

Koradinu se činilo da je bio unutra godinama, iako je znao da je prošlo samo dva dana. Kuća je bila majušna, belo okrečena stračara, sa samo dva sprata i četiri sobe, sasvim suprotno od onoga na šta je mali princ navikao. Koradino je bio mudriji nego pre dva dana. Mnogo je naučio. Nešto su mu rekli, nešto je sâm shvatio.

Znam da ova kuća pripada ocu ribara koga smo videli na pešeriji. On je plaćen da nas dovede ovde u sanduku i skloni nas. Otac je u nemilosti dužda, a ujak Ugolino je to saznao na vreme i upozorio ga da moramo da pobegnemo. I mesje Loazje nam je pomogao – našao je vezu na ribljoj pijaci i predložio da dodemo na Murano, jer se odavde staklo isporučuje u Francusku, a mesje Loazje ima prijatelje u Francuskoj koji bi mogli da nam pomognu. Moramo da se krijemo na Muranu neko vreme, dok ne budemo mogli da se prebacimo van zemlje. U Francusku.

Koradino je malo znao o Francuskoj, uprkos mesje Loazjeovom entuzijazmu prema svojoj domovini. A još je manje želeo da otputuje tamo.

Otac i stričevi su mi govorili da ne smem da napuštam kuću u kojoj se krijemo, čak ni na kratko.

Ali kako su dani prolazili, svi su počeli da se osećaju sigurnije i Koradino je osetio kako njegova legendarna radoznalost izbija na površinu.

Želim da istražujem.

Tako, trećeg dana, Koradino je sačekao dok majka ne ode u toalet i otvorio je klimava drvena vrata. Našao se u prolazu i uputio se prema kanalu, koji je mogao da vidi na njegovom kraju. Motao se oko kanala, želeći samo da gleda čamce i baca kamenje na galebove. Ali uskoro je počeo da oseća miris koji je otkrio kada su stigli i pratio ga dok nije došao do velike crvene zgrade na doku okrenute ka laguni. Tu su bile kapije zgrade koja se pušila od pare. Ulazi su bili otvoreni radi svežeg vazduha i u jednom od njih je stajao čovek. Čovek je približno bio godina kao njegov otac. Nosio je pantalone, ali bez košulje i na svakoj ruci je imao kožnu narukvicu. U jednoj ruci je držao dugačak štap na čijem kraju je, činilo se, bio užaren ugalj. Namignuo je Koradinu. „Bondorno.“

Koradino nije bio siguran da sme da razgovara sa ovim čovekom – bio je očigledno trgovac. Ali svidele su mu se svetlucave oči ovog čoveka. Koradino se poklonio kao što su ga učili: „Pjačere.“ – „Vama na usluzi.“

Čovek se nasmejao. „A, pikolo sinjore.“

Koradino je znao da ga ismeva i osetio je da treba da ode uzdignute glave. Ali je pobedila njegova radoznalost – veoma je želeo da sazna šta to čovek radi. Pokazao je na ugalj: „Šta je to?“

„To je staklo, vaša visosti.“

Koradino je primetio zadirkivanje, ali čovekov glas bio je srdačan.

„Ali staklo je tvrdo.“

„Kada odraste, da. Kao tek rođeno, izgleda ovako.“

Čovek je zagnjurio ugalj u vodu kanala gde je žestoko zašištao. Kada ga je izvukao, bio je beo i čist. Koradino je gledao sa velikim interesovanjem. Zatim je, setivši se, rekao: „Ja sam imao staklenog konja.“

Čovek ga je pogledao. „Ali ga više nemaš?“

Koradino se iznenada osetio kao da će da zaplače. Stakleni konj i njegov gubitak, sve se spojilo sa gubitkom kuće, Venecije, starog načina života. „Polomio se.“

Čovekove oči su omekšale. „Pođi sa mnom.“ Pružio mu je ruku. Koradino je oklevao. Staklar se svečano poklonio i rekao: „Zovem se Đakomo del Pjero.“

Koradina je ubedila formalnost i rekao je: „Korado Manin. Zovu me Koradino.“

Koradino je stavio svoju malu, meku ruku u čovekovu grubu, veliku i ušao je u zgradu. Bio je zadivljen onim što je video.

Svuda su gorele vatre unutar gvozdениh otvora na vratima. Na svakom otvoru je radio bar jedan čovek, bez košulje, sa štapom i ugljem, kao njegov nov prijatelj. Stavljali su štapove u usta kao da piju, ali izgleda da su duvali.

Sećam se slike koju sam video kada smo tata i ja bili gosti kod dužda u palati. Prikazivala je četiri vetra sa naduvanim obrazima dok su duvali flotu venecijanskih brodova u sigurnu luku Arsenala. Ovi ljudi su izgledali isto tako.

Dok su duvali užareni ugljalj, staklo je raslo, menjalo se u oblike koje je Koradino prepoznavao – vaze, lustere, sudove. Neki su radili sa makazama, neki sa drvenim lopaticama. Svuda je bilo pare jer su figure hladene u vodi. Okolo su trčali mali dečaci, privlačeci i noseći kofe sa vodom, dečaci ne mnogo stariji od njega. I oni su bili bez košulja. Koradinu je počelo da biva vruće.

Đakomo je primetio to. „Treba da skineš kaput. Izgleda da je skup. Mama će se ljutiti ako ga izgoriš.“ Koradinov kaput je bio uništen u toku putovanja. Bio je prljav, izgubio je više od jednog dugmeta od opala i osećao se na ribu. Ali samo glup čovek ne bi primetio da je bio veoma vredan. A Đakomo del Pjero nije bio glup čovek.

Koradino je skinuo i svilenu košulju i kravatu. Osećajući se mnogo bolje kada ih je bacio iza gomile kofa, okrenuo se prema bljesku vatre i po prvi put u životu osetio vrelinu staklarske peći koja savija kosti. Đakomo je svojim štapom izvukao iz vatre grudvicu narandžastog stakla. Valjao ga je uz drvenu lopaticu i Koradino je već mogao da vidi kako se boja menja u tamno crvenu. Đakomo je sačekao trenutak.

Zatim je uzeo male gvozdene makaze, priklještio ga i počeo da obrađuje usijani materijal. Pred Koradinovim očima njegov konj je ponovo rođen – sa povijenim vratom arapskih konja, finim kopitama i lelujavom grivom. Zapanjen, gledao je kako Đakomo spušta malo stvorenje, i ono se postepeno hladilo do čiste, kristalno bele boje. „Uzmi ga. Tvoj je.“

Koradino je uzeo konja. „Hvala. Divan je.“

Žalosno je pogledao ka ulazu, prema podnevnoj svetlosti. „Treba da pođem.“

„Kako želiš“, rekao je Đakomo. „Možda ćeš nas ponovo posetiti.“

Možda neću ugrabiti priliku. Ja idem u Francusku, uskoro.

„Možda bih mogao da ostanem još malo? Samo da gledam kako radite?“

Đakomo se nasmejao. „Možeš. Ali samo ako nećeš smetati.“

Koradino je obećao.

Ostatak dana Koradino je proveo gledajući kako Đakomo radi, što je izgledalo kao da pravi čuda u staklu. Da uzme jedan neoblikovan grumen istopljenog stakla i promeni ga, kao mađioničar ili alhemičar, u takva umetnička dela, činilo se Koradinu gotovo magično. Pažljivo je gledao svako zagrevanje i hlađenje, svaki okret štapa, svaki nežan dah koji puni trbuh crvenog stakla. Mnogo puta je prekršio obećanje kada je pritiskao Đakoma, dok ljubazan čovek nije počeo da mu daje poslove i uskoro je Koradino bio prljav kao i drugi dečaci. Brzo, suviše brzo, senke su počele da se izdužuju na vratima i sa žaljenjem Koradino je pretpostavio da mora da ide. Ali upravo kada se spremao da izusti svoju misao, zastrašujuća figura je ispunila okvir vrata.

Bila je to visoka figura, sa crnim ogrtačem, kapuljačom i crnom maskom. Ali nije posedovala ništa od veselosti karnevalskih svečanosti. A kada je progovorila, izgledalo je da njen hladan ton može da ugasi same peći.

„Tražim dečaka plemićkog porekla. Korado Manin. Da li je on ovde?“

Jedino je Đakomo prestao da radi jer je bio najbliži vratima. Staklarski posao je bio suviše dragocen, staklo se suviše lako moglo

uništiti, da bi se prestalo sa radom i blenulo. Čak i zbog ovog čoveka koji je očito bio neko važan. I to je dokazao.

„Veliki savet me šalje. Imam pravo da tražim dečaka.“

Đakomo je lukavo stao između Koradina i prilike na vratima. Počeo se po glavi i progovorio, da lažno predstavi svoju inteligenciju, laskavim tonom seljaka. „Plemeniti sinjore, jedini dečaci koje imamo su šegrti. *Šimia di vetria*. Nema ovde plemića.“ Krajičkom oka Đakomo je mogao da vidi dugmad od opala na Koradinovom kaputu kako sijaju na svetlosti peći, kao da odaju svog mladog gospodara zlokobnom fantomu. Đakomo se okrenuo od kaputa, nadajući se da će da odvuče taman pogled lica pod maskom. Dovoljno čvrsto, hladne oči gledale su u njega. „Ako ga vidite, obavezni ste prema državi da obavestite Savet. Da li je to jasno?“

„Si sinjor.“

„Samo dečaka, razumeš. Uхватili smo ostatak porodice.“

Uхватili su moju porodicu?

Đakomo je čuo da je dečak uzdahnuo i iskoračio iz njegove senke. U trenu se okrenuo i gurnuo Koradina na zemlju, žestokim udarcem koji mu je pocepao usnu i dao mu razlog za plač.

„Franko, po poslednji put, idi i donesi vode! *Ke stronso!* – Kakvo đubre!“ Đakomo se okrenuo ka prilici na vratima. „Ovi dečaci, šta da vam kažem. Želeo bih da nam Desetorica pošalju plemiće da rade ovde. Više pameti, manje glupana.“

Oči lica sa maskom skrenula su pogled od Đakoma prema dečaku na podu. Prljav, bez košulje, krvav, balav. Pravi staklarski majmun. Sa nervoznim pokretom ogrtača, agent je otišao.

Đakomo je podigao dečaka umazanog suzama i zagrlio ga dok je plakao. Ne samo tada, već i godinama kasnije, kada se kao njegov šegrt, živeći u njegovoj kući, Koradino budio noću vrišteći.

U mojim snovima majka miriše na vanilu i krv.

Đakomo nikada nije rekao drugim maestrima odakle je njegov nov šegrt. I nikada nije rekao Koradinu šta mu je rekao njegov komšija o ribarevoj kući, gde je pronađena porodica Manin. Ostavljena je kao upozorenje – prazna, bez tela, ali njeni beli zidovi bili su umrljani krvlju od poda do tavanice, kao prizor pokolja.

Naravno, konačno su našli Koradina. Ali im je trebalo pet godina, a do tada je Đakomo, sada poslovođa fondarije, mogao da moli za život svog šegрта pred Savetom, u *Sala del Maggior Consiglio*¹¹ Duždeve palate. Stajao je, sićušan u sobi nalik na pećinu, ispod mnoštva fresaka u crvenoj i zlatnoj boji i pretresao Koradinov slučaj pred Desetoricom. Jer, dečak je bio, u petnaestoj godini, skoro natprirodno talentovan. Mogao je već da radi sa staklom kao niko koga je Đakomo video.

Savet je odredio da Koradino ostane živ. Porodica Manin više nije predstavljala pretnju, praktično je bila zbrisana, a Koradino je ostao, kao i sve druge vetrije, zarobljenik na Muranu.

Kako je bilo ko od okupljenih tog dana, kada je Đakomo molio za Koradinov život, mogao da zna da su pogrešili u vezi sa sudbinom porodice Manin? Kako je jedan mrtvi Korado Manin mogao da zna da će se njegova porodica uzdići napokon do , najmanje rečeno, veličine, i da će jedan od njegovih naslednika ipak zauzeti duždov presto? I kako je bilo ko od njih mogao da zna da će Lodoviko Manin biti poslednji dužd Venecije koji će, u istim tim odajama, potpisati smrtnu presudu republici? Da će grad biti prodat Austriji čim položi ruku na ugovor iz Kampo Formio 1797. godine, a Maninov potpis ležati ispod potpisa novog gospodara Venecije, Napoleona Bonaparte?

Da je Savet to znao, ne bi poštedeo Koradina Manina. Ali nije znao i poštedeo ga je.

Ne iz milosrđa, već zbog ogledala koja je pravio.

11) Sala Velikog saveta – prim prev.

PARADISO PERDUTO

Leonora je u subotu stigla u kafe „Kantina do Mori“ u petnaest minuta do tri. Dok je gledala fasadu kafea sa specifičnim vratima od stakla za flaše, pitala se da li je žrtva nečije neslane šale. Možda joj se policajac Bardolino podsmeva sa svojim kolegama. Malo je mućnula glavom – ovo nije osnovna škola. Toliko je bila pogođena situacijom na poslu da su je hvatali napadi paranoje. Čovek je delovao ozbiljno – bez sumnje bi voleo da nađe stanara za svoju rođaku.

Padala je kiša, pa je kafe bio prilično pun sveta. Ali i pored gužve, Leonora je pronašla tih, mali sto pozadi, ispod ogromnog dvostrukog ogledala. Divila se njegovoj izradi i neznatno zelenkasto zlatnom izgledu starog stakla u pozlaćenom baroknom ramu. Negova bordura joj je izgledala savršeno iako je znala da je ovo delo staro vekovima. Naručila je espresso i gledala okolo u dokolici. Gosti kafea su danas bili svi iz Venecije – konobar joj se obratio na venecijanskom dijalektu i iznenadila se kako mu je živo odgovorila na tečnom italijanskom jeziku, ponavljajući njegov lokalni akcenat. Opet je bila zadovoljna što je policajac Bardolino predložio da se nađu u ovom kafeu, koji je još uvek predstavljao dobro čuvanu tajnu za horde turista. Zatim joj je sinulo da je pokušao, na uljudan način, da joj ugodi.

Ako se pojavi.

Ali nije bilo razloga za brigu. Tačno u tri, sa karakterističnom efikasnošću koju je pokazao za vreme njihovog razgovora u policijskoj stanici, ušao je. Bila je zapanjena činjenicom što je sada bio u farmerkama i elegantnoj jakni – više je izgledao kao onda kada ga je videla u crkvi Santa Marija dela Pijeta. Leonora je nekako, smešno, zamišljala da će doći u uniformi. Ali i dalje je ličio na jednu sliku, ali koju? Za njim se okrenula grupa gospođa koje su ručale. Šokirana na izvestan način, dok je stresao kišu sa crnih kovrdža, Leonora se suočila sa činjenicama.

On je veoma zgodan muškarac. Svi takođe to primećuju.

Osetila je šapat straha.

Pozdravio se sa njom, seo i pozvao konobara sa uvežbanom lakoćom. Skinuo je jaknu i udobno se smestio na stolici. Izgledalo je da poseduje izvesnu eleganciju spojenu sa sposobnošću da mu odmah bude prijatno, kao mački. Leonora se nasmejala i čekala da započne razgovor. Iznenada se osetila sigurno. Da li će odmah preći na posao ili će prvo započeti neobavezan razgovor?

„Zašto pijete kafu?“

Leonora se nasmejala. Pitanje je bilo tako neumesno da ju je iznenadilo.

„Smejete mi se“, rekao je pola šaljivo, pola ljutito.

„Pomalo. Zašto ne bih pila kafu? Da li sam načinila neki pogrešan korak?“

„Ne, ne. Samo sam se pitao da li ste...“ tražio je podesnu reč „... trezvenjak. Kako čudna reč. Uvek sam mislio da označava nekog ko pije samo čaj.“

Leonora se nasmejala. „Ne, ne, pijem. I to mnogo. Dobro, ne baš mnogo. Ali volim vino.“

„Dobro“, nasmejao se. „*Due ombri, per favore.*“ Rekao je to kelneru koji je obletao oko njega.

„Šta je *ombra*?“

Policajac Bardolino se ponovo nasmejao. „Senka.“

„Znam šta *znači*. Ali kakvo je to piće?“

„Ne brinite se. To je samo mala čaša domaćeg vina. Ime je vekovima staro. Nekada su postojala vinska kolica na Trgu San Marko u srednjem veku, i trgovci vinima bi polako pokretali kolica po ceo dan da bi bila u senci tornja Kampanile. Da bi vino ostalo hladno.“

Konobar je spustio čaše na tamnu drvenu tablu stola. Leonora je probala vino i osetila da je priča poboljšala njegov ukus. „Volim takve priče. Ali nisam stigla da pročitam turistički vodič od kako sam doputovala. Gotovo da izgleda kao da sam prezauzeta razgledanjem i životom da bih čitala.“

Njen sagovornik je klimnuo glavom. „U pravu ste. Bolje je da sve to saznajete usput, od ljudi koji žive ovde. Vodiči su puni fragmenata.“

Nasmejala se što čuje da se njegovo mišljenje poklapa sa njenim „Recite mi nešto više o ovom mestu.“

Uzvratio joj je osmehom. „Neki fragment? Kazanova je nekada pio ovde.“

„Da li ste me zbog toga doveli ovamo?“

Nije trebalo to da kažem. Kako drsko i... nespretno. Ponašam se kao šiparica.

„Pomislili ste da postoji veza“, rekao je, sa opažanjem koje ju je iznenadilo. „U stvari sam vas pozvao ovamo zbog stakla.“ Pokazao je na ogledalo. „Jedinstveno je. Ovo dvostruko staklo je čuveno zato što je najveće ogledalo napravljeno u svoje vreme, a kome su okna savršeno jednaka. Pomislio sam da bi to moralo da vas interesuje, pošto radite na Muranu.“

Pogrešno sam ga procenila. Da li sam upropastila dan tako što sam bila lakomislena? Treba li da mu kažem za Koradina?

„Policajče...“

„Molim vas, za ime Boga, zovite me Alesandro.“ Raspoloženje se vratilo, na svu sreću.

„Sviđa mi se ovde, hvala vam.“

Nasmejao se, a zatim je ponovo stavio svoju poslovnu masku. „Da li je vaša fondarija ispunila isečak vašeg formulara?“

„Da.“ Adelino se ponovo obavezao.

„Onda ga donesite sledeće nedelje i mi ćemo moći da završimo radnu dozvolu. Zatim, ako nađete stan, možete dobiti 'permesso di sodorno'.“ Odmahnuo je na njeno zahvaljivanje.

Posle pauze, Leonora je progovorila: „Mogu li da vas nešto pitam?“

Klimnuo je glavom.

„Izgleda da vam treba manje vremena nego drugima. Kako to?“

Alesandro se protegao. „Prezirem papirologiju, pa mi je jedino rešenje da sa njom završim što je pre moguće. Moje kolege – i oni mrze papirologiju, ali njihovo rešenje je da je zakopaju sa još papirologije, da se nadaju da će nestati. „Vidite“, izvadio je neke papire iz džepa, „više efikasnosti.“ Raširio je papire ispred nje. Mogla je da vidi da su na njima fotokopirane slike kuća sa detaljima ispod, poput informatora

agenta za nekretnine. „Moja rođaka, Marta, dala mi je ključeve ove četiri kuće. Otići ćemo da ih pogledamo i, ako vam se neka sviđa, možete večeras da se uselite.“

„Večeras?“

„Iznenadeni ste?“

Leonora je klimnula glavom, zamišljena.

„Stvar je u tome što pokušavam da vidim stanove već mesec dana i uvek je bilo odlaganja, problema, papirologije...“ Ovaj neobičan čovek izgleda da probija sve venecijanske spore ritmove.

„A, to se dešava kada poznajete nekoga odavde.“ Alesandro se nasmejao. „Evo jedne za koju mislim da treba da je vidite prvu. Veoma je blizu.“ Pokazao je na jednu od četiri, dve sobe u lepoj kući na tri sprata. Pratila je Alesandrov prst. Adresa je bila jasno odštampana – Kampo Manin.

To je bio stan na poslednjem spratu velike, oronule, nekada lepe kuće. Iako moderna u svim drugim pogledima, zaintrigirao ju je ulaz sa originalnim stepeništem koje je formiralo osovину sa svakim stanom, a sada sa ružnim, modernim vratima za slučaj požara. Bila su velika i prelepo urađena. Leonora je pružila ruku i dodirnula hrapavu, tirkiznu boju. Kada su ona i pozlata bili novi, da li su porodični portreti gledali sa ovih zidova na sluge i gospodare kako se penju i silaze? Kao da odgovara na eho, rekla je: „Koradino?“

Alesandro se mučio sa rezom stana broj tri. „Molim?“

„Ništa.“ Bilo je previše rano da saopšti kako joj je najbolji prijatelj u Veneciji duh. „Samo sam se pitala da li je još neki Manin živio ovde.“

Alesandro je slegao ramenima, misleći na vrata. „Moguće je. Veoma moguće. Ah...“ Ovo je uzviknuo kada su se vrata otvorila i Leonora je ušla za njim u stan. Bio je jednostavan, sa malo nameštaja, ali sa dva ogromna prozora koji su gledali na kampo i, najbolje od svega, klimav, zavojit stepenik od kovanog gvožđa koji je vodio na terasu i pogled na lude krovove Venecije svuda unaokolo. Leonora se naslonila na istrošenu balustradu i gledala toranj Kampanile u daljini. Mogla je da čuje zvona u daljini.

Želim da živim ovde. Znala sam to čim sam ušla.

Alesandrov razuman pristup onome što je praktično nastavio je da zadivljuje Leonoru do kraja dana. Pretpostavila je da bi se njen

izbor realizovao u narednih nekoliko nedelja pregovora, praćen dugim rokom za useljenje. Ali Alesandro je odmah pozvao svoju rođaku mobilnim telefonom, pričajući brzo. Jedva da su završili obilazak rudimentarnog kupatila („ne očekuj da uvek imaš toplu vodu, ne u Veneciji“), kada se rođaka, Marta, pojavila. Izgledala je kao poslovna, prijatna žena sa naočarima, kratkom kosom i ni trunkom fizičke lepote njenog rođaka. Sela je sa Leonorom za dobro oriban sto, na jednu od rasparenih stolica. Dok je Leonora potpisivala dvanaestomesečni zakup, Alesandro je pozvao kompaniju za skladištenje stvari na Mestreu, kopnenom delu Venecije, i organizovao nečuvenu nedeljnu isporuku Leonorinih stvari. Oboje su se ponudili da dođu da pomognu sa nameštajem, Leonora je dobila ključ, i ona i Alesandro otišli su u njen hotel da se spakuje i odjavi.

Izgledalo je da nigde ne žuri, niti je delovao previše prijateljski, na odvratan način koji je primećivala kod svojih kolega – prijateljstvo muškaraca koji žele više. Nепrestano su razgovarali dok su hodali i radili, najviše o svetom italijanskom trojstvu – umetnost, hrana i fudbal. Jednom kada je prtljag unet u njen novi stan, zajedno sa osnovnim jutarnjim potrepštinama, počela je da oseća, neverovatno, da on uživa u njenom društvu. Njeno zadovoljstvo i zburjenost su se povećavali, dok sa dolaskom sumraka nije rekao na grub, razuman način koji je sada prepoznala kao karakterističan za njega: „Hoćemo li na piće? Treba da proslavimo. Znam jedno dobro mesto.“

Leonora je podigla obrvu. „Podjednako dobro kao *Do Mori*?“

Nasmejao se. „Nema boljeg mesta od ovog na koje mislim. To je, bukvalno, raj.“

Pažljivo ga je pogledala. Oči mu nisu izgledale proračunato niti pohotno. Gledale su je iskreno. Izgledao je kao da mu je potrebno piće.

Znam da ne bi trebalo da idem. A znam da hoću.

Raj je u nedelju uveče bio bučan. Leonora, pribijena uz Alesandra za barom, morala je da više svoju narudžbinu „Peroni“ piva direktno u njegovo uho. Pojavio se iz gužve sa četiri flaše („da uštedi na vremenu“) i odveo ja na kraj jednog dugačkog stola krcatog nakićenim, mladim boemima. Alesandro im je obezbedio dva mesta preko puta jedno drugog u mračnoj niši, osvetljenoj neizbežnom svećom zabodenom

u vinsku flašu. Višebojne mrlje voska potpuno su maskirale flašu i pričale priču sveća koje su dogorele pre ove. Kao što je navikla, Leonora je počela da skida čvrstu masu. Pored nje, sedeći blizu, mladić sa višestrukim pirsingom brzo je ćeretao na venecijanskom dijalektu sa svojom podjednako izbušenom devojkom koja je sedela preko puta. Alesandro je ispio veliki gutljaj, a Leonora ga je gledala. Buka se malo smanjila, ali je ipak morala da viče. „*Kakvo* je ovo mesto?“

Nasmejao se. „Nisam bio sasvim iskren prema tebi. Ovo nije *raj*, već *Paradiso perduto* – *Izgubljeni raj*. To je naprosto jedini bar koji radi do kasno u Veneciji – uvek je pun studenata. Malo je gužva, ali barem možeš da dobiješ piće posle ponoći.“

Leonora se suvo nasmejala u svoje pivo. *Izgubljeni raj*.

Kako li sam ja izgubila svoj raj? Da li su Stiven, „Belmont“ i „Sent Martins“ bili moj raj? Ili sam došla ovde da nađem novi?

Kao da joj je čitao misli, Alesandro ju je upitao iznenada: „Zašto vas je muž napustio?“

Leonora se umalo nije zadavila pivom. Svakodnevno ju je iznenađivala otvorenost Venecijanaca. Očekivala je da su tajnoviti i obazrivi, kao i tajni prolazi ovog grada ili da okolišaju kao njihova birokratija. Ali nisu bili ništa od toga. Samo ovog jutra gospođa koja ju je služila u kafeu gde je doručkovala, pitala ju je da li ima posebnu *amore* u domovini. Recepcionar u hotelu, taj tolerantan, ljubazan gospodin, već je prepoznao kakvo je njeno bračno stanje i da nema decu. I sada, evo ovog nedokučivog muškarca koji joj postavlja najličnije od svih pitanja. Izgleda da Venecijanci imaju sposobnost da prodiru do suštine čisto kao što pramac čamca seče vode kanala. Odugovlačila je, držeći stakleno srce na svom vratu da se umiri.

„Kako znate da me je napustio?“

Alesandro se naslonio na stolici. „Boja kože se razlikuje na mestu gde je nekada bila burma. I prst vam se pomalo izobličio, sužava se prema zglobu, što znači da ste nosili prsten nekoliko godina, ne samo na kratko. I tužni ste. I *ovde* ste – mislim, da ste *vi* ostavili *njega*, ostali biste kod kuće?“

Leonora je podigla pogled sa svoje ruke i videla naklonost u pametnim, tamnim očima koje su joj izvrtale utrobu. Pogođena poraznim odgovorom, njen sopstveni odgovor ju je iznenadio.

„Izabrao je zlatni kovčežić.“

„Kako to?“

„*Mletački trgovac*? Porcijini prosoci morali su da izaberu između tri kovčežića: srebrnog, olovnog i zlatnog. Sreća se nalazila u olovnom, a ne u zlatnom.“

Alesandro se nasmejao. „Znam. Ja *živim* ovde. Da li mislite da je moguće odrasti u ovom gradu, a ne znati tu priču? Ono što sam mislio bilo je, u kom smislu je izabrao zlatni?“

„Mislim da je pao na ambalažu. Onakvu kakva je bila.“

„Nemojte to da radite.“

„Molim?“

„*Onakva kakva je bila*. Vi ste veoma lepi.“ Jednostavno je to formulisao, ne kao kompliment, već kao činjenicu.

Vrtela je zlatan pramen kose oko ruke. „Nekada, možda. Ali bol i gubitak izgleda da su je svu izvukli. Sada osećam crno-belo, ne u boji.“ Ispustila je pramen kose. „Tada sam bila umetnik, kreativna, svežanj emocija pre nego...“ pokušavala je da se seti fraze „sinaptičko kolo hemijskih reakcija koje je činilo Stivena. Mislim da ga je privukla naša različitost. Ali, kada je otvorio kovčežić, shvatio je da je ono što je stvarno želeo nešto praktično i naučno, baš kao što je on.“

„I da li je to pronašao?“

„Da. Ona se zove Kerol.“

„Ah.“

Leonora je ispila još jedan gutljaj piva i ono je počelo da je greje. U tom trenutku je znala da neće pominjati svoju neplodnost Alesandru. Neki tih, iskonski glas sprečio ju je u tome – nije želela da ovaj čovek sazna da nije savršena.

Konačno je progovorio, ali ne o njoj. Od sada je to bilo čisto *quid pro quo*. „Ali, znate, moguće je biti *previše* sličan. Imao sam devojkicu do prošle godine koja je gotovo bila moja sestra bliznakinja. Odrasli smo zajedno, sviđale su nam se iste stvari, oboje smo bili ambiciozni, čak smo navijali za isti fudbalski tim. A onda joj je ponuđeno unapređenje u Rimu. Prihvatila ga je. Otišla je. Kraj. Na kraju nas je njena ambicija razdvojila.“ Otpio je.

Leonora je bila zbunjena. Nije videla ovog čoveka kao ranjivog – ali i on je bio ostavljen. Pitala je blago: „Da li je i ona radila u policiji?“

„Ne. Novinar je.“ Izgledalo je da okleva da kaže više, i Leonora je dopustila da se njeno ćutanje uklopi u opšte brbljanje. Na kraju je, ipak, nastavio: „Do tada smo bili srećni. Nije izgledalo da ima nekih problema. Ni... razloga za svađu.“

Leonoru su odjednom pogodile obe priče i način na koji je pričao, i videla je kako da skrene tok njihovog razgovora.

„Gde si tako dobro naučio engleski jezik?“

„U Londonu. Otputovao sam tamo na dve godine posle vojske, dok sam odlučivao šta ću da uradim sa svojim životom. Radio sam u restoranu – sa rođakom Nikolom. Provodio sam vreme između kuhinje u Sohou i Londonskog hipodroma, upoznavajući grozne devojke.“ Nasmejao se. „Prvo sam naučio psovke.“

„Gde?“

„Na oba mesta. Zatim sam se vratio, upisao Policijsku akademiju u Milanu, a potom, kada sam diplomirao, vratio se kući u Veneciju.“

Alesandro je vešto izvukao cigaretu i ponudio joj jednu sa internacionalnim simbolom podignute obrve i upitnim mumljanjem. Kada je odmahнула odrično, zapalio je svoju i duboko povukao dim. Razmišljala je o onome što je rekao. Kuća. Venecija.

Sada je i moja kuća.

„Znači, doneli ste odluku u Londonu?“, pitala je.

„U stvari ne. Nikada zaista i nije postojao izbor. Roditelji su mi povlašđivali te dve godine, dajući mi lažan osećaj samostalnosti. Ali sam uvek znao da ću biti policajac. Oni su to znali i ja sam to znao.“

„Zašto?“

Alesandro je izražajno slegao ramenima. „Tradicija Bardolino porodice. Otac, stričevi, deda...“

„Ali ti si srećan?“

„Biću ako položim za detektiva. To sada pokušavam.“

„Dobro. Misterija burme koja nedostaje bila je veoma ubedljiva.“

Nasmejao se, zadovoljan. „Šerlok Holms, je l'? Videćemo. Zavisi od toga da li ću položiti ispite. Ali biti policajac u Veneciji nije mnogo zanimljivo, ukoliko ne možeš da se hraniš samo pogledom. U pitanju

su ukradene kamere i izgubljen prtljag – turisti stvaraju nevolje. A imamo strašnu reputaciju zbog gluposti – da li si čula zašto policajci u Veneciji idu u parovima?

Leonora je odmahнула glavom.

„Jedan zna da čita, a drugi zna da piše.“

Osmehnula se.

„Misliš da je *to* loše. O vatrogascima postoji i gori vic – kažu da vatrogasna stanica u Veneciji ima automat koji se javlja na broj za uzbunu i snimljena poruka vam odgovara da će se ujutru pobrinuti za vaš požar.“

Leonora se nasmejala. „Da li ste tako izgubili „Feniče“? Pozorišni dragulj Venecije izgoreo je do temelja pre deset godina.“

„Ne, to je bila greška grada. Kanal do pozorišta „Feniče“ toliko je bio zakrčen muljem da vatrogasni čamci nisu mogli da prođu na vreme da ugase požar. Građanska neodgovornost, plašim se. Ovo mesto se raspada.“

„I tone?“

Alesandro je klimnuo glavom. „Niko među lokalnim stanovništvom ne veruje da grad tone. Ali ono u šta veruju jeste da mnogi zarađuju održavajući strah da je to tako. Postoji mnoštvo takozvanih fondova za spas grada, ali većina tog novca samo završava u džepovima zvaničnika. Ne, turisti su veći problem od vode.“

Leonora je bila iznenađena ovom izjavom i zahvalna što je Alesandro nije uvrstio u svoju definiciju. „Turisti?“, pitala je. „Nisu li oni životna snaga grada?“

Alesandro je slegao ramenima. „Da. Ali ako krvni pritisak previše poraste, može da ubije, znate. Sada je odnos hiljadu turista na jednog stanovnika Venecije. Zato se svi lokalni stanovnici poznaju. Mi se držimo zajedno. I grad će opstati. Venecija je postojala ovde vekovima, i postojaće ovde još vekovima. Postoji izvestan... kontinuitet.“

Leonora je klimnula glavom, dok je prstima skidala vosak. „Znam na šta mislite.“ Zatim, kao da čini korak ka intimnosti, priznala je „Kada sam te ugledala prvi put, pomislila sam da ličiš na sliku. Mada ne znam tačno na koju.“

„Ja znam.“ Nasmejao se, ali nije detaljisao. „To je ovde često. Viđate ljude da šetaju okolo sa istim crtama lica kao i pre stotinu godina. Ista

lica. Jedino lice koje nikada ne vidite jeste lice Venecije. Uvek je pod maskom. A iza maske je uvek korumpirana.“

„Mnogo ima posla za detektiva onda, sa tako široko raširenom korupcijom.“

Alesandro se suvo nasmejao. „Zapravo, da. Veliki zločin u Veneciji je interesantan koliko je sitan dosadan. Krađe umetničkih dela, imovinske prevare, krijumčarenje – dečačke gluposti.

Mogla je da oseti da se ne šali sasvim. „I kada su ispiti?“

„Za dva meseca. Ako ih položim, biću srećan.“ Popio je pivo i pogledao je preko prazne flaše. „A ti? Šta će tebe da učini srećnom? Da li tražiš olovni kovčežić? Novi raj?“

Leonora je oborila pogled. Ponovo su se njegove misli poklopile sa njenim – iskopao je suštinu njene tajne. Gledala je sveću koja je stajala između njih i shvatila da je skinula sve tragove voska sa flaše. Staklo je stajalo zeleno i glatko kao kada je vino bilo u njemu, oslobođeno svog voštanog zatvora. Dok ju je posmatrala, svež vosak se izlio iz barice ispod fitilja i dobio mlečno belu čvrstinu kada je pao na čistu flašu. Napokon je odgovorila. „Ne. Ne tražim.“

Verovala sam u ono što sam rekla... tada. Nastavila sam da verujem u to sve do trenutka kada se nagao i poljubio me. Oštra brada, meke usne i vatra na koju sam zaboravila.

U tišini su šetali praznim ulicama. Trg San Marko je bio napušten, zjapio je poput katedrale bez krova. Jedino su velike zvezde formirale raskršće i ukrase na nebu. Noć je bila hladna, ali Leonora je gorela. Golubovi su sada bili u gnezdim, ali su njene misli letele. Sa nagonom koji nije mogla da objasni, načinila je savršen premet preko trga, zvezde su se kortljale iznad njenih stopala, kosa brisala kamen. Mogla je da čuje Alesandra kako se smeje dok se prevrtala. Nije znala šta taj poljubac znači, ali je znala šta oseća.

Isuviše liči na radost, bezrazložnu radost.

RANDEVU

Koradino je gledao u svoje dvostruko ogledalo sa zadovoljstvom. Visilo je na počasnom mestu, na zadnjem zidu kafea „Kantina do Mori“. Znao je da je obavio dobar posao – površina ogledala bila je glatka kao voda lagune prolećnog dana i nagib je bio savršen – čak ni on nije mogao da uoči manu. Skrenuo je pogled pre nego što je mogao da ga vidi u ogledalu i seo na kauč ispod svog ogledala da sačeka. Koradino nikada nije video svoj pogled u ogledalu. Jedva da je znao kako izgleda. Uvek je gledao u staklo – njegov pogled se zaustavljao na površini i nije prodirao dublje da vidi svoj sopstveni lik. Možda se plašio onoga što može tu da nađe, ili ga možda nije interesovao sopstveni izgled, već samo izgled ogledala. Nikada sebi nije postavljao ova pitanja.

Samo je znao da će sinjor Bača, *proprietore* (vlasnik) lokala „Do Mori“, biti zadovoljan ovim ogledalom. Ipak se pitao, zašto su ga ponovo pozvali – zidovi *Kantine* sada su potpuno bili prekriveni slikama i ogledalima. Takvo mnoštvo izražavalo je blagostanje ovog mesta – cvetanje pojila već dva veka. Bača je bez sumnje imao još novca za trošenje, i bio je blizu preterivanja. Koradino se trgao – još ogledala bi uništilo divnu svetlu ravnotežu njegovog unikatnog ogledala, koje sjaji u svojoj dvostrukoj divoti – kao Kastor i Poluks – sazvežđe savršenstva. Deo Koradinovog osećanja odvratnosti bio je rezervisan za ovo novo piće, kafu, koju je probao dok je čekao. Nikada mu se nije sviđala.

Nagriža mi utrobu. Ja sam ipak za dobar pehar valpoličela.

Napokon se sinjor Bača pojavio iz unutrašnjosti punog kafea. Okrugao i kicoški odeven u košulju po poslednjem francuskom stilu, zaustavio se da proćaska sa grupom nakindurenih venecijanskih matrona koje su takođe uzele učešća – malo smeteno – u ovoj najnovijoj modi.

Bača deluje malo čudno danas.

Uobičajeno, propriatore je bio ljubazan, tolerantan i veseo. Danas je bio sve to, ali je delovao nervozno, kao da je danas njegovo ponašanje bilo malo više od glume. Krupan čovek, ipak se znojio previše za prohladan dan i okretao se levo-desno, kao da ga prate. Koradino se pitao da li se možda uvalio u neku nevolju sa Desetoricom, i bio pod prismotrom agenta. Koradino nije imao takve sumnje vezane za sebe. Bio je opušten kao neko ko je znao da ga konstantno prate.

Gledao je oči kako ga prate iza maskirane tame već godinama. Čovek koji se naslanja na stanici za trajekt. Ulični prodavac bombona koji ga je previše uporno gledao. Kurtizana na mostu Ponte dele Tete sa toplim osmehom, ali žeravicama u očima. Hiljadu različitih načina prerusavanja, na hiljadu različitih mesta. Uvek su bili diskretni, ali tokom godina Koradino je naučio da ih prepozna u trenu. Svaki put kada njegove oči lutajući sretnu oči ovih špijuna, bilo da su visoki ili niski, žene ili muškarci, imao je bolesnu fantaziju da svaki par tih očiju pripada istom agentu – mračnom fantomu koji ga je pratio do topionice pre toliko godina.

Čoveka koji mi je pobio porodicu.

Ali Bača sigurno nema čega da se plaši? On je bio državni čovek od glave do pete. Koradino je znao da Savet dotira izdavanje ovog dela grada, i da se veliki deo republičkog posla obavlja u „Do Mori“ pod paravanom društvenosti. A ipak je Bača izgledao – da, definitivno, kao da mu je neprijatno. Propriatore se napokon probio do Koradina i, po pozdravnim poljupcima, Koradino je mogao da oseti sloj znoja na Bačinih obrazima.

„Antonio?“ upitao je Koradino, dok je Bača teško sedao na brokatni kauč preko puta. „Koja je svrha ovog sastanka? Nećeš valjda još ogledala, da pretvore tvoj kafe u bordel?“

Bača je zaista delovao bolesno kada se nagao prema Koradinu. Dah mu je bio težak i osećao se na vino. „Koradino. Dobro slušaj. Nasloni se zbog mene.“

„Molim?...“ Koradino je bio zbunjen, ali po vatrenom klimanju glave svog prijatelja, uradio je ono što je poželeo. Zaturio je nazad ramena, dalje i dalje, sve dok nisu naišla na druga ramena – patrona

koji je sedeo leđa uz leđa sa njim, sa druge strane kauča. Odjednom je Koradino počeo da se obraća čoveku, da se izvini, ali glas koji nije bio Bačin, zaustavio ga je.

„Ne. Ne okreći se. Posmatraju nas.“

Italijanski je bio savršen, ali sa francuskim akcentom, koji je Koradina vratio dvadeset godina unazad i podsetio na francuskog učitelja. Uspomene na njegovo detinjstvo preplavile su mu glavu kao rumenilo, dok mu je od naleta krvi bubnjalo u ušima.

„Mesje Loazje?“ To je sve što je mogao da učini a da se ne okrene i ne baci čoveku u zagrljaj.

„Ne. Ja se zovem Diparsmije. Gaston Diparsmije. Nikada se nismo upoznali. Ali vremenom ćeš me bolje upoznati.“ Glas je zvučao autoritativno, ali je bio topao, sa dozom zabave.

Koradino se naljutio zbog greške – kao da se odao. Zaodenuo je svoju nelagodnost besom, ali nešto ga je, ipak, sprečavalo da se okrene. Sa očima na uznemirenom Boči rekao je oštro: „O čemu se ovde radi? Ne želim sebe da dovodim u opasnost.“

Osetio je da su se ramena pomerila i opet su se autoritet i zabava spojili u glasu Francuza. „Koradino. Ti si uvek bio u opasnosti. Od dana kada te je stric Ugolino izdao Desetorici, a ti i tvoja porodica pobjegli da spasete život. Da li si znao da je tvoj stric takođe izdao vaše boravište agentima Republike? Prodao je smrt tvoje majke za svoj spas, ali je bio prevaren – i njega su ubili i ostavili samo tebe, mog malog duvača stakla.“

Koradino je skočio sa svog mesta, ali ga je odmah Bača čvrsto obuhvatio rukama nalik na medveđe. *Proprietore* ga je stegao i ponovo poljubio u oba obraza. Glasno je rekao: „Onda je dogovoreno. Još dva ogledala za salon. I ona će biti umetnička dela, kao ovo koje si napravio.“ Privukao je Koradina i Koradino je osetio topao dah na svom uhu dok je Bača šaputao: „Koradino, moraš da slušaš ovog čoveka, ne ustaj i ne okreći se, ne prepuštaj se strastima. Ovaj čovek ti može pomoći, ali nas posmatraju. Budi miran. Sedi i razgovaraj sa njim, kao da razgovaraš sa mnom.“

Koradino je polako seo i pokušao da se pribere. Šta je ovo značilo? Može li biti istina za strica Ugolina, koji ga je toliko voleo? Da je bio

izdajnik? Hiljadu pitanja napunilo mu je glavu. Jedino koje je mogao da izgovori bilo je: „Ko ste vi?“

„Ako želiš da znaš ko sam, možeš da pogledaš u svoju kreaciju, ali brzo i krišom.“

Koradino je pogledao levo i srećo pogled čoveka koji je sedeo iza njega. Bio je obučen u somot boje vina, u stilu doktora iz Padove, a bela, *medico* maska dugog nosa ležala mu je u krilu. Ali šiljata brada i uvijeni brkovi bili su nalik na one francuskog kicoša. Njegove oči, koje su stalno gledale Koradinove bile su od sivog škriļjca, koji je izmrvio i dodao smesi da liči na kalaj. Francuz je izgledao mlad, ne mnogo stariji od srednjih godina. Možda je imao trideset godina, kao sam Koradino.

„Vidiš, ti i ja smo vršnjaci“, rekao je Francuz, kao da čita misli, „ali naše razlike su приметnije. Ja volim svoju zemlju, dok si ti prestao da voliš svoju, i možeš da radiš sa staklom kao alhemičar koga su učili anđeli. I zbog toga sam ovde.“

„Kako znaš za moju porodicu?“

„Pomenuo si mog zemljaka koga si veoma voleo. Njega takođe poznajem.“

„Mesje Loazje? On je živ?“

„Nije.“ Glas je bio kratak. „Izdali su ga i ubice su ga pronašle. Ali ne pre nego što nam je rekao za svog neobičnog učenika. Vidiš, nikada nije izgubio interesovanje za tebe i tvoju dobrobit. Raspitao se i saznao da si živ i da radiš na Muranu. Pratio je kako napreduješ, kao i mi. Ali oni koji traže takođe mogu biti pronađeni. To što je pronašao tebe, vodilo je tome da pronađu njega. Pronašla su ga i otrovala Desetorica kada je posetio ove obale u nadi da će te videti.“

Koradinu je glava pulsirala i jedva je mogao da diše. Tuga za Loazjeom i ljubav prema njegovoj odanosti nisu mogle da dobiju zasluženno mesto ovde, kada su se pitanja ređala jedno za drugim.

„Kako to znaš?“

„Zato što sam ja bio jedan od onih koji su mu pomagali.“

„I ništa nisi učinio kada je bio ubijen?“

„Loazje je upozoren da se ne vraća ovde. Nije poslušao moj savet. Ne treba da se ugledaš na njega.“

Koradino je gledao u oči nemog Bače dok mu je u stomaku kuvalo. Izdajnička zrna kafe našla su plodno tlo u njegovom stomaku, a ostavila talog u njegovim ustima – okusio je sada i njih i ove loše vesti zajedno. Njegov um pronašao je pitanje koje je neophodno postaviti. „Šta želite od mene?“

„Želimo tvoju veštinu, šta drugo?“

„A ko ste to *mi*?“

„Ja, naravno. Ali još važnije, Njegovo kraljevsko veličanstvo Luj XIV, kralj Francuske.“

Koradino se zagrcnuo. Piljio je u Bačine zakrvavljene oči i pratio mapu kapilara koju je u njima video kao da gleda kraljevsku lozu Francuske.

„Šta to može da znači?“

„Sve će ti na vreme biti rečeno. Ali znaj ovo. Mi možemo da ti pomognemo; da ti pružimo život kakav zaslužuješ u Parizu. Bićeš slavljn kao umetnik, kao genije, neće se prema tebi ponašati kao prema robu, kao što je ovde slučaj. Možemo da pružimo bogatstvo i ugled. Razmisli o tome – tvoja zemlja Venecija te je koristila za svoje interese, da uveća svoju lepotu, ali ti ništa nije pružila. Zarobila te je – tebe, iz plemićke loze Manin. I ne samo to, nego ti je oduzela i porodicu“, glas se zaustavio, „gotovo čitavu tvoju porodicu.“

Koradino se ponovo okrenuo nalevo i sreo kalajne oči. Ono što je usledilo bilo je malo glasnije od šapata Francuza.

„Možeš i nju da povedeš.“

Leonora. On zna za Leonoru.

„Ne moraš odmah da odlučiš“, rekao je glas dok se Koradino okretao u bolesnom nemiru. Ne smeš da se zadržavaš ovde ili će nas otkriti. Ostani i razgovaraj sa sinjor Bačom. On će da učini da sve izgleda kao i obično – naručiće nešto od tebe i moraš da uzmeš mere i zapišeš ih u svoju knjigu od najfinijeg pergamenta kao što uvek radiš. Onda idi nazad na Murano i ništa nemoj da radiš. Uskoro će tvoj poslovođa da ti kaže za porudžbinu u Starom pozorištu i tada ćeš doći u Veneciju da se sastaneš sa maestrom Dominikom zbog svećnjaka. Ako dođeš na ovaj sastanak videćeš

me opet – ja ću biti maestro Dominiko i preneću ti želje kralja. Ako odlučiš da ne želiš ništa od toga, kaži da si bolestan i pošalji drugog. Nećemo te više uznemiravati.“

Koradino je osetio kako su se ramena pomerila kada je Francuz ustao. Dok je Diparsmije nameštao ogrtač i masku rekao je, završnim tihim glasom: „Razmisli o ovome, Koradino. Šta duguješ svojoj republici? Zašto da ne počneš ponovo, u Francuskoj, sa svojom ćerkom?“

Onda je, sa zamahom plašta, nestao.

Koradino je sedeo, kao ošamućen, dok je *propriatore* mehanički prelazio preko instrukcija za ogledalo koje nikada neće biti napravljeno. Onda se probio kroz gužvu Trga San Marko kao mesečar, dok ga je uvek prisutna senka pratila. U svojoj uspavanosti gotovo da je odlutao prema dokovima Zetere, do „Pijete“, da kaže Leonori. Ali se uzdržao. Ne sme da rizikuje, ne kada su ga pratili u stopu. Ne sme sada sve da pokvari.

Ne sada kada postoji način da budemo zajedno.

MLETAČKI TRGOVAC

Čim je Leonora ušla u Adelinovu kancelariju i sela na ponuđeno mesto, mogla je da vidi da nešto nije u redu. Kao prvo, velika bela magnetna tabla zaklanjala je drag pogled preko lagune. Kao drugo, na još dve stolice sedeo je par prilično neobičnih i potpuno nepoznatih osoba. Adelino ih je predstavio kao „Kjara Londesa i Semi, iz agencije *Atencione!* iz Milana.“ Kada je čula reč *agencija*, Leonora je znala da nije zamišljala taj znak uzvika. Bavili su se marketingom.

Neprijateljski je osmotrila neznance, dok su oni osmatrali nju na način na koji par ispituje komad mesa pre kupovine. Kjara Londesa paradirala je u kratkoj majici sa skoro pornografskim crtežom manga stripa. Njene crne, proračunate kupinaste oči bile su neutralizovane šokom svirepo kratke, blajhane kose. Njen kolega Semi, koji izgleda nije mogao da se pohvali prezimenom, bio je još čudniji. Od glave do pete bio je obučen kao savršeni engleski gospodin – norfolk sako, savesno vezana kravata i izglangane lob cipele. Kako se nagao napred, Leonora je mogla da vidi – sigurno ne? – svetlucanje džepnog sata i lanca koji je visio iz njegovog džepa. Morala je da se uzdrži da se ne nasmeje.

U dugoj tišini Semi je ustao i kružio oko Leonorine stolice gladeći bradu izveštačenim pokretom iz filmova Džejmisa Mejsona. Sa izgledom nekoga ko svoju ćerku prodaje u belo roblje, Adelino je rekao: „Vidite? Šta sam vam rekao?“

Semi, i dalje kružeći, klimnuo je glavom. Očekujući uglađen melanholičan ton, Leonora je našla da je njegov savršeni italijanski zvučni šok. „*Si. Perfetto.*“

Savršeno za šta?

Semi i Kjara su, sada ignorišući Leonoru, počeli da strasno razgovaraju na otmenom milanskom dijalektu. Između pomamnih pokreta ruku i brzog izgovora, Leonora je načula mnoštvo zloslutnih

reči: novinski oglasi, intervjui, lokalni zatim internacionalni, leci za hotele da reklamiraju njihovu gostoljubivost, fotografisanja, ilustracije. Na ovu poslednju reč Kjara je prišla magnetnoj tabli i otkrila sliku koja je izgledalo da predstavlja Botičelijevo plavog anđela kako duva u trubu pred vratima raja. Leonora je ustala i pogledala sliku izbliza. Pogrešila je. Anđeo je nosio farmerke i usku majicu. Truba nije bila truba već cev za duvanje. Zvuk trube zamenila je izuzetna vaza. Anđeo je duvao staklo. Slika je bila divna i strašna, i sada se konačano Leonora nasmejala. Okrenula se prema tri potpuno ozbiljna lica.

„Dopustite mi da razjasnim ovo. Predlažete neku vrstu... reklamne kampanje... na račun, pa, mene?“

„Ne samo vas, sinjora Manin, već vaših uzvišenih predaka.“ Sa uvežbanim zamahom, Kjara je okrenula stranu. „Dozvolite da vam predstavim: linija 'Manin'.“

O, ne.

Vizualizacija i slogani urlali su na Leonoru. Fotografije, makete za pakovanja. Još strana sa sloganima napisanih krupnim slovima: „Staklo koje je izgradilo Republiku.“ „Vidite pravu Veneciju kroz naše staklo.“ „'Manin' staklo, istinski stanovnici Venecije pravili su ga četiri stotine godina.“ „'Manin' staklo, originalno venecijansko staklo.“ Iznova su se pojavljivale slike plavog Botičelijevo anđela (verovatno nje same) i tamnog deteta u kaluđerskoj mantiji i okovratniku.

„Nažalost, ne postoje slike Koradino Manina iz vremena kada je bio odrastao, pobegao je sa porodicom u desetoj godini, pa postoji samo ova koju smo izvukli iz porodičnog portreta.“ Kjarino sleganje ramenima predstavljalo je žaljenje za ovu ličnu tragediju – ne za gubitak malog deteta, već što njoj nije odgovaralo što nema njegov portret kao odrasle osobe. Leonora je pažljivo posmatrala ozbiljno lice malog dečaka koji je izrastao u veličinu. Dizajneri su ga isekli sa slike i ponovo ga odvojili od porodice da stoji sam. Nije znala za ovaj portret, ni za ovaj deo njegove prošlosti i postidela se.

Kako je moguće da ovi groteskni likovi iz komedije del arte znaju više o Koradinu od mene? Zato što su se potrudili da saznaju. Moram da saznam više o njemu.

Kjarino ubedivanje se ubrzo nastavilo. „Naša kampanja zavisi od dva glavna elementa – Korado Manin, Mocart u izradi stakla, daje ovoj proizvodnji kontinuitet duge prošlosti – čvrstu, staru sliku sa besprekornim *venecijanskim* pedigreeom. I vi ste, sinjorina, njegov naslednik – i jedini ženski duvač stakla na ostrvima. Možemo da prodamo modernost najnovijih oblika s vašom slikom – savremena, avangardna, ali uvek sa težinom porodične istorije na leđima.“

Muka mi je.

Leonora se okrenula ka Adelinu i hitro ispod glasa progovorila na venecijanskom dijalektu. „Ovo je skradno!“

Adelino je ustao i odveo je do prozora. „*Skuzi*“, rekao je pridošlicama iz Milana, koji su se skupili oko skice plana, jasno spremajući sledeći napad na ime Manin.

Adelino je odmeravao kako da se postavi. „Leonora mia, smiri se. Uvek je bilo ovako. Trgovci na mostu Rialto u doba renesanse i sam Koradino učinili bi sve da se izdignu nad konkurencijom. Nisu imali umetničku osetljivost. Bili su poslovni ljudi – kao što sam ja!“ Videći njenu odbojnost uhvatio ju je za ruku u završnoj molbi. „Leonora, ja sam u škripcu. Podigao sam kratkoročni kredit; pozajmljivao sam da bih pokrenuo posao. Fondarija se bori za opstanak.“

Leonora je pogledala preko puta u kupole crkve San Marko; pogled koji ju je ushićivao samo par nedelja ranije kada je dobila ovaj posao. Sada su joj dragi tornjevi izgledali kao gomila šiljaka, gnezdo mačeva na koje će javno biti nabijena. Laguna je danas bila mirna i bistra, ali njen um su nosili plimski vetrovi.

Moj um se valja na okeanu.

Šta će ljudi misliti? Ja sam pridošlica, početnik.“ Leonora je pomislila na Robertov hladan antagonizam i neraspoloženje prema njoj koje se širilo kao virus po radionici. „Ne mogu sebe da ističem na takav način. To je nezamislivo.“

„Naprotiv“, kontrirao je Adelino. „Tvoja porodica je ovde bila duže od bilo koje druge. Koradino Manin je stvorio ovu industriju. A ti sama imaš talenat, razvijen talenat. Ne brini za maestre, biće ti zahvalni. Ako poboljšaš posao, biće im dobro i zadržaće svoje poslove. Možda će čak dobijati bonuse. Njihove porodice će ti takođe biti zahvalne.“

To je bio neodoljiv argument. Ako je mogla da učini bilo šta da pomogne ljudima u fabrici, znala je da bi to učinila. Ako se blagostanje livnice popravi, neće li čak i Roberto, vremenom, biti primoran da prizna njenu korisnost i zaboravi njihov nesrećni početak. Štaviše, Leonora je znala neizgovorenu istinu: ako ovo ne učini za Adelina, kakva je korist od nje? Zašto mu treba novi radnik, početnik?

Biću komad mesa.

„Imam li izbora?“

U odgovor, Adelino se okrenuo prema pridošlicama iz Milana i rekao: „Pristaje. Sve pripremite.“

Kjara i Semi podigli su pogled sa svoje skice plana sa izrazom blage začuđenosti. Nikada nisu sumnjali u Leonorin pristanak.

Adelino je napokon ostao sam. Glava ga je bolela posle otegnute rasprave u kojoj je reklamni tim bio primoran da Leonori pruži nekoliko ustupaka u borbi za dobar ukus. Pogledao je u ekran svog starog kompjutera, gde je stajao portret Koradina sa deset godina, miran i nem pod staklom. Obratio se davno mrtvom dečaku.

„Šta možeš da učiniš za mene Koradino?“

Hvatajući sebe u tome, okrenuo se ka prozoru. Bela magnetna tabla bila je odneta u Milano, tako da je neometano mogao da gleda u more, kao trgovac iz davnih vremena koji čeka svoju flotu da se bogata vrati u luku.

SAN JEDNOG KRALJA

Koradino se uhvatio za teške somotske zavese, osećajući da znoj sa njegovih vrhova prstiju bez otisaka natapa mekanu stranu tkanine. Za trenutak je osetio strah koji je bio tako opipljiv da je stvarao hladnoću u svom stomaku, i brkao svoja osećanja tako da je jedva mogao da se seti šta mora da kaže.

„Maestro Domeniko?“ Napokon se setio imena koje je ponavljao kao katehizam poslednjih meseci.

Vratio se na posao posle sastanka sa Diparsmijeom i pokušao da živi normalno. Ali normalnost ga je sada napustila, činilo se zauvek. Konstantno je mislio na njihov razgovor, sećajući se svake reči, svakog pogleda, svake nijanse. Danima je živio sa strahom i uzbuđenjem da čuje poziv maestro Domenika. U njegovim snovima ovo lažno ime je dobilo svoj identitet, postalo je sablasna, zastrašujuća senka koja skida masku da otkrije trulo lice njegovog strica Ugolina. Uvek prisutan bio je takođe smrtni strah da bi Desetorica otkrila da je prisustvovao tajnom sastanku i na kraju zahtevala njegov život. Koradino je čak pomišljao da potkaže Francuza Savetu – mogao je da povede agenta na sledeći sastanak, osudi Diparsmijea na smrt i tako dokaže da je odani član Republike. Tri stvari su ga zadržale da to ne uradi.

Prvo, osećao je prirodan otpor prema tome da krene stopama svog strica i potkaže drugog čoveka kroz lavlja usta. Dugo je mislio da je čudno što se u Danteovoj „Božanstvenoj komediji“ – knjizi koju je sada čitao kao Bibliju – šuškavi, nesrećni izdajnik koji je izdržao mučenja pakla zvao Ugolino, kao njegov dragi mrtvi stric. Sada je znao kako je to bilo prikladno da njegov stric deli ime sa ovim nesrećnim Firentincem.

Moj stric je bio najgora vrsta izdajnika; onaj koji je izdao svoju porodicu.

Izdaja države bila je mali greh u odnosu na ovaj. To je dovelo Koradina do drugog razloga.

Diparsmijeove reči odzvanjale su mu u glavi: „Šta duguješ Republici, Koradino? Ona je od tebe načinila roba.“

To je bila istina. On je voleo svoj posao – čak ga je živeo, ali je znao da ga samo njegova veština drži u životu. Ako iz bilo kog razloga bude sprečen da obavlja svoj posao, biće izgubljen. A oni su učinili gore, mnogo gore... „Uzeli su ti porodicu, gotovo celu...“ To *gotovo celu* sprečilo je Koradina da izda Diparsmijea. Treći razlog.

Leonora.

Dok su se zbog čekanja dani pretvarali u nedelje – do tačke gde se Koradino pitao da li je sve umislio – imao je neodoljivu želju da sazna nešto više o planu Francuza. Postoji li način na koji je mogao da nastavi život u inostranstvu sa Leonorom? Onom koju je voleo više nego ikog drugog pored svoje majke?

Kako su nedelje prolazile, njegov strah se smanjivao i bio zamenjen novim osećanjem. Sada je osećao glad, nestrpljenje da ga kontaktiraju. Hoće li poziv ikada doći? Da li je Francuza potkazao neko drugi – možda Bača – i sada leži izmučen, na umoru, mrtav?

Prošle noći je poziv napokon došao. Đakomo, sa držanjem nekoga ko ne zna ništa osim onog što mu je rečeno, preneo je poruku da Koradino treba da se sastane sa maestrom Dominikom iz pozorišta „Vekio“ u podne narednog dana. Koradino je nezainteresovano klimnuo glavom dok mu se stomak zgrčio. Izvinio se, izašao napolje i povratio u kanal.

Ovde, sada, u pozorištu „Vekio“, lavirint stepenica i hodnika doveo ga je do ove zavesе. Nije znao kuda vodi, jedino da kada jednom razvuče njene nabore, možda neće biti povratka.

Ili mogu odmah da odem.

Kreštavim glasom vrane, izgovorio je ime, i ništa se nije čulo. Sa mešavinom razočarenja i olakšanja pitao se da li tamo ima nekoga. Ali onaj izgovor koji je tako dobro zapamtio čuo se iza tkanine na zidu.

„Si. Entrata.“

Drhtavom rukom Koradino je sklonio zastor i ušao, ni sam ne znajući gde. Kao Dante u njegovoj knjizi – očevoj knjizi – stupio je na novi put, sa novim vodičem, na polovini njegovog životnog putovanja. Nije znao gde će ga put odvesti, niti je znao onog ko će ga voditi.

„Pa, došli ste, Koradino.“

Koradinov spreman odgovor zamro je na njegovim usnama. Nije mogao da vidi onog ko je govorio, samo prizor ispod.

Stajao je u izbočini lože iznad tamnog prostora nalik na pećinu. Ali ispred tog prostora bio je sjajan zlatan luk, barokna raskoš pozlate ovenčavala je pozornicu koja je bila obasjana svetlošću hiljadu sveća. Na bini su bili likovi – kakvi likovi! Ne u pantomimskim kostimima komedije del'arte niti u upadljivim kostimima karnevala, već pevači odeveni u odeću od zlata, dragog kamenja i srebra. Jedna takva princeza stajala je u društvu okupljenom oko nje u položaju neke stare slike i pevala je sa tako neprolaznom lepotom da je Koradino zaboravio na sav svoj strah i nevolju. Ali ovo nije bila sveta lepota hora u „Pijeti“, već svetovna, radosna pesma na jeziku koji mu nije bio poznat.

„Monteverdi“, rekao je Diparsmijeov glas. „Ovo je arija iz opere *L'incoronazione di Popea* – 'Krunisanje Popeje'“. Klaudio je smatran nekom vrstom genija, ali kao većina takvih ljudi, bio je veoma nesrećan čovek. Niste bili ranije u operi?“

Koradino je zavrteo glavom, ošamućen.

„Ova i druga ushićenja vas čekaju kada dođete u Pariz, čak i veći grad kulture. Navucite zavese za nama i možemo da razgovaramo dok uživamo u pesmi. Od najveće je važnosti da nas ne vide. Zbog toga smo se videli sada dok ovi pevači vežbaju.“

Koradino je učinio ono što mu je rečeno, i dok su mu se oči navikavale na mrak u loži mogao je napokon da vidi svog zaverenika.

„Sedi, moj dragi momče. Stolica je iza tebe.“

Kada je Koradino seo, video je Diparsmijea u mraku. Doktorska maska je nestala, a nju je zamenio kitnjasto odeven impresario. Kosa, brada i brkovi danas su bili neuređeni i sedi da odaju star izgled umetnika.

„Pa, vratimo se našem poslu. Mislim da je najbolje da ti iznesem naš predlog, a onda mi možeš postavljati pitanja. Slažeš se?“

Koradino je blago klimnuo glavom u mraku, ali je Francuz primetio pokret.

„Dobro. Onda ću da počnem, jer ne možemo dugo da ostanemo ovde. Čuo si, pretpostavljam, za Njegovo najčuvenije veličanstvo, francuskog kralja Luja XIV.“

Još jednom je klimnuo glavom.

„Zaista, ko nije čuo za njega. Kao odraz njegove slavne vladavine i velike mudrosti, najbolje arhitekta sada prave zgradu koja će biti najveličanstvenija kraljevska palata u poznatom svetu, na zemljištu 'Versaja' pored Pariza. Veća od palata drevnih Rimljana i Egipćana, zatim onih guvernera i maharadža u Indiji i starih plemenitih Grka. Veća čak i od onih čudnih i divnih velikih kuća Kineza na Orijentu koje je tvoj zemljak, Marko Polo, kasnije pronašao. A ipak, da bismo to uradili, i da bi se to mesto razlikovalo, njegovo veličanstvo ima zamisao koja će navesti ljude da se dive vekovima.“

Koradino je našao svoj glas: „A koja je njegova zamisao?“

„Želi da napravi ogromnu prostoriju samo od ogledala.“

Koradino je ćutao. Pjesma koja se čula odozdo lutala je kroz njegov um dok je zamišljao tako odvažan projekat.

„Vrlo zanimljivo.“ Zadovoljstvo koje je Koradino dobro zapamtio vratilo se u Francuzov glas.

„Šta vam je zanimljivo?“, pitao je Koradino.

„Što nijednom niste rekli da to ne može da se uradi. Ovo me je još više uverilo da ste pravi čovek za ovaj zadatak.“

„Zašto kralj mora da napravi nešto tako? Troškovi će biti veliki, rad težak i dugotrajan.“

U tmuni Koradino je mogao da vidi Francuzov širok pokret rukom.

„Takve stvari su beznačajne Njegovom veličanstvu. Ono što mu je od značaja jesu izgled i spoljašnji sjaj kraljevstva. Takva palata, sa takvom odajom, učiniće da ga drugi moćnici izuzetno poštuju. Politika zavisi od veličanstvenosti, Koradino. Mi smo cenjeni na osnovu naše ličnosti i naših poseda. Takvo mesto može da postane centar politike kroz vekove. Zasedanja Velikog saveta će se tamo održavati i činiti velika dela.“

„Shvatam. I vi hoćete da vam ja pomognem.“

Sada je na Diparsmijea došao red da klima glavom.

„Želimo da dođeš u Pariz. Smestićemo te u komfor i raskoš poseda oko palate i ti ćeš upravljati izradom ogledala i staklarije. Posle nekog vremena, kada bude sigurno i posao bude dobro napredovao, poslaćemo po tvoju ćerku.“

Koradino je počeo: „Ona ne može da putuje sa mnom?“

Parfimisana glava je potvrdno klimnula. „Ne odmah. Veoma je opasno za jednog, još više za dvoje. Mnogo je bezbednije da za sada ona ostane ovde. Ne smeš ništa da joj kažeš o ovome, za njeno dobro, čak i kada kreneš na put.“

„Ali, mesje, ne postoji nikakva mogućnost da živ napustim grad. Ja sam stalno pod prismotrom i pod velikom sumnjom zbog moje porodice.“

Tada se Duparkmje nagao prema njemu, tako blizu da je Koradino mogao da oseti miris pomade na njegovoj kosi i toplotu njegovog daha. „Koradino, ti *nećeš* napustiti grad živ.“

KARDINALOV NEĆAK

Barem je stan moj. Zakupac sam. Načiniću od njega dom.

Uznemirena razvojem događaja u fondariji, užasavajući se snimanja i intervjuja za koje je znala da će uslediti, Leonora je imala dve utehe: svoj posao, jer je staklo počelo da odgovara na njenu ruku i dah, i mali stan na Kampo Manin. Kada se vraćala kući pod ćilibarskom svetlošću večeri – jer je kolege više nisu zvale na sastanke kada padne mrak – osetila je da je njeno srce poskočilo kada je po prvi put letimično pogledala staru zgradu cigle boje lavljeg krzna kako spava na večernjem suncu. Pogled je automatski podigla do dva najviša prozora – njena prozora.

Ovo je bio prvi dom koji je istinski bio njen. Ovde nije nikome odgovarala, ni svojoj majci sa njenim profesorskim knjigama i finom štampom, ni njenim studentskim cimerima sa njihovom hipi elegancijom umetničke škole, ni Stivenu sa njegovim solidnim, neoriginalnim antikvitetima i zidovima u boji magnolije. Stvoriće dom kakav je *ona* želela – okružiće se bojama, tkaninama i stvarima koje je želela da vidi svakog dana, da istakne novu sebe.

Počela je da provodi vikende obilazeći radnje u gradu – sama ali ne usamljena, pronalazeći tkanine i predmete koji su joj govorili o Veneciji. U svojoj ličnoj potrazi za blagom preturala je po malim mračnim i sakrivenim prodavnicama pored mosta Akademija. Vratila se pobedonosno kući sa plenom kao moderni Marko Polo. Činiju od tamnog drveta koju je pronašla u Kampo San Vio stavila je na kuhinjski sto i napunila piramidom mirisnih limunova sa „San Barnaba“ voćnih čamaca. Ogroman kameni nožni prst, odlomljen sa neke statue (Gde? I kada?), koji je bio tako veliki da su morali da joj ga isporuče, sada je podupirao otvorena kuhinjska vrata. Mešala je boje i mnogo vremena provela farbajući zidove – njenu dnevno-spavaću sobu obojila je tirkizno plavom bojom koju je videla na stepeništu, za koju se nadala da

je poticala još iz Koradinovog perioda, koju je ograničila pozlatom na ivicama i zlatnim zidnim svećnjacima. Pronašla je ogroman mahagoni krevet koji je trebalo da bude unet kroz prozor uz pomoć oduševljenih i govorljivih komšija. Pokrila ga je mekanim jastucima i prekrivačem od vazdušaste burano čipke koju su heklale žene sedeći ispred ulaza svojih kuća u živopisnim bojama, dok ih sunce greje a prsti im lete u krilima. Kuhinju je obojila u vatreno krvavocrvenu i sakupila male pločice bojenog stakla da načini mozaik iznad sudopere. Pronašla je komad starog drveta pri raščišćavanju kuće – veliki i taman, imao je tragove rezbarije što je sugerisalo da je skinut sa vrata palate. Odlično je poslužio kao daska za seckanje.

Očistila je pod krovne terase i pokrila ga pločama iz Firence. Žicom je spojila balustradu zbog bezbednosti i kupila mnogobrojne saksije da posadi cveće koje će da obezbedi dnevnu boju i noćni miris. Ispunile su terasu kao gojazni mali ljudi. Mnoge saksije je zasadila biljkama koje se koriste pri kuvanju – bosiljak je spustila dole za prozorsku dasku u kuhinji, kao biljku koju je znala da će najviše da koristi.

Leonora i saksija bosiljka. Sećam se iz škole one smešne pesme o Izabeli – sakrila je glavu svog ljubavnika u saksiju, ispod biljke. Možda je Kitsov ludo zli i opasan drug imao mnogo više od indicija o ljubavi – živio je ovde, voleo je ovde. Paži, bacao je svoje ljubavnice u veliki kanal kada su mu dosadile. Da li sam i ja takođe odbačena? Da li ću ga ponovo videti?

Leonorina staklarija iz ulice Kork čamila je pažljivo zapakovana, smeštena u kuhinjski kredenac. Izgledala joj je sada suviše sterilna, površna i previše zamorna. Umesto nje izabrala je više amaterske, proste komade koje je izduvala na Muranu – zdepaste lampe sa plitkim abažurum u osnovnim bojama – i poredala ih duž balustrade. Plamen sveće je treperio unutra, grejući staklo dok je padao sumrak. Odlučila je da nema nameštaj na terasi – nije očekivala goste – ali je kupila luksuzne, debele svilene jastuke boje dragog kamena, na kojima se odmarala sunčanih večeri sa čašom *prosecco* vina. Ponekad je sedela sve dok večer ne postane prohladno i ne pojave se zvezde. Izgledale su veće ovde. U Londonu, čak i na Hitu, zvezde su delovale daleko; njihova svetlost prelomljena kroz mračnu prizmu smoga i prašine. Ovde su zvezde bile blizu – osećala je da može da ispruži ruku i ubere

jedno od vatrenih nebeskih tela poput nebeskih plodova. Nebo je bilo tamno plavi ogrtač Device.

Marta, njena gazdarica, dolazila je tu i tamo, zbog sitnica koje su se ticale stana, i počela da ostaje na čaši vina. Postala je probni prijatelj i jednom je donela mirisan venecijanski paprikaš sa ribom i pasuljem u toplom zemljanom loncu. Dok su dve žene delile ručak i flašu vina, Marta je otkrila Leonori tajnu venecijanske kuhinje: „Jednostavnost“, rekla je kratko. „Ovde postoji izreka: *non piu cinque* – 'nikada više od pet'. Venecijanci imaju običaj da kažu da ne treba stavljati više sastojaka nego što imaš prstiju na jednoj ruci.“

Leonora je klimala glavom, ali su joj misli lutale. Trudila se da ne pita za Alesandra.

Alesandro.

Govorila je sebi, dok je stan poprimao oblik a njen posao se popravljao u topionici, da je srećna. Ona je duvač stakla. Živi u dragulju od stana u nakitu od grada.

Ali u subotu, kada je pronašla završni detalj da upotpuni njen dom, suočila se sa istinom.

Otišla je do prodavnice koju je znala, iza crkve San Đorđo pored Akademija mosta, da pronađe nešto što bi okačila na prazan prostor iznad kreveta. Bila je tamo, viseći na zadnjem zidu, iza velikog ormana, bista i abažura – ikona Naše Gospe svetog srca. Devica je držala goruće srce u rukama, lica spokojnog, crvenog srca koje u njoj kuca nasuprot nebesko plavog ogrtača. Leonora ju je odmah kupila, odnela kući i okačila. Savršeno. Onda je shvatila.

Moje srce takođe gori.

Samo jednom su se poljubili i nikada je nije pozvao, nikada nije svratio za četiri nedelje. U toku sledećih neophodnih poseta policijskoj stanici, razgovarala je, kao i ranije, svaki put sa drugim policajcem. Ipak je čeznula za Alesandrom, makar da ga vidi na kratko. Leonora nikada nije čitala Dantea, ali se setila jedne njegove rečenice (Hanibala – od svih drugih): „Jeo je to goruće srce iz njene ruke.“ Još jedna Beatriče, imenjakinja Danteove velike ljubavi, govorila je o jedenju ljudskog srca u supermarketu. Leonora je mislila da opis odgovara, u mešavini Dantea i Šekspira; da su ovi pesnici govorili upravo o tome

kako se ona oseća – pojela je goruće srce koje se zadržalo u njenim grudima. Nije osećala ništa od spokojstva svete Bogorodice. Želela je Alesandra, jasno i jednostavno. Mislila je da se njeno srce ohladilo i stvrdnulo zauvek posle Stivena, tvrdo i hladno kao stakleno srce koje je nosila oko vrata.

Ali ne, jer čak i ovo srce koje nosim oko vrata, posle četiri stotine godina, ponovo će se istopiti ako ga stavim u vatru.

A onda, u njen dovršen stan, došao je on. Te iste subote, uveče, nepoznat hrapav zvuk prenuo ju je iz sanjarenja. Shvatila je da je to bilo njeno sopstveno zvono i otvorila je vrata Alesandru koji se smešio, mašući njenom radnom dozvolom, boravišnom dozvolom i bocom *valpolicella* vina. Nije objašnjavao svoje odsustvo, ali je, karakteristično za njega, prešao odmah na stvar. „Hoćemo li na večeru? Znam jedno mesto koje bi ti se dopalo.“

Leonora se šokirala i ostala bez daha. Sujeta ju je učinila zahvalnom što je barem bila prikladno obučena – obukla je belu heklanu haljinu zbog dnevne vrućine. Odlučna u tome da ne pristane odmah, podigla je obrvu: „Još jedan rođak?“

Nasmejao se: „U stvari, da.“

Pažljivo ga je pogledala. Ponudio je njene bele dozvole kao zastave mira.

Koračali su jedno pored drugog duž uzanih prolaz do tratorije (restorana). Njihove šake su se dodirivale i pre nego što je Leonora mogla da oseti prijatan šok dodira njeni prsti čvrsto su obuhvatili njegovu toplu ruku. Od detinjstva, kada su je držali za ruku, ili majka ili Stiven, Leonori je bilo neprijatno – uvek je čekala trenutak kada je mogla lagodno da izvuče ruku a da ne uvredi. Sada, po prvi put, dala je da je ovaj virtuelni stranac drži za ruku lagodno, samo se razdvajajući kada su stigli u tratoriju i počeli da se probijaju između stešnjenih stolova za ručavanje.

Alesandro je pozdravio vlasnika kao brata koga odavno nije video i koji mu je mnogo nedostajao.

„Nikolo, moj rođak“, objasnio je Alesandro krajičkom usana, dok je Leonora primala dva zanosna poljupca – nisu to bili poljupci u vazduh engleskih sveštenečkih čajanki, već pravi, topli pozdravi.

Nikolo, približno istih godina i duplo širi od Alesandra, odveo ih je do najboljeg stola sa nenadmašnim pogledom na sumrak na pjaca San Barnaba, sa debelim, punim Mesecom koji se pomaljao.

„Mesec jasno sija... U noći poput ove...“ Ne, ne smem da prenaglim. Uzimaj sve onako kako dolazi.

Kada su se smestili za sto sa crvenim kariranim stolnjakom, Nikolo se nepozvan pojavio sa dva menija, dve čaše i bocom vina. Spustio je bocu ispred Alesandra, namignuo mu, potapšao ga po ramenu i nestao.

Dok je Leonora proučavala meni odjednom se osetila stidljivo i nelagodno. Njihovi razgovori su uvek bili direktni i laki dok tišina nije počela da je muči. Oči su joj skenirale italijanska jela, tražeći utehu. U panici je pronašla dve poznate reči: „Minestrone i lazanje.“

Alesandro je odmahnuo glavom: „Ne.“

„Molim?!“ na tren se razljutila.

„Ta jela su za turiste. Ti živiš ovde. Treba da naručiš ovo.“
Naručio je dva tanjira na venecijanskom dijalektu toliko brzo da čak ni njeno osetljivo uho nije moglo da razazna šta je izgovorio. „Palenta sa telećom džigericom i rižoto *d'oro*. Oba jela su ukusna, oba su specijaliteti Venecije. Svideće ti se rižoto, prave ga sa sličnim listovima zlata. Istinsko jelo *gran signori* (velike gospode).“ Spustio je ton: „Nisi valjda... vegetarijanka?“ kao da se raspituje o delikatnom zdravstvenom stanju.

Nedvosmisleno je zavrtela glavom.

„Hvala Bogu. Svi Englezi su. Nikolo!“ Alesandrov rođak se pojavio niotkuda i primio njihovu porudžbinu pre nego što je mogla da se pobuni. Naslonila se zbunjena i počela da gricka štapiće hleba da dobije u vremenu. Besnela je ranije kada je Stiven odbijao njene izbore sa superiornim kulinarskim znanjem. Zašto se sada nije ljutila?

Zato, budalice, što te Venecijanac upoznaje sa Venecijom. Pribvaćena si, tretirana kao da si odavde, onako kako si želela.

Kao da joj čita misli, Alesandro je ponovo progovorio: „Znaš, postoji priča kako su štapići hleba nastali od dvopeka na venecijanskim brodovima, hrane koja je izgradila naše pomorsko carstvo. Recept je

usmeno prenošen generacijama do kraja 18. veka, kada je zauvek izgubljen. Ali je onda, 1821. godine, neko pronašao čitavu gomilu u venecijanskoj postaji na Kritu i odatle je rekonstruisana formula.“

Leonora se nasmejala, opustila i uzela još jedan. „Čudno je kada zamišljam moje pretke kako grickaju isti ovaj dvopek, probaju isto što i ja, osećaju kako hrska u ustima kao i ja. Porodica Manin imala je prilično veliku pomorsku imperiju u jednom periodu. I moj... otac... radio je na vaporeto čamcima. Pa pretpostavljam da mi je more u krvi.“

„Ono je ovde u svačijoj krvi. Tvoj otac... da li je živ?“

„Ne. Umro je kada sam bila veoma mala. Majka me je odvela nazad u Englesku. Iako sam rođena ovde, imaš pravo da me zoveš Engleskinja – To sam u stvari.“

Alesandro je zavrteo glavom: „Ne, ti si Venecijanka. Da li imaš još rodbine ovde?“

„Sećam se da mi je majka pričala da su mi baba i deda umrli. A mislim da je tata bio jedina.“ Bilo je na vrhu Leonorinog jezika da Alesandru kaže za Koradina, ali ju je nešto sprečilo. Sa njim je, a ne sa Brunom, osećala porodičnu povezanost, ali nije znala kako da adekvatno objasni da mnogo više znatiželje oseća prema davno umrlom duvaču stakla nego prema rođenom ocu, čoveku koji je slomio srce njene majke.

„Bilo bi zanimljivo saznati nešto više o njemu – sada kada si ovde. Daće ti uvid u prošlost. Ja mogu... da pomognem... ako mi dozvoliš? Imam kontakte preko policijske stanice.“

Leonora se nasmejala. „Možda.“

Ali Koradino je taj koji me interesuje.

Kada je hrana stigla, bila je zaista ukusna. Jela je žurno, ali bez uživanja i koncentracije koju je Alesandro pružao svom obroku, spuštene glave, grabeći kašikom svoje jelo. Gledala ga je nežno, i on ju je uhvatio u tome.

„Molim?“

„Jedeš sa takvim... ne apetitom, ne glađu, ne požudom, ali malo od svega toga.“

„Gusto?“

„Da, baš tako! To znači sve to i još više. Pretpostavljam da nemamo adekvatnu reč u engleskom.“

„Englezima ona i nije potrebna“, rekao je, ponovo je čineći prihvaćenom. I onda se nasmejao.

I to je bilo to.

Gusto, ta reč joj se vrtela po glavi čitave noći.

Gusto, pomislila je kada ju je gladno poljubio na mostu San Barnaba.

Gusto, pomislila je dok su pili *valpolicella* vino direktno iz flaše na balustradi njene krovne bašte, a noge su im se opasno ljuljale iznad kanala.

Gusto, pomislila je kada ju je uhvatio za ruku i odveo, bez protesta, u krevet.

Gusto, pomislila je kada ju je bučno uzeo u mraku.

U njenom snu bili su u krevetu; Leonorina plava kosa padala je na Alesandrove grudi. Ali kada se probudila njega nije bilo. Svetlost kanala igrala je na tavanici njenog stana i osvetljavala ikonu iznad kreveta, sa koje je još uvek gorelo srce. Danas još jasnije.

Ništa mi ne duguje, ništa mi nije obećao, zašto bi ostao?

Kada je otvorila frižider da uzme mleko, videla je razglednicu zakačenu ispod magneta na frižideru. Prepoznala je Ticijanov stil; slika kardinala između dva mladića. Mladić sa desne strane, takođe u sveštenečkoj odeći, bio je slika i prilika Alesandra. Leonora je pročitala na poledini: Ticiano Večeli, portret pape Klementa X sa nećacima Nikolom i – sigurno ne – Alesandrom. Godina 1546. Pored legende bilo je još nešto napisano. Na brzinu naškrabano: „Čao, *bella*.“

Leonora je utučeno sela za sto, a srce joj je lupalo. Šta je to značilo? Da li je razglednica nešto što nosi sa sobom, izum za osetljive strankinje? Šta je „čao, *bella*“ značilo? Zvučalo je strašno, upadljiv znak nestanka sreće iz stotine filmova. Čak ni *bella* u ovom kontekstu nema značaj. Sve je to bilo parče papira sa improvizovanom frazom – nije označavalo lepotu. Mučila je sebe značenjem fraze.

Znala je da „čao“ potiče od *che vediamo*. Istog značenja kao i francusko *au revoir* – „do viđenja“. Nije znala kako se na italijanskom kaže *adieu* – „zbogom“.

Leonora je zavrtela glavom. Nije želela da planira, niti da sebe muči ovim mislima. Nije znala šta je Alesandro želeo od nje, ako je

želeo bilo šta. Gledala je odraz vode na tavanici, slušala dečje povike dok su se igrala na *campo* (trgu). Nedelja se oteгла, bez događaja. Morala je da zaposli sebe; da *pronađe* nešto na šta da misli, nešto da radi pre nego što bude prekasno.

Već je prekasno. Zaljubila sam se.

RIVAL

Bio je ponedjeljak. Leonora je sa krova, naslonjena na balustradu, gledala lagunu i želela da je na brodu za Murano. Ali danas je Adelino insistirao da ostane kod kuće, da razgovara sa novinarom *Il Gazzettina*, najpoznatijih novina venecijanskog regiona. Pažljivo je obukla belu lanenu haljinu koju je pronašla na mostu Rialto i vezala gustu kosu čipkanim trakama. Znala je da danas neće doći fotograf, ali je bila pod uticajem milanskih agenata koji su joj savetovali da se svuda pojavljuje što ženstvenije odevena. Nisu želeli da prodaju svoju kampanju na račun muškarče – čitava svrha Leonorinog pojavljivanja bila je, očigledno, to što je bila žena u muškoj profesiji. O, dobro. Ako je mogla da prenese sliku ženstvene ranjivosti, mogla je da se svidi istančanijim instinktima novinara.

Ako ih uopšte ima.

Ono što je zaista želela da radi jeste da obuče svoju uobičajenu uniformu koja se sastojala od farmerki, majice i vojničke jakne, da pokupi kosu i linijom broj pedeset dva ode na posao. Bilo joj je dosta doterivanja i poziranja – poslednjih nekoliko nedelja predstavljale su test za njenu izdržljivost, jer su je fotografisali na poslu, kod kuće i čak u kostimu iz tog perioda. Morala je gundajući da prizna da su štampane reklame i posteru načinili da izgleda... pa... lepo, a sigurno su bili urađeni sa više ukusa nego oni koji su prvo predloženi. Koncentrisali su se na to da Koradina postave u moderno, a Leonoru u drevno okruženje. Leonora je odustala od ideje da deli kadar sa mrtvim pretkom, ali su rezultati bili zanimljivi, čak inteligentni. Jedna reklama je prikazivala moderan kafé sa dvoje mladih ljudi koji piju vino iz dva izuzetno moderna pehara nedavno predstavljene „Manin“ serije. Scena je bila izuzetno moderna, ali pažljiv pogled u „Manin“ ogleдалo koje je okačeno iza njihovog stola otkriva odraz enterijera kafea „Do Mori“, oko 1640. godine, sa gostima obučenim

u kostime iz tog perioda i malim Koradinom koji stoji na jednom od stolova. Leonora je smatrala to veoma sablasnim, ali intrigantnim na način „Arnolfinijevog venčanja“: slika u ogledalu bila je glavna poenta čitavog dela. Njena uloga je bila da unese modernost u drevno doba i Adelinov posao. U modernoj dnevnoj odeći postavljena je u klasične venecijanske slike koje predstavljaju staklariju i ogledala. Na glavnoj slici ona je kompjuterski montirana da se slaže sa bojama i stilom slike i pokretom četkice. Obukli su je u zlatan i zelen kostim iz 17. veka, njena kosa je vijorila u zlatnim talasima najtraženije kurtizane, njena koža poput slonovače sa ispucalom šarom stare tempere. Još jednom, u odrazu u ogledalu – ovoga puta starog Manina – vidi se ona u radnoj odeći, držeći alat svog zanata umesto lepeze ili cveta. Ali koliko god su ukusne reklame, Leonora se osećala neprijatno dok se ogromna mašina kampanje zahuktavala. Zнала je da je Adelino sav novac koji je imao uložio u ovaj poduhvat, pozajmljujući za zalog koji više nije imao, još više se zadužujući zbog ove poslednje šanse. Takođe je osećala rastući prezir svojih kolega – lice joj je gorelo dok je pozirala ispred peći – ne zbog vrućine, već zbog pogleda kolega koji su, gledajući, radili pored nje. U središtu sukoba još uvek je bio Roberto, njegova ozlojeđenost i rastuća mržnja bili su vidljivi na njegovom licu. Bilo je jasno da je u isto vreme kada je mislio da Leonora nije vredna tolike pažnje, sebe smatrao veoma vrednim nje. Zнала je da se obratio agentima iz Milana sa svojom porodičnom prošlošću; slučajno je čula Semija i Kjaru kako mu se smeju. Roberto nije uživao u tome da mu se smeju.

Leonora je osetila jezu kada je povetarac dosegao balkon. Jesen se približavala, i turisti će uskoro otići. Pogledala je dole na kampo i primetila da se već postojana struja turističkog saobraćaja smanjila dok su se, poput lasta, pripremili da se presele na jug, u topliju klimu. Firenca, Napulj, Amalfi, Rim. Dok je gledala, njenu pažnju je privukla pomodno odevena žena, koja je odlučno prelazila trg, a njene tanke potpetice su udarale po kaldrmi.

Nije turista: očigledno je odavde.

Nosila je strukirano mornarsko odelo koje je uzvikivalo ime dizajnera i suknu dužine još malo pa neukusne. Njena kosa, ravno

isečena da poskakuje na ramenima, presijavala se crno-modro na suncu. Nosila je neizbežne naočare za sunce koje su dodatno isticale njene jarko crvene usne. Njena seksi samouverenost dopuštala joj je da potvrdi, ali u isto vreme ignoriše zvučno divljenje šačice zidara koji rade na mostu. Bila je očigledno naviknuta na takva priznanja.

Ovakva žena bi Semiju i Kjari rekla da idu dođavola.

Gledala je ženu sa divljenjem dok nije nestala iz vidokruga, a nekoliko sekundi kasnije čula je sada već poznat hrapav zvuk zvona na vratima. Leonora je trčala spiralnim stepenicama dok joj je srce lupalo. Nije želela da prizna da se svaki put kada čuje zvono nadala Alesandru.

Ali nije bio Alesandro. Bila je to žena sa trga. Pružila je ruku. „Sinjorina Manin? Ja sam Vitoria Minoto.“ Takva je bila snaga njene ličnosti da joj je Leonora pružila ruku da se rukuje sa njom i pomerila se da joj napravi mesta pri ulasku u stan. Očigledno je izgledala zbunjeno kao što se i osećala, jer je žena u objašnjenju rekla: „Iz novina *Il Gazzettino*.“ Pokazala je novinarsku propusnicu u stilu američke policije FBI.

Leonora je pokušala da se sabere i ponudila joj da sedne, ali novinarka je otišla, razgledajući stan, vireći u nameštaj, podižući i ponovo spuštajući predmete. Uvežbanim pokretom podigla je naočare na svoju kao gavran crnu kosu i gledala okolo kao da hvata beleške u glavi. Njena jedna reč „bella“ pohvalila je dekor i osudila ga u isto vreme. „Ovo priliči *tebi*“, činilo se da kaže, „ali nije po *mom* ukusu.“ Izbliža njeno samopouzdanje i seksualnost bili su gotovo opipljivi. Njen stil i pouzdanje, njeno pomodno odevanje, učinili su da se Leonora oseti jadno i loše uklopljeno. Njena haljina i uvijene kovrdže njene puštene kose, kojom je bila zadovoljna kada se jutros pogledala u ogledalo, sada su izgledale neuredno i amaterski.

Ponašam se kao da sam ponovo zaljubljena učenica šestog razreda. Ako ona tako utiče na mene, šta li tek radi muškarcima?

Sa naporom za koji se plašila da će ga njena gošća primetiti, Leonora se pribrala, pokušavajući da povрати svoju stalozhenost, i sa njom, uticaj.

„Želite li nešto da popijete? Kafu?“

Vitorija se okrenula i pokazala naklonost Leonori neizmerno šarmantnim i zapanjujuće belim osmehom. „Da, molim.“

Novinarka je sela, ovog puta nepozvano, na kuhinjski sto i otvorila svoju aktentašnu sa zvukom oroza pištolja. Izvadila je bezopasan notes i olovku, i još nešto – malo, srebrno i zastrašujuće, i stavila ga na sto. Diktafon. Vitorija je izvadila i treći predmet, kutiju cigareta, izvadila jednu cigaretu i zapalila je. I marka i način na koji je zapalila cigaretu podsetila je Leonoru veoma na Alesandra, sa kratkim ubodom bola. Vitorija je mahnula rukom i dim se uskovitlao oko njenih krvavocrvenih noktiju: „Ne smeta vam?“

Leonora nije bila sigurna da li novinarka misli na diktafon ili cigaretu. Obe stvari su joj smetale, ali je odmahнула glavom.

Klik. Vitorijin palac pritisnuo je dugme na diktafonu i sićušni kalemovi trake počeli su da se okreću. Leonora je donela kafu sa šporeta i sela preko puta novinarkе, osećajući sukob u vazduhu. Diktafon je zujao kao tajmer na šahovskom meču.

„Možeš li da mi kažeš nešto o sebi?“

„Šta vas interesuje?“

„Možda malo vaše prošlosti za naše čitaoce?“

„Da počnem sa Engleskom? Ili kada sam došla ovde? Izvinite... Nisam navikla na ovo. Možda... da li biste mogli... Mislim da će mi biti lakše ako mi postavljate direktna pitanja.“

Srknula je kafu. „Dobro. Šta vas je navelo da dođete u Veneciju?“

„Pa, rođena sam ovde, iako sam odrasla u Engleskoj. Moj otac je bio Venecijanac. I ja sam, kao školovan umetnik, bila uvek zainteresovana za staklo. Majka mi je ispričala priču o Koradinu kada mi je dala ovo srce koje je on napravio.“

Vitorijine oči su se skupile i posegnula je da dohvati nakit. Prsti su joj bili hladni i mirisali su na duvan. „*Bella*“, rekla je sa istim tonom kao i pre.

Pustila je srce dok je Leonora nastavila da priča: „I zainteresovala sam se. Želela sam da dođem i vidim da li mogu da nastavim sa porodičnim zanatom.“

Porodični zanat. To je bilo dobro. Kjara i Semi će biti zadovoljni mnome. Sada, molim te, dalje od Engleske, ne želim da govorim o Stivenu.

„Tek tako? Nije li bilo teško napustiti porodicu i prijatelje? Dečka? Muža?“

Do đavola.

„Bila sam udata. On... razveli smo se.“

Povukla je dim cigarete. Klimnula je glavom: „A, razumem.“

Leonora je osetila da je Vitorija nekako pogodila celu njenu tužnu prošlost.

Ovu ženu nikada niko nije ostavio. Uvek je ona bila ta koja odlazi, i sažaljeva žene koje su ostavljene. Žene kao što sam ja. Čak ni Alesandro nije došao po još.

„I čim ste doputovali, otišli ste kod sinjor dela Vinje da tražite posao?“

„Adelina. Da. Imala sam sreće.“

Podigla je obrvu. „Zaista. Kada ste dobili posao, šta mislite koliko je u tome imao udela vaš talenat, a koliko slavan predak, Koradino Manin?“

Leonora nije želela da se protivi. „Iskreno, ne bih dobila priliku da nije bilo Koradina. Ali opet, Adelino me nikada ne bi zaposlio da ne mogu da duvam staklo. Bio bi budala da je to uradio, a on nije budala.“

Setila se svih intervjuja sa mladim glumcima početnicima iz glumačkih porodica, koji su uvek protestvovali da je to što su bili Redgrejv ili Majls, zapravo smetalo njihovoj karijeri. Stiven i ona uvek su im se rugali ispred televizora. Svojim odgovorom bila je isto toliko neuverljiva koliko i oni.

Vitorija je klimnula glavom, u povlačenju, ali sledeći napad je bio blizu: „A vaše kolege? Maestri vetrije koji godinama duvaju staklo? Šta oni misle o vama?“

Leonora se pomerila, misleći na Roberta. „Bili su veoma srdačni, mog prvog dana.“

To je barem bila istina. Bila je dok nismo otišli u bar gde se sve pokvarilo.

„Mislim da su bili... rezervisani... kada su čitava 'Manin' linija i kampanja prvi put pokrenute. Ali, posle svega, ako sve prođe dobro, i njihov položaj će se popraviti... Položaj svih nas.“

„Ali šta misle o vama lično?“, bila je uporna Vitoria. „Da li su vam prijatelji?“

„To morate njih da pitate.“

Vitorijine usne su se iskrivile u sanjiv osmeh. „Možda i hoću.“

Greška.

Novinarka je počela olovkom da lupka po savršenim zubima. To je bila tehnika koju je koristila radi dobrog efekta u intervjuima sa muškim zvaničnicima. To je radila da skrene pažnju na svoja usta – beli jednaki zubi blago razdvojeni preko roze jezika između bleštavila crvenog karmina. Njeni sagovornici obično su zaboravljali šta su govorili i bili su navedeni da kažu nešto indiskretno. Leonora se pitala šta sledi.

„A iz ličnog ugla? Da li ste pronašli romansu u gradu ljubavi?“

Leonora je mogla da čuje jak cinizam u Vitorijinom pitanju.

Nije želela da prizna svoja osećanja ovoj ženi – ovoj ženi koja očito nije verovala u ljubav – u najmanju ruku, romantičnu ljubav.

„Ne, ne postoji niko.“

Vitorija je spustila pogled i počela da pakuje svoje stvari. To je bio njen drugi omiljeni trik – sagovornici su uvek počinjali da se opuštaju. Pogledala je Leonoru sažaljivim pogledom. Zagrizla je mamac. „Zapravo, postoji neko. Ali sve je još u začetku, pa radije ne bih rekla ništa više dok ne vidim kako će se stvari odvijati.“

Ovoga puta su se obe tamne obrve podigle. „Možete li da nam kažete nešto. Mali nagoveštaj.“

Leonora se nasmejala na privatnu šalu. „Izgleda kao da je sišao sa slike.“

Vitorija je slegla ramenima i konačno isključila diktafon. „Ko ne izgleda?“

Ali dok je Vitorija prolazila pored frižidera na putu prema izlazu, videla ga je, kako gleda sa Ticijanove razglednice. Alesandro Bardolino. Kardinalov nećak. Videla je sliku ranije, naravno, u njegovoj kući. Majka mu je kupila reprodukciju Ticijanove slike kao deo porodične šale. Visila je u kuhinji i Vitorija je prolazila pored nje stotinu puta na dan, naravno, pre nego što je dobila unapređenje u Rimu. A onda, prošlog meseca, dobila je unapređenje u Veneciji. Gledala je tu sliku tri godine, koliko su živeli zajedno.

Vitorija se okrenula ka Leonori i pozdravila se sa toliko topline i lepih manira da je Leonora počela da misli kako je umislila zadirkivanje

tokom intervjua. Bila je zadivljena što je Vitorija izgledala tako pozitivno – trudila se da oda vrlo malo, a intervju je bio... pa, prilično dosadan?

Ali Vitorija Minoto prešla je trg Manin skakućući. Intervju je bio nedvosmisleno uspešan. Imala je nekoliko tragova koji su obećavali. Među njima nije bio za zanemarivanje taj da mala vetrija izlazi sa Alesandrom. Kako je zabavno preoteti joj ga.

Kako je život bio *interesantan*.

IZDAJA

Bilo je kasno i Leonora je ostala sama u topionici. Ugasila je i zatvorila sve peći i ostavila ih da se odmaraju preko noći, osim jedne na kojoj je ona radila.

Znala je malo o Alesandru, ali se barem javio prošle noći. Bio je u Vićenci, na kursu da dovrši svoje unapređenje za detektiva, pod uslovom da položi zahtevan test koji će polagati na kraju kursa. Dok traje kurs, Leonora se zavetovala da će do kasno da ostaje u topionici i da radi na svojoj veštini duvanja stakla, tako da ne bi čeznula za zvonom na ulaznim vratima ili zvonom telefona. U ovom novom mehuru od ljubavi u kome je živela, plašila se da ne izgubi motivaciju, i da će staklo, kao zanemaren prijatelj, da joj okrene leđa. Takođe je znala da treba da održava ovaj deo svog života jer se nikada ne zna kada će sud koji drži njenu sreću napući ili se polomiti pod intenzivnošću njene nove strasti.

Jer je njena vatra za Alesandrom i dalje snažno gorela. Bila je u svom novom stanu tek nešto preko mesec dana, samo šaćicu dana su proveli zajedno, a ipak je stalno mislila na njega. Tešila je sebe intimnošću trenutaka koje su proveli zajedno i živela od sanjarenja o tim trenucima. Saznala je više o njemu u delićima razgovora. Rekao joj je o svojim roditeljima – njegov otac je penzionisani policajac, a majka penzionisana medicinska sestra, koji su se preselili u brda Umbrije da pobegnu od nemilosrdnosti turista u Veneciji. Držala se tih detalja, nadajući se da će da ga približe, i pokušavala je da ignoriše činjenicu da nijednom nije bila u njegovoj kući.

Ali sada joj je njegova fizička udaljenost dala priliku da jasnije razmišlja i opravda svoj položaj u središtu „Manin“ reklamne kampanje. Neumorno je radila na staklu, dok se mesec podizao iznad lagune. Njen cilj je večeras bio jednostavan, i u isto vreme, težak. Želela je da nauči da napravi srce od stakla, kao ono koje je dobila, a koje je

napravio Koradino. Još ga je nosila, uvek, oko vrata. Sada, skinula je srce sa plave trake na kojoj je visilo i nežno ga spustila na svoju klupu – dovoljno blizu da ga gleda upoređujući, a dovoljno daleko od jake vatre koja bi ga oštetila. Setila se da je, u toku prve nedelje svog boravka ovde, pokušala da ga napravi očekujući da to bude prilično jednostavno u poređenju sa čudima koje maestri prave svojim rukama svakog dana. Ali ljubazni Frančesko, njen jedini saveznik, blago joj se nasmeja – srce od stakla, rekao je, jedna je od najtežih stvari za pravljenje. Posebno jedno takvo potpune simetrije, sa savršenim, sferičnim mehurom zarobljenim u njegovoj sredini, kao što je to koje je ona nosila.

Počela je odlučno. Uzela je malu grudvu otopine iz vatre, vrtela je sekund, a zatim je vešto prenela do manje lule za duvanje nego što je bila ona koju je obično koristila. Kratko je udahnula i izdahnula nežno, dok je parison rastao kao kap vode. Brzo je skinula mehur i počela da ga oblikuje lopaticom, praveći ulegnuće između dva dela srca. Ali bilo je prekasno – unutrašnji mehur je pukao i odvojio se, a krila srca su bila različite veličine. Leonora je ohladila srce i ubacila ga u kofu pod nogama, da bi ga kasnije ponovo otopila. Počela je ispočetka. Ovog puta, izdunula je brzo parisol, kao da dahće, i imala više sreće, ali ipak se ovo drugo srce pridružilo prvom u kofi. Radila je dalje, možda jedan sat, nesvesna zvukova osoblja koje napušta galeriju, zvuka prebrojavanja novca i zatvaranja. Istinski se trgla tek na tapšanje po ramenu.

Bio je to Adelino. „Leonora mia, vreme je da idem kući, zato sam prokleta siguran da je i *tebi* vreme da ideš kući.“ Govorio je svojim uobičajenim, pola grubim, pola nežnim tonom. Ali glas mu je postao topliji kada je video zadatak koji je postavila sebi. „A, neuhvatljivo stakleno srce. *Molto difficile, vero?*“

Leonora je žalosno klimnula glavom. Adelino je čučnuo i počeo da traži po njenoj kofi – sada punoj – ona koja su odbačena. „Da, kao što vidiš, veoma teško. Ali ova nisu loša. Šta si pronašla da nedostaje ovom?“ Podigao je njen poslednji pokušaj. Njemu je izgledalo savršeno, ali Leonora je videla neku grešku na njemu. Bilo je čudno – sa Alesandrom je želela da veruje da je sve bilo u redu; beskonačno je pronalazila izgovore i olakšice da sačuva svoje nade. U fondariji je tražila savršenstvo i nije

prihvatala ništa manje. Čak iako je sve delovalo u redu, ali njene oči su tražile sakrivena naprsnuća, nesavršene odraze, iskošeno osvetljenje.

„Nije u redu“, rekla je tvrdoglavo.

Adelino se nasmejavao i ostao. „Uvek perfekcionista, a? U stvari, drago mi je što si ovde. Želeo sam ovo da ti pokažem.“ Pružio joj je sjajnu fotografiju. „Ovo je prvi štampani oglas. Treba da izađe u ponedeljak.“ Leonora je sa uvežbanom nonšalantnošću zatvorila vrata peći i isključila gas. Mentalno se pripremala za sliku – sliku koja će je lansirati u javnost. Uzela ju je i pažljivo je pregledala. Nije bila loša.

Ironično, počeli su sa Ticijanovom slikom – ona obučena kao žena na čuvenoj Ticijanovoj slici „Žena sa ogledalom“. Jedna ruka obuhvata pramen puštene kose a druga drži staklenu sferu. Slika u ogledalu pokazuje prometnu fondariju, i nju moderno obučenu kako se zaustavlja ispred peći. Gledala je dugo u sliku. Adelino je shvatio njeno ćutanje kao neodobravanje.

„Leonora“, izgledalo je da okleva, „ja nisam loš čovek. Ovo je ukusna, prvoklasna kampanja. Svi ćemo imati koristi od nje. A pored toga“, napokon je srela njegov pogled, „mislim da si spremna da budeš maestra. Mislim da si spremna da praviš komade koje mi prodajemo.“

Leonora se ukočila, tražeći njegov pogled da u njemu opazi šalu. Bila je ovde samo četiri meseca. Sigurno da je to previše rano za preobražaj od šegrta do maestra.

„Adelino, koliko ovo ima veze sa 'Manin' kampanjom? Želim da svojom zaslugom dobijem unapređenje, ne na račun ovih oglasa.“

Adelino je uzeo sliku. „Vidi. Očigledno pomaže kampanji ako si ovde maestra, a ne samo šegrt. Ali ne bih ti pružio priliku da ne mislim da si vredna toga. Ako si u ovih proteklih nekoliko nedelja mogla da saznaš nešto o meni, to je da cenim reputaciju svog posla više od svega. Ne bih dopustio da se iz ove livnice prodaje staklo ispod standarda.“ Adelino se sagao da iz kofe izvadi poslednje srce koje je napravila. „Ovo je pravo i čisto. Ne budi tako bezvoljna. Ovo ti je odlična prilika.“

Leonora je popustila. „Zahvalna sam. Hvala. Neću vas izneveriti.“ Dok se okrenula da uzme jaknu, Adelino je krišom stavio u džep srce koje je napravila.

„Sada, molim te, očisti ovaj užasan nered. I gubi se, da mogu da zatvorim.“ Razmenili su osmehe na njegovu usiljenu grubost.

Njegov tajni spas došao je u pravo vreme, jer je Leonora, pre nego što je zatvorila poslednja vrata na peći, bacila iz kofe nesavršena srca u umiruću vrelinu uglja da se istope u smesu za sutradan. Uzela je torbu, rekla brzo „hvala“ Adelinu i otrčala na svoj čamac, vezujući Koradinovo srce oko vrata dok je hodala.

Adelino je osetio čvrst oblik srca u džepu jakne. Onda je, ne znajući zašto, otvorio vrata peći da gleda kristalna srca kako krvare i umiru na crvenom uglju, topeći se u jednu masu. Rekao je istinu. Znao je da je devojka *bila* dovoljno dobra da bude prva *maestra* na Muranu, ali se nadao da će muškarci to prihvatiti. Zatvorio je vrata i zadržtao, jer je, kao Leonora ranije, gledao u oganj i tražio nevolju.

Uskoro je došla, i to ne sa sasvim neočekivane strane.

„Molim?“ Uzvik Roberta del Pjera zvučao je neprirodno glasno. Duvач stakla je šćepao ono što je poslednje napravio – lepu pasta vitria vazu, čisto staklo sa blistavim kapima boje zarobljenim unutra – i bacio je o peć gde se razbila na milion parčića. Adelino je okupio majstore ujutru i kratko najavio Leonorino unapređenje. Svi muškarci su ćutali – osim jednog.

„Ne možete to da uradite. Ne možete ovu *putanu* (kurvu) da načinite maestrom. Prvo oni smešni oglasi a sada ovo. Svi će nam se smeјati“, nepovezano je govorio Roberto.

Leonora je odmah reagovala na uvredu i, pošto su se svi u prostoriji ućutali posle razbijanja vaze – ćak se i Adelinova seda obrva spustila u mrštenju – prišla je i ošamarila Roberta po drugi put u toku njihovog kratkog poznanstva. „Nisam neka *putana* da bih spavala sa muškarcem kao što si ti. *To* te mući – što si odbijen.“

Adelino je na kraju intervenisao, hvatajući ih oboje kao maćke koje se tuku. „U moju kancelariju, oboje.“ Sa snagom koja je protivrećila njegovim godinama, odveo ih je u svoje svetilište, jako stežući njihove mišice. Kada su ušli i kada ih je Adelino pustio, Leonora i Roberto su gledali jedno drugo, ona sa ljutnjom, a on sa zlobom koja je ledila njene kosti. Teško je mogla da poveruje da je takva mržnja izazvana odbijanjem ispred Murano bara.

Adelino je seo za svoj sto, sa dubokim uzdahom. Nevolja koju je predvideo desila se. Znao je za njihovu svađu u baru – tračevi radnika uvek dopru do njega – ali je i on osetio da je Robertova mržnja dublja i molio se Bogu da bude ućutkan pre nego što istina, ma kakva bila, izađe na videlo. „Roberto“, počeo je Adelino, „ta vaza bi donela tri stotine evra. Ta suma će ti biti oduzeta od plate.“

„Uzmi šta hoćeš“, podrugljivo se nasmejao. „Ali ja neću da radim sa ovom, ovom...“

„Da nisi izgovorio ponovo“, Leonora je ubacila, smrtno ozbiljna.

Adelino se umešao. „Leonora. Silencio. Sada, Roberto, koliko shvatam, postavljaš mi ultimatum? Da ćeš, ako Leonora postane maestra, otići?“

Roberto je, hladeći se, klimnuo glavom. Adelino je ponovo uzdahnuo, izbegavajući da sretne Leonorin upitan pogled. Nije mogla da veruje šta će se dogoditi. Prošle noći je razmišljala dok se brodom vraćala kući i zaključila da je, ma kako da stoje stvari sa Adelinom, ona postigla veliki uspeh – bila je prvi ženski duvač stakla na Muranu – odušak za njene kreativne i umetničke strasti.

I posle jedne kratke noći to će mi biti oduzeto, ponovo ću biti šegrt zbog zavisti čoveka koga jedva poznajem. Jer se Adelino nikada neće odreći Roberta. On je najbolji duvač stakla na ostrvu.

Na kraju je Adelino progovorio. „Ovo mi je veoma teško.“ Podigao je pogled, ali prema muškarcu, ne prema devojci ispred sebe. „Roberto, ti si najbolji maestro ovde, ali ti je glava usijana kao i peć. Možeš da podigneš svoju platu i odeš. Vazu ja častim.“

Leonora je zinula od čuda i okrenula se Robertu, gotovo očekujući da udari Adelina. Ali maestro se okrenuo prema njoj. Pre nego što je Adelino uspeo da ga zaustavi, Roberto je pribio Leonoru uza zid, njegove šake su se surovo savile oko njenog vrata, držeći stakleno srce na dlanu, a plavu traku upredenu oko jakih prstiju. Ova poza surovo je podsećala na njihov ljubavni nastup ispred bara, ali su njegove reči bile sasvim drugačije.

„Da, utabala si put ovde, *putana*, ali se kladim da ti nisu rekli da si porod izdajnika? Da je tvoj dragi predak izdao mog i prodao tajne staklarskog zanata Francuskoj, gde je umro kao bogat čovek? Tvoja

velika reklamna kampanja je sprdnja koja se zasniva na laži.“

„Ti lažeš!“, Leonora se brecnula na nacereno lice. „Koradino je živeo ovde, radio ovde i umro ovde.“

„Mali idiote. Umro je u Francuskoj.“

Adelino, koji je napokon živnuo , rekao je kroz zube: „Roberto, pusti je i gubi mi se s očiju.“

Roberto, kao istrošen svojim otkrićem, pustio je Leonoru i zalupio vrata za sobom.

Devojka se spustila na stolicu, kao ošamućena. Adelino je larmao oko nje, užasnut scenom koju je dozvolio da se odigra. Dao joj je da popije malo vode i, kada je odbila njegovu pažnju, seo je ponovo, i sam potresen. Napokon je podigla pogled. „Šta je mislio, o Koradinu? Kako je mogao da bude izdajnik? I kako je naudio Robertovoj porodici?“

Adelino je vrteo glavom, udubljen u misli. „Roberto je Del Pjero. Vekovima ranije, njegov predak Đakomo bio je veliki maestro i Koradinov mentor. Koliko ja znam bili su najbolji prijatelji.“

„Zašto bi onda Roberto rekao to što je rekao? Zašto bi mrzeo Koradina i mene? I šta je mislio kada je pričao o izdaji – i Francuskoj? Mislila sam da je Koradino umro ovde?“

Adelino je klimnuo glavom. „Sigurno je da je umro ovde od trovanja živom, tako bar govore istorijske knjige.“

Leonora je pokušala ovo da prihvati. Delovistotinupoluzapamćenih priča o Koradinu plele su mreže u njenom pomućenom umu. Uskoro je shvatila da konstantno klima glavom. „Da“, rekla je, „to mora da je istina...“

Adelino joj je prišao i uhvatio je za rame. „Vidi. Zašto ne uzmeš ostatak dana slobodno? Ja ću da izgladim stvar ovde. Dođi sutra kao obično, a ovo će proći. Sutra je veliki dan, prvi štampani oglas izlazi sutra. Odmori se.“

Leonora je registrovala njegov blag ton, ali želudac joj se zgrčio na pomisao teškog iskušenja koje sledi. Zahvalno se isteturala na svetlost dana i počela da hoda do broda duž Fondamenta Manin. Ovog puta je poznato ime ulice nije tešilo. Umesto toga je pogledala i obratila se izbledelom natpisu: „Koradino, šta si to uradio?“

NOŽ OD OPSIDIJANA

A sada da napravim nož.

Staklena sečiva koja je Koradino pravio za ubice Desetorice, ti smrtonosni bodeži koji jedva čujno prolaze kroz kožu, ne bi odgovarala njegovoj nameri. Takvi noževi visili su, blistajući, sa polica na zidovima fondarije – složeni kao mnogobrojne ledenice koje donose hladnoću smrti. Oni su ovde napravljeni u velikom broju iz dobrog razloga. Mogli su biti upotrebljeni samo jednom. Svaki nož je tako napravljen da mu se drška slomi kada zada smrtonosnu ranu. Rana bi se zatvorila i zarasla na mrtvom telu, sakrivajući način na koji je žrtva ubijena. Ali za one prijatelje i porodice koji su tražili obdukciju za svoje voljene, staklena oštrica služila je kao poslednje upozorenje Saveta. Koradino je znao da njegova sečiva najviše koriste tamne senke koje ubijaju za Desetoricu. Kada je brusio njihove smrtonosne šiljke ponekad je mislio o ljudima koji će se sresti sa njima kada im se ova sečiva zariju u meso, razdvajajući mišić i tetivu, razdirući arteriju i venu. Osetio je kao da ga progoni plač njihovih žena i dece; tužnih, lišenih muževa i očeva, dok je sam plakao za svojim roditeljima. Ali zamenio je ovu misao drugom.

Ako odbijem da pravim ove noževe, moj život bi bio izgubljen.

Koradino je ublažavao svoju krivicu time što je pravio tanke, jake i glatke oštrice koliko mu je njegova veština dopuštala. Kao hirurg, ako mora da pomaže takav pokolj, načinio bi umiranje što bezbolnijim.

Fondarija je bila prazna – sve vetrije su otišle, čak i Đakomo, kome su godine počele da se naziru. Koradino je bio sam sa sjajnim oštricama, poluzavršenim kandleabrom koji je stajao kao amputiran čekajući svoje nedostajuće udove i sjajnim peharima koji su neprimetno pevali dok su se hladili. Pogledao je prostor nalik na pećinu koji je bio njegov dom dvadeset godina, a koji je sada, kada su peći ugašene, bio hladan. Proverio je da li su svi otišli, a onda zapalio jednu sveću.

Okrenuo se ka vratima neupotrebljavane peći koja se nalazila pozadi u zidu. Otvorio je vrata i ušao u otvor ždrele peći, njegova stopala lomila su krš starih pehara i svećnjaka koji su ovde bili bačeni kao oštećena roba, jer peć nije radila godinama. Koradino je dodirivao pocrneli zid od cigala na kraju okna peći, stručno napipao metalnu kuku i povukao je. Gvozdена vrata su se tiho otvorila i on je zakoračio unutra.

Odmah je bio kod kuće. Po sećanju je palio sveće na mnogo grana svećnjaka postavljenih u unutrašnjosti sobe, koja je okupana u svetlosti podsećala ne na radionicu, već na privlačan venecijanski salon. Somotska fotelja nalazila se u ćošku. Kamin koji je dominirao jednim zidom, goreo je veselo kao i plemićko srce. A po zidovima, reflektujući vatru i svetlo, visili su neki od najdragocenijih Koradinovih dela; dela za koja je znao da bi jednog dana morala biti izneta na prodaju, ali ne još – ne još uvek. Velika ogledala protezala su se od poda do plafona, čineći sobu dvostruko većom. Zidni svećnjaci, pružajući se sa zidova u arabesci koja para srce, suprotstavljali su se lepoti plamenova sveća koje su držala. Ramovi za slike u kojima nije bilo slika, ali koji bi svojom lepotom zasenili svaki portret na svetu, bez obzira koliko je slavljena lepota osobe koja je na slici. Jedino je središte sobe protivrećilo izgledu luksuzne palate, jer ovde je stajao alat Koradinovog zanata – velike bačve za vodu i srebrni rezervoari, bočice višebojnih pigmenata i destilatori sa smrdljivim hemikalijama.

Ova odaja je moja. Tajna, bezbedna, i pravo mesto za posao koji ću danas obaviti.

Koradino je znao šta je potrebno – nož koji je on sam dizajnirao, nazvan *denta*, zub. Ime mu je pristajalo: ne tanak i smrtonosan kao noževi ubica koje je bio obavezan da pravi i ne napravljen tako da se drška odlomi kao oni. Kratak ali čvrst, napravljen od neprozirnog tamnog stakla i sa šiljatim vrhom, *denta* je dobar i za rezanje i za ubadanje. Umirio se na trenutak, pregledajući svoju klupu sa puderima i mastima, razmišljajući koja vrsta stakla mu je potrebna. Onda se setio.

Opsidijan. Najstarije staklo na svetu.

Skinuo je kožni prsluk i prionuo na posao. Vrućina u njegovoj odaji bila je velika. Kako je okno peći bilo veliko, soba se – dovoljno velika za svoju svrhu – brzo zagrejala. Koradino je umesto uobičajenog

peska bacio u vatru šaku plavca nalik na pepeo sa Strombolija. Zatim je usledila šaka sumpora koji je pekao njegov nos i naterao ga da veže maramu oko lica. Njegov zadatak je večeras bio da ponovo napravi tvrdo, tamno, prirodno staklo koje je izbijalo, u prastara vremena, iz vulkana na jugu. Vrsta stakla koje je tvrdo kao stena. Vrsta stakla koje je sahranilo jadne mrtve stanovnike Pompeje i Herkulanuma, zarobljene kao muve u ćilibaru – prvo tečan, a onda tvrd kao dijamant. Zagrejanom lopaticom mešao je prašak sa užarenom grudvom otopine koja se grejala u vatri ceo dan kao uspavan daždevnjak. Promešao je i ponovo zagrejavao usijanu sferu, dodajući još plavca i malo smole, dok staklo nije postalo tamno i gusto kao melasa. Tek tada je uzeo svoj štap i oblikovao nož, okrećući ručicu po drvenom i kožnom sedlu koje je stajalo pored vatre. Kada je bio zadovoljan – jer večeras ne sme biti greške – ponovo je dršku stavio u vatru i dugo zagrejavao oštricu. Kada se tamna drška do pola usijala izvadio ju je napolje i postavio je na mengele, oštricu je okrenuo nadole, i gledao kako se ružičast vrh drške savija nadole silom teže, a otopljeno staklo razvlači kao užaren stalaktit u oštar vrh. Koradino je izmislio ovaj metod kapanja, pronalazeći da donosi savršeniji vrh od bilo koje količine naknadnog šljafovanja i poliranja. Na ovaj način, staklo je stvaralo sopstvenu oštricu. Staklo mora samo da odluči na koji način će njegovi neprijatelji biti pogubljeni. Brojao je svoje otkucaje srca i, tačno u pravom trenutku a ne ranije, okrenuo je mengele tako da se ohlađena oštrica okrene, kriveći se i stvrdnjavajući se u oblik zuba zveri. Mali i debeo, crn i šiljat poput igle, zao vrh svetlucau je na svetlosti vatre.

Da – ovo bi trebalo da posluži. Oštrica i drška načinjeni su u jednom komadu, tako da nož nema slabosti.

Dok je Koradino sedeo i gledao kako se njegov crni nož hladi, po poslednji put je pogledao po odaji. Poznata samo Đakomu, soba je napravljena za Koradina dan pošto je otkrio tajnu kako da pravi svoja ogleдалa. Sva njegova najličnija dela napravljena su ovde. Ovaj salon je čuvao tajnu.

Tajna, koja je ležala zakopana u umetnosti duvanja stakla. Tajna o koju se gotovo spotakao kada je pogrešio pri pravljenju jedne vaze. Tajna koja ga je spasla smrti od ruku njegovih pohlepkih gospodara,

Desetorice. Tajna koja ga je oslobodila zatvora na Muranu i dala mu mogućnost da šeta po Veneciji gotovo kao drugi ljudi, i dala život njegovoj najvećoj tvorevini, Leonori. Tajna koja nigde nije zapisana, čak ni u njegovu knjigu od najfinijeg pergamenta, i nikome nije bila poznata osim njemu. Tajna za kojom je čeznio strani kralj koji ga je doveo do ovog puta.

Tajna koju sam se zakleo da ću poneti sa sobom u grob. Nisam znao koliko sam istinito govorio.

TAJNA RAZMENA

Vitorija Minoto bila je zaintrigirana. To nije bilo stanje uma koje je ona često doživljavala i, da bi potpuno uživala u tom osećaju, predložila je kao mesto sastanka restoran Florijan. Ako neko može sebi da priušti trošak, može sebi da priušti uživanje u doživljaju.

Dan je bio lep, ali se naslućivao dah jeseni u povetarcu, pa je Vitorija izabrala sto u čuvenom zeleno-zlatnom salonu, gde bi lako mogao da je nađe. Danas nije bilo muzike kvarteta ni klavira. Mnogi turisti su otišli – Venecija se pripremala da stavi tačku na period zimskog sna pred karneval. To je bilo interesantno primetiti – i budući da je rođena ovde, to je zapazila tokom godina – da navala školskih ekskurzija i sportskih priprema u toku leta popušta pred tihim nedeljama parova na „gradskom odmoru“ u toku zimskih meseci, koji prekriju trg četiri dana – od srede do ponedeljka.

Vitorija je naručila pogubno skupu *caffè americano* i zapalila cigaretu. Gledala je na trg, da vidi da li će primetiti dolazak onog sa kim se sastaje. A, evo ga. Mlad, zgodan, ide odlučnim korakom koji plaši golubove. Sve bolje i bolje.

Odmah ju je pronašao. „Sinjorina Minoto?“ To je bio glas koji je čula preko telefona. Dubok, energičan, uzrujan.

Ona je sagla glavu i dunula dim cigarete. „Si.“

Seo je i, neponuđen, uzeo cigaretu i zapalio je. Odmah joj se svideo.

„Mislim da znam nešto što može da vas interesuje. O Leonori Manin. U stvari ne, ide mnogo dalje u prošlost. O Koradinu Maninu. Može da se napravi dobra priča.“

To je bilo to. Rekao je. Reč koju voli, zbog koje živi. Reč koja joj je osvajala pažnju od kada je bila mala devojčica u očevom krilu, dok ju držao je bez daha zbog reči: „Bilo jednom“. Kako je samo molila da ne ide na spavanje, da čuje još!

Priča.

„Nastavi.“

NON OMNIS MORIAR

Đakomo del Pjero gledao je sa svog prozora preko Murano kanala. Bio je siguran da je čuo nekakvo komešanje napolju i podigao je svoju sveću visoko, vireći kroz uzana okna na prozoru. Ništa nije video, ali je plamen njegove sveće osvetljavao samo njegov odraz, izlomljen proredima prozorskih okana. Video je nekog starca.

Đakomo se okrenuo od svoje senke i razmišljao šta će sada da radi. Pretpostavio je da mora da jede – bilo je lepih kobasica bolonjeze u špajzu i krčag vina koji ide uz to, ali nekako nije bio gladan. Osećao je da mora da jede manje sa godinama – druge stvari ga sada hrane: njegove knjige, posao i njegova prijateljstva. Posebno je mislio na Koradina i da mu je taj dečak postao kao sin tokom godina. Možda treba da siđe dole do Koradinovog stana i popije vino sa njim? Ne, dečak je iscrpljen ovom porudžbinom misterioznog klijenta, maestro Dominika iz pozorišta „Vekio“. Đakomo nikada nije upoznao čoveka, ali je znao da je posao zadržao Koradina u fondariji čitavog dana. Možda Koradino još uvek nije bio u stanu da primi posetu.

Đakomo je umesto toga uzeo svoju staru violu. Njegovo sviranje i nepozvani prsti pronašli su melanholičnu narodnu venecijansku pesmu koja je odgovarala njegovom raspoloženju. Imao je rđavo predosećanje, težinu u srcu koju nije mogao da objasni. To je bilo osećanje koje ga je navelo da stalno odlazi do prozora od kada se vratio iz fondarije.

Zato ga prigušeno kucanje na vratima nije iznenadilo, jer ga je očekivao celo veče. Dok je pažljivo spuštao violu na stalak, imao je neprijatnu fantaziju da će otvoriti vrata samoj Smrti, koja je napokon došla po njega. Ali prilika koja je tu stajala nije bila Smrt. Bio je to Koradino.

Srdačno su se poljubili, iako je Đakomo odmah pomislio kako njegov prijatelj deluje uzrujano. Kada je ušao, nije mogao da sedi niti da stoji, i odbio je ponuđeno vino pre nego što je prihvatio i ispio pehar u jednom gutljaju.

„Koradino, šta te muči? Imaš li groznicu? Da li je živa u pitanju?“ Koradino je ranije mnogo patio od suvog kašlja – znak koji može da nagovesti trovanje pluća živom koja se koristila za posrebravanje ogleдала. Koliko prošle nedelje Đakomo je insistirao da njegov prijatelj stavi četiri ljute papričice pod jezik da spreči bolest pluća – kao svi Venecijanci, Đakomo je izuzetno poštovao misteriozne začine istoka. Ali čak ni začini nisu mogli da spreče trovanje živom. Srebrni đavo odneo je najviše duvača stakla u smrt – njihova umetnost ih je na kraju uništila. Koradino je žustro vrteo glavom na Đakomovu dijagnozu, ali su mu oči gorele. „Došao sam da...“, počeo je i iznenada stao.

Đakomo je uzeo Koradina za ruku i privukao ga na stolicu pored sebe. „Priberi se, Koradino mio. Šta si želeo da kažeš? Da li si u nevolji?“

Koradino se nasmejao, ali je opet zavrteo glavom. „Došao sam da kažem... Ne znam šta... Želim da znaš... da postoji mnogo toga što ne mogu da ti kažem!“ Udahnua je. „Želeo sam da ti kažem da ti sve dugujem, da si mi otac, da si mi više puta spasao život, da nikada ne mogu da ti se odužim, i da, šta god da me snađe, želim da pokušam da misliš dobro o meni.“

„Koradino, uvek ću misliti dobro o tebi. *Kakva* je to zbrka?“

„Još nešto. Ako vidiš Leonoru, ako je ikada budeš video, reci joj da sam je uvek voleo, i da je još uvek volim.“

„Koradino...“

„Obećaj!“

„Obećavam, ali mi moraš reći šta ovo sve znači. Šta te je spopalo večeras? Šta planiraš?“

Koradino je odmah reagovao: „Ništa ne planiram. Ništa. Ja...“ Nasmejao se i zario glavu u šake, a njegovi prsti su razdvajali crne kovrdže. Zatim je normalnijim tonom rekao: „Oprosti mi. To je malo ćud, malo mašta. Crni humor dolazi od gotovo punog meseca koji sija večeras.“

Krenuo je prema prozoru i Đakomo je video, dovoljno sigurno, da je mesec gotovo pun i da je imao čudnu boju. Možda to treba pripisati njegovoj melanholiji. „Ah, nešto slično i ja osećam. Hajde da zalijemo ovu ludoriju.“

Koradino je odmahnuo na krčag vina. „Moram da idem. Ali zapamti sve što sam ti rekao.“

Đakomo je slegao ramenima. „Hoću. Ali sutra ću te videti u fondariji.“

„Ah, sutra. Videćemo se tada.“

Njihov zagrljaj je bio dug i snažan. Onda je Koradino otišao i Đakomo je ponovo bio sâm. Dok je zurio napolje u noć, pitao se da li je stvarno video suze kako blistaju u očima svog prijatelja dok je odlazio. Uprkos pričama o sutra, čitav razgovor se vodio u tonu rastanka.

Rastanka, zaista. Kada Koradino ujutru nije došao u fondariju, Đakomova slutnja je dostigla svoj vrhunac. Čuo je užasne glasove u svojoj glavi. Odmah je otišao u Koradinove odaje, žureći koliko god su mu dopuštali njegovi stari udovi. Ušao je u kućicu bez kucanja i uputio se u drugu sobu – spavaću. Tu je video ono najgore. Njegov prijatelj je ležao na pokrivenom krevetu, potpuno odeven i nepomičan. Isprva je pomislio da se Koradino ubio, da je ovo bilo značenje pozdrava od prošle noći. Ali onda, kroz suze, video je trag crne pruge koja se protezala od ugla otvorenih usta do pokrivača. Okrenuo je jednu od Koradinovih hladnih ruku – vrhovi prstiju su takođe bili crni. Đakomo je viđao takve znakove u toku svog života više nego što je želeo. Živa. Kuga za duvače stakla odnela je napokon Koradina. Đakomo je seo na ivicu kreveta i zajecao.

Znao je.

Koradino je znao da umire. Prošle noći kada ga je posetio, opraštao se. Đakomo je napokon ustao i navukao prekrivač preko lica koje mu je bilo tako drago. Kada je to uradio, oplakivao ga je, kao što očevi uvek oplakuju dok gledaju svoje mrtve sinove: „Gospode, zašto nisi uzeo mene?“

Te noći, Đakomo se na kraju vratio kući. To je bio najbolniji dan njegovog dugog života i osećao je da bi rado zaspao da se nikada više ne probudi. Prijavio je Koradinovu smrt gradonačelniku Murana i *medico* je poslat da potvrdi uzrok smrti. Doktor je veoma pažljivo pregledao Koradina, uzimajući pramen kose i puštajući krv, temeljnost za koju je Đakomo znao da su naredila Desetorica. U tamnom ogrtaču i beloj

masci sa dugim nosom napunjenim biljkama da se ne zarazi, doktor je sve istražio kao lešinar koji je došao da se nahrani na Koradinovom lešu. Ali, ako neko od njegovih velikih dužnika umre, Savet je uvek želeo da bude siguran da nije u pitanju neka zabuna. Samo saznanje o tome sprečilo je Đakoma da uloži žalbu zbog narušavanja dostojanstva svog mrtvog prijatelja. Suzdržao se. Ali kada je doktor na kraju otpustio telo, izgledao je iznenađen što je Đakomo zatražio odobrenje da sprovede prigodne obrede za svog prijatelja. Kada je obdukcija okončana, doktor nije video razlog zbog koga ne bi udovoljio ovoj želji i Koradina su odneli u Đakomovu kuću da tamo bude položen.

Đakomo je bio prisutan dok su žene koje je platio spremale Koradina. Oprale su mu lice, očešljale kosu, spojile mu noge i zatvorile vilicu. Dok su sveće gorele oko njih, zašile su mrtvacu u džak i Đakomo je gledao kako lice koje je voleo nestaje u tami dok su šavovi zatvarali mrtvački pokrov. Dok je poslednji put gledao Koradina, pomislio je kako je spokojan bio njegov sin, kako su mu kovrdže sijale na svetlosti sveća, obrazi zadržali bledo rumenilo, a trepavice koje su ležale na njima još uvek bile blistave. Gotovo kao da spava. Đakomo se okrenuo, a srce mu se cepalo.

Na kraju su dva pomoćnika došla da odnesu telo do broda koji će ga odneti do Santa Aranija, pogrebnog ostrva. Đakomo je tražio da dođe na kej, ali bio je sprečen.

„Sinjor“, rekao je viši pomoćnik, a oči su mu sijale sa simpatijom iza maske, „imamo da nosimo takođe još dva kovčega sa umrlima od kuge. Ne bismo mogli da garantujemo vašu bezbednost.“

Tako je Koradino otišao, pomoćnici su otišli i žene su otišle, zahvalno grizući kovani novac koji im je Đakomo dao za njihov trud.

Ponovo je bio sam, kao što je bio i prethodne noći, pre nego što se dogodio čitav ovaj nemili događaj. Mogao je sada da plače za prijateljem – sinom – koji je umro. Ali suze su ga napustile i nije osećao ništa osim suve žalosti zbog svog gubitka. Još jednom je uzeo violu, upravo onako kako je učinio pre nego što se njegov svet promenio. Ali nije sve bilo baš onako kao pre – bio je tu komad pergamenta zamotan među žice. Pergament koji bi Đakomo svuda prepoznao – to je bio najfiniji firentinski pergament iz Koradinove knjige. Đakomo se sada

setio dok mu je srce brzo kucalo u grlu, kako je privukao Koradina da sedne do instrumenta prethodne noći. Drhtavim prstima Đakomo je izvukao pisamce ispod žica. Koradino nije imao lep rukopis, jer je prerano bio otrgnut iz mesje Loazjeovog tutorstva u desetoj godini, ali ova slova su bila dovoljno jasna. Pažljivo je sricao, na sredini stranice, Latinski citat:

NON OMNIS MORLAR

Koradino nije mnogo čitao – u stvari jedina knjiga za koju je znao bio je Dante koji mu je ostao iza oca. Ali Đakomo je bio učen čovek i nije bilo potrebe da po knjigama u svom domu traži značenje ove fraze. Sve se uklapalo – crvenilo na Koradinovim obrazima, sjaj njegove kose, divan rastanak prošle noći.

NON OMNIS MORLAR

NEĆU SASVIM UMRETI

Đakomo je stegao pergament na svoje srce pre nego što ga je blago pritisnuo između stranica svoje kopije Dantea. Dok je zatvarao knjigu nasmejao se po prvi put tog dana.

Koradino je još uvek bio živ.

SEDMA SILA

„Pročitaj ovo.“

Novine su pljesnule na Adelinov sto ispred nje. Mogla je da oseti oštro štamparsko mastilo pod nosom. Adelino je okrenuo leđa i otišao do prozora, boreći se sa emocijom koju još nije mogla da definiše. Može li biti bes? Pretpostavila je da su novine upropastile oglas ili nešto pogrešno napisale. Zvona upozorenja počela su da zvone tek kada je videla potpis Vitorije Minoto i sliku na naslovnoj strani.

Intervju sa mnom. Ne, još gore.

„Nesrećni vetrija Adelino dela Vinja spektakularno je podržao pogrešnu osobu za svoju razmetljivu reklamnu kampanju. U naporu da prodaje staklo svoje loše „Dela Vinja“ fondarije na Muranu, nedavno je predstavio proizvode 'Manin', ekskluzivnu liniju antikvarnog i modernog stakla. Lanac je trebalo da se prodaje na račun čuvenog vetrije Korada Manina, poznatog kao Koradino, i njegovog lepuškastog potomka Leonore Manin, koja je nedavno postala prva maestra vetrija na ostrvu. Naši čitaoci će se setiti sjajnih oglasa o dva člana porodice Manin od pre samo nekoliko dana u ovim i drugim izdanjima, a naše oči su saletali posteriji koji su ukrašavali zidove našeg lepog grada. Ali tada nismo znali ono što je ovaj list otkrio uz pomoć jednog od majstora među duvačima stakla u fondariji, Roberta del Pjera.“

Leonora se sledila.

Roberto.

Drhteći, dok su znojavi vrhovi prstiju brljali po štampi, čitala je.

„Sve ovo je sprdnja“, kaže sinjor Del Pjero. „Korado Manin je zaista bio majstor među duvačima stakla, ali je izdao Republiku i svoj zanat. Francuski špijuni su ga tražili i otišao je u Pariz da proda naše tajne Francuzima, koji su tada bili naši najveći rivali u trgovini. Koradino je samostalno uništio venecijanski monopol na staklo. Bilo

bi smešno, da ova afera nema zlokobne posledice za moju porodicu. Moj predak Đakomo del Pjero bio je Koradinov doživotni prijatelj i mentor, a ipak ga je Koradino izdao i prouzrokovao njegovu smrt. On je ubica, a ne umetnik.“

Ova privlačna aliteracija očigledno je privukla pažnju urednika, jer su reči „ubica, a ne umetnik“ formirale podnaslov paragrafa. Leonora je progutala knedlu i pročitala ispod: „Sinjor Del Pjerovi razlozi za negodovanje potiču u isto vreme i iz sadašnjosti i iz prošlosti. „Prišao sam predstavnicima reklamne agencije sa svojom pričom. Đakomo je bio Koradinov mentor – naučio ga je svemu što je znao. Šta više, i danas članovi porodice Del Pjero rade u fondariji. Ponudio sam im priliku da predstave liniju stakla *mog* porodičnog imena, a oni su me odbili. Jasno da više vole ovu fufu, koja je u Veneciji samo par meseci.‘ Sinjor Del Pjero osporava talenat sinjorine Manin. ,Ona ume pomalo da duva staklo, ali je zapravo samo Engleskinja bez talenta sa metar dugom plavom kosom.‘ Naročito je poražavajuća činjenica da će, nakon stotina godina rada u industriji duvanja stakla, ime ove porodice nestati iz ovog posla. ,Pokušao sam da Adelina suočim sa istinom, a on me je otpustio. Radije bi zadržao svoju dragocenu fuficu jer mu je potrebna za reklamnu kampanju.‘

Ovde treba da naglasimo da ove novine nemaju običaj da štampaju osvetničku zajedljivost nepravedno otpuštenih. Nama su dostavljeni dokumentovani dokazi o izdaji Koradina Manina iz, kako bi rekli istoričari, „primarnog izvora“.

Ova otkrića će bez sumnje biti sramota za sinjora Dela Vinju, koji se reklamirao oglasima kao što su „Staklo koje je izgradilo Republiku“. Takve fraze sigurno mu odzvanjaju u ušima ovog jutra i mogu da objasne zašto je do sada odbijao da dâ svoj komentar. Čitaoci mogu da očekuju prekid kampanje.“

„Da li je to tačno? Da li prekidaš kampanju?“

Adelino se okrenuo, crn u licu. „Šta drugo mogu da uradim?“ Uzeo je novine iz njenih ruku i otvorio presavijenu stranu. Crni naslov je vikao na nju: „IZDAJA NA MURANU.“ Tu je iza slova bio portret desetogodišnjeg nevinog Koradina i nje u majici i farmerkama pored peći.

Zatim je, odjednom, iz mora njenih misli jedna izbila na površinu i prožela njeno telo.

Muka mi je.

Istrčala je iz sobe, kroz fondariju do kanala gde je bespomoćno povratila. Kako je mogla da zna da je Koradino uradio to isto, četiri veka ranije, noć pre nego što je postao izdajnik?

OČI STARCA

Leonora je stala ispred Univerziteta „Kale dela Foskari“ u srcu Venecije. Došla je da upozna *dottore* Padovanija, jedinu vezu u ovom gradu sa njenom porodicom, prošlošću.

Prošle noći je došla kući posle scene u fondariji zabrinuta i uznemirena, muka joj nije prestala kada je napustila Murano. Čak ni prizor dobrodošlice noćnog svetla San Marka nije ublažio njeno loše raspoloženje. Izašla je iz čamca na dokovima Zattere i čekala, kao i obično, jedan vaporeto čamac da je odveze uzvodno Grand kanalom do Trga Manin. Kada je vaporeto bučno stigao do stanice i pomoćnik na brodu stručno vezao brod, pomislila je na oca po prvi put u poslednjih nekoliko nedelja. Njegovo prisustvo, njegovo postojanje, izgledalo je prolazno u poređenju sa njenim odnosom prema Koradinu, koji je umro vekovima ranije. Sada je jasno osetila koliko se oslanjala na Koradina, ponosila se njime i volela ga. Ne bi bila očajnija zbog tih optužbi za izdaju ni da su upućene njenom ocu. Osećala je da je otac bio neko ko pripada samo njenoj majci – Leonora ga nikada nije videla i Bruno nikada nije video nju. Njihova veza bila je čisto biološka.

Moja veza sa Koradinom, paradoksalno, čini mi se mnogo realnijom.

A ipak se Roberto del Pjero zaglavio u samom korenju ove veze među vekovima. Osećala se ranjivo, napušteno. Čak ni prizor srebrnih palata koje se odmaraju u sutonu duž kanala nije joj pružao uobičajenu utehu. Stigla je jesen i prijateljske fasade zgrada sada su zatvarale kapke na prozorima, dok je turistički promet nestajao sa njihovih fasada poput rumenila koje blede. Ukrasni prozori sada su se osvrtni sa bezizražajnim i negostoljubivim pogledom. Pitala se da li je Koradino izdao sve ovo na tajnim razgovorima, tajnim sastancima koje je imao u ovim istim zgradama. Kada se iskrcala kod Santa Stefano i krenula mračnim prolazima do Trga Manin, njeno

osećanje uznemirenosti se povećalo – počela je da oseća kako je progone, prate, da čuje nečujne korake u senci. Osećala se uprljano klevetanjem Koradina.

Ako je ovo učinio, grad to pamti i osuđuje i mene.

Leonora je osetila da je sada odbacuje ona ista kaldrma koja ju je nedavno prihvatila. Čak i kada je napokon šetala po Trgu Manin, osetila se progonjeno. Lepe senke takođe mogu da sadrže i ružnoću.

Ne gledaj sada...

Pjero. Ona je okončala njegovu karijeru u fondariji i porodično zanimanje. On je, naravno, mogao da radi na drugom mestu, ali ga je ona poput kukavice izbacila iz gnezda. Pretrčala je preko još tople kaldrme Trga Manin i počela nespretno da traži ključ. U detinjastoj igri osećala je kao da beži pred nevidljivim ubicama.

Da samo stignem do vrata...

Dok je stavljala ključ u bravu očekivala da je ruka zgrabi za rukav ili čak za vrat... Boreći se sa rezom, otvorila je vrata teško dišući. Nekoliko trenutaka kasnije prepala se kada je telefon zazvonio. Drhteći, prešla je u kuhinju i podigla slušalicu. Ali to nije bio uobičajeno hrapav glas iz horor filmova. To je bio on.

„Alesandro!“

Spustila se na stolicu i upalila lampu. Dok se svetlost lampe razlivala po prostoriji, a ona slušala glas za kojim je čeznula, senke njenih košmara su nestale.

Nasmejao se žestini njenog pozdrava.

„Za vas detektiv Bardolino.“

„Položio si!“

„Da!“ Sa ponosom u glasu je rekao: „Imam nedelju dana obuke ovde, a onda počinjem da radim u odeljenju u Veneciji.“

Nije mogla da umanjí njegov entuzijazam svojim nevoljama. *Il Gazzettino* su bile lokalne novine i vesti o njenom poniženju ili Koradinovoj reputaciji nisu još stigle do Vićence. Imaće vremena na pretek da o tome pričaju licem u lice. Odjednom se osetila veoma umorno, a pored toga, mali osećaj sramote koji se ugnjezdio tik ispod njenog srca nije joj dopuštao da ovom čoveku kaže o svom oklevetanom pretku, dok je Alesandro pričao o nedeljama svoje odsutnosti i ispitu.

Leonora je osetila da se strah i panika stišavaju. Osetila se sigurno u krugu njegovog razgovora, kao da je zaštićena time što je rođen u ovom gradu. Naravno da Koradino nije izdajnik. To nije istina. To je ružna glasina koju je proneo njegov suparnik. I zašto je to uopšte bilo važno? Koradino je odavno mrtav, a njegovo delo živi da svedoči u njegovo ime.

Ali važno je. Ja želim da znam, da budem sigurna.

Setila se nečeg što joj je Alesandro rekao: „Kada smo se prvi put sreli, rekao si mi da možeš da mi pomogneš da saznam više o mojoj porodici... mom ocu. Pa, volela bih to, ako možeš da mi daš neku sugestiju?“

Alesandro je razmišljao. „Kada su tvoj otac i majka bili zajedno u Veneciji, da li su imali neke prijatelje ili kolege koji su možda još uvek ovde?“

„Postojao je neko. Profesor na Univerzitetu „Kale dela Foskari“. Upoznala sam ga kad sam bila veoma mala.“

„Možeš li da se setiš kako se zove?“

„Padovani. Sećam se jer mi je majka objašnjavala da njegovo ime znači da „je poreklom iz Padove“. Naučila me je staru pesmicu...“

„A da,

Veneziani Gran Signori,

Padovani Gran Dottori...

Vincentini manga gatti,

Veronese tutti matti“, Leonora je završila. „Uvek sam se pitala zašto su u pesmi stanovnici Vinčence jeli mačke. Ali pretpostavljam da je to bolje nego biti lud kao što su stanovnici Verone.“

„A da, ali najbolje je biti veliki gospodin, kao što su stanovnici Venecije“, Alesandro je ponosno dodao.

„U svakom slučaju, *dottore* Padovani i dalje šalje božićne čestitke mojoj majci. Ali ne znam da li je još na Univerzitetu 'Kale dela Foskari'.“

Mogla je da čuje kako se Alesandro proteže na drugoj strani. Očito je bio umoran, ali mu je glas još uvek bio budan, a ona se ohrabrila time što uzima za ozbiljno njenu istragu. „Onda mislim da treba da razgovaraš sa tim čovekom, ako je još uvek tamo. Sigurno će znati nešto o tvom ocu, što je dobar osnov za početak. Idi sutra“, rekao

je sa uobičajenom žurbom, „jer se vraćam u nedelju na jedan dan i provešćemo vreme zajedno, ako budeš slobodna.“

Stegla je slušalicu sa radošću, osećajući se kao tinejdžerka. Ali sa očajničkim naporom da bude ravnodušna, zadržala se na svojoj temi: „Da li zaista misliš da mogu da saznam nešto o njemu posle toliko godina?“ A mislila je na Koradina.

„Naravno. Skoro je umro, kada ono beše, sedamdeset druge? I , znaš, ako želiš nešto da saznaš, moraš da imaš detektiva u svojoj ekipi.“ Mogla je da ga čuje kako se kliberi dok je prekidao razgovor sa obećanjem da će se videti u nedelju.

Leonora je osetila iznenadnu odlučnost da razreši Koradinovu misteriju i da bi *dottore* bio dobar početak. Nije mogla da dočeka sutrašnji dan. Nije mogla da objasni sebi zašto nije bila potpuno iskrena prema Alesandru. Ostavila ga je u ubeđenju da želi da sazna više o svom ocu.

Loše je spavala i ujutru joj je opet bilo muka. Nervoja, pomislila je.
Ali znam da nije nervoja u pitanju.

Leonora je ušla kroz skromnu kapiju na Univerzitet „Kale dela Foskari“. Kada je ušla, zaglušilo ju je ludiranje oko nje. Iako je bila nedelja ujutru, dan kada je većina studenata učila, fakultet je postao neka vrsta prostora za zabavu – Leonora je prepoznala isto loše vladanje, isti duh anarhije, koji ju je navodio da se oblači kao medicinska sestra i pomaže u guranju bolničkog kreveta niz „Čering Kros“ tokom zabavne nedelje na Univerzitetu „Sent Martins“.

Jaja i brašno su leteli svuda okolo i morala je da se sagne više puta dok je prelazila oskrnavljeni travnjak.

Mora da su diplomci. Negde sam pročitala da italijanski studenti smatraju da je takvo glupiranje prikladan način da obeležje svoj prelaz u doktore. Uskoro će svi otići, kao i turisti.

Potražila je sa malo nade spisak fakultetskog osoblja na oglasnoj tabli zatvorenoj staklom, ali je na kraju Leonora spazila: „Profesor Ermano Padovani.“

On je na čelu odseka „Storia di Rinascimento“, „istorije renesanse“. Možda mi se posrećilo. „Padovani gran dottore“, zaista.

Popela se starim stepenicama i tražila njegov kabinet po praznim hodnicima čitajući imena na vratima istorijskog odeljenja. Odavde su

se povici i veselje prigušeno čuli. Činilo se da nikoga nema na gornjim spratovima, pa kada je napokon stigla do vrata profesorovog kabineta, Leonora se nije nadala da će ga zateći unutra. Ali kada je zakucala i čula slabo *entrata*, oslabljeno hrastovim vratima, ušla je lepršajući zbog saznanja da čovek u ovoj prostoriji ima neke odgovore koje je tražila. Kada je Leonora ušla u prostoriju, prizor koji je ugledala naterao ju je da zaboravi zašto je došla. Ispred je bio širok, kitnjast prozor, napravljen od četiri najsavršenija mavarska okvira filigranske izrade, kojima se Venecija toliko ponosila. A iza – najneverovatniji pogled na luk Rialto mosta preko kanala Grande i vodu koja je svetlucala u podnožju divnih palata kao da se moli njihovoj veličanstvenosti. Leonora se toliko izgubila u pogledu da je glas koji joj se obratio bio za nju zvučni šok.

„Jedna od privilegija što sam ovde predavao trideset godina jeste i to što sam dobio najbolju prostoriju na fakultetu. Jedna od nezgoda je što mi je nekada veoma teško da završim posao. Mora da ste ušli na sporedan ulaz, kroz kapiju? Šteta. To nije najbolji pogled na ovo mesto.“

Leonora se okrenula ka starom čoveku, koji se uspravio iza knjiga i stola pomoću štapa. Ljubazan, sede brade, lepo odeven i sa prodornim pogledom, delovao je blago zabavljeno. Izvinila se. „Ali toliko je lepo, za...“

„Hteli ste da kažete 'za fakultet'? Ali nije uvek to bio. 'Kale dela Foskari' prvobitno je bila palata izgrađena za biskupe Venecije, a znate kako visoki crkveni zvaničnici vole materijalne udobnosti. A sigurno, sinjorina, imate lepa mesta za učenje u svojoj zemlji, zar ne? 'Oksford' i 'Kembriđž'?“

Leonora se trgla. Laskala je sebi da je njen engleski akcenat nestao. Ali nije bila iskrena – činilo se da je ovo bio čovek izuzetne inteligencije, od koga ništa nije moglo da se sakrije. Duboko je udahнула. „Profesore, izvinjavam se što vas uznemiravam. Volela bih da vam postavim nekoliko... pitanja iz istorije, ako imate jedan trenutak.“

Starac se nasmejao, njegove pametne oči su se naborale u uglovima. „Naravno“, rekao je. „Mogu da izdvojim i više od toga za ćerku moje stare prijateljice Elinor Manin. Kako si, moja draga Nora? Ili si“, stare oči su neumereno svetlucale, „sada *Leonora*, kada si se... *prilagodila*.“

Leonora se začudila brzini profesorovog uma. Ne samo da je se odmah setio, nego je pogodio, u nekoliko kratkih sekundi, da je promenila svoj način života i svoje ime. Nasmejala se.

„U pravu ste. Ja sam Leonora. Zapanjena sam što me se sećate. Mora da sam imala... koliko... pet godina?“

„Šest“, ispravio ju je Padovani. „Bilo je to na univerzitetskoj zabavi u Londonu. Ponosno si mi pokazala svoje nove cipele. Bile su lepše od ovih koje nosiš danas.“ Pogled mu se zaustavio na Leonorinim iznošenim 'starkama', u kojima se premeštala smeteno s noge na nogu po drvenom podu. „I, znaš, ne smeš da mi pripisuješ previše zasluga za pronicljivost. Postala si na neki način... zloglasna... od kako si došla ovde, nisi li?“

Il Gazzettino. Naravno. Te novine kupuje skoro svako domaćinstvo u Veneciji.

„Ali u svakom drugom smislu si lepo porasla, pretpostavljam da ne smemo da budemo tako strogi. *Primavera*, da? Više ti odgovara Botičeli nego Ticianove poze u koje te stavljaju. Ali pretpostavljam da su ti ovo rekli mnogo puta, i to mlađi ljudi od mene.

Ohrabrena njegovim starinskim šarmom, Leonora je prešla na stvar: „Želim da vas pitam nešto o svojoj porodici... ako imate malo vremena.“

Profesore se nasmejao. „Vremena ima na pretek u mojim godinama.“ Pomerio se prema prozoru gde su četiri udobne stolice nameštene za profesore. „Sedi onda. Ja nameravam da sednem, pa možeš i ti.“

Seli su ispred nenadmašnog pogleda. Stolice su udobne, ali ne isuviše da ne bi podstakle pospanost kod dremljivih naučnika. Pošto se namestio, profesore je počeo: „Uz rizik da zvučim kao zlikovac iz trećerazrednog filma – uvek su to Englezi, zar ne, draga moja? Pitam se zašto – reći ću 'očekivao sam te'. Pretpostavljam da Elinor ne zna da si ovde.“

Leonora je zavrtila glavom. „Ne. Mislim, zna da sam u Veneciji, ali ne zna da sam došla da razgovaram sa vama.“

Profesore je klimnuo glavom, a njegove čvornovate ruke su potapšale vrh štapa. „Shvatam. Onda moram da ti kažem da ti neću reći ništa što mi je rekla u poverenju, ali osim toga, pomoći ću ti koliko mogu.“ Profesor je iskreno gledao Leonoru, čekajući. Vrtela je po

prstima stakleno srce koje je nosila na traci oko vrata – zasigurno znak stresa. Pomislio je da je ukras pokazatelj za kog rođaka će ga prvo pitati. Tako je i bilo.

„Šta znate o Koradino Maninu?“

„Koradino Manin bio je najbolji staklar svog vremena, i bilo kog drugog. Izbegao je pokolj svoje porodice i pobegao na Murano, gde je naučio sve o staklu i postao maestro. Bio je vešt u pravljenju ogledala i postao poznat po tome. Tužno je što ga je živa koja se koristi u izradi ogledala na kraju ubila, kao što je i mnoge druge.“

„Znači umro je na Muranu?“

„Ne znam sigurno. Ali čini se verovatno.“

Leonora je izdahnula sa olakšanjem, ali je bila uporna.

„Da li znate nešto o tome da je otišao u Francusku?“

Po prvi put tokom razgovora, profesore je delovao uznemireno. „Da, čitao sam taj *ekspozé*. Vaš kolega izgleda da je veoma ogorčen. Voleo bih da znam ko je 'primarni izvor'. Pretpostavljam da se ne bi osećala prijatno da mu sama priđeš?“

„Apsolutno ne postoji način da mi Roberto bilo šta kaže, najmanje da mi pomogne da oslobodim optužbi Koradina. Toliko je ljut na mene da ga se plašim. Očekujem da me sačeka u zasedi iz senke.“ Pokušala je da se nasmeje, ali je mogla da vidi kako profesore nije ubeđen. Nije više ispitivao njen strah, već je nastavio.

„A mlada žena iz novina? Može li se prići njoj?“

Leonora je odmahнула glavom. Bacila je u peć *Il Gazzettino* čim je pročitala Robertovo otkriće. Konačno je izmamila leden glas Vitoriji, koja je napustila sva prijateljska pretvaranja. Njoj je žao, sinjorina Manin, ali potkrepljujući dokumenti njenog izvora su strogo poverljivi, posebno u ovom slučaju, kada je sinjor Roberto del Pjero tražio da ostanu takvi. Postoji šansa da napišu nastavak priče u kome će izvor biti objavljen i sinjorina Manin može da se raduje tome.

„Hmm.“ Padovani je izražajno slegao ramenima. „Ah, dobro. Jedna od divnih stvari u proučavanju istorije je da ne postoji samo jedan izvor, već mnogi. Ako su činjenice dijamanti, naši izvori su izbrušene površine na dijamantima, svaka pod posebnim uglom da sačini ceo dragulj. Možemo sami da istražujemo i saznamo te druge činjenice.“

Leonora je bila ohrabrena njegovom upotrebom reči „mi“, dok ju je njegovo upućivanje na istraživanje zagrevalo mislima o Alesandru.

„Moguće je da je Koradino otišao u inostranstvo. Ali je malo verovatno. Istina je da je francuska izrada ogledala mnogo uznapredovala tokom kasnog sedamnaestog veka, što je evidentno u Versaju, koji je postao predstavnik veka prosvetljenosti. Neki kažu da su imali stranu pomoć, neki da su do novih metoda došli simultanom evolucijom.

„Simultanom evolucijom?“ upitala je Leonora.

Profesor je objasnio. „U Africi se od prastare jednoćelijske supe biljnog gnojiva i slame razvio ogroman mastodont sa velikim ušima koga sada zovemo Afrički slon. U Indiji je na taj način nastalo stvorenje u svakom pogledu isto, osim u veličini ušiju. Oba stvorenja su se razvijala nezavisno, razdvojena morima i planinama, da bi došla na isto. Nijedno nije *kopiralo* ono drugo. Jedino su delili dalekog pretka, kao što sva staklarija deli istu majku, pesak. Oni su pretrpeli simultanu evoluciju.“

Leonora je insistirala na tome: „Profesore, zašto biste rekli da je malo verovatno da je Koradino otišao u Francusku?“

„Zato što su se Desetorica, upravljačko telo *Consiglio Maggiore* (Velikog veća), veoma protivili dezerterstvu svojih umetnika. Pretili su njihovim porodicama smrću, ako zanatlija odnese tajne stranim silama. Sam Murano bio je neka vrsta zatvora, iako manje za ljude poput Korada, koji su posedovali izražen talenat i kojima je data sloboda da posećuju grad zbog posla.“

Leonora je upala sa pitanjem koje joj je bilo očigledno: „Ali profesore, zašto bi Desetorica pretila Koradinu, ako je čitava njegova porodica ubijena?“

„Zato što, draga moja mlada damo, nije čitava njegova porodica ubijena. Posedujem samo osnovno znanje iz biologije, ali znam da su svi bili ubijeni, ne bi bilo potomaka kao što si ti, draga moja. Koradino je imao ćerku.“

Leonora je pritisla lice na peškir, ne mareći koliko se prljavih studentskih ruku obrisalo o njega. Osećala se kao budala – da tako istrči iz profesorove sobe i uleti u najbliži toalet. Zašto je ovo otkriće takav šok za nju? Da je samo logično promislila, morao je da postoji neko, neki rod, ili kako bi inače ona bila ovde? Kako bi dobila stakleno

srce koje se prenosilo iz generacije u generaciju sve do nje. Držala je srce da joj ulije hrabrost dok je potreseno išla niz hodnik i plašljivo ušla u profesorov kabinet. Padovani je uljudno ustao, sa zabrinutošću u očima. Ponovo je sela i izvinila se.

„Izvinite. Nije mi... dobro... već nekoliko dana.“

Profesore je klimnuo glavom i nastavio svoju priču.

„Koradinova ćerka se takođe zvala Leonora. Rodila se iz nezakonite veze Koradina i plemkinje Anđeline dei Veskovi, koja je umrla na porođaju. Leonora je odvedena u sirotište „Pijeta“, gde je naučila da svira. Prezivala se Manin, ali prezime nikada nije korišćeno u sirotištu. Devojčice iz „Pijete“ su se raspoznavale po instrumentima koje su svirale – violončelo, violina – da se zadrži anonimnost siročadi iz veoma uglednih porodica. Uvek je bila Dala, viola, i veoma je vešto svirala. Niko ne bi znao za njenu vezu sa Koradinom, čak ni za njeno postojanje da on to nije otkrio. Čak su i Desetorica morala da poštuju tajnu sirotišta „Pijete“, jer ga je osnovala crkva i njeni zakoni svetilišta. Posle Koradinove smrti, Leonoru je pronašao daleki rođak iz Milana po imenu Lorenzo Viskonti-Manin, koji je pokušavao da poveže različite ogranke svoje porodice. Njih dvoje su se zaljubili i venčali, a ona je ponovo došla do imena koje joj je s pravom pripadalo. Porodica Manin ponovo je postala moćna u Veneciji i njihov potomak Lodoviko Manin postao je dužd, poslednji pre pada Republike.“

Leonori se zavrtilo u glavi, ali je mučnina prestala u nadi da se više neće ponoviti. „Znači, Koradino nije otišao zbog straha za svoju ćerku?“

„Ne“, rekao je profesore. „Nisam to mislio. Desetorica nisu znala ništa o detetu, jer ju je u sirotište tajno smestio deda i niko nije znao ko joj je otac. Anđelina nikada nije rekla ime čoveka koji ju je zaveo, i odnela je tajnu sa sobom u grob. Samo sam mislio da je malo verovatno da bi Koradino napustio Veneciju dok je Leonora bila živa. Posete ćerci sakrivenoj u 'Pijeti' bile bi rizične, ali ne nemoguće. I zamišljam da je bilo veoma teško odoleti iskušenju.“

Leonora je začutala, razmišljajući o ovome.

Dakle priča o izdaji može da bude tačna, iako malo verovatna. A šta je sa ovim novim likom, izgubljenom devojčicom mog imena koja nije imala porodicu osim „Pijete“ i muziku kao prijatelja. Barem je pronašla ljubav na kraju.

Upitala je: „Kako da saznamo više? Možemo li ikada da saznamo da li je Koradino napustio Veneciju?“

„Možeš da probaš u velikoj biblioteci 'Sansovinijana' u San Marku. Imaju podatke o zanatlijama, kao i spiskove rođenih i umrlih vekovima unazad. Ali sam ti rekao sve što znam o Koradinu i to je objašnjenje koje sam dao i Elinor.“ Profesor je ustao da protegne bolesnu nogu. „Moja jedina druga sugestija bi bila da saznaš nešto od Francuza. Znam neke kolege na Sorboni koji mogu da ti pomognu.“

Leonora je uzela njegov štap i ustala. „Mogu li ponovo da vas vidim? Hoćete li me pozvati ako se setite još nečega?“

„Naravno. I možeš da pomeniš moje ime kao preporuku u odeljenju retkih knjiga u 'Sansovinijani'.“

Sećam se svog prvog dana ovde, kada su me jedva pustili da uđem u „Sansovinijanu“. Sada će me primiti i u unutrašnju čitaonicu.

Profesore je otišao do svog stola da zapiše brojeve i imena različitih dokumenata koji bi mogli biti od pomoći. Leonora je nažvrljala svoj broj telefona i dok su razmenjivali cedulje Padovani se pitao da li će Leonora da ode bez pitanja o drugom Maninu, ali na kraju je rekla: „A moj otac? Da li ste ga poznavali?“

Profesore je klimnuo glavom sa simpatijom u očima. „Kao sve mlade zaljubljene žene, Elinor je retko viđala prijatelje i čuvala je Bruna za sebe. Čuo sam za njegovu smrt preko lokalnih vesti.“

„Postoji li još neki član moje porodice u Veneciji?“

„Ne znam. Elinor je pomenula da su Brunovi roditelji živeli u Veroni, ali su oni odavno umrli.“

Leonora je ovo znala, ali ranije nije razmišljala o gubitku te najbliže porodice koju mnogi uzimaju zdravo za gotovo: babe i dede. Umrli su – bez uobičajenih okupljanja, pletenih džempera, čokolada, izleta. Sabrala se – znala je da mora da ostavi profesora i bila je nestrpljiva da započne svoje pretraživanje dokumenata koje je predložio, ali je osećala da ima još hiljadu pitanja.

Dok je kretala ka vratima, sa žamorom zahvalnosti i obećanja da će ponovo doći, profesor ju je toplo zagrlio. Držeći je za ruke, rekao je: „Još nešto. Sutra je svečanost Svih svetaca, kada stanovnici Venecije odaju poštu mrtvima. Ako želiš da vidiš grob svog oca, on je

sahranjen na ostrvu San Mikele. Možda ćeš ga posetiti. Njega takođe treba oplakati.“

Leonora je osetila prekor, ali i naklonost.

Znam da treba da odem na njegov grob. Treba napokon da se upoznamo. Zamoliću Alesandra da i on pođe.

Izašli su na hodnik koji je vodio do stepenica. Profesore ju je pozvao: „Leonora!“

Okrenula se. Starac je direktno gledao u nju i rekao blago: „Ima stvari koje starac može da vidi, a mlad čovek ne. Čuvaj se.“

„Hoću“, odgovorila je.

Hrastova vrata su se zatvorila i ona se uputila ka stepenicama.

Pitam se kako je znao?

OSTRVO MRTVIH (PRVI DEO)

Vaporetto čamac broj četrdeset jedan za ostrvo San Mikele ličio je na cvetnu baštu. Na ovaj praznik, Dan svih svetaca, svi građani Venecije odavali su poštu mrtvima odnoseći cveće na groblje koje se nalazilo na ostrvu San Mikele. Leonora je bila pribijena uz Alesandra, ali podjednako blizu, sa njene druge strane, bila je punačka gospođa sa ogromnim buketom hrizantema. Leonora je gledala velike ružne cvetove i osećala njihov jak antiseptičan miris. Nikada nije volela ovo cveće – ne samo zbog osećaja za lepo, već i zato što ga je povezivala sa smrću. Gledajući po brodiću, mogla je da vidi da su, kao i u Francuskoj, hrizanteme zaista cveće ožalošćenih.

Leonora i Alesandro su uhvatili brodić sa Fondamenta Nuove. Prelaz je bio kratak –groblje je sa svojim crvenim zidovima zaista jasno moglo da se vidi sa gradskih ostrva. Leonora je bila zahvalna zbog kratkoće puta. Uz gomilu ljudi i miris brodskog goriva, mučnina joj se vratila. Pomerila se bliže Alesandru koji ju je uverljivo poljubio u glavu – kao što bi dete, pomislila je. Rekla mu je kako ne mora da ide sa njom, ali se pobunio da želi svakako da poseti bakin grob. Znala je da je ovo samo delimično tačno – da je bio tu kao njena podrška pri susretu sa ocem. Osetila je toplu zahvalnost umesto mučnine u stomaku. Kada je bio sa njom verovala je u njega. Čak je počela da se oseća sigurno, da imaju nešto poput veze.

Iskricali su se sa gomilom sveta i ušli kroz gvozdena vrata groblja. Alesandro je vodio Leonoru do tezge gde mogu da se kupe mape groblja.

„Postoje tri groblja ovde“, rekao je Alesandro, „a o sva tri brinu franjevački sveštenici, kao što su i uvek, iako, videćeš, malo više brinu o katoličkom nego o druga dva – protestantskom i pravoslavnom“, nasmejao se suvo, „tako da tvoj otac i moja *nonna* imaju sreće.“

Leonora je primetila njegovu neozbiljnost i smatrala da je to bio način na koji se nosi sa smrću. Bila je radoznala u vezi sa ostrvom na

kome su boravili samo mrtvi. Imala je osećaj da ne bi volela da živi duž Fundamenta Nuove, gde bi je mašta jedne večeri odvela do prozora da vidi fluorescentne duhove kako lebde iznad mora. Malo se razdrmla i upitala: „Kada je ovo ostrvo postalo groblje?“

„Za vreme Napoleona. Pre toga, mrtve su nosili na ostrvo Sant Arijano, koje je sada samo kosturnica.“

„Šta?“

„Ostrvo kostiju.“ Činilo se da Alesandro ima osećaj za reči, kao da razmišlja o naslovu senzacionalnog romana. „Kada ovde telima istekne vreme, premeštaju se da naprave mesta za nova.“

„Kako to misliš?“

Alesandro ju je poveo gore po uređenoj stazi do katoličkog dela. „Mislim da je stanovnicima Venecije dozvoljeno da ovde budu sahranjeni samo određeno vreme nakon kojeg ih ponovo iskopavaju i premeštaju.“ Slegao je ramenima neosetljivo.

„Nisam mislila da...“

„O, shvatam. Misliš da možda više nije ovde? Biće. Dobijaš četrdeset godina, bar tako mislim. A ako tvoji rođaci plate, možeš da ostaneš duže.“

Leonora se iznenada razljutila dok je pratila Alesandra kroz tihe leje. Osetila je da tu nije bilo stalnosti, nije bilo odmora za ove ljude. Ali dok je gledala ožalošćene kako u tišini hodaju između grobova, kao voda koja teče i koja uvek nađe put između ili oko prepreka, smirila se. Ovaj kraj, ovaj počinak koji nije bio počinak, bio je podesan za lutajuće sezonske pomorce. Venecijanci su provodili život prelazeći sa ostrva na ostrvo, od Rialta do San Marka, od Đudeka do Lida, od Torčela do Murana. Zašto da se posle smrti ne nastavi ovaj nemilosrdni prelaz, sa morem kao prevoznim sredstvom. Šta je moglo biti bolje za ove trgovce i krstaše koji su se ukrcavali na brodove kod dokova Zattere, a iskrcavali se u Konstantinopolju? I za njenog oca takođe, koji je čitavog svog života skakao sa čamca na obalu, sa obale na čamac da zaradi za život. Leonora je shvatila da joj suze teku niz obraze.

Idiote. Nisi ga čak ni poznavala.

Ali kada je došlo do toga, dok ju je Alesandro vodio kroz vrste grobova gotovo vojničkog stila, nije osećala ništa osim suve praznine.

Nije joj se plakalo. Alesandro je promrmljao da bi želeo da pronade grob svoje bake i nestao, ali je Leonora to jedva primetila.

BRUNO ĐOVANI BATISTA MANIN 1949-1972.

Imao je samo dvadeset tri godine kada je umro.

Nije znala šta da radi. Posećivala je kosti čoveka starog dvadeset tri godine – čoveka koga nikada nije upoznala, čoveka koji je još uvek deset godina mlađi od nje žive.

I zauvek će biti...

Reči – jedva ostale u sećanju iz škole i nedeljnih odlazaka u crkvu, odjekivale su svoj svečan refren u njenoj glavi. Bila je izgubljena. Konačno, spustila je svoj znak poštovanja na nadgrobni spomenik – jednostavne bele rade. Kupi tvoje najomiljenije cveće, ne pokušavaj da pogodiš koje je njegovo, rekao je Alesandro, i bio je u pravu. Zatim je sela na travu, ponovo pogledala uklesana slova i brojeve, i jednostavno rekla: „Zdravo, ja sam Leonora.“

Alesandro je brzo našao grob svoje bake i položio ruže na njen spomenik. Sada je se jedva sećao. Iako mu je uopšteno sećanje izmicalo, pojedinosti su ostale u sećanju. Sećao se njene crnine, koju je nosila svakog dana od kada je njegov deda umro. Zapamtio je njeno jelo *tagliatelle con burro e salvia*, koje ni u jednom restoranu, po njegovom mišljenju, nije bilo bolje spremljeno. Zapamtio je njenu predanu ljubav prema fudbalskom klubu iz Vičence, ljubavi koja je započela njegovu životnu opsesiju ovim timom i samim fudbalom. Nije osećao tugu, samo ljubav, kada je čučnuo da lako gurne osušene grančice sa njene aleje i prešao noktom palca ispod nabora lišaja. Uspravio se da potraži Leonoru i brzo je prepoznao njenu svetlu kosu. Bila je savijena, lica prekrivenog bujnom kosom. Zbunjen, pomislio je da možda plače, zatim, kada je video da joj se usne pomeraju, pomislio je da se moli. Prekrstio se, ali Leonorine oči su bile otvorene a njeno držanje manje usiljeno, komotnije nego pri molitvi. Shvatio je da, po prvi put, razgovara sa ocem.

Nije znala koliko je dugo pričala. Krenula je od početka i ispričala svom ocu ceo svoj život: o detinjstvu, umetnosti, Stivenu, nemogućnosti

da ima decu, o razvodu, preseljenju u Veneciju, Muranu, stanu na Kampo Manin i Alesandru. Pričala je o Koradinu i svojoj neobičnoj naklonosti prema svom – njihovom – pretku. Pričala je i o ljagi izdaje za koju je tek saznala, o Robertu, Vitoriji i profesoru Padovaniju. Čak je govorila i o Elinor, njihovom kompleksnom odnosu, i pitala za Elinor koju je Bruno poznao – tu drugačiju Elinor iz prošlosti, romantičnu i nesmotrenu Elinor, koja se toliko razlikovala od zakopčane i ogorčene žene koju je Leonora poznavala. Rekla je sebi da zastane i osetila se bolje. Napokon je podigla pogled, protegla bolne noge, i dala znak Alesandru, koji se šetao unaokolo, da mogu da krenu. Dok joj je prilazio okrenula se za jedan tajni pozdrav. Spustila je ruku na topao kamen sa ljubavlju: „Do viđenja. Doći ću opet.“

I hoću.

Alesandro i ona došetali su do vaporeto stanice i pripremili se da ponovo pređu Stiks – ali ovoga puta voda će ih odvesti iz oblasti mrtvih do zemlje živih. Pronašla je malo mira ovde. Još samo treba da sazna istinu o Koradinu, ali joj je prijalo da prvo stupi u vezu sa ocem – njenim najbližim članom porodice. A tako je bilo lako pričati sa njim. Sve mu je rekla. Sve osim jednog.

Nisam mu rekla da sam trudna.

OSTRVO MRTVIH (DRUGI DEO)

Osećam u ustima pesak, koji mi škripi pod zubima.

U snu Koradino je bio na ostrvu Lido di Venecia sa svojom majkom. Domaćinstvo je bilo na letnjem izletu i sluge su pekle ostrige na plaži dok je *piccolo* Koradino trčao ovamo-onamo po obali, kvaseći pantalone slanom vodom koja romori. Pozvali su ga da jede, a on se opružio po krvavocrvenim somotskim jastucima dok ga je majka grlila. Grudi su joj mirisale na vanilu. Probao je ostrigu po prvi put. Njegovo osam godina staro nepce prvo je odbilo, zatim prihvatilo želatinasto stvorenje koje je skliznulo niz njegovo grlo. Osetio je ukus ostrige kada je napustila njegova usta i tako je počela doživotna naklonost ka seljačkoj hrani. Ukus je ostao u zrcima peska, ostao kao talog na njegovom jeziku, kao pesak koji je isprala plima – *acqua alta*. U svom snu je osećao ukus peska, meso ostrige i miris vanile svoje majke sve u isto vreme, ali kada se konačno probudio, znao je da je daleko od sreće tog dana.

Osećao je grubo platno kako mu pritiska lice, grubo mu ljubeći usne kao pozdrav njegovog strica Ugolina. Pošto je uvek nosio bradu, njegov zagrljaj ga je uvek grebao – poljubac izdajnika. Koradino se borio za vazduh i malo pomerio glavu – bilo je bolje, ali zagušljiv mrak je bio topao, težak i uplašio se. Kada je okrenuo glavu, čuo je metalni zvuk i osetio dva hladna predmeta kako padaju iza njegove glave – dva dukata koje je Đakomo položio na njegove oči posle smrti, da plati čamdžiji. Osećao je kako se pomeraju u njegovoj kosi, kako hladan metal namenjen mrtvima klizi kroz toplu kosu živih. Znoj ga je u trenu oblio kada mu se panika skupila u grlu i borio se sa očajničkim porivom da se bori i više. Nisu ga vezali, kao što su i obećali, ali nisu imali ni potrebe – nije osećao noge. Prigušen vrisak mu je jednom izleteo, a onda se sa izuzetnim naporom smirio. Da odagna paniku, počeo je, u predstojećim dugim trenucima, da se priseća sa tačnošću, savršeno detaljno, šta je Francuz rekao.

„Koradino, da li si čuo za tragediju 'Romeo i Julija'?“

Koradino je sedeo u ispovedaonici svoje crkve Santa Maria e Donato na ostrvu Murano. Sve vetrije su tu dolazili na nedeljnu službu. Republika nije zahtevala striktno ponašanje u skladu sa verskim običajima, dok se stav građana mogao sumirati u frazi: *Veneziani primo, poi Christiani* – „Prvo Venecijanci, zatim hrišćani.“ Ali, duvači stakla bili su odaniji od većine, jer su cenili darove koji su ih izdizali iznad običnog čoveka. Koradino, u aroganciji velikog umetnika, često je bogohulno mislio da on i Bog dele istu satisfakciju stvaranja lepote. U skromnijem raspoloženju osećao se kao oruđe ili instrument Stvoritelja. Nekada je slušao reči mise, ali drugim danima se dugo divio vizantijskoj lepoti mozaika koji je ukrašavao pod lađe crkve. Osećao je poštovanje i bratsku bliskost prema davno umrlim zanatlijama koji su znali kako da kombinuju apstraktne šare sa realnim zverima. U univerzumu mozaika priroda je nekada bila čudna i iskrivljena: ovde orao nosi jelena u svojim kandžama, onde dva petla nose bespomoćnu lisicu koja visi na štapu.

Mozaiik je alegoričan – opisuje mi moje postojanje. Napravljen je od hiljadu komadića stakla kao što je i moj život, i opisuje prirodu onakvu kakva je i kakva nije. Jedan deo mog svakodnevnog života ostao je isti, drugi se veoma promenio.

Danas je došao da se ispovedi kao obično, ali se nije ispovedao svom svešteniku. Čim je čuo glas u toplom mraku, shvatio je da je to Diparsmije.

Nikada se nisu sastajali dva puta na istom mestu, i ne više u Veneciji. Francuz je bio trgovac na ostrvu Burano, gde je Koradino otišao da kupi list zlata, a Diparsmijeov kostim je bio dovoljno kitnjast da može da nestane u spektru višebojnih ribarskih kućica. Bio je čamdžija koji je tiho šaputao Koradinu dok je upravljao brodom između Venecije i Đudeka. A sada je bio katolički sveštenik.

Svaki put se potpuno promeni, kao u pričama indijski gušteri koji mogu da liče na list ili kamen. Osećam se kao da živim u snu ili komediji koju izvode glumci na Trgu San Marko.

Ali Diparsmije nije bio muza komedije – trgovao je smrću. Danas su bili ovde da isplaniraju Koradinovu smrt, iako se činilo da početno otvaranje Francuza protivreći ozbiljnosti njihove trgovine.

„Romeo i Julija“, Koradino je bio udubljen u misli. Ali je u njihovim razgovorima naučio da je bilo najbolje da Francuzu odgovara doslovce – pored drugih pogodnosti, štedi vreme.

Iako je Koradinovo osnovno obrazovanje prekinuto u desetoj godini kada su se on i mesje Loazje razdvojili, Đakomo je dobro učinio i nastavio da podučava dečaka najbolje što je mogao, te je Koradino mogao da odgovori sa izvesnom samouverenošću: „To je stara priča, tobože istinita, iz Verone za vreme italijanskih ratova, o dvoje nesrećno zaljubljenih iz suparničkih porodica. Napisana je priča, a doradio ju je kaluđer Mateo Bandelo.“

„Veoma dobro.“ Diparsmijeov glas jasno se čuo dok je prolazio kroz rešetku, suv i tužan, i dovoljno tih da ne može da se čuje kroz guste prednje zavese ispovedaonice.

„Možda će te interesovati da je nedavno od nje u Engleskoj napravio dramu maestro Vilijem Šekspir. Napisana je u vreme Elizabetine vladavine, ali verujem da njena popularnost na dvoru ne jenjava čak ni danas. Poslednji čin tragedije se tiče nas ili, određenije, tebe.“

Koradino je čekao. Naučio je takođe da upadice ne rađaju plodom.

„U drami, Julija uzima otrov iz Mantove da izbegne neželjeni brak. Lek čini da telo izgleda mrtvo u svim pojedinostima – lice bleedi, puls se usporava do neprimetnosti, vatre života se hlade – ali ne nestaju. Bol se ne oseća – čak ni kada se pokuša sa puštanjem krvi žrtve, krv ne ističe i ne izaziva bol. U drami, Julija se budi nekoliko dana kasnije, nepovređena, kao iz dubokog sna. Naravno do tada se njen momak ubio i sav trud je bio uzaludan. Ali to nije suština naše priče.“ Diparsmije je odbacio sudbine davno mrtvih ljubavnika na način koji je Koradino smatrao jezivim. „Poenta je, dragi moj Koradino, da jedna stvar koju tvoj mali grad-država pravi prilično dobro – a to sigurno nije ni hrana ni vino“, izbirljivo je šmrknuo, „već je otrov.“ Udahnuo je. „Pretpostavljam da je u svim tim godinama krvavog sukoba, vaših Gvelfova i Gibelinija, vaših Bordžija i Medičija, umetnost njegovog spravljanja postala nešto“, tražio je frazu, „*razvijenija* nego u mojoj civilizovanijoj zemlji.“

Ovo Koradino nije mogao da dopusti. „Možda zaboravljate divno umetničko nasleđe naše države, koje su finansirale baš te zaraćene porodice? Nije li umetnost civilizacija? Da li se Francuska razmeće Leonardom ili Mikelandelom? Ili možda takođe zaboravljate da ste vi prišli *meni* da tražite *moju* umešnost da pomogne *vašem* kralju?“

Čuo je nemogućeg čoveka kako se prigušeno smeje kroz rešetke. „Imaš vatru u stomaku, Koradino. To je dobro. Ali moraš da naučiš da voliš Francusku. Znaš, biće tvoja domovina uskoro, uz Božju volju. Sada, na posao.“ Glas Francuza iznenada se promenio. „Kada izađemo iz ove ispovedaonice, klekni i poljubi mi ruku. U njoj držim bočicu otrova koji sam nabavio za tebe. Ne, istina je, iz Mantove ili negde iz tvoje lepe republike. Uzmi ga večeras, i tri sata kasnije upašćeš u dubok san. Nećeš se ujutru probuditi. Umesto toga spavaćeš čitav dan. Te noći ćeš se probuditi, gotovo u sekund tačno, jedan dan pošto što si zaspao.“

„I gde ću onda biti?“

„Pa, moraš ovo da mi kažeš. Ko će pronaći tvoje telo?“

Koradino je zadržtao – Diparsmije je govorio kao da je već mrtav. Razmislio je na trenutak ali mu nije trebalo više – znao je da će, ako se ne pojavi u fondariji po prvi put za deset godina, osim kada je imao vodenu bolest, Đakomo doći kod njega kući, kao što je učinio i tog dana. Starac mu je doneo jegulju sa pijace i jednu pomorandžu, sjajnu kao majušno sunce, za koju se pričalo da suzbija bolest, kao što je i uradila.

„Đakomo – moj... prijatelj će me naći.“

„Vrlo dobro. I da li te voli dovoljno da obezbedi primeren obred za tebe? Ili ćeš biti položen u raku za siromašne na ostrvu Sant Arijano? Nije važno, možemo da isplaniramo svaku mogućnost.“

Koradino je shvatio da je jedini način na koji može da razmišlja o ovom planu da prihvati bezlični ton Diparsmijeja. Ako bi brižljivo razmišljao o stvarnosti, omeo bi samog sebe.

„Platiće za sahranu.“

Koradino je osećao, pre nego što je video, Diparsmijeovo klimanje glavom sa druge strane rešetke. „Onda će poslati po policajce. Ali oni neće pripadati Desetorici, radiće za mene. Odneće te na Sant Arijano i kada se probuđiš bićeš sahranjen.“

Koradino je počeo da se guši pri predviđanju ove sudbine: „Molim?“

„Dragi moj“, rekao je Francuz mirno, „vodi računa da i posle smrti mogu da te prate oni koji te sada posmatraju.“ Diparsmije je, posle kratkog razmišljanja, odlučio da ne treba da zamara Koradina sa mogućnošću da Desetorica pošalju svog medika da proveri da li je Koradino zaista mrtav i da doktor može, kao što je bilo poznato, da zavuče hirušku oštricu duboko u grudi leša samo da bi bio siguran. Jedva je nastavio: „Sve mora da izgleda istinito. Moji ljudi te neće vezati i neće te zakopati duboko. Lako ćeš moći da pobegneš kada ti se snaga povrati.“

„A kada će to biti?“

„A, da. Sada slušaj pažljivo, Koradino. Tvojim udovima će trebati nešto vremena da povrate osećaj. Prvo će se pokrenuti tvoja glava i vrat, jer suvereno vladaju telom. Zatim tvoje srce, grudi i ruke. Kada životna toplota ponovo bude u tvom stomaku, noge će postepeno ponovo da dobijaju osećaj, sa stopalima koja će se poslednja probuditi. Ne plaši se kada se ovaj proces desi, jer će strah umanjiti količinu kiseonika. Umesto toga moraš da misliš na ovaj razgovor, ostaneš smiren i čekaš da pobegneš. Da li imaš dobar nož?“

Neću da rizikujem – sam ću napraviti jedan. Neću da verujem ničijoj oštrici u ovakvoj situaciji.

„Da.“

„Onda ga sakrij u kući pre nego što ispiješ otrov. Potreban ti je da isečeš tkaninu i kopaš.“ Ponovo, Francuz je odlučio da ne treba da saopšti Koradinu mogućnost da doktor Desetorice nađe i uzme nož. Misao o tome dovela ga je do važnijeg zatajivanja: „I Koradino, ta knjiga koju nosiš, koja detaljno opisuje tvoje metode rada“, iskreno je pogledao iznenađenog duvača stakla, „naravno da znamo za nju. Moraš da je sakriješ kod sebe, i moramo se nadati da je neće naći... hm... za vreme obdukcije. Kupujemo tebe i tvoje tajne, Koradino, i ako Francuska preotme Veneciji trgovinu staklom, ne možemo sebi da priuštimo da tvoja sveska ostane u gradu. Ukoliko, naravno“, ovde se pogled sakriven iza rešetke podigao, „želiš sada da poveriš knjigu meni? Ne? Tako sam i mislio.“

Koradino je mirno sve podnosio. Glas ga je gotovo izneverio kada je upitao: „A ako izađem, šta onda?“

„Kada, dragi momče, *kada*“, rekao je Diparsmije lako. „Onda ćeš uraditi tačno ono što ću ti reći.“

Koradino je sedeo u svojoj kući na Muranu dok se napolju smrkavalo. Gledao je sa ljubavlju po jednostavnoj, ali prijatnoj sobi. Uskoro mu je pogled neumoljivo privukla bočica koju je držao u rukama. Nije znao koliko dugo je gledao u bočicu – grubo načinjeno zeleno staklo sa tečnim talogom koji je slabo svetlucao. Izgledalo je poput vode kanala – da li su prevarili Francuza? Ili još gore, da li su Koradinu dali smrtonosni otrov – da li je Diparsmije shvatio da je pogrešio što mu je prišao i da Koradino sada zna previše da bi živio? Koradino je oterao takve misli pregledajući staklo okom profesionalca – nejednako izrađeno, ali je zapašać dobro prijanjao i flašica je sasvim prijatno svetlela.

Uzged, čudno je da se moja sudbina sada nalazi u staklenoj bočici.

Iznenada je pomislio na Đakoma i osetio veliku tugu zbog onoga što će se desiti. Osećao se kao da ponovo gubi oca, i iskusio je veliko žaljenje zbog toga što će Đakomo osetiti bol gubitka sina.

Posetiće ga večeras, poslednji put.

Đakomo.

Može li da ga ostavi da pati, kada će još uvek biti živ, i možda u blagostanju u Francuskoj sa Leonorom? Diparsmije ga je strogo upozorio da nikome ne kaže za plan ili će se sve otkriti. Ali Đakomo? Sigurno bi bilo bezbedno da njemu kaže... Ne... Da mu *nagovesti*? Pre nego što je mogao da se predomisli, Koradino je otvorio bočicu i popio otrov. Strah ga je gotovo naterao da povrati, ali je progutao gorku žuč, jer ako prospe otrov, sve će biti izgubljeno. Usta su slabo osetila ukus badema, i počeo je da oseća čudnu euforiju. Lakomisleno, uzeo je pero, mastionicu i pesak, i naškrabao nekoliko reči na listu koji je iscepao iz svoje knjige. Kada je posuo peskom reči, žarko se nadao da su istinite. Zatim je izašao iz kuće i uputio se ka Đakomu, bacajući bočicu diskretno u kanal kao što mu je rečeno, dok je otrov već tekao njegovim venama.

Kada je posegao dole, njegovi tupi prsti mileli su niz noge kao bled podzemni pauk. Mogao je da oseti konture crnog *denta* noža u

pantalonama. Umotana pored njega bila je knjiga od pergamenta. Olakšanje da su njegove tajne pokopane zajedno sa njim bilo je gotovo isto tako veliko kao to što nož nije pronađen. Posle tri pokušaja izvukao je oštricu iz čarapa, cepajući tkaninu. Polako, veoma polako, borio se sa težinom zemlje dok je nespretno privukao nož do grudi.

Bar imam sredstvo da okončam svoj život ako ne mogu da se oslobodim.

Jednom kada je bio siguran da su mu noge oživele, i da može da pomeri svaki prst, Koradino je počeo da seče vreću sanduka.

Noćna zemlja je svuda, mračna, vlažna i teška, u očima i ustima.

Koradino je slabo udarao, kašljao i gurao, njegove grudi su pucale dok je kopao sve više nagore.

Julija pomislio je, *Julija*. Ime mu je nepodesno palo na pamet u stanju panike, ponavljao ga je u glavi kao Ave Marija, zatim je rekao Ave Marija, onda je pomešao obe u svojoj glavi, sveta Devica i tragična junakinja postale su jedno u njegovom pometenom umu, zajedno sa njegovom majkom Marijom i malenom Leonorom, zbog koje je sve ovo činio. Kopao je i gušio se činilo mu se satima, uvek sa strahom da su ga zakopali suviše duboko, da su sabili zemlju, da nikada nisu imali nameru da izađe, da kopa postrance a ne nagore i da će zato kopati zauvek dok se ne uguši pod zemljom. Zatim je osetio svežinu i vlagu na prstima. Krv? Ne – kiša i noćni povetarac. Kopao je pomamno, pluća su mu gorela, i udisao je noćni vazduh u najlepšem trenutku svog života. Isteturao se iz groba, slab, povraćajući, i seo za trenutak vadeći zemlju iz očiju. Kiša je pljuštala i načinila od njega čoveka od blata. Pomislio je da se više nikada neće bojati.

Ali uskoro se strah vratio. Setio se upozorenja Francuza: „Puzi i sakri se. Još uvek mogu da te traže. Idi na severnu stranu ostrva, traži svetla San Marka u daljini i prati ih. Onda traži mene.“

Još jednom se Koradino priljubio uz zemlju. Puzao je po groblju, licem u lice sa smrću, od koje je bio odvojen samo slojem zemlje. Učinilo mu se da čuje jezive šapate, a sećanje ga nije poštedelo detalja Danteovog „Pakla“ i njegovih strašnih stanara, osakaćenih grešnika, izdajnika kao što je njegov stric, izdajnika kao što je on. Činilo se da puzi unedogled, svakog trenutka očekujući da uhvati istruleo ud ili čuje škripu kostiju ispod. Dok su se njegove ruke pružale da uhvate busen

ispred sebe, osetio je stotinu pauka kako gmižu po njegovim rukama. Ugušio je krik i setio se da to nisu bili insekti pakla već *mazzenette*, rakovi mekog oklopa, koje love na ovim ostrvima.

Noćas je bio pun mesec tako da se ulov povećao, jer rakovi odgovaraju na privlačenje mesečevih plima. Otresao ih je sa rukava i nastavio napred, ali stvorenja su mu bila na licu i u kosi. Obuzdao je svoj strah sećajući se da je jedno od njegovih najomiljenijih jela kada je bio dete pravljeno od ovih rakova. Graciela, glavna kuvarica u kući Maninovih, povel ga je u kuhinju i pokazala kako ubacuje žive rakove u svoju mešavinu za palačinke da se nasite do smrti, posle čega su rakovi kuvani, mekani poput jajeta unutar oklopa, ali i sâm oklop je bio takav. Koradino je beskonačno puzao, i sâm poput raka, stomak mu se prevrtao od pomisli da su se rakovi u kojima je uživao hranili mesom mrtvacu. Nijedan više neće preći preko njegovih usana. Onda je konačno video San Marko, svetla hiljadu prozora sijala su kao zavetne sveće. Njegove oči su videle figuru u ogrtaču i ribarsku barku u svetlosti prozora. Odmah se u njegovom opasnom sećanju ponovo stvorio fantom iz fondarije kada mu je bilo deset godina. Da li je taj anđeo smrti došao konačno po njega? Znoj se mešao sa kišom kada je graknuo dogovoren pozdrav:

„*Vincentini manga gatti.*“

Odgovor je stigao: „*Veronese tutti matti.*“

Koradino nikada nije mislio da bi se obradovao da vidi Gastona Diparsmijea. Ali mogao je da zaplače od sreće kada se ukrcao na brod i sa istinskom toplinom uhvatio pruženu ruku.

Kada je, promrzao, sišao u trup barke koja je tiho isplovila u lagunu samo sa slabim pljuskom vesala, Koradino je razmišljao o istinitosti lozinki.

Stanovnici Verone su zaista bili ljudi – Julija je bila iz Verone, i mora da je bila luda da izloži sebe onome što je on sada iskusio. A onda se zaustavio.

Nije bila luda, jer je uradila to iz ljubavi. I ja sam.

STAKLENI SUD

Da želiš nešto toliko dugo, da se nadaš protivno nadi, dok nada ne umre i počne mirenje sa sudbinom. Da gotovo zaboraviš šta je ono što si toliko želeo. A onda, napokon, da dobiješ ono što si želeo, i budeš ispunjen srećom i strahom u podjednako meri. Venecija je prizma. Svetlost ulazi bela, a izlazi u duginim bojama. Ovde se sve menja. Ja sam se promenila.

Leonora je ležala pored Alesandra sa rukama na golom stomaku, u kome je dete.

Kakofonija zvona koja zvone Venecijom uvek je probudi, dok je Alesandro, rođen ovde, čvrsto spavao za vreme gradske pesme.

*Ne boj se, ostrvo je puno buke,
zvukova, i slatkih melodija koje očaravaju i ne bole...*

Ovakav način buđenja nikada joj nije smetao – za nju je bilo uživanje da je iz snova prenu zvona, da leži na zlatnom jutarnjem svetlu i gleda pregib Alesandrovih leđa, možda nežno dodirujući njegovu toplu kosu i da ležerno misli na predstojeći dan. Ali danas su joj misli bile zbrkane dok je pokušavala da prihvati šta joj se dogodilo i posledice koje to ima po njen život. Njen um je počeo od praktičnog: Šta će reći Adelinu? Šta je sa njenim poslom? Da li ga još uvek ima? – do fantastičnog: Ona i Adelino ljuljaju dete zlatne kose dok njihova gondola prolazi ispod Mosta uzdaha. Njene misli su bile uređene po jednom aspektu – kao jato galebova na ribarskom brodu odlazile su jedna po jedna, a uvek brojne vraćale se na zategnute mreže. Sve njene misli odnosile su se na dete koje je raslo u njoj, i povrh svega, na to kako da kaže Alesandru.

Tako dugo je mislila da je „jalova“. Staromodna reč pojavila se u njenoj glavi. Ova reč je, činilo se, izražavala sve što joj se tada događalo u životu – ne samo nemogućnost da ima decu, već osećaj samoće, napuštenosti. „Jalova“ opisuje prazna, tamna vresišta sestara Bronte, gde ništa ne raste i kojima niko nikada ne hodi. Njena „jalovost“ postala je deo nje, etiketa koju je sama sebi stavila. Nosila ju je kao teret. Toliko

je njena psiha bila pokopana da posle „sigurnog seksa“ njihovog prvog susreta, nikada nije koristila kontracepciju sa Alesandrom. On je, na italijanski način, pretpostavio da se Leonora „pobrinula za to“. Rekla je da jeste.

Sama sam poverovala u to.

Toliko je bila uverena da ništa ne može da se desi da čak ni klasičan znak koji bi svaka učenica prepoznala sa užasom – jutarnju mučninu – nije primetila. Čak i prestanak menstruacije povezivala je sa stresom zbog gužve na poslu i novinskog otkrića, ali na kraju nije mogla da ignoriše znake koji su nagoveštavali da je njeno jalovo telo zaista nosilo plod. Nije razumela tu nauku – ono što nije mogla sa jednim čovekom, mogla je sa drugim. Možda sudbina, ili priroda (jer ta boginja ima više imena), ima dar da otkrije kada je neko našao pravu osobu. Napokon, Stiven bio pogrešna osoba i nije imao problem da Karol zatrudni sa njim. Stiven. Nije mislila na njega nedeljama. On... oni... sigurno su dobili dete do sada. Kakav li je otac postao? Leonora je zamišljala da je bio nekako odsutan – za školske izveštaje i bavljenje u stakleniku, ali ne i za noćno hranjenje deteta. Činio se daleko. Ali Alesandro je bio ovde.

I mogao bi biti onaj pravi, znam to.

Ali kako će primiti vest? Leonora je pročitala dovoljno knjiga i videla dovoljno filmova da zna da je klasičan odgovor stranog zavodnika da nestane bez traga na prvi pomen deteta. Nije je zbunjivalo što njena situacija izuzetno podseća na majčinu i što su Elinor i Bruno imali sve, samo ne srećan kraj.

A ipak, juče je bio dan gotovo savršene sreće. Premda je vetar bio hladan, nisko narandžasto septembarsko sunce sijalo je sve vreme, glačajući grad, čineći ga ponovo prijatnim. Kada je bila sa Alesandrom osećala je da ju je grad ponovo voleo. Samo kada je bila sama palate su nosile drugačije maske, a senke joj pretile oblicima i koracima. Pošto su se vratili sa groblja, Alesandro ju je odveo na Ponte dei Punji, pijacu na vodi, gde piljari prodaju svoju robu iz čamaca nanizanih ispod mosta. Dok su se šetali duž kanala udišući miris narandžastih cvetova tikvica i osušenih tartufa ili birajući teške tamnomodre patlidžane nalik na ogromna jaja, Leonora je osetila

opojan osećaj zadovoljstva. Kada bi on uvek bio tu. Da su samo mogli da premoste razdaljinu koju je on nametnuo između njih, ne geografsku udaljenost koja je potrebna zbog njegove obuke, već psihološki osećaj razdvojenosti koji je osećala gotovo svakog trenutka koji su provodili zajedno.

Zbog nečega je uzdržan, znam to.

I sada je znala da bi njena vest sve promenila. Može je koštati vidljivog nagoveštaja bliskosti koji su imali. Da zadrži tu misao jače je pritisla stomak.

Barem imam tebe.

Njeno dete. Sa rukama na stomaku, zamišljala je kako raste, razvija se kao što mora tokom sledećih nekoliko meseci. Videla je svoj stomak kao parison, koji raste u savršenoj oblini dok ga ispunjava dah života. Ona je sada bila posuda koja čuva dete u sebi. Venecija je udahnula u nju novi život. Ona je bila peščani sat, koji otiče da obeleži mesece pre nego što se porodi. Pesak koji ističe, dete, staklo, sve se činilo povezano u ogroman, sudbonosni plan. Osećala se i čvrsto i lomljivo, kao samo staklo. Sve njene stare nade su ponovo oživele – davno zaboravljena uzbuđenja kojih se sećala od ranije, kada su ona i Stiven pokušavali po prvi put: imena, boja za dečiju sobu, zamišljanja detetovog lica kombinacijom njenih i njegovih crta lica. I sada, čak iako bi Alesandro otišao, ona je imala njegovo dete. Sada bi njene crte lica bile kombinovane sa njegovim. „Naše dete“, rekla je glasno svom stomaku.

Alesandro se okrenuo pospano. „Šta si rekla?“

Došao je taj trenutak.

Okrenula se ka njemu tako da gledaju jedno u drugo. Njene otekle grudi pale su postrance po pokrivaču, a pramen zlatne kose preko lica. Kada ga je sklonio, Alesandro je pomislio da nikada nije bila lepša, kao da je sijala iznutra. Posegao je prema njoj, ali ga je ona zaustavila rečima. Nikada nije volela odvažnu kliničku izjavu „Ja sam trudna“, pa je umesto toga rekla: „Rodiću tvoje dete.“

Šok je bio primetan na njegovom licu, i posle trenutka ošamućenosti njegove ruke su potražile njen stomak i odmarale se na njemu zajedno sa njenim rukama. Zatim je spustio glavu i osetila je njegove meke kovrdže kada je spustio svoj hrapav obraz na njen stomak. Osetila je

vlagu i kada je podigao lice, niz njega su tekle suze. Od tog trenutka znala je da će sve biti u redu.

Bilo je u redu. Alesandro je bio oduševljen i zvao je sve koje je znao da im saopšti vest da će dobiti sina. „Kako znaš?“, smejala se Leonora, jer je odbijao da uzme u obzir drugačiji ishod. „Jednostavno znam“, rekao je. Zadirivala ga je da je „tipičan Italijan“, ali on se nije uznemiravao, govoreći: „Ne, ne, kara, ako budemo imali devojčicu isto ću je toliko voleti. Ali znam da je dečak.“ I nije dozvolio da ga to pogada.

Ostatak jutra ponašao se prema njoj kao prema staklu njene metafore, donoseći joj vodu, prinoseći joj stolicu i podižući čak i najlakši teret umesto nje. Zadirivala ga je, ali je njeno zadirkivanje poticalo od čistog olakšanja i radosti.

Pa ipak...

Prerano, otišao je. Danas je državni praznik, dan posle Nedelje svih svetaca, ali sutra njegov kurs ponovo počinje. Mora da se vrati ovog popodneva, da završi svoje štivo pre sutradan ujutru. Kada je napuštao stan, poljubio ju je sa dodatnom nežnošću, ali u svoj slasti Leonora je pomišljala na nedelje bez njega. A posle toga, kada počne službu u Veneciji, šta onda?

Ne usuđujem se da pitam.

Leonora se vrtela po kući, besplodno počinjući zadatke koje nije mogla da dovrši i onda je odlučila da ode do biblioteke „Sansovinijana“ i malo istražuje o Koradinu. Jer sutra mora da se vrati u fondariju, da se suoči sa Adelinovim gnevom zbog prestanka kampanje, a sada i ove vesti.

I onda šta?

Morala je da bude iskrena prema sebi. U svom uzbuđenju Alesandro nijednom nije pomenuo planove za budućnost. Svi razgovori su se odnosili na dete. Iako Leonora nije očekivala viktorijansku prosidbu, sada je smatrala da je čudno da nijednom nije pomenuo mogućnost da se useli.

Dok je šetala preko trga, Leonora je počela da oseća da se grad ponovo povlači. Osećala je da joj ljubavnik i posao izmiču i da se hladna, prazna zimska Venecija zatvara. Mislila je na turiste i izletnike,

na one koji traže zadovoljstva i sanjare, koji su sada otišli. Nikada nisu videli ovakav grad. Ovo je bio pogled na grad samo za one koji žive u njemu. Mračni dani, stara kaldrma i praznina. Visoko je podigla glavu i mislila samo na svoje dete.

Moram da saznam istinu o Koradinu pre nego što se dete rodi. Moram da se pomirim sa prošlošću pre nego što se okrenem ka budućnosti. Jer je Koradino i bebina prošlost.

ODBAČENA

„Žao mi je, Leonora.“

Iskreno, izgledao je kao da mu je žao. Adelino je takođe izgledao staro i bledo.

„Morao sam da prekinem kampanju. Potražuju moja dugovanja. Nikako ne mogu da te zadržim sada.“ Došao je do prozora kancelarije, kao što je uvek radio, tražeći utehu u pogledu bez premca.

Leonora je osetila trzaj u stomaku.

Da li je to bila beba? Ili to što sam shvatila da sam upravo ostala bez posla zbog koga sam došla ovde?

Spustila je ruku dole, a on se okrenuo na vreme da vidi taj pokret. Mahnuo je rukom ka njenom stomaku.

„I sada sa tvojom... divnom vešću, nije u pitanju samo obzir prema finansijama, već posledica za tvoje zdravlje. Hemikalije i pigmenti koje ovde koristimo, da ne govorim o vrelini. U svakom slučaju moraš uskoro da odeš. Kada ti je termin? U februaru?“

Klimnula je glavom.

„Pa“, teško je seo za svoj sto. „Hajde da ovo nazovemo porodijskim odsustvom. Videću kako se stvari odvijaju ovde. Moram da smanjim izdatke.“

Leonora je progovorila: „A posle toga?“

Adelino je zavrteo glavom. „Zaista ne znam. Zavisi od posla. Uvek opadne između Božića i Karnevala. Mogao bi to biti moj kraj.“ Skinuo je naočare i protrljao oči. „Da budem iskren, Leonora, ne mogu da priuštim sebi da te plaćam, osim onog što si zaradila do kraja meseca. Možeš da me tužiš, pretpostavljam, zbog isplaćivanja porodijskog bolovanja, ili kako god se to zove. Sigurno bi bilo prvi put na ovom ostrvu. Ali nemam ništa da ti dam.“

„Nikada nisam ni tražila.“ Bez ikakvog smisla, osećala se kao da će da zaplače – kao da je ona ovo njemu učinila. Iako nikada nije želela

da bude deo oglasne kampanje, iako je njegova pohlepa potopila brod, osećala se odgovorno.

„Voleo bih da kažem da možeš da se vratiš. Ali istina je da ne znam. A sigurno za sada, u svetlu štampe, tvoje prisustvo ovde je nekako..“

Ona je završila umesto njega: „Zbunjujuće?“

Adelinove oči, male i nepoznate bez naočara, pogledale su sto.

Postojalo je još nešto što je morala da zna. „A Roberto? Hoćeš li ga vratiti na posao?“

„Leonora, ne slušaš. Ne mogu *nikoga* da zaposlim, ma koliko bio vičan poslu. Čak iako..“

„Čak iako šta? Pokušao si, zar ne?“

Adelino je dugo uzdahnuo. „Otišao sam da ga vidim, da. Ali njegove komšije su rekle da je otišao.“

„Otišao? Gde“

„Ne znaju. Misle u inostranstvo.“

Leonora ga je pogledala. Želela je da se naljuti, ali je umesto toga osećala samo sažaljenje. Njena tuga zbog neminovnog toka razgovora bila je ublažena olakšanjem da je Roberto napustio grad.

Ustala je. Sišla je niz stepenice, kroz vrela vrata, i na fabrički sprat. Muškarci su prestali da zure, a bez Robertovog klevetničkog prisustva osetila je animozitet, ali ne opasnost. Osetila je tako voljenu toplotu peći poslednji put. Vetriji su ljuljali svoje lule za duvanje u rashlađujućim lukovima kao mnogobrojna klatna. Tik-tak. Vreme je isteklo. Pogledala je komade stakla, dugu boja, poređane po radionici u različitim fazama izrade. Omirisala je siliku i sumpor i okrenula se ka vratima pre nego što njene suze pomute vatru. Bilo je tako čudno osećanje, ta zbrka osećanja. U izvesnom smislu bila je srećnija nego ikada. Imaće dete, dete koje je raslo svakodnevno u njoj. Držala je srce na vratu. Beba je sada ove veličine – veličine srca koje je nosila. Ali u isto vreme, izgubila je ono zbog čega je došla ovamo: njen kreativni odušak, zarađivanje za život. Kada je izašla napolje, otišla je do uličnog znaka.

Fondamenta Manin. Ako bih samo mogla da saznam da je Koradino nevin, kada bi ponovo mogao da postane heroj, da li bi mogao da spasi ovo mesto kojem sam ja pomogla da propadne?

KRALJ

Koradino je osetio mučninu. Nije znao da li je bio gori smrad unutra ili izvan kočija - izvan kočije zbudujući zvuci i mirisi truleži Pariza, a unutra previše parfema napuderisanog i namazanog pomadom Diparsmijea, koji se doterao za prijem kod kralja. Koradino je takođe bio bogato odeven u finu svilu; njegov prelaz od „uskrsnulog mrtvacu prekrivenog blatom“ do „aristokrate među zanatlijama“ izvršen je u toku putovanja. Čak je sada osećao veću mučninu nego onda kada se prebacivao sa barke na čamac, sa čamca na brod, sa broda u kočiju.

Mogao bih da povratim na svoje fine nove pantalone.

Pariz mu je izgledao kao zbudujuće i pakleno mesto. Protivno svakom smislu, prostranstvo je to što ga je mučilo – uzani kanali i prolazi Venecije i Murana činili su da se oseća sigurno, a ovde su ulice bile široke i osetio se ranjivo.

I smrad.

Smrad ljudskog izmeta bio je svuda – nije čudo što je Diparsmije držao malu naperfemisanu maramicu na nosu. Barem je u Veneciji postojao efikasan i zdrav način odstranjivanja đubreta; sa kanalom ispred svakih vrata, mogao si samo da izbaciš svoju prljavštinu u vodu ili da vršiš nuždu direktno u kanal. Ovde je izgledalo da je troma braon Sena bila glavna arterija ljudskog otpada koja je ceo grad zagađivala smradom i zaraznim bolestima. A buka! U Veneciji jedva da se čuje zvuk osim nežnog pljuskanja dok gondola preseca površinu vode kanala. Jedinu kakofoniju činili su prijatni tonovi karnevalskog veselja i predstava. Ovde je Koradinu odzvanjalo u glavi od konjskih kopita i tutnjave točkova kočija. Pre današnjeg dana najviše konja koje je Koradino video na jednom mestu bile su četiri bronzane statue koje su u tišini stražarile Venecijom sa vrha bazilike svetog Marka. Ovde je bilo hiljadu tih stvorenja – velikih, ružnih i nepredvidljivih. Smrdljivo slatka aroma širila se ulicama

od njihovog izmeta, gomila koje su se pušile i koje su lepo odeveni građani delikatno preskakali.

Zgrade, iako visoke i velike, nisu imale ništa od delikatnih ornamenata mletačkih palata sa Grand kanala. Ali su zaista bile imponantne. Jedna velika bela crkva visoko je sezala u nebo sa dve kule nazubljenih vrhova.

„Pogledaj“, rekao je Diparsmije, „posmatra nas veličanstven ukras sa grotesknim licem.“

Smešan opis. Na šta li momak misli?

Kada je Koradino izvurio iz kočije video je, visoko iznad, zle demone koji su čučali na građevini, zureći u njega sa zlom namerom. Uvukao je glavu nazad, iznenada uplašen, i kada je kočija stala ispred posebno impresivne građevine, Koradino je osetio potpuno neželjen bol za gradom koji je napustio.

„Stigli smo“, rekao je Diparsmije, dok je napuderisan sluga u livreji prilazio da otvori vrata kočije.

Kraljev dom bio je pozlaćen i veličanstven, ali za Koradina, nije bio ravan Duždovoj palati gde je bio sa ocem na prijemu kod dužda.

I sam kralj – potpuno iznenađenje.

Nemarno je sedeo na prelepo izrezbarenoj stolici podignutoj na podijum. Monarhovo lice nije se videlo od kovrdža njegove perike pošto se nagao prema podu gde se mali pas igrao sa njegovom rukom ukrašenom prstenom. Pas se oblizivao zbog poslastice sakrivene u kraljevom debeljuškastom dlanu. Uvek posmatrač detalja, Koradino je opazio bogatstvo prstenja na punim prstima i beli prah koji se zadržao između njih. Iako su bili najavljeni, kralj je govorio kao za sebe.

„Poklon engleskog kralja. *Epinard de roi Charles*. Španijel kralja Čarlsa.“ Obuzeo ga je čudan napad kada je počeo da grokće kao svinja koja traži tartufe. Koradino je čekao da mu priđe posilni sa bočicom leka ili da upali pero ispod kraljevog nosa da ga spasi bolesti, kada je shvatio da se kralj *smeje*.

„Engleski kralj je pas! Engleski kralj je pas! I to mali!“ Luj je uživao u svojoj duhovitosti još nekoliko trenutaka pre nego što je nastavio da se igra sa kućetom. „Zvaću te Minu. Lepo francusko ime. *Da*, hoću. *Da*, hoću.“

Španijel je kružio oko ruke, sada već nestrpljiv, i bio je nagrađen za svoju istrajnost kada mu je kralj ostavio poslasticu. Pas je halapljivo pojeo bombonu, a zatim je čučnuo, drhteći i naprežući se, da se pokaki na tepih. Vladala je tišina, jer je dvor gledao savršen izmet koji blista na neprocenjivoj persijskoj tkanini. Koradino je pogledao kralja, predviđajući bes, ali opet ga je obuzeo napad – kralj je zabacio glavu u veselju i Koradino je napokon video njegovo lice. Iskrivljeno kao ukrasi sa grotesknim licima koje je video ranije, zatvorenih očiju, sa slinama koje su mu tekle iz nosa sve do usta, Koradino nije osećao ništa osim prezir prema čoveku za koga se govori da je najveći hrišćanski monarh. Pogledao je Diparsmijea, koji se duboko poklonio i pošao ka izlazu, jasno pokazujući da se planiran prijem neće dogoditi danas. Koradino je pratio svitu. Stigli su do vrata kada ih je glas zaustavio.

„Diparsmije!“

Obojica su se okrenuli i videli drugog čoveka kako sedi na tronu: lica staloženog, sređene perike, kremen očiju.

„Znači doveo si mi Venecijanca da dovrši moju viziju, da?“

Diparsmijeova maska uglađenosti na trenutak je skliznula sa njegovog lica u izuzetno zapanjujućem prelazu, ali uskoro se uvežbana uglađenost vratila.

„Da, veličanstvo. Dozvolite mi da predstavim sinjor Koradina Manina iz lepog grada Venecije. Verujem da se nećete razočarati u njegovo umeće.“

„Hmmm.“ Kralj je lupkao noktom po zubu, a i nokat i zub su se žuteli u odnosu na napuderisane bele obraze. A onda, iznenada, „Da li ste videli Svetu kapelu?“

Koradino je shvatio da se njemu obraćao. Duboko se poklonio. „Ne, Vaše veličanstvo.“

„Treba. Zaista je izuzetno lepa. Smatra se izuzetnim primerom rada u bojenom staklu.“ Na trenutak je kraljevo lice izgledalo kao da sija od ponosa zbog najlepšeg dragulja njegovog grada. „Ali, naravno, zaista mi nije lepša od Minuovog malog doprinosa tamo.“ Da podvuče svoj zapanjujuće *volte face* (nagla promena), pokazao je na izmet koji je još ležao na tepihu. „Mali komadi stakla, višebojna maštarija, male bombone, sićušna prozorska okna, sve pomešano u jedno. Dovoljno dobro za dete. Dovoljno dobro za Boga.“ Ustao je sa stolice. „Ali ja

sam kralj. Želim veličanstveno, čisto staklo, velike komade, ogledala bela i zlatna da odražavaju moju veličanstvenost. Možete li to da uradite za mene, sinjor?“

Koradino se uplašio, ali je znao svoje mogućnosti. „Da“, rekao je zvonkim glasom. „Mogu.“

Kralj se prijatno nasmejao. „Dobro.“ Približio se. Diparsmije je pognuo glavu, ali je Koradino pogledao kralja u oči. „Ako budem zadovoljan, odlično ćemo vas nagraditi. Izneverite me, i neću biti milostiviji od vaših venecijanskih vrhovnih gospodara sa njihovim sramotno *temeljnim* metodama pravde.“ Kralj se okrenuo i vratio do svog trona, namerno gazeći pseći izmet. Dok su se velika vrata zatvarala ispred njega i Diparsmijea, Koradino je mogao da vidi đon kraljeve satenske papuče umazan izmetom.

Diparsmije je bio iznenađujuće veseo u kočiji. „Dobro. Upoznao si kralja i on izgleda zadovoljan tobom. Mislim da je sve prošlo izuzetno dobro.“

Koradino je bio začuđen i ćutljiv.

„Zar ne misliš da je zaista najveličanstveniji od svih monarha?“

„Moje iskustvo sa monarsima je ograničeno na samo ovaj jedan prijem, Diparsmije, ali priznajem da se ponaša na jedan... interesantan... način.“

Iskreno, tvoj kralj je odvratno derište, ali da kažem ono što mislim ne bi bilo diplomatski, moglo bi biti čak i opasno.

„Misliš da je šarmantan? Ja mislim. Izgledao je veoma dobro raspoložen danas.“

Nadam se da nikada neću biti prisutan kada bude loše raspoložen.

Diparsmije se nagao napred na poslovan način. „Sada, odvešćemo te do tvoje kuće u selu Trijanon – veoma je dobro opremljena, videćeš. Tamo smo ti doneli radno odelo. Kada se spremiš za posao, odvešću te na gradilište palate u Versaju. Mislim da će te impresionirati radovi na zgradi – već izgleda čudesno. Premda, video si mnogo čudesnih stvari danas, budi siguran.“

Koradino se smrknuo složio. Video je kralja koji nije kralj. Razmišljajući o monarhovoju dvostrukoj prirodi, izrazio je zabrinutost koja je rasla u njegovim grudima tokom poslednjeg sata: „Diparsmije,

kako mogu da verujem tebi i tvom – kralju? Kako da znam da ćete mi dovesti Leonoru kao što ste obećali i da me nećete ubiti kada vam kažem svoje tajne?“ Diparsmije je iskreno pogledao njegove zabrinute oči. Ili su njegove oči govorile istinu ili su bile oči veštog lažova.

„Moj dragi momče, imaš moju reč. Ne znam kako stoje stvari u Veneciji, ali u Francuskoj se čovek veže za reč.“

„O, u Veneciji takođe. Čak se i Desetorica drže svoje reči, u dobru i u zlu.“

„Onda me razumeš. Predlažem da podučavaš mesec dana našeg poslovođu svojim načinima izrade ogledala, da pokažeš dobru volju. Onda ćemo ti dovesti Leonoru. Zatim ćeš ostati ovde sledećih jedanaest meseci da nadgledaš radove na palati. Na kraju godine si slobodan da živiš sa ćerkom, a da radiš sa staklom možeš i ne moraš, kako izabereš.“

Zvuči previše lepo da bi bilo istinito.

„Vaš poslovođa za staklarske radove, kakav je čovek?“

„Zove se Gijom Seve. Veoma je iskusan, čovek u zrelim godinama, dobar zanatlija.“

Koradino je zavrteo glavom. „Ne valja. Meni je potreban mlad čovek, neko sa prirodnim talentom, sa voljom da uči, a da nije naučio sve loše načine izrade. Neko ko će učiti od mene, neko stariji od mene.“

„Dobro.“ Diparsmije je na trenutak razmislio. „Onda bi to verovatno bio Žak Šovir, šegrt, ali talentovan. Ima dvadeset jednu godinu.“

Koradino je klimnuo glavom. „Savršeno. Biće potrebno vreme i posvećenost. Tako nešto ne može da se nauči za kratko vreme.“

Diparsmije se ponovo naslonio. „Sve će biti dobro“, rekao je lako. „Imaćeš sve što ti je potrebno – vreme, materijal, ljude. Palata će biti veličanstvena, videćeš.“

Palata je već bila veličanstvena. Sedeći u novoj radnoj odeći, koža njegove kecelje i narukvica slatko su mirisali; Koradino je bio leđima okrenut polusazidanoj palati, a licem ka vrtovima. Naslanjao se na nedavno isklesane zidove ugrejane zalazećim suncem. Gledao je, dokle pogled doseže, vrtlare kako oblikuju divne zelene travnjake, dok su radnici zaduženi za vodovod skretali prirodne izvore u ogromna

ukrasna jezera koja su počela da se pune pred njegovim očima – i sama velika ogledala. Uprkos udaljenom zveketu zidarskih čekića i udaranju stolara, Koradino je bio spokojan po prvi put od kada je došao u Francusku. Senka mu je zaklonila sunce i on je podigao pogled – nežan mladić razbarušene kose i tamnih očiju pružio mu je ruku.

„Ja sam Žak Šovir.“

Koradino je prihvatio ruku i podigao se uz njenu pomoć. Dečak, očekujući rukovanje, nasmejao se zbog ovog neočekivanog postupka. Koradinove oči su bile u visini njegovih. Dečak je imao dobre oči, tamne i iskrene. Nije imao potrebu da traga za njihovim skrivenim značenjem, kao što je činio sa Diparsmijeom. Niti mu je smetalo što je ime Žak francuska verzija imena Đakomo, porodice koju je napustio.

„Latimo se posla, Žak“, rekao je Koradino, prijateljski zagrlio dečaka i okrenuo leđa pogledu. Zajedno su otišli do livnice.

Dečak će odgovarati.

ČISTILIŠTE

Kada sam ušao u fondariju 'Versaja', napokon sam bio kod kuće.

Kada je Žak otvorio tajnu odaju za koju su samo on i njegov majstor imali ključ, Koradino je video da je dobio sve što je tražio. Tu su bile bačve sa vodom, rezervoari sa srebrom. Bila je tu i peć, naložena ugljem i spremna, sa usijanom crvenom masom kristalo stakla u svom središtu. Tu su bili njegovi štapovi, njegove lule za duvanje, njegove lopatice. Tu je bilo i njegovo sedlo za oblikovanje i klješta. Tu su bili njegovi pigmenti: plavi lapis, crveni skarab i listići zlata među njima. Tu su bile njegove boce nitrata, sulfata i žive. Ovde, kod kuće, mogao je ponovo da radi.

Njegovi prsti bez otisaka bili su željni da dotaknu štapove i pigmente, da ponovo nešto naprave posle dugih mesec dana provedenih na moru i na drumu. Žakovo prisustvo mu je smetalo jer je navikao da radi sam. Ali danas je bio dan kada napokon mora da otkrije svoje metode i osetio je mučno protivljenje u grudima. Ne zato što je mislio da će dečakove veštine ikada nadmašiti njegove, već zato što je on sam deset godina pravio ogledala na svoj način i osećao se kao da se odriče dragocenosti, dela sebe, veštine koja ga je toliko drugo određivala.

Veština koja mi je spasla život, jer su me zbog nje Desetorica poštedela. Jednom kada ostanem bez nje, šta će me štititi od kralja?

Hoće li Luj odlučiti da bi, kada mu Koradino oda svoje tajne, bilo bolje da ga ukloni? A opet, kakav ima izbor? Bio je u čistilištu čekajući da Leonora dođe, i otkrivanje njegovih metoda rada predstavljalo je deo pogodbe koja bi je dovela na ove obale. Bio je u predvorju pakla. Potpuno neželjeno sećanje na Danteove kuplete (dvostih sa srokom) odzvanjalo mu je u glavi. Setio se da je u *Il Purgatorio*, čistilištu, njegovog imenjaka ubio francuski kralj. Koradina, vladara Sicilije osuđenog na propast, ubio je Šarl Anžujski, pristalica državnog udara. Taj Koradinov otac, kralj Manfred, ubijen je takođe.

Ali kada se okrenuo i video Žakove tople smeđe oči – željne i sjajne, koje su odražavale Koradinovu ljubav prema ovom zanatu – utešio se i odbacio mračne misli. Nije imao sina da mu prenese veštinu i možda ga nikada neće imati, te mu je ovo bila prilika da prenese svoje znanje i uživa u podučavanju ako može.

Tu je Leonora naravno, ali nijedna žena nikada nije bila duvač stakla, niti će ikada biti.

Sve ono čemu se nadao za svoju ćerku bilo je da bude srećna, da se dobro uda i uživa u porodičnom životu, koji je njemu bio oduzet.

„Pa“, rekao je Žaku sa čvrstinom koja je protivrečila njegovim sumnjama, „počinjemo.“

Uzeo je najveću lulu za duvanje i posegao u vatru za istopljenim kristalo staklom. Dok je osećao kako vatra žari njegovo lice, ponovo se setio Danteovih reči, ali ovoga puta njegovog omiljenog kupleta: „Baš tako je gorela večna vatra, / I, dok je čelik raspaljivao drvo, zapalio se pesak.“ Koradino je sada palio pesak, mameći kristalnu lepotu iz jezgra praha. Uzeo je tako veliku količinu istopljenog stakla na kraju lule da je morao stalno da okreće štap dok je duvao parison.

Žak je delovao zbunjeno, i povremeno je pitao svog majstora: „Metre, mislio sam da pravimo ogledala, a ne da duvamo staklo.“

Koradino je spustio pogled sa strane dok je duvao. Tamo se nalazila radost.

Kada je parison bio naduvan, Koradino je okrenuo mehur na kraju lule i prebacio ga na štap. Zatim je odneo parison do rezervoara sa vodom i ostavio ga da se tu odmara, plivajući kao bova. Dok se hladio uzeo je oštar nož i brzo presekao mehur po dužini tako da su strane cilindra pale ravno po površini vode, a ćilibarsko staklo se ohladilo u obliku ravne ploče.

„Pa...“ udahnuo je Žak u tišini punoj poštovanja, „...tako se to radi.“

Koradino je čučnuo i čkiljeći gledao izvežbanim okom površinu rezervoara. Klimnuo je glavom. „Da. Tako. Slučajno sam otkrio ovaj metod, ali to je jedini način da napraviš okno takve veličine, a da do kraja bude iste debljine.“

„A voda?“

„Voda je, kada je umirena, potpuno ravna kadgod leži na zemlji. To je prvobitno – prirodno ogledalo. Čak iako se rezervoar ili sud nagnu, voda će se uvek iznivelisati. Samo se nadam da će francuske vode vaših zagađenih reka praviti fino staklo kao i slatka akva venecijanske lagune. Sada moramo da obučemo novorođenče.“ Nežno je podigao ohlađeno okno i položio ga na površinu susedne bačve, koja je sadržala istopljeno jedinjenje srebra, toliko svetlo da je ličilo na samo ogledalo. „Ovo je sulfat žive i srebra“, rekao je Koradino, „ali samo po površini. I ovde je voda ispod.“

„Zašto, metre?“

„Zato što su ova srebrna jedinjenja veoma skupa. Čak bi i za tvog kralja bilo suviše rasipanje da sa njim napuni ceo rezervoar. Ali ga je dovoljno na površini da pokrije staklo pravilnim tankim slojem da reflektuje svetlost. Moraš uvek da vodiš računa da pokriješ čitavu površinu rezervoara da ne bi ostale praznine koje neće pokriti staklo. I pazi na živu – to je zlo jedinjenje koje lako prodire kroz kožu čoveka. Mnogo naših kolega je umrlo zbog svoje umetnosti – znam jednog sa kojim sam veoma blizak.“

Nasmejavao se na svoj crni humor kada se setio kako je imitirao trovanje živom – bojeći u crno jezik sa drvenim ugljem i dopuštajući da pljuvačka teče iz njegovih usta na „samrtničku postelju“. Ali kada se setio kako je Đakomo reagovao na ovaj prizor, prestao je da se smeje.

Okrenuo se ka Žaku. „Samo pazi da te dotakne što je moguće manje ove mešavine. Evo...“, pokazao je, koristeći dva mala kožna čepa da podigne ogromno posrebrano okno. „Srebrni sloj se veoma brzo suši – vidiš? Gotovo se presušio na vatri peći.“

Žak je gledao sa strhopoštovanjem dok se jedinjenje sušilo, i kada se osušilo, njegov nejasan odraz pretvorio se u izoštrano, jasno savršenstvo.

„Sada, vidiš da su ivice grube tamo gde sečem parison? Režemo ivice koristeći isti nož i metalni lenjir. Koradino je prilagodio izvođenje rečima. „Neophodno je prelomiti samu površinu srebrnog sloja jer, kao što vidiš, staklo će pravilno pući duž linije koju si napravio. Ovde

ima mnogo metalnih lenjira, jer kao što znaš, krunska okna naših ogledala u palati treba da budu zakrivljena, a za takva će ti trebati jedan od ovih.“ Koradino je podigao gipku metalnu šipku koju je iskrivio. Dok je Žak klimao glavom, Koradino se vratio ogledalu koje je ležalo na sedlu za sečenje. „Na kraju, uzimamo kožu divokoze“, uradio je to, „umočimo je u stipsu i izgancamo površinu da zaštiti i razbistri okno. Vidiš?“

Žak je mislio da ogledalo ne može da bude bistrije, ali je sada staklo izgledalo kao da peva. Čuđenje i divljenje ocrtavali su mu se na licu, i Koradino je mogao da vidi da njegov šegrt ima mnogo pitanja: „Metre, kako drugi prave ogledala?“

„Oduvek su postojala ogledala. Arapski nevernici polirali su štitove da bi videli svoj odraz. Ali kod drugih naroda pokušavali su da tanko izrolaju staklo iz jednog komada, kao da prave pitu. Rezultati su zadovoljavajući, ali je nemoguće napraviti veoma veliko okno na ovaj način – staklo se ohladi i stvrdne, čvornovato je i neravno. Ali sa duvanjem možeš da napraviš parison veliki koliko ti pluća dopuštaju, a i kada formiraš staklo kao cilindar, njegove dimenzije se povećavaju više nego duplo. To je čista matematika.“ Slegao je ramenima da umanjuje divljenje koje je video u Žakovim očima. Ali je video i nešto drugo – video je kako se dečakove ruke pružaju ka vatri kao što su učinile i njegove.

Znam da sam mnogo pričao – mnogo više pričam kada govorim o svom poslu nego u drugim prilikama. Oni koji me poznaju mogu da pomisle da sam nem kao ostriga. Neka mi dopuste da pričam o staklu, videće kako postajem brbljivi papagaj. Dosta.

Izgovorio je reči koje je mislio da nikada neće: „Sada probaj ti.“

JUNAK

Sinjor Aldo Savini, upravnik odeljenja retkih knjiga u biblioteci „Sansovinijana“ na Trgu svetog Marka, blago se iznenadio kada ga je lepa plavuša zamolila da joj pomogne da spusti esnafske spiskove staklara iz sedamnaestog veka. Ali mora da je član biblioteke. Proverio je njenu novu plastificiranu člansku kartu – po imenu je bilo jasno da je iz Venecije. Slegao je ramenima i dodao joj par tankih pamučnih rukavica sa zidnog držača. „Morate da ih stavite, sinjorina. Ove knjige su veoma stare i krte. Takođe morate da koristite stalak za knjige da bi se umanjila oštećenja hrbata knjige i samo okrećite stranice po lameliranoj oznaci. Ne dodirujte papir.“

Sinjorina je ozbiljno klimala glavom tokom njegovih uputstava. Oči su joj bile zelene, ali su imale srebrne tačkice u sredini. To je boja maslinovog lišća sa farme na kojoj je Aldo Savini odrastao. Bibliotekar je osetio da je srce počelo brže da mu kuca i podigao je naočare uz nos, kao što je uvek radio kada se uzbudi. Aldo Savini još nije napunio četrdeset godina i ispod njegovog prsluka i kravate kucalo je romantično srce. Dok je pomagao sinjorini da spusti stare knjige bitnog datuma, njena zlatna kosa dodirnula je njegovu ruku i mogao je da oseti kako se miris njenog kokosovog šampona mešao sa mirisima stare kože i pergamenta knjiga. Kada mu se nasmešila i zahvalila, Aldo Savini je pomislio da bi ubijao zmajeve za sinjorinu Manin.

Aldo Savini video je „la prinčipesu“, kako ju je tajno zvao, mnogo puta u toku sledećih nekoliko meseci. Uvek je imala neku posebnu želju koja ga je stimulisala kao bibliotekara gotovo isto kao što ga je njena pojava stimulisala kao muškarca. Esnafski spiskovi, inventari, oporuke, podaci o rođenima i umrlima, pisma, računi, sve je to pronalazio za nju. I njega su intrigirala pitanja koja je postavljala na savršenom venecijanskom dijalektu. Uvek su se vrtela oko istog čoveka, Korada Manina. Čak je i Aldo Savini, premda je živeo povučeno,

čuo za tog čoveka. La prinčipesa ga je uznemiravala pitanjima pošto je ubrzo saznala da je Aldo završio paleografiju na Univerzitetu u Bolonji i mogao da čita zbijen stari rukopis koji ona nije mogla. Da li se u tim dokumentima pominje Korado Manin? Ovo ogledalo koje je kontesa Dandolo ostavila crkvi Frari, da li je Maninovo? Ovaj račun za rad na *palazzo* Bruni, da li pominje Maninov luster? Koje godine je sazidana palata? Ovaj brodski registar, da li u njemu piše Manin ili Marin? Ovi podaci o umrlima koji ukazuju na trovanje, da li je ovaj znak za živu ili neku drugu supstancu? Aldo Savini postao je fasciniran potragom, kao što je bio fasciniran njom. Očigledno je imala neku pomoć sa Univerziteta „Kale dela Foskari“, jer je obično išla tamo-amo, iz biblioteke na fakultet po savet i vraćala se nazad sa hrpom novih indicija. Uskoro je pogodio da je njen pomagač Ermano Padovani, eminentni naučnik koji je imao mnogo svojih knjiga u ovoj biblioteci. Nekih subota prinčipesa nije dolazila i Aldo je znao da je svoju istragu nastavila na drugom mestu. Profesor joj je dao, činilo se, prilično otvoren pristup najdubljim i najdragocenijim izdvojenim gradskim arhivama.

U svom romantičnom umu, Aldo Savini je postao vitez koji se bori za cilj plave prinčipese. Video je sebe kako se takmiči sa crnim vitezom, Ermano Padovanijem, u bibliografskom znanju. Bio je odlučan u tome da joj obezbedi neku vrstu otkrića pre profesora da bi bio njen heroj.

Tokom predstojećih meseci najjače zime, Aldo Savinijeva viteška fantazija poprimila je novi preokret, jer je uskoro postalo jasno da je prinčipesa trudna. Video je da joj se stomak uvećao, a njeno anđeosko lice dobilo obli, heruvimski izgled. Kada ju je video, izgubljenu u brodskom registru, sa kosom prebačenom na jednu stranu njenog labuđeg vrata, zapisujući u svesku koja je balansirala na njenom stomaku, njegovo srce zamalo što nije prestalo da kuca. On, Aldo Savini, zaštititiće je od nepoštenog zavodnika, ko god on bio. Pomoći će joj da završi potragu. Mora brzo da dođe do tog otkrića. A onda je jednog dana otkriće stiglo.

Tokom mnogobrojnih nedelja, Aldo je shvatio da se izvesni francuski elementi provlače kroz potragu: pitanja o špediciji, o Versaju, o trgovini staklom za Pariz, o dvoru Luja XIV, Kralja sunca. Onda

mu je sinulo – ako se prinčipesa interesuje za bilo koji evropski dvor iz sedamnaestog veka, postoji jedna sveprisutna ličnost koja bi uvek mogla da joj pomogne, a iz ovog je grada.

Venecijanski ambasador.

La prinčipesa se veoma uzбудila kada joj je pokazao dokument. Pošto ga je tri puta pročitala, donela je knjigu pisama do njegovog stola brzinom zbog koje se zabrinuo za njenu trudnoću koja je sada već poodmakla. Navalila je na njega da napravi kopiju dok na kraju nije odneo pismo do tajne odaje gde su specijalizovani skeneri i štampači ležali skriveni. Glomazne i skupe, ove mašine mogle su da kopiraju i najdelikatniji pergament uz korišćenje infracrvene laserske tehnologije. *Izlaganje jakim snopovima svetla običnog fotokopir aparata nije za ova dokumenta*, pomislio je Aldo Savini nežno. Odneo je stranice prinčipesi, koja ga je čekala kod njegovog stola. Čvrsto je držala stranice na stomaku, okrenute ispisanim delom spolja kao da nije želela da dete pročita njihov sadržaj. Izgledala je uzbuđeno, ali ne naročito srećno. Ipak, uvek uljudna, uputila mu je jedan od svojih osmeha bez premca: „Hvala, sinjor Savini“, rekla je.

Podigao je svoje naočare uz nos skupljajući hrabrost, ali se ona okrenula pre nego što je stigao da kaže svoje ime: „Aldo.“

Nije ga čula – nestajala je među policama sa knjigama, mislima već na nekom drugom mestu. I u skladu sa velikom viteškom tradicijom, kojoj je Aldo Savini bio naročito privržen, nikada je više nije video.

AMBASADOR

Kada je Žil Arden-Mansar, glavni arhitekta Versaja, pokazao Koradinu planove onoga što je zvao *Salon des glaces*, Dvorana ogledala, čak je i Koradino na trenutak pomislio da to ne može da se izvede. Tu je trebalo da bude dvadeset jedno ogromno ogledalo, svako sa dvadeset i jednim oknom. Svako okno je trebalo da bude izvrsno, ravno, istinito i sa kristalno čistim odsjajem. Nije trebalo da bude kosine na ivici, tako da se čini da je staklo u jednom komadu, bez smetnji za odraz u ogledalu. Štaviše, svako staklo trebalo je da odražava tačno prozor nasuprot njemu, tako da se spoljašnje i unutrašnje svetlo spaja i stvara, kako je Žil Arden-Mansar rekao, najsvetliju sobu na svetu. Takođe, tu je trebalo da budu fantastični nizovi fresaka na tavanici da oslikavaju kraljev život i slavu Francuske. Njih je trebalo da naslika kraljevski slikar Šarl le Bren i njegovi šegrti.

Le Bren je stalno bio na gradilištu, neumoljivo ispitujući Koradina o smeru svetla, o uglu odraza i uticaju na njegove slike. Polako, Le Brenove čudesne ploče su oživele – visoko iznad glineni golubovi leteli su u stratosferi, a lepotice obnaženih grudi ležale su na oblacima dok su gledale kraljevu zlatnu trijumfalnu kočiju. Koradino je prepoznao srodan talenat, ali je osetio težinu zadatka koji mu je postavljen. Njegovo staklo mora da odražava ovu slavu.

Čak i dizajner velikih vrtova, Andre le Notr, posetio je dvoranu da vidi kako će se njegova umetnost reflektovati na zidu od ogledala.

Uprkos svojoj rezervisanosti, Koradino je ipak video da mu je sva pomoć na raspolaganju – razgovori sa stolarima i zidarima, pomoć najnovije opreme za merenje, matematičari iz Pariza. Fondarija – svrsishodno napravljena u povrtnjaku palate – bila je dobro opremljena, a Žak Šovir je predano radio i dobro napredovao. Kada je Koradino preneo Žaku svoj tajni metod, dečak je procvetao, te su majstor i šegrt zajedno počeli da prave sve veća i veća okna. Koradino je postepeno morao sve

manje da popravlja Žakov rad i pri kraju prvog meseca Koradinovog boravka u Parizu, Žak je napravio prvo prihvatljivo četvrtasto ogledalo.

Noću se Koradino vraćao svojoj lepo nameštenoj kući u obližnjem selu Trijanon. Sa šest soba, sobaricom i malim povrtnjakom, pružala je veći komfor od onoga što je poznavao od kada je napustio *palazzo* Manin. Počeo je da se opušta – da oseća, po prvi put u toku godina, da ga ne posmatraju. Nekada je, dok je sunce zalazilo, stajao sa peharom finog francuskog vina u ruci na kraju bašte, gledao kako ogromna palata raste i mislio na Leonoru. Gotovo da je bio srećan.

Ovom novom osećaju spokojstva bilo je suđeno da bude kratkog veka.

Na važan dan, kada su prve posrebrene ploče postavljene na mesto u Dvorani ogledala, Koradino je stajao, podbočenih ruku, nadgledajući radove dok poslednje staklo nije postavljeno. Okupila se prilična gomila da gleda postavljanje, uključujući Ardena i Le Notra. Zaista privilegovano društvo. Na kraju su bili nagrađeni, kada je ogledalo postavljeno i gomila se povukla u strahopoštovanju. Tajac je nastao zato što su ljudi premeravali tvorevinu – ogledalo se izvijalo iznad njih, visoko i čisto, pozlaćeni potpornici prelazili su preko ogledala kao svetlost zatočena u zlatnom kavezu. Kao svoje sopstvene odraze, gomila je mogla da vidi poluzavršene vrtove i polunapunjena jezera koja se protežu u daljini, dokle pogled doseže, u optičkom čudu projekta. Ovo je zaista bilo čudesno i svi okupljeni mogli su da naslute kakva čuda mogu da očekuju kada dvorana bude dovršena. Niko se od njih nije pomerio u nemoćnosti da prestanu da gledaju. Razgovor, jednom utišan, sada je zamro. Ali ne samo zbog divljenja ili poštovanja prema umeću kome su prisustvovali. Zaćutali su zbog prisustva veličanstva. Kralj je ušao u prostoriju.

Luj je pošao prema ogledalu, a okupljeni su se odmah naklonili. Koradino se duboko poklonio, dok mu je srce brzo kucalo.

Da li će ovaj kapriciozni kralj da odobri moj rad?

Uskoro je imao da se pomiri sa većom uznemirenošću – njegov spušten pogled pronašao je kraljevske papuče, a zatim par cipela pored njih – bauta papuče sa crvenom čipkom, koje se prodaju jedino na Rijaltu.

Venecijanske cipele.

Koradinu se kosa podigla na glavi. Nije se usuđivao da podigne pogled. Ali dok se gomila oko njega uspravljala, majstorski je izveo da se povuče na kraj gomile, dok su se Arden-Mansar i Le Notr pomerili napred da se poklone kralju. Kralj je progovorio. Bubnjalo je u Koradinovim ušima toliko glasno da nije odmah mogao da čuje šta je rekao.

„Pa ambasadore, *pas mal, hein* (nije loše, je li)? Možda ćete čak i vi biti prisiljeni da priznate da će moj mali *chateau* (zamak), kada bude završen, konkurisati vašim trošnim palatama?“

Ambasador se poklonio uljudno, ali je Koradino mogao da vidi da su mu oči bile skrivene, a njihov pogled hladan i oprezan. Pomislio je da slabo poznaje ovog čoveka, da je član venecijanske Gvilini porodice, da je bio ataše Arsenala (uprava mletačke trgovačke mornarice) pre mnogo godina, kada je Koradinov otac trgovao na Baltiku. Tada je bio uzdržan, ali veoma pametan mladić. Sigurno se pomoću uticaja svoje porodice dokopao ovog uzvišenog položaja, ali se činilo da ga je njegova pamet zaslužila. Odeven u najbolji venecijanski somot i saten, sa podšišanom i nauljenom kosom i bradom, ambasador nije izgledao kao kicoš, već kao hladnokrvan, samouveren i veoma opasan čovek.

Kralj je ugledao Arden-Mansara i Le Notra ispred gomile. Dao je znak debelom rukom sa prstenom i par se duboko poklonio kada je kralj počeo da ih nepovezano predstavlja.

„Ovo je Arden-Mansar, arhitekta moje palate. A ono je Le Notr koji je zadužen za vrtove. Dobro napredujete?“ Odbio je njihove odgovore. „Da, da, ali ovo ogledalo je bolje od oba vaša napora, zar ne? Pretpostavljam da ste vas dvojica ljubomorni? Da ćete pozvati jednog od vaših zidara da baci ciglu na njega, Žil?“ Kralj se smejava svojoj šali dok mu se dvor pridružio. Onda je, kada je Koradino počeo da se opušta, Luj postavio pitanje koje mu je zaledilo krv. Gde je moj glavni staklar? Ne mogu da dopustim da vas dvojica poberete sve lovorike...“ Njegov pogled koji je tražio po gomili sreo je Koradinov. Koradinovo srce je toliko lupalo da je pomislio da će da umre. Osmeh je lebdeo na kraljevom licu kao letnji oblak. „Eno ga momak.“

Gotov sam – moj život je završen.

Ali puna ruka je pozvala Žaka Šovira. Gijom Seve, koga je ovaj posao zaobišao, nametljivo je malo gurnuo Žaka, i dečak je nezgrapno istupio, stežući svoju kožnu kapu u ruci.

Baldazar Gvilini zlokobno je gledao Žaka ispod luka obrve. On je obilazio oko dečaka na venecijanskim potpeticama, odmeravajući ga od glave do pete. Zatim je prišao ogledalu, skidajući sa ruke, prst po prst, svoju rukavicu od kože divokoze. Ispružio je svoj kažiprst i dotakao hladno, ravno staklo, ostavljajući zamagljen otisak. Koradino se protiv svoje volje trgao, kao da je zlikovac prstom dotakao njegovu ćerku.

Baldazar se okrenuo ka Žaku.

„Nešto nije u redu ambasadore?“ pitao je Luj, koji je izgleda prigušivao radost zbog prikriivenog ruganja. Ambasador je vidno razmišljao. „Oprostite mi, veličanstvo, razmišljao sam kako je ovaj čovek – Šovir zar ne – veoma mlad da stvori ovakvu majstoriju.“ Žak se pomerio kada je Luj odgovorio: „Možda je teško prihvatiti da je Francuska konačno postigla kvalitet izrade stakla, u kome su proteklih godina mnogo uživali Venecijanci. Baldazar je pogledao ogledalo, pa Žaka i obrnuto. „Koliko je okna u ovom ogledalu, *metre?*“, blagom ironijom je naglasio titulu.

Žak je umesno pogledao kralja koji je klimnuo glavom da može da odgovori. „Dvadeset jedno, uvaženi mesje.“

„Koliko ti je godina?“

„Dvadeset jedna, plemeniti mesje.“

„Kako prikladno. Ima neke prijatne simetrije u tome, zar ne mislite? Zaista, ovo je delo izuzetne lepote za nekoga tako nežnih godina. Ima bistrinu, jasnoću; neko bi mogao da kaže da ima venecijanski kvalitet.“ Pregledao je gomilu i Koradino se pomerio, obarajući pogled, sakriven iza jednog kršnijeg zidara.

„Čestitam, veličanstvo.“ Ambasador se još jednom poklonio, ali mu je pogled bio zamišljen iza diplomatskog izgleda lica.

„Dobro, dobro.“ Kralj je skromno odbio kompliment kao da je sam izradio ogledalo. Udaljio se iz dvorane, sa ambasadorom i koterijom za vratom. Zatim se, na kratko, kraljeva glava okrenula. Brzo poput bljeska, Lujev pogled je pronašao Koradina. Jedno oko se na trenutak

zatvorilo. Zatim se kralj okrenuo i nastavio dalje, neverovatan događaj je trajao ne više od trena, a svita čak nije ni zastala u svom kretanju. Koradino je, kada je dozvolio sebi da ponovo diše, pokušao da shvati šta je upravo video.

Kralj mu je namignuo.

Za njega je to igra. Zabava. Činjenica da je moj život izgubljen ako me otkriju, čitava ta pantomima sa Žakom, sve je to igra; delić kraljevskog ludiranja da prekrati vreme.

Znojeći se, sa udovima kao od stakla, stavio je ruku na svoje srce koje je lupalo, kao da želi da ga zadrži da ne iskoči iz grudi. Gvilini ga nije video, ne bi ga poznao čak ni kada bi ga video, jer je Koradino imao osam godina kada je upoznao mladog Gvilinija u Arsenalu kada je tamo bio poslovno sa ocem. Ali da li je Luj bio dovoljno kapriciozan da otkrije pravi identitet svog *maitre des glaces* uz konjak posle ambadorske večere? Ne, razmišljao je Koradino, kraljev nacionalni ponos, već u potpunosti iskazan, diktirao bi da zasluga za Dvoranu ogledala bude pripisana francuskim zanatlijama, sada i ubuduće. Onda, koliko dugo će ambasador ostati? Ne duže od nedelju dana, dve nedelje. Najbolje je da se pritaji dok ne čuje da je Gvilini otišao. Potresen, Koradino se vratio u fondariju, odbijajući Žakova bolna izvinjenja što je njemu pripala zasluga za Koradinov rad. Moram da razgovaram sa Diparsmijeom, pomislio je Koradino. Moram da dovedem Leonoru.

Ali Koradino je zaboravio na jednu stvar u svom rasuđivanju. Sâmo ogledalo ga je izdalo. U trenutku kada ga je Luj pogledao, Baldasar Gvilini, brz kao mačka, video je razmenu u ogledalu. Koradino je bio u pravu, Gvilini ga još nije prepoznao. Ali je znao da je Italijan i mali korak ga je delio od saznanja da je iz Venecije.

Te noći, posle ambadorske večere u njegovu čast, i konjaka uz koji mu Luj ništa nije rekao, Baldasar Gvilini vratio se u svoje odaje u Pale Roajalu. Odbio je pažnju kurtizane koja je dovedena iz Venecije i umesto toga seo za svoj kitnjasto pozlaćen pisaći sto.

Sasvim sam, sa navučenim teškim zavesama u toplom mirisu prisnosti savršene odaje, uzeo je pero i počeo da piše pismo. Na kraju je posuo peskom pergament, presavio ga nadvoje i zagrejao šipku

crvenog voska na sveći. Pritisnuo je otopljen vosak na papir, gde je ostao kao kap krvi. Okrenuo je svoj pečatni prsten i sa lakoćom duge prakse jasno utisnuo u vosak njegov oblik – krilatog lava svetog Marka. Okrenuo je pergament i adresirao pismo za Lujevog glasnika, koji je čekao ispred njegovih vrata.

Bilo je upućeno Njegovoj ekscelenciji venecijanskom duždu.

PRE SVITANJA

Leonora je od San Marka pešačila sve do kuće. Fotokopija ambasadorovog pisma bila joj je u torbi i osećala je njegovo prisustvo kako gori kroz platno. Tek je počelo da se smrkava i nije bilo nikoga na ulicama. Znala je zašto je tako – bilo je to veče uoči karnevala i svi građani Venecije su se spremali – doterivali su svoje kostime, posezali za preko potrebnim snom pre nego što nastupi noć bučnog uživanja. Sutra će se turisti vratiti u punoj snazi i grad će se probuditi iz zimskog sna. Zatvoren i hladan grad koji je poznat samo njegovim stanovnicima, nastaviće da cveta – princeza, kada bude poljubljena, probudiće se iz stogodišnjeg sna i procvetati za prosce još jednom.

A ipak najmračniji čas dolazi upravo pre svitanja. Leonorina šetnja do kuće bila je još jednom mučna zbog strašnih senki – ovoga puta ne samo zbog Robertovog prisustva (Da li je napustio Veneciju? Ili je još uvek bio ovde?), već zbog klevetničkog prisustva ambasadora, čije reči je upravo pročitala. Reči koje su osuđivale Koradina. Ovo dvostruko prisustvo vrebalo ju je na putu do kuće. Noć je bila ledena, sa vodom ispod nogu i u vazduhu, dah joj se pušio. Pokušala je da požuri, ali teret deteta se čvrsto smestio između kukova i bolne karlice. Osam meseci rasta i klizavi pločnici nisu dozvoljavali brz hod. Kuće i palate izbegavale su je svojim bezizraznim pročeljima. Sve je što je nekada bilo boje zlata i ćilibara, sada je bilo zeleno i sivo. Setila se nečega što joj je Alesandro rekao: da je u Veneciji mesečina zelena zbog odraza svetlosti u vodi kanala. Tako je bilo večeras, ali je zelena boja bila sablasna, jeziva; živome je davala boju mrtvacu. Kanal je bio prekriven hladnim zelenim staklom. Grad se ohladio i zaledio. Ovde nema utočišta, govore su kuće. Ti više nisi jedna od nas. Njeni osvetljeni prozori bili su svetionik koji je vodio do sigurne luke.

Svetlost? Neko je tu? Alesandro?

Njeno srce je kucalo jako i bolno dok je otključavala vrata – ali nije bio on, već njegova rođaka. Marta je sedela za stolom, sa *Il Gazzettinom*

ispred sebe. Podigla je pogled i nasmejala se kada je Leonora ušla, rumenih obraza od hladnoće i iščekivanja.

„*E fredo, vero?*“

Leonora je klimnula glavom skidajući rukavice i šal. „Ledeno.“

Dan je za plaćanje kirije. Zaboravila sam. Hvala bogu da sam dobila od Adelina ostatak plate za ovaj mesec. Mada Bog zna šta će se desiti sledećeg meseca. Ne bih mogla da podnesem da izgubim i ovaj stan.

Dok je otišla u kuhinju po novac iz svoje marokanske činije (skrovito mesto koje bi odmah primetio čak i najneveštiji provalnik), čula je kako je Marta taktično sklonila uvredljive novine. Platila je za mesec dana unapred i ponudila joj čašu vina. Izgledalo je da njena gazdarica okleva.

„Nisam sigurna... ja... u stvari, da, molim.“

Leonora je otvorila bocu valpoličela, a sebi je sipala vodu. Dok je voda tekla niz njene ruke, prodirući do kostiju u ledenoj hladnoći, promatrala je svoju prijateljicu krajičkom oka. Rođaku čoveka koga voli. Ništa nisu imali zajedničko u fizionomiji lica – nije bilo sličnosti koju bi primetila. A ipak je danas primetila nešto njegovo kod Marte – poznato oklevanje, uzdržanost, uznemirenost. Napunila je svoju čašu vodom i donela oba pića do stola.

Šta krije?

Leonora je sela dok se ćutanje nastavljalo. Zatim, kao da je odlučila, Marta je napokon progovorila: „Da li Alesandro dolazi večeras?“

Leonora je podigla pogled sa njenog vina, iznenađena pitanjem. Tokom svoje trudnoće nije ga viđala onoliko koliko bi volela, ali su provodili dovoljno vremena zajedno da pothranjuju osećaj da su par. Kada su bili zajedno bio je uzoran momak i otac – koji priča o stomaku koji raste, zamišljajući buduće dete i pomažući joj da napravi neizbežne i uzbudljive izmene u stanu. Ali pojam zajedničkog života postao je razlog svađa – iz nekog razloga studiozno je izbegavao taj problem. Stan se polako menjao da se prilagodi bebi, ali u svim planovima nikada nije pomenuo da se napravi mesto za njega. Velike praznike su provodili zajedno i Alesandro je predložio da dođe večeras i da zajedno odu na karneval. Tako je Leonora odgovorila njegovoj rođaci: „Doći će ovamo posle posla.“

Marta je klimnula glavom. Oklevala je, duboko udahnula i ponovo raširila novine ispred sebe. „Nisam znala da se još uvek viđa sa Vitorijom. Upravo sam ih videla u kafeu 'Do Mori' na putu ovamo.“

Leonora je primetila njen ton pre nego što je shvatila ono šta je Marta govorila. Čula je već tu promišljenu nonšalantnost u svom životu. Setila se kada i iznenada joj je bilo hladno kao da je napolju.

Džejn. U Hampstedu. Prijateljica koja mi je rekla za Stivena.

U svom hladnom užasu uhvatila se za ime koje je Marta izgovorila: „Vitorija?“

Marta je uzdahnula. „Vitorija Minoto. Ona i Sandro su živeli zajedno, zatim je dobila unapređenje izvan Venecije. Sada se vratila. Ali tebi je to naravno poznato. Ti... upoznala si je.“

Da; zbog nje sam ostala bez posla. I sada bez 'Sandra'?

Marta je bila zbunjena. „Hoćeš da kažeš da ti nije rekao?“

„Ne. Da. Mislim – rekao mi je za novinarku sa kojom se viđao, ali nikada nisam pomislila... nikada nisam njih dvoje dovela u vezu.“

Glupača, glupača.

Marta se namrštila. „Ali sigurno, posle članka?“

Leonora je zavrtela glavom. „Nije bio ovde kada se to desilo. Bio je na kursu za detektive. Nisam sigurna koliko zna o tome.“ Vrtelo joj se u glavi. Ta žena, ta seksi, pakosna žena, bila je *njegova*? I sa *njom* je pristao da živi dok se *ona*, majka njegovog deteta, snalazila sama. Nehotično je spustila ruku na stomak što je postao uobičajen pokret.

Marta ga je smatrala pokretom bola: „Hoćeš li biti dobro?“

Leonora se na silu nasmejala. Iznenada je želela da Marta ode. Bilo joj je potrebno da razmisli. Znala je koliko je moralo da košta Martu da je upozori – Venecijanci su bili, kao većina Italijana, izuzetno verni svojim porodicama. Leonora je ćaskala sa usiljenom veselošću, činilo joj se večno, ali mora da je bilo samo nekoliko trenutaka. Napokon je Marta ustala da uzme kaput. Okrenula se na vratima.

„Nije to ništa“, rekla je kolebljivo. „Veoma je civilizovano biti u dobrim odnosima sa bivšom. Sandro nikada nije bio neprijateljski raspoložen ili loše volje. Voli da stvari budu jednostavne.“

Jednostavno.

Tako je sada, napokon, saznala razlog uzdržanosti. Živeo je sa Vitorijom i bio povređen. Ostavila ga je. I sada se vratila, šta?

Gde se ja tu uklapam?

Dugo je ostala za stolom, držeći u ruci čašu sa vodom, gledajući vrata kroz koja je Marta upravo izašla i kroz koja će uskoro da uđe Alesandro. Razmišljala je, kada je šok popustio i zamenio ga bes, kako će se suočiti sa njim.

Ne. To nije način. Ne ponovo.

Sa Stivenom, suočila ga je sa onim što je saznala i on ju je ostavio. Ovoga puta je naučila lekciju iskustva. Morala je da pretpostavi da Alesandro nije kriv jer je alternativa bila previše strašna – da bude sama u gradu koji joj je sada bio tuđ, sa detetom i bez posla.

Ne. Čekaću, nadaću se i verovaću mu.

Znala je da je kukavica. Kada je ušao sa zimske noći, toplo ga je zagrlila. Večerali su i živo razgovarali o detetu i karnevalu. Bio je veoma uzbuđen zbog nečega. Srce joj se sledilo od pomisli da je Vitorija razlog. U poricanju odvela ga je u krevet i zadovoljila ga koliko je mogla. Samo mu je posle toga postavila jedno pitanje, mrzeći sebe.

„Marta je bila ovde večeras. Upravo ste se mimoišli. Mislila sam da ćeš doći do sedam. Šta se desilo?“

Glas mu je bio dubok zbog pospanosti. „Morao sam da radim do kasno. Krađu umetničkih dela u *Casa d'oro*. Razvlači se čitavu večnost.“

Uhvaćen si u laži. Dokaz.

Neudobno se okrenula, zbog nezgrapnog stomaka, i legla na jastuke. Nije želela da on vidi suze koje kvase čaršave. Dete se ritnulo, reagujući na njeno pomeranje. Natkrila ga je, plačući za oboje. Osetila je dodir po leđima.

Alesandro je prošaputao: „Volim te.“

Nikada to ranije nije rekao. A sada je prekasno.

KARNEVAL

Karneval. Duždova palata, ta velika poslastica, je *en fete* (praznik). Nežna, bleđa fasada zaklanjala je tamne i zatvorene odaje. Sama zgrada nosila je masku. Kostimirani likovi, drečavi i svetli, preplitali su se oko stubova bele lođe kao upadljiva traka. Iznad njihovih glava, kao siv zub u osmehu bez premca, bila su dva bezbojna stuba koja su štrčala. Po legendi ova dva stuba su trajno umrljana krvlju kriminalaca koji su bili obešeni ili raščerečeni ovde. Učesnici karnevala ne razmišljaju o tome. Oni se smeju i vrište kao papagaji u gajdama. Venecija, *La Serenissima*, danas je daleko od spokojstva. Ovde mesec skače sa princezom, tamo Pjero razgovara sa slonom. Danas mačka može da izgleda kao kralj.

Pored mosta Riva delji Skjavoni, muškarac i žena pozvali su gondolu. Muškarac je bio obučen kao Sandro Botičeli sa kapom na kovrdžavoj kosi i renesansnim plaštom. Žena je izgledala kao da je iskoračila sa njegovog dela, toliko je ličila na njegovu sliku *La Primavera*. Njena zlatna kosa talasala se oko anđeoskog lica, a zlatna vlakna šćepalo je sunce. Njene prekrivene zelene oči bile su boje flaše vina, zenice raširene obećanjem. Njenu belu haljinu ukrašenu ukrasima u obliku grančica podigao je vetar i njen pratilac joj je pomogao da pažljivo uđe u čamac koji se ljulja – jer, bila je u poodmakloj trudnoći.

Leonora se zavalila na jastuke. Odlučila je da je *La Primavera* očigledan izbor za njen karnevalski kostim; kao i Proleće koje je bilo bremenito sa dolazećim Letom, Leonora je mogla da pronađe utehu u lepršavoj odeći. Haljina je bila široka i providna, jastuci mekani pod njenim leđima. Stakleno srce smestilo se u udubljenje na njenom vratu; njegova hladna okrugla težina predstavljala je konstantno uveravanje da je u nevolji više nego što je bila svesna. Njeno dete se migoljilo ispod pojasa haljine i ruka njegovog oca stegla je njenu. Izgledala je puno; čest termin „rascvetana“ mogao se upotrebiti za nju. Spolja je bila spokojna kao staklasta laguna pod zimskim suncem. Ali ispod

površine nalazila se tama i nemir u dubinama. Dva zla, iz prošlosti i sadašnjosti, bila su struje koje su joj razarale utrobu. Sumnjala je u vernost čoveka čiju je ruku držala. A između njenih punih grudi ležala je napisana tajna ambasadorovog pisma. Setila se kako je sanjala suncem obasjan dan u kome se njih troje voze gondolom. Pa, evo ih – dete je nerođeno, ali je još uvek u njenom stomaku. Radi deteta je želela razrešenje – i potrage i njene veze. Prošlost, kao što je bilo prikladno, trebalo bi da se pozabavi razrešenjem prvog. Počela je da priča. Rekla je Alesandru sve. O Koradinu. O Robertu. O vesti u novinama *Il Gazzettino*. Pažljivo ga je gledala kada je pominjala Vitoriju, ali nije pokazao da je iznenađen, nije sklanjao pogled, nije crveneo od sramote. Samo se namrštio.

Vitorija može da sačeka. Sada želim njegovo profesionalno mišljenje.

Nastavila je da govori o profesoru Padovaniju, o njenom istraživanju u biblioteci „Sansovinijana“. Leonora je izvadila mnogo puta pročitano pismo i dala ga Alesandru. Senka Mosta uzdaha opasala ih je tamom i sa podrugljivo savijenom obrvom počeo je da čita, čekajući samo da prođu senku mosta.

PJOMBI

Đakomo je prešao most teškim korakom straha. Kroz fine rešetke na prozorima gledao je ono šta može da bude njegov poslednji pogled na Riva delji Skjavoni, gde je karneval bio u punom jeku. Prolaz je bio uzan i zagušljiv posle ogromnih prostorija sa veličanstvenim pozlaćenim freskama u kojima je bio ispitivan. Znao je da ovo nije bila puka slučajnost, već plan. Osuđenik napušta svetlo, prostoriju i toplotu da uđe u porazno vlažnu tamu tog najjezivijeg mesta – zatvora „Pjombi“. Nazvan po olovu koje je pokrivalo krovove, znao je dobro kao i svaki građanin Venecije da niko živ ne napušta legendarni zatvor.

Znoj od straha nakupio se između starčevih lopatica na leđima. Užas je započeo prošle noći kada su ga odveli i polivali vodom ceo dan, dok ga je nemilosrdno ispitivala ista tamna, maskirana prilika. Pogledao je kroz zadnji prozor na način sličan ljubavi prema izgubljenom gradu. Ali nije uzdisao. Umesto toga, tanak mlaz urina slivao se niz njegovu nogu na kamenu pod. Stražar iza njega je opsovao i bacio krpu kojom je, uz udarac nogom, pokupio trag. Starci uvek izgube kontrolu u ovom trenutku – znali su da su im dani odbrojani. Čak i mlad čovek mogao je lako da dobije zapaljenje pluća od vlage zatvora „Pjombi“ ili mrakom bude doveden do ludila. Za stare, bilo je sigurno. Stražar je žestoko gurnuo Đakoma kroz otvorena zatvorska vrata i kada je ušao u mrak, Đakomu se vratilo sećanje, reč po reč, na pismo koje su mu čitali, pismo koje ga je dovelo ovamo.

Najpoštovaniji i izvanredni dužde, kneže Venecije, regente Tri ostrva i imperatore Konstantinopolja,

Nedavno sumirajući događaje, po želji Vaše ekscelencije, na dvoru francuskog kralja Luja XIV, danas sam otkrio nešto uznemirujuće što može da se tiče bezbednosti jednog od naših trgovačkih monopola. Ovo otkriće tiče se naše izrade ogledala, koje je Njegovo veličanstvo poručilo za ukrašavanje svoje nove palate ovde u 'Versaju', gde sam ja nedavno razmešten.

Neću opterećivati strpljenje ekšelencije ali ću reći, ukratko, da po mom uverenju građanin naše lepe republike pomaže Francuzima u njihovom radu. Ekšelencijo, moram da napišem da verujem da je izdajnik jedan od naših staklara na Muranu (toliko je fin rad) koji čak i sada odaje tajne našeg esnafa stranim zanatlijama.

Video sam čoveka za koga verujem da je iz Venecije. On je srednjih godina, crn, lepe pojave i mladalačkog izgleda. Nastojaću da saznam kako se zove, ali neformalna istraga otkriva da je pod nekom vrstom kraljeve zaštite, kao što zanatlija njegovog ugleda može da bude.

Ekšelencijo, ako vaš ponižan sluga može da bude tako smeo, molim vas da sprovedete neophodnu istragu zajednice Murana, svakog ko nedostaje – čak i mrtvih. S moje strane, preduzeću dalje korake da saznam identitet ovog čoveka.

Požurite ekšelencijo, preklinjem Vas, inače je naš monopol izgubljen.

Vaš sluga,

Baldesar Gvilini, ambasador Venecije na francuskom dvoru

IZGUBLJENO SRCE

Pismo je lepršalo među Alesandrovim prstima. Na povetarcu su njihovi kostimi lepršali dok su stajali kod Riva mosta, okrenuti ka Mostu uzdaha. Njihova gondola je nastavila dalje. Sunce im je grejalo leđa, i Leonora se okrenula ga ugreje bebu. Čutala je – nije želela to da izgovori. Alesandro je prvi progovorio: „To je on.“

Još uvek je predstavljalo šok da to čuje.

„Mora biti – i starost, i opis, sve se uklapa. I datum – napisano je samo nekoliko meseci nakon Koradinove ‚smrti‘.“

Leonora je klimnula glavom: „Znam.“

Okrenula se da se nasloni na ogradu sa njim.

„Moram da odem u Francusku.“

„Da.“

„Moram da budem sigurna. Profesor Padovani ima neke kontakte na ‚Sorboni‘. Tamo imaju više dokumenata.“

Alesandro je klimnuo glavom. „Sledeće godine, kada beba bude mogla da putuje, svi ćemo poći. Mogu da uzmem odsustvo i ...“

„Moram da idem *sada*.“

Alesandro je zatvorio oči. Kada ih je otvorio, glas mu je bio smiren.

„Leonora, ti si u osmom mesecu trudnoće. Nikako ne možeš sada da putuješ. Prvo, ne možeš da letiš.“

„Mogu da putujem vozom – ili brodom kao Koradino.“

„Nek se nosi Koradino!“ Ovaj izliv ih je oboje šokirao. Tišina koja je usledila činilo se da stišava same učesnike karnevala. Alesandro je ublažio ton: „Svako putovanje u ovoj fazi bi za tebe bilo veoma stresno. I šta ako počneš da se porađaš u vozu? Ili u Francuskoj? Naša beba treba da se rodi ovde, u Veneciji, kao što smo se rodili *ti* i *ja*. Ne u nekoj bolnici u Francuskoj. Neću to da dozvolim.“

„Nećeš to da *dozvoliš*?“ Leonora je bila uzbuđena – znala je da govori istinu, da je gubila bitku, ali je tvrdoglavo negodovala zbog Alesandrovog posesivnog tona.

„Ti nosiš *moje* dete.“

„Onda se tako i ponašaj!“ Leonora je zgrabila stakleno srce i izgubila glavu. Sva njena odlučnost da bude odmerena i staložena nestala je dok je ključala od besa. „Zašto se ne obavežeš prema meni? Zašto ne možeš stalno da budeš u mom životu, umesto što kao plima odlaziš i dolaziš? Da li je to zbog Vitorije?“

„*Molim?*“

„Da, misliš da ja ne znam, ali tvoja rođaka mi je rekla ono što ti nisi hteo. Još uvek se viđaš sa njom, zar ne? Kao prošle noći, kada si ,radio do kasno?‘“

Povisila je glas, i prolaznici su znatizeljno gledali ovaj ulični komad. Alesandro ju je povukao ispod lođe i prisilio je da sedne na jednu od hladnih mermernih klupa.

„Sedi. Isuviše si uznemirena za nekog u tvom stanju.“

„Sviđa mi se tvoja iznenadna briga.“

Glas mu je bio odmeren. „Leonora, znala ti to ili ne, ti i ovo dete ste najvažnije osobe u mom životu.“

„A Vitorija?“, žestoko je izgovorila. „Žena koja mi je oduzela posao i izblatila javno. Zašto se još uvek viđaš sa njom ako si mi veran?“

„Slušaj“, uzdahnuo je, „istina je da sam tražio da se vidimo. Čekaj.“ Dok je Leonora plakala. „Znao sam sve o Koradinu i članku. Ti mi nisi rekla, nisi mogla da podeliš svoj lični život sa mnom. Navela si me da mislim kako tražiš oca. Ali sam ja znao za pravi predmet tvog interesovanja. Otišao sam da se vidim sa Robertom posle Vitorijinog članka, da vidim da li mogu da saznam istinu pomoću svog novog ,službenog‘ položaja.“ Napisao je navodnike u vazduhu. „Ali izgleda da je napustio zemlju, odnoseći tajne sa sobom. Tako je ostala samo Vitorija.“ Okrenuo se da pogleda Leonoru pravo u lice. „Prošle noći je bio prvi i jedini put da sam je video. Pitao sam je da mi pokaže Robertov ,primarni izvor‘ – dokaz da je Koradino bio izdajnik. U ime starih vremena, pristala je.“

Leonorina usta su se osušila. „Šta je to bilo?“

„Pismo. Poslednje pismo koje je njegov predak Đakomo del Pjero napisao na samrti u zatvoru 'Pjombi'.“

Oboje su se okrenuli u isto vreme da pogledaju kroz lukove lođe dok je mrak zatvarao prozore vodenog zatvora. Alesandro je nastavio:

„Nisam ti ništa rekao jer je pismo prilično ubedljivo. Ono potkazuje Koradina kao izdajnika.“

Leonora je pokušala da dovede u red svoje misli. „Zašto Roberto onda nije jednostavno objavio sadržaj pisma?“

„Jer kraj pisma prikazuje Đakoma u prilično lošem svetlu. Na kraju otkriva postojanje Koradinove ćerke i njeno boravište.“

„Sirotište 'Pijeta'?“

„Da. Pretpostavljam da je Robertu reputacija njegovog pretka bila podjednako vredna kao i tebi. Osuditi šegrtu koji te je izdao je jedno, ali osuditi na smrt jednu nevinu siroticu je sasvim nešto drugo.“

„Ali ona nije umrla. Preživela je, udala se i živela srećno.“

„Pa, Roberto to sigurno nije znao. U svakom slučaju, samo potkazivanje čini da Đakomo izgleda tako loše.“

Leonora je klimnula glavom. „Zašto mi nisi rekao da istražuješ zbog mene? Zašto si bio tako uzdržan?“

„Kako sam mogao da budem prisan sa tobom kada nisi bila iskrena prema meni? Zadržala si Koradina za sebe čak i kada su ga reklamna kampanja i članak učinili tako javnim. Mislila si da neću saznati zato što nisam bio u Veneciji? Mislila si da ću te nekako voleti manje ako si potomak izdajnika pre nego maestra kojim si se hvalila. Kako sam mogao da ti kažem da neko ko tebi toliko znači, meni ne znači ništa? Tebe volim i moraš prvo sama da pronadeš sebe pre nego što ja mogu da te nađem.“ Okrenuo je leđa kanalu. „I sada stavljaš svoju opsednutost dalekim pretkom iznad dobrobiti sopstvenog deteta. Ti si luda. Treba da misliš na *njega*.“

„Ovo radim zbog *njega*! Moram da znam pre nego što se rodi. Zato želim da odem u Francusku. Zar ne vidiš? Ako je Đakomo otkrio Leonorino postojanje Desetorici, *a ona je ipak preživela*, onda ju je Koradino nekako spasao. Moram da *znam*.“ Leonora je uhvatila stakleno srce radi umirenja.

Alesandro je primetio pokret i okrenuo se ka njoj: „Zašto? Da bi mogla da se hvališ njim na večerama? Zar ti tvoj život nije dovoljan? Zar ti treba Koradino da te odredi? Zašto jednostavno ne možeš da kažeš: ja sam Leonora, duvač stakla?“

„Ali nisam! Nisam više! Zato moram da skinem ljagu sa njegovog imena. Moj posao zavisi od njene reputacije. Ako se iskupi, onda će

linija stakla 'Manin' opet početi da se prodaje i porodična profesija će ponovo biti moja.“

„Zašto moraš da se oslanjaš na Koradina, i tu glupu amajliju koju nosiš? Zašto ne možeš da se osloniš na mene?“

Pre nego što je Leonora mogla da ga spreči, otrgnuo je srce sa njenog vrata i bacio ga u kanal. Otplovilo je do Mosta uzdaha, bljesnuvši jednom pre nego što je nestalo u senci luka. Samo su čuli ali nisu videli kratak pljesak kada je srce nestalo.

Oboje su se zaledili u šoku zbog onoga što se dogodilo i toga koliko su mogli da povrede jedno drugo. Stakleno srce, koje je nestalo, značilo je da su stigli do tačke bez povratka. U ovom novom ludom univerzumu, gde se vekovi prepliću, Alesandro se suočio sa istinom.

Koradino je postao njegov suparnik.

Očiju punih suza, ostavio ju je, posrćući i probijajući se kroz gomilu prema dokovima Zetere.

Leonora je pokušala da ga dozove, da mu kaže da je bio u pravu, kao što je znala da jeste. Da neće ići u Francusku. Ali nije mogla da pusti glas. Pokušala je da se pomeri, ali nije mogla. Tek kada su njegove crne kovrdže potpuno nestale iz vidokruga, shvatila je šta se događa, dok se traka bola čvrsto stezala oko njenog stomaka, dovoljno jako da je natera da hukće i čvrsto steže ogradu. Zabrinute ruke letele su po njenim leđima, prolaznici su se zaustavljali da je pitaju da li je dobro. Ali nije bila dobro.

Porađam se.

FANTOM

Đakomo nije znao koliko dugo je bio u ćeliji. Po dužini brade i brkova znao je da je prošlo mnogo dana, možda i nedelja. Nedelje tišine. Mogao je da čuje samo hrapav zvuk svog disanja i isprekidani kašalj. Nije mogao da vidi zidove koji su ga držali, ali po dodiru njihove hladne žabokrečine, znao je da je u jednoj ćeliji koja leži duboko ispod nivoa vode kanala. Njegov strah je bio hladan kao i kamen.

Tišina je bila potpuna – toliko je bilo tiho da je umislio kako je sam u zatvoru. Ali je znao da nije bilo tako, da samo debljina zidova zadržava tuđe vapaje od njega. Pomislio je da bi više voleo da ih čuje. Sve samo ne ovaj usamljeni mrak.

Smrad njegovog sopstvenog izmeta bio je svuda. Prvih dana ograničavao je svoju nuždu na uglove ćelije, pipanjem pronalazeći spoj dva zida. Uskoro je prestao da se gnjavi time, a smrad je bio toliki da se molio da prestane da diše.

U prvim satima svog zatočeništva osetio je žmarce strašnih očekivanja po celom telu. Svaki čas je očekivao da se vrata otvore i da uđe strašni crni fantom, da mu postavi još pitanja. Pročitali su mu ambasadorovo pismo. Mislili su da je neko sa Murana pomagao francuskom kralju oko palate. Ispitivanje je bilo nemilosrdno: Da li je neko redovno slao pisma iz fondarije? Da li je neko nedostajao u fondariji? Da li je neko bolestan? Da li je neko umro? Plakao je kada im je govorio za Koradinovu smrt, jer mu je dečak strašno nedostajao – živ ili mrtav, nije više bio uz Đakoma iz dana u dan. Razdvojenost je takođe bila smrt. Nisu pridavali pažnju njegovom bolu. Od čega je umro? Kada se to dogodilo? Zatim je proveo sate u holu dok su ispitivali nekog drugog. Po delovima koje je Đakomo čuo, pogađao je da je doktor. Bilo je teško čuti saslušanje kroz hrastova vrata. Ali ne i krike. Na kraju ispitivanja mediko je odveden, preklinjući, sav izlomljen. Po prvi put, Đakomo je tog dana počeo da se boji za svoj život, kada su ga odvukli u ogromnu prostoriju da vidi utvaru sa crnom

maskom. U svojoj fantaziji pomislio je da je to isti čovek koji je došao, godinama ranije, po Koradina u fondariju. Kada je dečaku spasao život. Ali je znao da to nije moguće. Prilika je prekinula njegov grčevit san – moćna kao sama smrt. Ali kako je vreme prolazilo i on čekao, shvatio je šta su radili. Strah je bio njihovo oružje. Želeli su da ga izlude.

Borio se. Bog zna da jeste. Ali njegova mašta u bolnom telu napunila je njegovu ćeliju osobama iz prošlosti. Kurva na koju je nabasao u Kanaređu kao mladić. Donela mu je njegovu bebu – nazvala ga je Roberto po Đakomovom ocu, u pokušaju da apeluje na njegov instinkt. Ali Đakomo se vratio staklu, a Roberto i ona su otišli u Vićencu. Sada je sedela, optužujućeg pogleda, pružajući mu bebu. Pogledao je zamotuljak i video ranu koja je zjapila na dečijoj glavi, punu larvi. Đakomove krike prigušila je vlaga.

Nekada ga je posećivao sam Koradino i rugao se starcu zbog tajne koju nije hteo da oda. Đakomo se sklopčao, grleći svoje iscrpljeno telo, čela priljubljenog uz klizav zid, da ne bi video senke koje su se pomaljale iz mraka. Ali u trenucima kada je bio svestan, kada je njegov um bio zdrav, znao je da mu je telo bolesno. Njegov kašalj postao je mučan paroksizam koji je razdirao njegove grudi i u poslednjih nekoliko naleta osetio je metalni ukus krvi u ustima. Žudeo je za staklenim bodežom – jedan od Koradinovih bi bio najbolji – da okonča svoj život.

Danima kasnije, nije znao kada, obratio mu se ledeni glas.

„Mnogo se mučiš.“ To je bila izjava, ne pitanje.

Đakomo se okrenuo od zida koji mu je postao prijatelj. Ćelija je bila osvetljena jednom, blagoslovenom svećom. Ali Đakomovo olakšanje zbog svetla bilo je kratkog veka. Jer je u uglu, duboko u senci, video utvaru svojih noćnih mora. Do sada se navikao na duhove. Čak i ovaj će otići, ako se okrene ka svom zidu.

Pošao je da se okrene nazad.

„Pogledaj me, jer ja sam stvaran. Nisam jedno od tvojih priviđenja. Mogu da budem milostiv. Mogu da ti donesem hranu, vodu; čak i da te oslobodim ako mi kažeš ono što želim da znam.“

Đakomo nije mogao da govori nekoliko trenutaka, glas mu je oslabio od kašlja i krikova.

Prilika je shvatila njegovo ćutanje kao prkos. Morao je da zna da bi mu Đakomo rekao bilo šta, sve, da je samo mogao.

„Da li znaš zašto nijedan čovek nije uspeo da pobegne odavde?“

Đakomo je vrlo dobro znao. Očajnički je pokušao da kaže da, jer nije želeo da to čuje ponovo, ne ovde.

„Jer ako čuvar ikada pusti zatvorenika da pobegne, taj čuvar mora da odsluži zatvorenikovu kaznu.“

Napokon je Đakomo mogao da grakne: „Znam.“

Prilika bez lica sagla je svoju glavu sa kapuljačom.

„Onda znaš da sam ti ja jedina nada.“

Nada. Nada od đavola.

„Otišli smo na ostrvo San Aranio. Na grob tvog prijatelja. Znaš li šta smo našli?“

Tajac.

„Našli smo rastrešenu zemlju i iscepano platno. Tvoj prijatelj je nestao.“

Oblaci su se razili kada je svanulo saznanje. *Non omnis moriar.* Koradino *nije* sasvim umro. Došlo mu je da zapeva. Njegova potajna nada od kada je pročitao reči na latinskom se ostvarila. Njegov sin je bio živ. Ceduljica koju je čuvao predstavljala je uverenje, nalog da ne tuguje. Hvala Bogu. Đakomo je osetio toplinu po prvi put tokom meseci. Ali glas je nastavio:

„Te noći je brod plovio od grada Mestre do Marseja. Dva čoveka su se ukrcala sa ribarske barke na čijem dnu je nađena zemlja. Vaš prijatelj Koradino Manin otišao je u Francusku. On je taj koga tražimo.“

Kako su brzo radost i olakšanje došli, tako su opet otišli. Đakomo je osetio kako se bes sakuplja kada je saznao šta je uradio njemu, šta je uradio Muranu, umetnosti izrade stakla i ogledala kojoj je on posvetio čitav svoj život. Njegove suve oči prolele su sveže suze u mraku, ali to nisu bile hladne suze bola, već vrele suze besa. *Neću sasvim umreti.* Ne, ali si ubio mene i naš zanat takođe. Koradino, sine moj, kako si mogao? Predao si naše tajne.

Non omnis moriar.

Misli su mu odzvaljale strašnim glasom: *Non omnis moriar.*

Đakomu se krv zaledila. Bili su u njegovoj kući. Naravno da jesu. Uzeli su cedulju.

„Vidim da ove reči imaju neki značaj. Pronašli smo njegovo pismo.“

Đakomo je prokleo sebe. Osećajnost ga je naterala da zadrži poruku – poslednje što je Koradino napisao, ili je barem tako mislio. Ova poruka, koja je značila njegovu smrt, bila je uspomena na čoveka koji ga je izdao. Da je Đakomo znao šta je planirao, sâm bi ga ubio. Ironija je bila izvanredna.

„Pomogli ste mu.“ Opet izjava.

„Ne!“

„Znali ste šta je planirao. Napisao vam je poruku.“

„Ne, kunem se.“ Vrisnuo je na kraju.

„Umrećete ovde.“

Zatim su ga ostavili. Svetlost, fantom i stražar su izašli. Dok su koraci nestajali, Đakomo je počeo da vrišti. Bol u njegovim grudima i grlu bio je ništa. Izdaja je bolela najviše.

Usledili su neiskazivi, nemi sati. Njegovi časovi bili su ispunjeni Koradinom, kako mu se smeje. Prihvatao je godinama njegovu veštinu, milosrđe i da, ljubav, a sada Francuzima pravi najbolje staklo u životu. Palate su u Đakomovoj glavi bile načinjene od kristalnih zidova. Stolice, stolovi i hrana bili su od stakla. Koradono je sedeo za stolom koji je bio prepun staklene hrane. Jeo je svoje staklene poslastice dok krv ne bi potekla iz njegovih usta, smejući se sve vreme sa staklenim kraljem. Mora biti zaustavljen.

Đakomo je osetio da mu se smrt približava. I smrt je došla. Opet sa stražarom i svećom.

Vrata su se otvorila i fantom je ušao. „Pa? Da li ste spremni?“

Đakomov glas je bio slab, ali ga je bilo moguće čuti.

„Ako vam kažem, hoćete li mi dozvoliti da pišem svom sinu Robertu?“

To je bilo kao pogađanje sa đavolom i zahtevalo je da Đakomo po poslednji put prikupi hrabrost. Strašna senka sagla je svoju glavu prekrivenu kapuljačom. „Poslaću vam pisara, ako mi kažete ono što mi treba. I ugodiću vam u poslednjim časovima. Sada, požurite. Život vam otiče.“

„Moj sin... on je u Vicenci. Preziva se Del Pjero. Želim mu... Želim da zna, i da njegovi sinovi znaju, da me je ubio Koradino i da je on, a ne ja, bio izdajnik.“

„Biće učinjeno. Sada, šta imate da mi kažete?“

„Koradino, on... ima ćerku.“

MASKE PADAJU

Salon de The (čajdžinica) u Petit Trijanonu veoma je podsećao Koradina na „Kantinu Do Mori“ i kada je ušao u njega radi sastanka, nostalgiju za Venecijom je osetio kao udarac u stomak. Kada je našao privatnost stražnje sobe, kako mu je naložio Diparsmije u poruci, prošao je pored gospođa koje su razmenjivale poslednje istočne modne trendove za svoje haljine – vizantijski izgled je bio najnovija moda, a drečavi somot činio je da ove otmene Parižanke liče na Venecijanke. Izdvojen ekskluzivan stražnji deo kafea bio je u velikoj meri ukrašen freskama i ogledalima.

Francuzi, izgleda, kradu sve svoje ideje od Venecije. Čak su i mene ukrali.

Dok je sedeo i čekao, počeo je ponovo da se pita zašto je Diparsmije izabrao da se sastanu ovde, identično, kao odraz u ogledalu, njihovom prvom sastanku. Diparsmije je imao naviku da dolazi kod Koradina kući ili da sa njim razgovara u samoj palati. Nije bila tajna za Koradinove kolege da je Diparsmije njegov zaštitnik i da preko njega Koradino ima još većeg zaštitnika – kralja lično.

Možda je trebalo da vode neke delikatne pregovore što je zahtevalo druželjubiviju atmosferu. Konačno, bližilo se godinu dana otkako je Koradino došao u Francusku i približavali su se određenom vremenu kada je Leonora trebalo da mu se pridruži. Koradino je bio odlučan. Neće popustiti što se tiče Leonore. Svaki dan je mislio na nju i kako će biti kada napokon budu zajedno – kako će držati njeno slatko lice u rukama, kako će se igrati po vrtovima palate dok on bude radio ili kako će se doticati prstima na njihov poseban način – ovoga puta bez rešetke „Pijete“ između. Nesvesno, Koradino je ispružio ruku u čežnji – mogao je gotovo da oseti njene male jagodice prstiju pritisnute na njegove grube vrhove prstiju bez otisaka.

Nadam se da nije zaboravila. Jedva čekam.

Osetio je leđa koja su se smestila uz njegova – kost kičme ispod tkanine od finog somota.

Diparsmije.

„Zašto ovde?“, pitao je Koradino.

„Zašto ne?“

Glas nije bio glas Francuza. Ne Diparsmijeov, već savršen, aristokratski venecijanski naglasak. Kao što je učinio godinu dana ranije u lokalu „Kantina Do Mori“, Koradino je pogledao u ogledalo pored sebe. Utroba mu se zgrčila.

„Izvinjavam se zbog ovako nekonvencionalnog sastanka“, rekao je mirno Baldesar Gvilini. „Ipak, pošto smo se već upoznali, pomislio sam da te ovo *druželjubivo* okruženje neće uvrediti. Da li se sećaš našeg susreta?“

Koradino je progutao. Njegove misli su letele kao noćni leptiri u flaši. Ne sme da se oda.

„U palati, ekselencijo?“

„Da, onda. Ali ranije, mnogo ranije. U Arsenalu. Došao si sa ocem – ratifikovao je trgovački ugovor sa Dardanelima. Šafran, zar ne? Ili so? Oprosti mi, zaboravio sam pojedinosti slučaja. Ali se sećam tvog oca – plemić, Korado Manin. Ličiš na njega fizički, što je dobro za tebe.“ Ambasador se okrenuo. „Ono što je loše, naravno, jeste što ličiš na njega i u svojoj sklonosti da izdaješ Republiku.“

Koradinovo zaleđeno srce prestalo je da kuca. Znao je da je gotovo.

Razotkriven sam. Mrtav sam. Da li da bežim?

Koradino je brzo pogledao levo i desno na gospođe koje su se smejale. Svaka od njih mogla je da bude ubica, agent Desetorice. To nije bilo dobro.

Kao da ponavlja njegovu rezigniranost, ambasador je nastavio: „Prekasno je za tebe, naravno. Ali ako učiniš neke ustupke, možeš da spasiš ćerku.“

Strah je davio Koradina.

Kako su mogli da saznaju? Dragi Bože, molim te, ne Leonora.

„Kako to mislite?“, gušio se pri poslednjem izvrđavanju, „Kakva ćerka?“

„Sinjor Manin, molim vas. Ona u 'Pijeti' naravno. Leonora. Plod vaše ljubavi sa njenom majkom Anđelinom dei Veskovi. Znali smo za tu vezu, naravno. Ali ne za dete. Pretpostavljam da je stari princ

Nuncio bio posramljen, kao što je mogao biti. Ne, možemo da zahvalimo tvom mentoru Đakomu del Pjeru na toj informaciji. I za njega je prekasno, naravno.“ Baldasar Gvilini je probirljivo šmrknuo, kao da je namirisao truo leš.

Koradino je osetio kako mu krv postaje voda. Đakomo je mrtav! I napravio je od njega izdajnika, u odrazu svog sopstvenog greha! Zavirio je u jamu užasa koja mora da je naterala Đakoma na takav izlaz, i borio se da obuzda svoj strah. Mora da spasi Leonoru po svaku cenu. „Šta moram da uradim?“, izgovorio je šapatom.

„Možeš da uradiš samo jedno da osiguraš njenu bezbednost. Ako to učiniš, biće sigurna i moći će da nastavi da živi u 'Pijeti' ili da se uda.“

„Šta? Dragi Bože, šta, bilo šta?“

„Poznato nam je, naravno, da si preneo deo svog *stručnog* znanja šegrtu. Za njega ćemo se, naravno, pobrinuti.“

Gospode, ne i Žak. On je mlad; Đakomo je bar bio star. Tužan par, obojica na suprotnim krajevima životnog puta, delili su ime, ljubav prema staklu i prijateljstvo prema meni – čoveku koji ih je ubio obojicu.

„Šta moram da učinim?“ Sada je gotovo vrisnuo. Koradino je besno pogledao u ogledalo, umoran od pretvaranja.

Ambasador je sklopio ruke ispred lica i trepnuo svojim prekrivenim očima. „Moraš da se vratiš.“

MILOST

Alesandro nije imao jasan plan. Hodao je niz Riva delji Skjavoni ošamućen, kroz raznobojnu gomilu sveta. Nije znao da li je ljut, tužan, nesrećan ili sve to zajedno. Nije znao da li da se vrati kod Leonore ili da se kasnije vidi sa njom u njenom stanu. Nije znao da li uopšte da se vraća.

Trebao mu je mir da ublaži bol u glavi. Dok se spoticao u pravcu Arsenala dočekala su ga tamna vrata. Ušao je kroz njih.

Mračan, miran i hladan predah od sunca. Crkva. Napokon je bio sam, izuzevši jednog crkvenjaka koji je palio sveće za misu u Bogorodičinoj kapeli. Miris tamjana podsetio ga je na mise iz detinjstva u kojima je služio kao dečko za oltarom. Alesandro nije otada odlazio u crkvu. Ali dok je tonuo u hladnoću drvene crkvene klupe shvatio je da je već bio u *ovoj* crkvi. Jer je iznad njegove glave, pomaljajući se iz mraka, visio izuzetan veliki luster. Prava katedrala od svile paukove mreže, koje se sećao iz prošlosti.

Pijeta.

Alesandro se nasmejao ironiji. Došao je ovde da bi pobegao od Koradina, a njegovo delo se nalazilo svuda. Ipak je i Alesandra prošlost vezivala za ovo mesto – ovde je prvi put video Leonoru. U tom trenutku je znao da će se vratiti, znao je da ne može da živi bez nje. Bila je tvrdoglava i nepravedna, ali ju je voleo. Beba ili ne, vratiće se.

Beba. Koradino je imao dete takođe. Drugu Leonoru. Sa praskom, Alesandro se setio šta je Leonora rekla: „Ali ona nije umrla... živela je srećno do kraja života.“ Bajkovita fraza vrzmala mu se po glavi da bi se udružila sa drugom.

Nekada davno, živela je *ovde*.

Odjednom, kao otkrovenje, Alesandro je video kako se to odigralo. Video je u svojoj glavi doslovnu, slikovitu definiciju pijete, hiljadu puta ponavljaju kao omiljen motiv renesansnih umetnika. Oličenje

milosti; Devica Marija drži u naručju mrtvog, razapetog Hrista. Ali ono što je Alesandro video u svojoj viziji jeste inverzija ovog izraza. On, njegovo nerođeno dete i Koradino koji drži svoju ćerku u naručju. Svoju bebu.

Alesandro je ustao kao neko ko je prisustvovao čudu. Koradino nije mogao da napusti svoje dete kao što nije mogao ni Alesandro. Leonora je bila u pravu – sigurno ju je spasao. Prešao bi okeane, oluje, borio se sa zmajevima za telo svog tela, krv svoje krvi. Koradino je možda bio umetnik, genije, ali je ipak bio čovek, i delili su tu zajedničku povezanost. Samo čovek posle svega. Alesandro je prošao između klupa uljudnim korakom i prišao crkvenjaku koji je palio sveće. Kada ga je pitao ono što je morao, osetio je prvi lak nalet čovečnosti, prvu toplinu drugarstva prema Koradinu Maninu.

ŽIVA

Žak je čekao Koradina u tajnoj livnici „Versaja“. Nije se zabrinuo što njegov majstor kasni, iako je, istina, to bilo prvi put da je stigao tamo pre Koradina. Žak je znao da njegov majstor ima najmoćnijeg zaštitnika – možda ga je neki posao sa kraljem zadržao?

Dok je čekao, džarao je ugajl i čistio neki alat, zaludno vraćajući stvari na njihova mesta, nestrpljiv da počne sa radom. Na kraju je prišao bačvi za srebrenje, koju je napunio dopola vodom iz kofe. Zatim je uzeo bocu tečne žive i pažljivo sipao jedinjenje u vodu, po čijoj se površini razlila kao ulje. Žak je bio pažljiv da ne sipa isuviše brzo, jer bi se onda element mogao razbiti u kapi što je kvarilo savršen sloj srebra. Kada je vratio bocu na klupu, savršeno okrugla kap tečnosti pala mu je na kažiprst. Po navici ponikloj zbog prosipanja dok kuva svoju oskudnu večeru, gotovo da je prinio prst ustima, a onda se setio Koradinovog upozorenja da mali okus žive znači smrt. Pažljivo je izbrisao prst o svoj kožni prsluk dok svi tragovi nisu nestali. Onda se neumoljivo vratio bačvi dok se tečnost slegala u sloj poput ogledala. Bio je toliko zauzet gledanjem svog talasastog odraza da se nije okrenuo kada je čuo ključ u bravi. Znao je, u svakom slučaju, da njegov majstor ulazi jer niko osim njih dvojice nije imao ključ.

Žak je još uvek svoj odraz gledao toliko blizu da nije video ruku u rukavici koja ga je uhvatila za vrat i gurnula njegovo lice u srebrni otrov.

POROĐAJNE MUKE PROLEĆA

Nije bio prvi put da je *Ospedale Civili Riunti di Venezia* primila ženu sa porođajnim bolovima u karnevalskom kostimu. Uostalom, ovo je bila Venecija. Kako je moglo biti drugačije? A ipak se formirala velika gužva i čak su okoreli lekari bili ganuti prizorom *La Primavera* lično kako se previja u porođajnim mukama. Haljina sa ukrasima u obliku grana bila je natopljena plodovom vodom i prilepljena uz njene noge.

U sobi za porođaj odluka je brzo doneta. Dugo je trebalo sinjorini da dođe dovede, pošto nije imala pratnju, i uprkos činjenici da joj je ovo prvo dete, porođaj je dobro napredovao. Bilo je već kasno za epidural i, štaviše, beba je bila okrenuta karlično. Sestre su pokušavale da ponude utehu i olakšanje ali, uprkos porođajnim bolovima, Leonora je bila osetljiva zbog činjenice da je bila sama, u istoj bolnici u kojoj se ona rodila, a beba se rađala. Svakih par minuta nazubljena čelična zamka zatvarala se preko njenog stomaka i leđa i dozivala je Alesandra. Progonila ju je priča profesora Padovanija o drugoj Leonorinoj majci.

Anđelina dei Veskovi, koja je umrla na porođaju... umrla na porođaju.

Osećala je iste bolove kao i davno mrtva lepotica. Bol ih je zbližio kao sestre iako su ih vekovi razdvajali. Na kraju je izgubila svest, premda kratko, a sestre su zahvaljivale Bogu na kratkom predahu u sigurno dugoj noći. Lekar, čovek sa mnogo godina iskustva, čije ideje nisu urodile plodom, primetio je da se i u besvesnom stanju *La Primavera* hvata za vrat, kao da traži nakit koji nije bio tu.

POSMATRAČ U SENCI

Dok je Koradino Manin gledao svetla San Marka po poslednji put, Venecija mu je iz pravca lagune izgledala poput zlatnog sazvežđa u tamnoplavom baršunastom sumraku. Koliko je od ovih prozorskih okana, koja ukrašavaju njegov grad poput skupocenih ukrasa, izradio sopstvenim rukama? Sada su bila zvezde koje ga svojom svetlošću vode prema kraju životnog puta. Konačno ga vode kući.

Kada je brod doplovio do manastira San Zakaria on nije razmišljao o tome – barem jednom – kako bi opisao pogled kroz *pulegoso* staklo sa listićima zlata i jarkim azuritom, već o tome kako više nikada neće videti taj dragi prizor. Stajao je na pramcu broda, morskom vodom isprskana brodska figura, i gledao levo prema Santa Maria dela Salute, naprežući se da vidi veći deo bele kupole koja se nazirala u svojoj svežini u mraku. Temelji ove velike crkve postavljeni su 1631, godine Koradinovog rođenja, u zahvalnost Devici što je oslobodila grad od kuge. Njegovo detinjstvo i mladost išli su u korak sa izgradnjom zgrade. Sada je dovršena, 1681. godine, godine njegove smrti. Nikada je nije video u punom sjaju na dnevnoj svetlosti, niti će više ikada. Čuo je vozača *traghetto* čamca koji žalosno doziva putnike dok prelazi kanal Grande. Crni čamac podsećao je na pogrebnu gondolu. Koradino je zadrhtao.

Razmišljao je da li da skine svoju belu *bauta* masku čim kroči na obalu; poetski trenutak – veliki gest na njegovom povratku u Serenisimu.

Ne, postoji još nešto što moram da uradim pre nego što me pronađu.

Zagrnuo je svoj crni ogrtač preko ramena u tamnoj izmaglici i krenuo preko pjacete pod zaklonom troroge kape i *bauta* maske. Tradicionalni *tabaro* kostim, potpuno crn osim bele maske, treba da ga prikrije toliko da dobije na vremenu. Sama *bauta*, sablasna pljosnata maska oblikovana poput grobarske lopate, imala je kratak nos i dugu

bradu koja je jezivo menjala njegov glas kada bi govorio. Nije čudo, pomislio je, što je maska dobila ime po „babarogi“, „zlom stvorenju“, koje roditelji prizivaju da plaši njihovu nemirnu decu.

Po navici rođenoj iz sujeverja, Koradino je brzo prošao između dva stuba San Marko i San Teodoro koji su se dizali beli i simetrični u mraku. Svetac i himera, koji su premašivali svoje zabate, gubili su se u tami. Značilo je nesreću zadržavati se na tom mestu, pošto su između stubova izvršavane smrtne kazne nad zločincima – bili su ili vešani ili živi pokopavani. Koradino se prekrstio, uhvatio sebe u tome i nasmejao se. Kakva je još nesreća mogla da ga zadesi? A, ipak, ubrzao je korak. *Postoji jedna nevolja koja bi mogla da mi naudi: da budem sprečen u ostvarenju svog poslednjeg zadatka.*

Čim je stupio na Trg svetog Marka primetio je da je sve što je bilo poznato i drago poprimilo zlo, zastrašujuće obličje. Na blistavoj mesečini, senka zvonika Kampanile izgledala je poput tamnog noža koji reže preko skvera. Slećući na trg, golubovi su mu leteli u lice poput zlih fantoma. Bataljoni tamnih lukova opkolili su skver – ko se krije u njihovoj senci? Velika vrata Bazilike bila su otvorena i Koradino je ugledao sjaj sveća iz zlatne unutrašnjosti crkve. Nakratko se razveselio – tračak svetlosti u ovom zastrašujućem pejzažu.

Možda nije prekasno da uđem u ovu Božju kuću, predam se na milost sveštenicima i potražim utočište.

Ali oni koji su ga tražili takođe su platili za ovaj ukrašen hram koji je primio kosti ostarelog sveca Venecije i obložili zidove neprocenjivim blistavim mozaicima koji sada prelamaju svetlost sveća iz crkve u noć. Ne postoji utočište za Koradina. Bez milosti.

Pored bazilike i ispod luka Tore del Oroljo prošao je žurno, dopuštajući sebi još jedan pogled na ogroman brojčanik, na kome su se večeras, činilo se, fantastična bića Zodijaka mnogo dostojanstvenije okretala. Igra smrti. Posle toga Koradino sebe više nije mučio završnim razgledanjem, nego je fiksirao pogled na uličnu kaldrmu. Čak mu ni to nije obezbedilo predah, jer jedino na šta je mogao da misli bilo je divno *tessere* staklo koje je pravio mešanjem vrućeg nejednakog grumenja stakla, svih oblika i nijansi, pre nego što duvanjem načini otvor u čudesnom sudu, nežnom i šarenom poput leptirovog krila.

Znam da nikada više neću dotaći staklo.

Kada je došao do Merčeria del Oroljo, prodavci su pakovali robu. Koradino je prošao pored prodavca stakla, čija je roba poput nakita bila poređana na štandu. U njegovom umu pehari i drangulije zasijali su ružičastim sjajem i njihov oblik je počeo da se menja – skoro da je ponovo mogao da oseti toplotu peći i miris sumpora i silike. Još od detinjstva takvi prizori i mirisi uvek su ga smirivali. Sada se sećanje činilo kao predznak paklenog ognja. Zar izdajnicima mesto nije u paklu? Firentinac Dante sasvim je jasan po tom pitanju. Hoće li Koradina – poput Bruta, Kasija i Jude – da proždere Lucifer, mešajući đavolje suze sa njegovom krvlju kad ga rastrgne na komade? Ili će možda, poput izdajnika koji su izdali svoje porodice, biti zatočen čitavu večnost u „*un lago che per gelo avea di vetro e non d'acqua sembiante...*

... jezeru koje je, ledeći se brzo, izgubilo izgled vode i ličilo na staklo.“ Koradino se setio reči pesnika i gotovo se nasmejao. Da, odgovarajuća kazna – staklo je predstavljalo njegov život, zašto ne i njegovu smrt?

Ne ako učinim ovu poslednju stvar. Ne ako dobijem oprost grehova.

Sa dodatnom žurbom pogrbio se kao što je isplanirao i krenuo uzanim mostovima i vetrovitim prolazima koji vode nazad do Riva delji Skjavoni. Tu i tamo oltari su postavljeni u uglovima kuća – dobro čuvana vatra gorela je i osvetljavala lice Device.

Ne usuđujem se da je pogledam u oči, ne još.

Napokon su svetla sirotišta u „Ospedale dela Pijeta“ bila blizu i kako je video treperenje sveća, tako je takođe čuo muziku viola.

Možda to ona svira – želeo bih da je tako – ali nikada neću saznati.

Prošao je pored rešetke na vratima ne pogledavši unutra i zakucao na vrata. Dok se služavka približavala sa svećom u ruci, nije sačekao njeno ispitivanje nego je prošištao: „Otac Tomazo – brzo!“ Poznavao je služavku – mrzovoljnu, uzdržanu seoska devojka, koja je uživala u tome da bude na smetnji, ali večeras je njegov glas pokazivao takvu žurbu da se čak i ona odmah okrenula da pozove sveštenika i sveštenik je brzo došao.

„Gospodine?“

Koradino je rastvorio svoj ogrtač i izvadio kožnu kesu sa francuskim zlatnicima. U kesu je ugurao beležnicu od najfinijeg pergamenta, da bi

ona saznala kako se sve odigralo i jednog dana mu, možda, oprostila. Brzo je pogledao mračan prolaz – ne, niko nije mogao da mu se približi dovoljno da bi mogao da ga prepozna.

Oni ne smeju da znaju da je knjiga kod nje.

Glasom toliko tihim da samo sveštenik može da ga čuje rekao je:

„Oče, predajem vam ovaj novac za brigu o siročićima 'Pijete'.“

Maska je promenila Koradinov glas kao što mu je i bila namera. Sveštenik je posegnuo za kesom sa uobičajenim rečima zahvalnosti, ali Koradino ju je držao dok sveštenika nije primorao da mu se približi. Jedino otac Tomazo mora da zna da je to on. „Za siročad“, naglasio je Koradino.

Otac ga je konačno prepoznao. Okrenuo je ruku koja je držala kesu sa novcem i zagledao se u prste – bili su glatki, bez otisaka. Počeo je da govori, ali oči iza maske su upozoravale. Predomislivši se, otac je rekao: „Postaraću se da ga dobiju“, a zatim, kao da je znao, „Neka vas Bog čuva.“ Topla i hladna ruka su se na trenutak spojile i vrata su se zatvorila.

Koradino je nastavio dalje, nije znao kuda, dok nije odmakao daleko od sirotišta. Zatim je konačno skinuo masku.

Treba li da nastavim da hodam dok me ne nađu? Kako će se to dogoditi?

Odjednom, shvatio je kuda treba da ide. Noć je postajala tamnija dok je prolazio ulicama, kanalima koji su šaputali zbogom dok su zapljuskivali prolaze, i sada je Koradino napokon mogao da čuje korake iza sebe koji održavaju razdaljinu. Konačno je došao do Kale dela Morta – ulice smrti – i stao. Koraci su se takođe zaustavili. Koradino se okrenuo ka vodi i ne osvrćući se upitao: „Da li će Leonora biti bezbedna?“

Pauza je izgledala beskonačna – pljus, pljus – zatim je glas, suv kao prašina, odgovorio.

„Da. Imaš reč Desetorice.“

Koradino je odahnuo i čekao poslednji čin. Kada mu se nož zario u leđa, osetio je bol samo trenutak nakon što ga je obećanje navelo da se nasmeje. Finoća, jasnoća sa kojom se oštrica uvukla između rebara mogla je da znači samo jedno. Počeo je da se smeje. Ovde je ležala poezija, ironija koju je tražio na doku. Kakav idiot, čineći svoj život

romantičnim, verujući da je junak u drami i zanosu svoje poslednje žrtve. Sve vreme su *oni* planirali završni čin sa izuzetnim osećajem za teatar, za ono što je primereno – zabavan kraj karnevala. Venecijanski kraj. Upotrebili su bodež od stakla – murano stakla.

Najverovatnije jedan od onih koje sam ja napravio.

Nasmejavao se snažnije poslednjim dahom. Osetio je završni okret oštrice koji je ubica načinio da slomi dršku bodeža, osetio je da mu se koža zatvara iza oštrice ne ostavljajući ništa više od bezazlene ogrebotine na mestu ulaska. Koradino je pao napred u vodu i trenutak pre nego što je razbio površinu video je odraz svojih očiju po prvi i poslednji put u svom životu. Video je budalu koja se smeje sopstvenoj smrti. Dok je tonuo u ledenu dubinu, voda se zatvorila za njegovim telom ostavljajući ne više od neznatne pukotine na mestu ulaska.

Iz senke Kale dela Morta, Salvatore Navaro, novi poslovođa fondarije na Muranu, gledao je prestravljen. Agent Desetorice obavestio ga je o mestu i vremenu, rekavši mu da mora da prisustvuje izvršenju smrtno kazne. Pošto je nedavno njegov prethodnik Đakomo del Pjero umro u zatvoru „Pjombi“, nije se usudio da odbije. Dok je gledao smrt velikog Koradina Manina, čoveka na koga se ugledao još on šegrtskih dana, znao je da je ovde bio pozvan kao svedok. Od njega se očekivalo da se vrati na Murano i svima ispriča šta je video.

A onda su on i svi drugi duvači stakla preko njega bili upozoreni.

BELEŽNICA

Alesandro je pratio crkvenjaka dok su se peli uzanim spiralnim stepenicama koje su vodile od sakristije „Pijete“.

„To nije prava biblioteka, tu najviše ima starih knjigo o muzici i nešto ploča“, crkvenjak je nastavljao, a njegove reči je prekidao šapat široke odore. „Nekada smo, naravno, imali značajnu kolekciju Vivaldijevih rukom pisanih partitura. Nakon što je postao ponovo popularan tridesetih godina, svoju kolekciju smo čuvali na pravilnoj temperaturi i osigurano. Ta kolekcija je u muzeju u Beču gde je umro. Da li proučavate Vivaldija?“, crkvenjaku izgleda da nije bio potreban odgovor, već se uneo u svoju dobro uvežbanu priču o životu riđeg sveštenika. Alesandro se popeo više i borio se da ostane učtiv. U drugoj prilici bio bi veoma zainteresovan za istoriju, a danas je bio podstaknut prilično nedoličnim nagonom da se progura pored ljubaznog starca i uleti u biblioteku. Svaki zaokret na stepenicama činio se kao navoj na šrafu koji je Alesandrovo nestrpljenje navijao još jače. Napokon su stigli do starih vrata. Alesandro se vrpolio dok je crkvenjak prelazio po, kako se činilo, desetini ključeva. Na kraju je našao odgovarajući i otključao vrata.

Mala soba je bila jedva osvetljena jednim malim zasvođenim prozorom. Zlatni moljci prašine plesali su na njegovom svetlu. Strujanje vazduha otvorenih vrata prouzrokovalo je šuštanje suvih stranica koje su šaputale da niko godinama nije čitao ove knjige. Bile su nagomilane od poda do tavanice. Nisu bile poređane po policama, već su bile naslagane jedna na drugu; prašnjavi stubovi Prosperovih knjiga. Alesandro je zaboravio na govor vodiča dok je razgledao. Neće mu trebati dugo vremena da nađe ono što je tražio, ako je bilo ovde, ako je postojalo. Odlučno se okrenuo.

„Sinjor, veoma sam zahvalan na vašim savetima. Mogu li vas zamoliti da me izvinite dok malo pogledam okolo? Siguran sam da imate nešto drugo da radite. Biću izuzetno pažljiv, obećavam.“

Crkvenjak se malo pomerio unazad, a onda je skupio oči. Oni su čuvali izuzetno poverenje u Božjeg čoveka, onog ko veruje da u svetu nema zla. Potapšao je Alesandra po ruci. „Privatna stvar. Shvatam. Biću dole.“

Alesandro mu je uputio jedan od najšarmantnijih osmeha dok je odora šaputala pri izlasku iz sobe.

Onda se okrenuo svom zadatku.

Ovde je bilo možda oko hiljadu knjiga. Ne mnogo. Ali ako je ono što je tražio bilo ovde, odaće se svojom veličinom. Naslućivao je da će njegova potraga trajati nekoliko sati. Ali, pošto je pregledao samo dve gomile knjiga od poda do plafona, nalazeći samo kožom vezane partiture i pesmarice sa crkvenim pesmama, ugledao ju je. Učvršćena između horizontalnih gomila nalazila se mala knjiga od pergamenta, povezana u finu teleću kožu, najbolje venecijanske izrade. Kao što je i mislio, veličina je otkrila tajnu.

Popis dana. Beležnica. Dnevnik.

Alesandro je seo na pod, a somot njegovog kostima se podigao oko njega. Mogao je da bude čovek iz drugog vremena dok je sedeo u bazenu od tkanine, u ovoj staroj odaji. Svetlost prozora vraćala ga je nazad na sliku. Ruke su mu drhtale kada je shvatio da je to to – beležnica za koju je pretpostavljao da postoji, ali nije bio siguran. Sigurno je ovo bio gral na kraju Leonorine potrage. Ali dok je okretao fine stranice, čudeći se nejasnom rukopisu, detaljnim crtežima, naškrabanim merama i izračunavanjima, javila mu se nova misao. Šta ako ova knjiga potvrđuje njene strahove?

I tako je i bilo. Alesandrovi prsti iznenada su postali vlažni i tanak pergament je počeo da se savija pod njihovom vlagom dok ih žurno nije obrisao o odeću. Jer je ovde bio dokaz – neopoziv i nepobitan. Na poslednjim stranicama bile su mere i crteži u vezi sa Dvoranom ogledala u Versaju. Alesandro se nagao unazad kada ga je obuzela grozota zločina. U zaveštanju izdaje, ta odaja je jednom ugostila Vitorija Orlanda, premijera Italije. Da li su Orlando i drugi potpisnici – Vudro Vilson, Lojd Džordž i Žorž Klemanso – gledali Koradinovo staklo kao što su isekli Nemačkoj srce i dušu u tom „ugovoru“ iz 1919. godine i pokrenuli neizbežan vrtlog koji je doveo do Drugog svetskog

rata? Zla dela rađaju zla dela, a ponajviše u ovom slučaju. Alesandro je mogao da zaplače. Rešio je misteriju, ali je otkrio ono čega se Leonora plašila.

Leonora.

Njegov pogled opazio je njeno ime na stranici – poslednje dve strane knjige. Ovde je rukopis bio drugačiji – naškraban, strastan, ne tačan i proračunat, tu i tamo je bio umrljan suzama. Tako je Alesandro seo i pročitao pismo koje je Koradino napisao svojoj ćerci, koje je isto tako moglo biti napisano Leonori, *njegovoj* Leonori.

RUBIN

Neko je vrištao i zapomagao, previjajući se po krvi i zarozanim čaršavima. Zvučalo je kao Leonorin glas.

Koliko sati sam ovakva?

Zabrinute sestre i doktor u plavim hirurškim rukavicama sakupili su se oko njenih razmaknutih nogu. Trake za nadgledanje životnih funkcija obavijali su njen nabrekao stomak. Mašina je pored nje ispisivala iglom neverovatne šiljke po milimetarskom papiru. Bol joj je zamračivao pogled i ponovo je dozivala Alesandra, kao što je činila pri svakom bolu. Na kraju, nekim čudom, odazvao se. Ne kao prolazno sanjarenje ispunjeno bolom – jer je ona iznova proživljavala njihove zajedničke trenutke da bi ovo mogla da prebrodi – već kao jako prisustvo, ovde pored njenog kreveta, njegova snažna suva ruka čvrsto je držala njenu vlažnu. Obuhvatila je njegove prste, dovoljno jako da napravi modricu. Magla se podigla i mogla je da ga vidi jasno, dok je obasipa poljupcima po ruci i čelu. Držao je nešto u ruci – knjigu. Šapnuo joj je nešto na uvo – kroz bubnjanje u ušima, kada se ponovo napela, čula je:

„Vratio se! Koradino se vratio!“

Bol se smanjio. Znala je sada njegove mračne puteve – bilo je dovoljno vremena da kaže šta mora pre nego što bol ponovo dođe.

„Ne interesuje me. Ne ostavljaj me.“

Čula ga je da kaže: „Nikada više“, pre nego što ju je bol učinio neosetljivom. Nije bila svesna da joj je on, dok se porađala, na domali prst stavio prsten sa rubinom crvenim kao rasplamsane vatre peći. Nosio je kutijicu sa sobom ceo dan – planirao je da je zaprosi na karnevalu i to je bio razlog njegove uzbuđenosti prošle noći. Ovo nije bilo kako je on planirao. Ovako nije znala ništa o pitanju koje joj je postavio. Mogao je da sačeka do sutra, cveće i klečanje na jednom kolenu. Ali je želeo da joj sada da prsten.

U slučaju da sutra bude prekasno.

PISMO (PRVI DEO)

Leonora je ležala mirno. Alesandro ju je sa suzama u očima još uvek držao za ruku. Za ruku koja je nosila njegov prsten. Njene muke su završene.

A nagrada? I on je spavao u otvorenoj plastičnoj kutiji pored kreveta. Malen, savršen zavežljaj, smežuranog lica od teškog iskušenja, ali za Alesandra je bio nešto najlepše na svetu pored Leonore. Borio bi se sa tigrovima za njega. Njegov sin. Trebalo bi da bude u zlatnom kovčežiću, a ne u ovoj neprimerenoj plastici.

Alesandro je stigao tačno na porođaj. Događaji od protekle noći su bili kao san za njega – vraćajući se trijumfalno u prazan stan, plašeći se da je Leonora otišla, video je trepćuće crveno svetlo na telefonskoj sekretarici. To je bila poruka iz bolnice. Ludo je jurio da dođe ovde, plašeći se, ni sam nije znao čega.

Pomerila se. Otvorila je oči, a rumenilo se vratilo na njene obraze. Nije više bila Proleće već Leto u punom jeku, puno bogatstva i izobilja, sa zdravim sinom. Zahvalio se Bogu po prvi put od kada je bio dete.

Poljubio ju je nežno kada se nasmejala, i bebu, jer se i ona probudila, osetivši da je majka budna. Osmehnuli su se jedno drugom kada je dečak otvorio oči, a njihov broj se povećao sa dva na tri. Sada su trougao. Alesandro je nežno podigao svog sina i držao ga na grudima. Sićušan, pospan i stvaran. Uputio se ka vratima.

„Kuda si pošao?“, pitala je Leonora sa zabrinutošću neiskusne majke.

„Moj sin i ja idemo u šetnju“, srce mu je uzdrhtalo na ove reči. „Trebalo da se odmaraš. Ali pre toga, pročitaj ovo.“ Pokazao je glavom na beležnicu od pergamenta koja je ležala na pokrivaču.

„Na zadnjoj strani je pismo za tebe.“

„Za mene?“ Ali Alesandro je napustio sobu sa njihovim sinom. Njihovim sinom. Jedva da je imala strpljenja da čita, toliko je bila učaurena u svojoj novoj sreći. Ali njeno ime na pergamentu privuklo joj je pogled.

Leonora mia,

Neću te više videti. Na polovini svog životnog puta, krenuo sam pogrešnim putem. Pravi put bio je izgubljen. Zgrešio sam protiv države i sada moram da budem kažnjen. Štaviše, dva dobra čoveka, Đakomo del Pjero i Žak Šovir, umrli su zbog onoga što sam ja uradio. Ali želim da misliš dobro o meni ako možeš. Da li se sećaš kada sam došao da te vidim poslednji put, i kada smo se pozdravili, a ja sam ti dao tvoje stakleno srce? Otišao sam u Francusku i odao tajne izrade tog stakla. Ali sada ću da se pokajem. Sada se vraćam kući, u Veneciju, tako da ćeš biti bezbedna i staklo će biti bezbedno. A bićeš bezbedna, obećali su mi. Prošetaću još jednom Venecijom, i ostaviti ti ovu knjigu. Dok stignem na drugi kraj grada, znam da će me naći i ubiti. Čuvaj svoje stakleno srce i misli na mene. Želim da misliš na to kako su se naše ruke dodirnule tog poslednjeg dana, da li se sećaš? Našeg posebnog načina dodira? Svaki prst i palac? Ako ovo pročitaš, seti se toga Leonora, seti se na taj način mene, tog dana. I Leonora, moja Leonora, seti se koliko te je tvoj otac voleo, voli te još uvek.

Suze su kapale na prekrivač i kvasile bolničku spavaćicu koju su joj dali kada su odneli prolećni kostim. Konačno je plakala zbog Koradina, ali i zbog Đakoma, zbog svoje majke, svog oca i Stivena. Oni su bili njena prošlost. Ali kada se njena budućnost vratila, bila je nasmejana i spremna da uzme svog sina. Beležnica je bila sakrivena, pažljivo odložena na noćni stočić, spremna da bude vraćena u „Pijetu“ ljubaznom crkvenjaku, koji je razumeo zašto je Alesandro morao da je uzme.

PISMO (DRUGI DEO)

Padre Tomazo popeo se do ženske spavaonice, gde je očekivao da će naći buduću mladu okruženu svojim vršnjakinjama, koje cvrkuću o njenoj kosi i haljini. Umesto toga, srce ga je izneverilo kada je video devojku koja mu je postala kao ćerka, devojku koja je bila kao njegova od dezerterstva njenog oca, devojku koja je bila uživanje njegove starosti. Bila je sama, klečeći na suncu krovnog prozora, savijene svetle glave.

Molila se.

Znao je, dok ju je gledao, da ukras koji je držala oko vrata dok se molila nije krst već stakleno srce koje joj je otac dao dan pre nego što je nestao zauvek. Onda je na Koradina mislila danas. Bilo je prirodno, pretpostavio je, da siročće misli na svoje mrtve roditelje na dan venčanja. Olakšalo mu je da joj kaže ono što je morao. Čekao je pognute glave dok ne završi svoju molitvu i birao je reči.

Nasmejala mu se. „Oče, da li su spremni za mene?“

„Da, draga. Ali pre nego što pođemo, mogu li na kratko da razgovaram sa tobom?“

Blago mrštenje prešlo je preko njenog savršenog lica, a onda se razbistrilo: „Naravno.“

Otac se polako spustio na stolicu koja se rasklapa jer mu kosti nisu više bile mlade. Gledao je ovu lepotu bez premca i pokušao da je se seti onakve kakvu ju je Koradino poslednji put video – bez srebrne svilene haljine, bez ukrasa na kosi od mesečevog kamena, i svim priborom žene koja će uskoro venčanjem ući u jednu od najmoćnijih porodica u severnoj Italiji. „Leonora, da li si zadovoljna svojim izabranikom? Da li je sinjor Viskonti-Manin zaista izbor tvog srca? Nije ti glavu zavrtele njegovo bogatstvo? Znam da je njegovo zlato iskušenje za siročće kao što si ti...“

„Ne, oče“, Leonora ga je žustro prekinula, „ja ga iskreno volim. Njegovo bogatstvo mi ništa ne znači. Ne zaboravi da je, kada je prvi put došao u Veneciju, bio tek mlađi sin, a došao je kao student istorije,

željan da pronađe venecijanski ogranak svoje porodice. Tek sada, posle smrti brata i oca, preuzeo je bogatstvo koje ranije nije bilo njegovo. Volim ga. Volim ga mnogo pre njegovog nasledstva. On je nežan, dobar i pun ljubavi. Želi da se skrasi ovde u Veneciji i podiže decu sa Manin prezimenom. Nadam se... da ćeš još biti moj ispovednik.“

„Kara mia, naravno da hoću. Inače bi previše nedostajala ovim starim očima.“ Sveštenik je uzdahnuo i nasmejao se. Umirio se. Koradino bi bio srećan da se njegova ćerka srećno uda. Sada mora da dođe do tereta ove posete. „Leonora, da li se sećaš svog oca?“

„Naravno da ga se sećam. Veoma nežno, zbog toga što me je ostavio i nikada se više nije vratio.“ Stegla je stakleno srce. „Dao mi je ovo i nosila sam ga uvek kao što mi je rekao. Zašto sada govoriš o njemu? Niko više nije čuo ništa o njemu.“

Otac Tomazo sklopio je ruke. „To nije sasvim tačno. Vratio se ovamo, samo jednom, i ostavio mi je nešto za tebe.“

Devojka je stajala, prava kao grana vrbe, raširenih očiju. „Vratio se? Kada? Da li je još uvek živ?“

„Leonora. Ne. To je bilo pre mnogo godina, kada si još bila dete. Tek sada kada si žena moći ćeš da razumeš.“

„Šta da razumem? Šta mi je ostavio?“

„Ostavio je dovoljno zlatnika za tvoje obrazovanje i bogat miraz. I... ovo.“ Čvornovata stara ruka pružila je beležnicu od pergamenta. „Tvoj otac je bio genije. Ali nije bio bezgrešan. Pročitaj ovo i sama zaključi. Ali nemoj da zanemariš da pročitaš poslednje stranice. Ostaviću te na trenutak.“

Otac Tomazo povukao se u susednu sobu i pomolio se u njoj. Leonori je trebalo toliko mnogo vremena da se zabrinuo za strpljenje svatova koji su čekali dole u crkvi. Takođe se plašio da je pogrešio što joj je pokazao knjigu. Ali na kraju su se vrata otvorila i ona je izašla. Suze su joj oči pretvorile u staklo.

„Dete moje!“ Otac je bio slomljen. „Pogrešio sam što sam ti pokazao.“

Leonora mu se bacila u naručje i čvrsto stegla njegovo slabo telo. „O, ne, oče, ne. Bio si u pravu. Zar ne shvataš? Sada mogu da mu oprostim.“

Dok je otac Tomazo pratio Leonoru do oltara crkve Santa Marija dela Pijeta, koja je bilo njen dom dvadeset i jednu godinu, devojke iz sirotišta su svirale naročito lepo. Činilo se da svešteniku danas posvećuju božanstvenost njihove muzike, ili je možda to ipak bila više zemaljska čežnja – da i one mogu jednog dana da se ovako udaju. To je dalo krila njihovoj pesmi. Lorenzo Viskonti-Manin stajao je ispred oltara u neverovatnom zlatnom odelu i otac Tomazo je posumnjao u veličinu tog čoveka dok se mladoženja nije okrenuo da vidi svoju mladu i njegove oči su takođe bile pune suza. Kada je otac predao mladu mužu, par se nije uhvatio za ruke kao što je bio običaj. Sa osmehom i uvežbanim obredom koji otac Tomazo nije razumeo, ispružili su svako svoju ruku i, poput zvezde, položili prst na prst, palac na palac.

„KANTINA DO MORI“

Kada je Salvatore Navaro otišao u „Kantinu Do Mori“ da primi porudžbinu, naglasak onoga ko ga je pozdravio bio je Francuski, ne Venecijanski. Nije se iznenadio, samo se mnogo, mnogo uplašio. Nije se iznenadio zato što su ga Oni upozorili da to može da se dogodi. Jedino na šta je mogao da misli bilo je telo Koradina Manina koje pada napred u hladnu vodu kanala, staklenu oštricu u njegovim leđima i njegovu odeću koja je postajala tamnija kako je upijala vodu i vukla ga pravo u pakao. Salvatore je odmah izašao, ne saslušavši predlog Francuza. Oborio je sto u žurbi, jer svaki trenutak koji provede u društvu tog čoveka više ga uvlači u izdaju.

Salvatore je progutao vazduh sumraka i otrčao niz Kale dei Mori prema kanalu. Čekao je, plašeći se koraka koji su ga pratili, dok sa olakšanjem nije čuo poznat tužan uzvik: „Gondola, gondola, gondola“ i pozvao je gondolijera. Pošto se zavalio na somotske jastuke i rekao čamdžiji da ga vozi do Duždeve palate, počeo je da se tresе.

Još uvek u kafeu „Do Mori“, Diparsmije je slegao ramenima i uzeo još jedan ležeran gutljaj vina. Salvatorea nije mogao da ubedi, Koradina je izgubio na spektakularan način, ali neko će uskoro biti ubeđen kraljevim zlatom. Pogledao je u svoj pehar i izračunao – da, imao je vremena da dovrši vino i opet bezbedno pobegne pre nego što ga Salvatore oda Desetorici a oni dođu da ga traže. Pio je u velikim gutljajevima. Zaista, vino je ovde izvrsno.

LEONORINO SRCE

Porodaj je bio težak, pa je bolnica zadržala Leonoru još jedan dan. Nikada podnošljiv bolesnik, jedva je čekala da ode kući i bila je oduševljena što su je pustili iz bolnice. Njih troje su uzeli čamac od bolnice, jer je još uvek bila slaba. Gledala je palate i mostove i ponosila se gradom. Otvorenog srca, opet je volela Veneciju i grad je voleo nju. Pripadala mu je. Učinila je nešto osnovno – porodila se u njemu. Dala je Serenisimi još jednog sina. A što se tiče Koradina – ona mu je oprostila, kao i grad. Karneval je došao, zima je prošla. Žudela je da ponovo vidi svoj stan. Poboljšanje je bio samo nered koji ju je dočekao kada je otvorila vrata – sve Alesandrove stvari bile su razbacane u hodniku. Preselio se preko noći. Pogledala je rubin na svojoj ruci kada je otključavala vrata i pomislila na trenutak tišine juče u bolnici kada ju je propisno zaprosio i ona rekla „da“. Alesandro je išao za njom uz stepenice sa njihovim dragocenim tovarom u prenosivoj kolecvi, koju je nežno spustio pored svog kreveta. Njihovog kreveta. Madona svetog srca smešila se dobroćudno na njih troje. Srce koje je držala gorelo je u njenim rukama i Leonora ju je konačno razumela. Srce je bilo Devičin sin.

U ludim prvim nedeljama stalnog hranjenja i isprekidanog sna, Alesandro je bio kod kuće na odsustvu, tako da je bio tu kada su dobili neočekivanog posetioca. Adelino se tiho ušunjao u stan iza naramka cveća, poljubio oca i majku u oba obraza i prstima mahnuo sinu. Beba je ležala na ovčijoj koži u dnevnoj sobi, očarana, kao što su bile i njegova majka i baka, filigranom reflektovanog kristalnog svetlucanja vode na plafonu. Uхватила je jedan od Adelinovih veštih prstiju i izgledala srećna što ga drži.

„Veoma je jak“, izgovorio je Adelino, „što je dobro za njegov budući poziv.“ Adelino je naduvao svoje obraze kao da duva parison i puckao njima da zabavi dete. Seo je na ponuđenu stolicu sa koje je Alesandro

uljudno ustao i seo na krevet. „Sada, donosim dva poklona“, rekao je starac, „jedan za majku i jedan za sina. Ocu nisam ništa doneo, jer čini se da ovde već ima sve što želi. Sada, dame imaju prednost.“ Pružio joj je presavijene novine koje je izvukao iz džepa. Uzela ih je šokirana uspomenu koja ju je podsećala na mračnija vremena.

Il Gazzettino.

Pogledala je Alesandra na vreme da vidi osmeh saučesništva koji su dva čoveka razmnenila.

„Hajde“, rekao je njen verenik, „čitaj.“

Razvila je novine da pročita naslov: „MAJSTOR I MUČENIK. Korado Manin se vratio u sigurnu smrt zbog ljubavi prema tajanstvenoj ćerci. Pročitajte istinitu zadivljujuću priču o žrtvovanju jednog od najvećih sinova ovog grada.“ Pogled joj se spustio na potpis: „Ekskluzivni članak Vitorije Minoto.“

Leonora je podigla obrvu: „Vitorija?“

Alesandro se nasmejao. „Poslao sam joj Koradinovu beležnicu. Sa dopuštanjem crkvenjaka, naravno. Sada je na sigurnom u 'Pijeti'. Želeo sam da to bude iznenađenje za tebe!“

„Zaista jeste. Promenila je pesmu.“

Alesandro je seo pored svog sina i golicao bebin stomak. „Ne, zaista. Da si imala tu nesreću da je poznaješ koliko i ja shvatila bi da je jedina stvar koja nešto znači Vitoriji ekskluzivan članak. Ona nije loša osoba, ali će lako promeniti strane da dobije najbolju priču. Zato nama nikada ne bi uspelo. Njen posao je uvek bio važniji od ljudi.“

Adelino je bio ljubazan da izgleda smeteno na pomen posla: „Kada govorimo o poslu, mi bi... ja bih voleo da se vratiš čim tvoja porodica bude mogla da te deli sa nama.“

Leonora je spustila pogled na trenutak, prisećajući se svog sramnog odlaska.

„Potrebna si nam. Bićemo prilično zaposleni. Izdanje je izašlo tek jutros, a već se stotinu njih raspitivalo o 'Manin' liniji. Javnost je čudna zver – misle da je Koradino heroj. Mislimo da kampanju proširimo na čitavu zemlju. Kjara i Semi su veoma uzbuđeni.“

Leonora je počela da se smeje. „Kladim se da jesu.“ Ali je počela da se priseća drugih stvari, mirisa peći, vrelog stakla koje raste od

njenog daha, oblikuje se u njenim rukama. Volela je to, ali nije želela da odmah popusti. „Kako mogu da znam da želiš da se vratim kao duvač stakla, a ne samo kao figura za reprezentaciju tvoje svetske slave?“

„A, moraš da dozvoliš da dođem do drugog poklona“, rekao je Adelino tapšući svoje džepove, rugajući se, što je izmamilo osmeh Leonori i protiv njene volje. Onda je iz poslednjeg džepa izvukao, na način na koji mađioničari vade niz maramica, poznatu plavu traku. Leonora je od zapanjenosti otvorila usta kada je stakleno srce iskočilo iz Adelinovog džepa. Savršeno kao i uvek, zadržavajući svetlost u svojoj unutrašnjosti. Leonora je pogledala Alesandra koji je vrteo glavom podjednako iznenađen.

„Ali kako si... kada si...?“

„Kako si ga izvadio iz kanala?“, oboje su žustro pitali.

Adelino je skupio svoje sede obrve. „Kako to mislite?“

Alesandro je ispričao šta se desilo, do sada postiđen svojom ulogom. „Kao što vidiš, srce je... bilo je... negde ispod Mosta uzdaha. Samo sam iznenađen što je pronađeno.“

Adelino se nasmejao. „Ne, ne. Ovo nije Koradinovo srce. Ono je pronašlo svoj mir, baš kao što i treba. Ostavite neka ga grad i more prisvoje.“

Kao što su prisvojili Koradina. Da, to je bio prikladan kraj.

„Ovo je“, Adelino je mahao srcem koje je svetlucalo na suncu, „jedno od onih koje si napravila u fondariji, Leonora. Zbog ovoga želim da se vratiš. Sigurno si bolji duvač stakla nego što misliš, ako možeš da pomešaš svoju izradu sa izradom svog pretka.“ Široko se osmehnuo, uključujući i sve njih u ovu novu vest.

Leonora je pregledala srce i nije mogla da nađe grešku koju je ranije umislila. „Dobro“, rekla je. „Vratiću se. Ali ne još. Trenutno moram da se brinem o sinu. Daj mi nekoliko meseci. U međuvremenu možeš da koristiš sav reklamni materijal.“ Nasmejala se. „Ali, sigurna sam da bi to svakako uradio.“ Adelinov osmeh, osmeh trgovca, pirata, avanturiste, vratio se.

Pogledala je srce koje je sijalo u njenoj ruci. „Čuvaću ga kao što si tražio“, tiho je rekla, šapnula davno mrtvom čoveku koji je takođe

voleo svoje dete. Počela je da vezuje srce oko vrata, na njegovo staro mesto, ali ju je Adelino zaustavio.

„Hej, hej, šta to radiš? To nije za tebe!“ Poznato svetlucanje se vratilo.

„Nije?“

„Ne, ono je za Koradina“, rekao je Adelino pokazujući na bebu. Leonora i Alesandro su se pogledali. Počeli su da se smeju.

„Evo, Koradino“, Leonora je zaljuljala srce iznad prostirke od ovčje kože, „kako ti se dopada tvoje nasledstvo?“

Jedna majušna ruka ispružila se prema sjajnom staklu, uhvatila ga i nije puštala.

Naslov originala:
The Glassblower of Murano / Marina Fiorato

Copyright:
© Marina Fiorato 2007.

Photo credits:
© Allan Jenkins / Trevillion Images

Izdavač:
IPS Media, Beograd

Urednik:
Danko Ješić

Prevod:
Ivana Aćimović

Lektor:
Mirko Rajić

Priprema i štampa:
Colorgrafx

ISBN: 978-86-7274-271-8

Duvač stakla iz Murana je divna kombinacija misterije, istorijske intrige i ljubavne priče. Ova knjiga govori o strasti, genijalnosti i izdaji, a radnja se dešava u prošlosti i sadašnjosti. Nora Manin odlučuje da napusti nesređeni život u Londonu i vrati se svojim korenima u Veneciji. Tamo počinje da otkriva priču o svom pretku, Koradinu Maninu, najvećem umetniku među duvačima stakla na legendarnom ostrvu Murano.

ISBN 978-86-7274-271-8

IPS